

KANTELE MUSIIKKILEIKKIKOULUSOITTIMENA

Tutkimus kanteleen käytöstä Suomen musiikkileikkikouluissa

Musiikkikasvatus

Pro gradu -tutkielma

Riikka Aarno-Kaisti

Jyväskylän yliopisto

Musiikin laitos

Syksy 2006

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistinen tiedekunta	Laitos Musiikin laitos
Tekijä Riikka Aarno-Kaisti	
Työn nimi Kantele musiikkileikkikouluosoittimena Tutkimus kanteleen käytöstä Suomen musiikkileikkikouluissa	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Marraskuu 2006	Sivumäärä 193
Tiivistelmä <p>Kansallissoittimemme kantele on vuosisatojen ja viime vuosien kuluessa muuttunut suuresti. Kanteletta ei ole aina arvostettu, vaan soitin on lojunut vuosikymmeniä käyttämättömänä ja hyödyntämättömänä. 1980-luvun ”Kantele kouluun!” -projekti toi viisikielisen kanteleen mukaan myös varhaiskasvatukseen, mutta vasta viime vuosina kanteletta on oikeasti alettu arvostaa ja ymmärtää sen tarjoamat pedagogiset mahdollisuudet eri-ikäisille soittajille. Nykyisin kanteleensoittajien ikähaitari on laajentunut käsittämään soittajat aina pienistä lapsista kouluikäisten ja nuorten kautta aikuisiin asti.</p> <p>Kantele kuuluu nykyään musiikkileikkikoulun perussoittimistoon. Tämän tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää, miten kanteletta käytetään musiikkileikkikoulujen eri ikäryhmissä ja mikä soittimen nykyinen asema musiikkileikkikouluissa on. Tutkimuksen tavoitteena on edistää alan ymmärrystä ja kehitystä kantelesaralla.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on käytetty kyselyä, joka lähetettiin postitse Musiikkileikkikoulunopettajat ry:n mainoskielottomille jäsenille, joita oli 247. Kyselyssä oli vastaajien henkilötietojen kartoittamisen lisäksi neljä osiota: ”Kantele yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä”, ”Kantelesoitinryhmät”, ”Kanteleen merkitys ja asema” sekä ”Työn ja osaamisen kehittäminen”. Kysymykset olivat sekä monivalintakysymyksiä että avoimia. Lisäksi tutkimusta varten on haastateltu kahta varhaisiän musiikkikasvatuksen parissa vahvasti vaikuttanut/vaikuttavaa henkilöä, joista toinen, Maija Simojoki, on ollut mukana tuomassa kanteleita varhaiskasvatukseen. Toinen haastateltavista, Hanna Untala, taas on toiminut aktiivisesti kanteleen uusien soittotapojen ja pedagogisten ulottuvuuksien kehittäjänä. Hän on siirtynyt käyttämään opetuksessaan vain moderneja pienkanteleita.</p> <p>Kyselyvastausten mukaan kantele on musiikkileikkikouluissa yleisesti käytössä eri ikäryhmissä, mutta pääasiassa opettajan soittimena. Lapsen soittimena kanteletta käytetään eniten 5- ja 6-vuotiaiden kanssa, mutta yllättävän paljon myös 4-vuotiailla. Lapset pääsevät vastausten mukaan kokeilemaan kanteletta jonkin verran myös 1-, 2- ja 3-vuotiaiden ryhmissä, mutta vauvaryhmissä kanteleen käyttö lapsen soittimena on harvinaista.</p> <p>Kanteleen tulevaisuus musiikkileikkikouluosoittimena nähdään vastauksissa yleisesti valoisana, mutta myös muutamia epäilyksiä kanteleen säilymisestä tuli esiin. Vastauksista tuli mielikuva, että musiikkileikkikoulunopettajat arvostavat kanteletta ja haluavat siirtää perinteen sukupolvelta toiselle.</p>	
Asiasanat Kantele, musiikkileikkikoulu, kyselytutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, musiikin laitoksen kirjasto	
Muita tietoja Liitteenä kyselylomakkeet	

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Faculty Faculty of Humanities	Department Department of Music
Author Riikka Aarno-Kaisti	
Title Kantele as a Music Playschool Instrument A Study on the Use of Kantele in Music Playschools in Finland	
Subject Music Education	Level Master's Thesis
Month and year November 2006	Number of pages 193
<p>Abstract</p> <p>Finland's national instrument, the kantele, has changed greatly during the past centuries and the last few years. In the 1980's, a project called "Kantele kouluun!" ("Kantele to School!") brought the instrument to pre-school music education, but only in recent years has it started to gain appreciation and understanding as an instrument offering pedagogical possibilities for people of variety of ages. Nowadays kantele is played by children, young people and adults.</p> <p>Today kantele is one of the basic instruments in music playschools. The main objective of this thesis was to find out how the kantele is used in different age groups in music playschools, and what its position in music playschools today is. The study also aimed at broadening the public understanding of kantele.</p> <p>The research method used was an inquiry. A questionnaire was sent to 247 members of Musiikkileikkikoulun opettajat ry (Music Playschool Teacher's Association). In addition to the personal details, the inquiry included four sections: "The kantele in music playschool groups, a general view," "The kantele groups," "The meaning and position of kantele," and "Developing work and skills." The questions in the questionnaire included both multiple choice and formal questions. Two people, both strongly involved in the music education of children, were interviewed for the study: Maija Simojoki has contributed to bringing the kantele to pre-school education, and Hanna Untala has developed new techniques for playing the kantele and provided new pedagogical dimensions to the field of kantele as well. Nowadays, Untala uses only modern kanteles in her teachings.</p> <p>The answers of the inquiry showed that kantele is used with children of different ages in music playschools, but mainly as an instrument of the teacher. The children playing the kantele in music playschools are usually 5 or 6 years old, but surprisingly many of the 4-year-olds also use the instrument. Children aged 1, 2 or 3 years get to try kantele, while using the kantele in baby groups is rare.</p> <p>The future of kantele was mostly seen positive, but also some doubts were expressed. The answers of the inquiry showed that the music playschool teachers value the kantele and thus want to move the tradition from generation to generation.</p>	
<p>Keywords Kantele, Music playschool, Inquiry research</p>	
<p>Depository University of Jyväskylä, The Library of the Department of Music</p>	
<p>Additional information Questionary as an appendix</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	KANTELE – HISTORIASTA NYKYPÄIVÄÄN	3
2.1	Kanteleen historiaa.....	3
2.2	Kanteleen rakenne.....	6
2.3	Kanteleen käyttötapoja.....	9
2.4	Modernit kanteleet	13
3	VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS OSANA LAPSEN KEHITYSTÄ.....	17
3.1	Varhaisiän musiikkikasvatus Suomessa.....	17
3.1.1	Varhaisiän musiikkikasvatus päiväkodeissa	18
3.1.2	Musiikkileikkikoulutoiminta Suomessa.....	19
3.2	Musiikkileikkikoulukäisen lapsen yleinen kehitys	20
3.2.1	Kognitiivinen kehitys	21
3.2.2	Affektiivinen kehitys.....	23
3.2.3	Motorinen kehitys	25
3.2.4	Sosiaalinen kehitys.....	27
3.3	Musiikkileikkikoulukäisen lapsen musiikillinen kehitys.....	29
3.3.1	Laulamisen ja äänenkäytön kehittyminen.....	30
3.3.2	Melodiatajun kehittyminen	32
3.3.3	Harmoniatajun kehittyminen.....	32
3.3.4	Rytmin omaksuminen	33
3.3.5	Kuuntelemaan oppiminen	35
3.4	Soittaminen musiikkileikkikoulun työtapana.....	36
3.4.1	Soittaminen eri ikäryhmissä.....	38
3.4.2	Lapsi kantelesoitinryhmässä	40
4	AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA JA KOKEMUKSIA	42
4.1	Aiempiä tutkimuksia kanteleesta varhaisiän musiikkikasvatuksessa	42
4.2	Aiempiä tutkimuksia kanteleesta kouluosoittimena.....	43
4.3	Musiikkikasvattajien kokemuksia kanteleesta musiikkileikkikouluosoittimena ...	44
4.3.1	Maija Simojoen haastattelu	44
4.3.2	Hanna Untalan haastattelu	48
5	TUTKIMUSASETELMA.....	51

5.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja kohderyhmän valinta	51
5.2	Tutkimusongelma.....	52
5.3	Tutkimusmenetelmä.....	52
5.4	Aineiston keruu	53
5.5	Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	54
6	TUTKIMUSTULOKSET	56
6.1	Kyselyyn vastanneiden taustatietoja	56
6.1.1	Vastaajien oppilasmäärät ja työpaikat.....	61
6.1.2	Vastaajat alueittain	62
6.1.3	Vastaajien instrumenttiopinnot	65
6.2	Kanteleen käyttö yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä.....	66
6.2.1	Vastanneiden kanteletausta	66
6.2.2	Mistä innostus kanteleen käyttöön?	71
6.2.3	Perinteisiä vai moderneja kanteleita?.....	75
6.2.4	Kantele yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä	78
6.2.5	Kantele eri ikäryhmissä.....	83
6.2.6	Kanteleen käytön jatkuvuus lapsen varttuessa.....	87
6.2.7	Kanteleiden valintaan vaikuttavia tekijöitä.....	90
6.2.8	Kanteleen hankintakanavat	94
6.2.9	Mistä tietoa kanteleen käytöstä opetuksessa?	97
6.2.10	Erilaiset kanteleet musiikkileikkikoulukäytössä.....	100
6.3	Kanteleen käyttö kantelesoitinryhmissä.....	104
6.3.1	Kanteleryhmien taustatietoja.....	105
6.3.2	Kanteleensoiton ryhmäopetus eri ikäryhmissä.....	109
6.3.3	Oppilasmäärän kehitys kanteleryhmissä	111
6.3.4	Kanteleen hankinta kanteleryhmäläisille	113
6.3.5	Kanteleen ryhmäopetuksen hyviä puolia	114
6.3.6	Kanteleen ryhmäopetuksen ongelmia	115
6.3.7	Kanteleeseen tutustuttaminen.....	117
6.3.8	Kanteleensoiton opettamisen aloittaminen	119
6.3.9	Opetuksessa eteneminen	121
6.3.10	Muut soittimet kanteleryhmissä	124
6.3.11	Kanteleryhmissä käytettävä oppimateriaali	126

6.3.12	Oppikirjan merkitys kanteleryhmäopetuksessa	128
6.4	Kanteleen merkitys ja asema musiikkileikkikouluissa	130
6.4.1	Musiikkileikkikoulunopettajien suhtautuminen kanteleeseen	130
6.4.2	Kanteleryhmien lasten suhtautuminen kanteleeseen.....	132
6.4.3	Lasten suhtautuminen kanteleeseen muissa ryhmissä.....	133
6.4.4	Vanhempien suhtautuminen kanteleeseen	135
6.4.5	Instrumenttiopettajien ja esimiesten suhtautuminen kanteleeseen.....	137
6.4.6	Kanteleen asema muihin soittimiin verrattuna.....	139
6.4.7	Kanteleessa viehättäviä ja käyttöön motivoivia ominaisuuksia.....	141
6.4.8	Kanteleen käyttöä rajoittavia tekijöitä	142
6.5	Kanteleosaamisen kehittäminen ja työnkuvan laajentaminen.....	145
6.5.1	Kiinnostus kanteleen käytön laajentamiseen	145
6.5.2	Yhteistyö muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa	146
6.5.3	Oppimateriaalitalanne kanteleopetuksen näkökulmasta.....	148
6.5.4	Kiinnostus kantelekoulutukseen	152
6.5.5	Kanteleen tulevaisuus musiikkileikkikouluosoittimena.....	157
6.6	Tutkimustulosten yhteenveto	160
6.6.1	Kantele yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä	160
6.6.2	Kantelesoitinryhmät	164
6.6.3	Kanteleen merkitys ja asema.....	167
6.6.4	Työn ja osaamisen kehittäminen.....	169
7	POHDINTA	171
7.1	Kyselyn toteutuksen pohdintaa ja parantamishdotuksia	171
7.2	Tutkimustulosten pohdintaa ja kyselyn parantamishdotuksia.....	175
	LÄHTEET	188
	LIITE	

1 JOHDANTO

Kantele elää tällä hetkellä murroksen aikaa. Viisikielinen kantele on pitkän historiansa aikana kokenut suuren muodonmuutoksen ”Väinämöisen kanteleesta” moderniin, myös sähköistysominaisuuden mahdollistavaan pienkanteleeseen. Varhaisiän musiikkikasvatukseen kantele on pikkuhiljaa otettu käyttöön 1970-luvulta lähtien (Krokkfors 2005).

Tämän tutkimuksen päätarkoituksena oli selvittää, miten kanteletta käytetään Suomen musiikkileikkikouluissa. Millä tavoin eri-ikäiset, eri puolilla maata työskentelevät opettajat käyttävät soitinta? Entä millainen kanteleen arvostus on eri oppilaitoksissa eripuolella Suomea? Miten kanteleen ”uudet tuulet”, modernisoituminen, on tiedossa ja otettu vastaan?

Kantele opetusvälineenä varhaisiänmusiikkikasvatuksessa on kiinnostanut minua musiikkipedagogiopinnoistani lähtien. Opintojeni alkupuolella pääsin näkemään ja kokemaan kanteleen käyttöä opetuksessa ns. perinteisillä kanteleilla. Opintojeni loppupuolella käyttöön tulleet modernit kanteleet muokkasivat opetustapoja ja sisältöä merkittävästi. Tämän kehityksen näkeminen innosti minua kanteleen monipuolisiin mahdollisuuksiin opetuksessa. Vastaavaa tutkimusta kanteleesta nimenomaan musiikkileikkikouluosoittimena ei ole aiemmin tehty.

Tutkimuksen toimeksiantajana oli kantelevalmistaja Koistinen Kantele Oy, joka halusi alan perustutkimuksella selvittää kanteleen käytön nykytilannetta Suomen musiikkileikkikouluissa. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli lisätä alan ymmärrystä ja kehittää alaa. Myös vastaajat hyötyivät tutkimuksesta, sillä Koistinen Kantele Oy lahjoitti kanteleita ja oppimateriaalia, jotka arvottiin kyselyyn vastanneiden kesken.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä, joka lähetettiin kirjepostina Musiikkileikkikoulunopettajat ry:n markkinointikiellottomille jäsenille. Kyselyn saajia oli yhteensä 247, joista 47 oli alaa opiskelevia. Lisäksi tutkimusta varten haastateltiin kahta

musiikkikasvattajaa, jotka ovat tehneet tärkeää työtä kanteleen käytön kehittäjinä varhaisiänmusiikkikasvatuksessa.

Tutkimuksessa on käsitelty myös kanteletta ja sen käyttöä historiasta nykypäivään sekä Suomen musiikkileikkikoulutoimintaa musiikkikasvatusmuotona. Tutkimuksen taustana on lisäksi lapsen sekä yleinen että musiikillinen kehitys musiikkileikkikoulunopettajan näkökulmasta katsoen.

Tässä työssä sanalla kantele tarkoitetaan viisikielistä pienkanteletta, ellei tekstissä toisin mainita. I-soinnulla tarkoitetaan D-duuri -sointua, IV-soinnulla G-duuri -sointua, V-soinnulla A⁷-sointua ja II-soinnulla E-molli -sointua, jos ei toisin mainita.

2 KANTELE – HISTORIASTA NYKYPÄIVÄÄN

2.1 Kanteleen historiaa

”Metsässä on syntynyt,
korvessa on kasvanut.
Seinällä seisoo,
polvella laulaa.”
Mikä se on?

(suomalainen kansanruno)

Kanteleen syntyhistoria on epäselvä, sillä tutkijat eivät ole yksimielisiä soittimen alkuperästä. Tämä on aiheuttanut hämmennystä kanteletta ja sen käyttöä tutkittaessa. Jotkut väittävät kanteleen olevan tuhat, toiset jopa kolme tuhatta vuotta vanha soitin. Novgorodin kaivauksista on löydetty 11 kanteletta, joiden arvioidaan olevan 1000-1300 -luvulta. Kaikesta huolimatta kantele on viimeisen vuosisadan aikana ollut suomalaisille tärkeä soitin, joka on nostettu jopa kansallissoittimen asemaan. (Ala-Könni 1986, 12; Saha 1996, 144.) Kantele-sanan historia uskotaan olevan tarkemmin tiedossa kuin itse soittimen. Sanaa pidetään balttilaisena lainasanana, jonka juuret ulottuvat niin kauas, jolloin kieliä, kuten ranska ja saksa, ei ollut vielä olemassakaan. Sana ”kan”, josta kantele-termin on katsottu syntyvän, on alunperin viitannut ääneen yleensä, mutta sillä on myöhemmin tarkoitettu laulamista ja soittamista. Leisiö kirjoittaa artikkelissaan, että tästä pohjasanasta on kehitetty eri soitinten nimiä, kuten *kantlis*, josta parin tuhannen vuoden takaiset sukulaisemme ovat sittemmin muokanneet sanan *kantle*. (Leisiö 1975, 29; Leisiö 1978, 363.)

Soitintutkimuksessa kantele kuuluu kordofoneihin, soittimiin, joissa ääni syntyy kahden kiinteän pisteen väliin pingotetun kielen avulla (Asplund 1983, 13). Leisiön (1978) mukaan kantele liitetään kahteen erilaiseen soittimeen 1) pölkkysitraan, joksi kutsutaan yhdestä puusta koverrettua, psalttareihin kuuluvaa kanteletta ja 2) lautasitraan, joka tunnetaan myös mm. nimellä laatikko- tai suurkantele. Maailmassa ei tunneta muita rakenteellisesti pölkkysitran kaltaisia soittimia. (Leisiö 1978, 363.)

Hakalan (1997) mukaan kanteletta ei keksitty Suomessa, vaan soitin kulkeutui maahamme idän ja etelän kautta. Suomalainen kantele kuuluu instrumentteihin, joita on löydettävissä Itämeren alueelta Baltian maista ja Venäjältä. (Hakala 1997, 29, 32.) Maiden kanteleilla on paljon yhtäläisyyksiä, mutta ne myös eroavat paljon toisistaan. Suomessa soitin on saanut nimekseen *kantele* tai, kuten myös Virossa, *kannel*. Liettuassa soitinta taas kutsutaan nimellä *kankles*, Latviassa *kuokles*. Venäläisten kantele on *gusli*. (Asplund 1983, 13.) Rakenteellisesti kanteletta eniten muistuttava soitin on myös psalttareihin kuuluva arabialainen *qanun*. (Pekkilä 1990, 164.)

Suomen kansalliseepoksen, Kalevalan, koonnut Elias Lönnrot koki kanteleen itselleen tärkeänä soittimena koko elämänsä ajan. Hän harrasti kanteleensoittoa ja myös rakenteli itse soittimia. Jo Lönnrot huomasi kanteleen mahdollisuudet koulusoittimena ja teki myös 230 kappaletta sisältävän soitto-oppaan, joka jostain syystä jäi kuitenkin julkaisematta. Lönnrot oli sitä mieltä, että jokaisen suomalaisen tulisi osata soittaa kanteletta. Varsinaisena kansansoittimena hän ei kuitenkaan kiinnittänyt muistiinpanoissaan suurempaa huomiota kanteleensoittoon. Tämä johtunee siitä, että Lönnrot yhdisti soiton runonlauluun, kuten tekivät monet hänen seuraajistaankin. Kanteleesta puhuttiin siis yleensä vain laulun säestyssoittimena. (Asplund 1983, 7-9.)

Henrik Gabriel Porthan (1739-1804) oli myös merkittävä henkilö Suomen kielen ja kansanrunouden edistämistyössä. Hän piti Kalevalan Väinämöistä, suomalaisten muinaista jumalaa, kanteleen ja yleensä soittotaidon keksijänä. (Kajanto 1983, 25, 82-83.) Tietävästi juuri Porthan oli ensimmäinen, joka konkreettisesti kirjoitti kanteleesta ("kantelesoittimesta"):

"Milloin maanmiehemme viihdyttävät itseään tavanomaisella laulullaan, he mielellään yhdistävät siihen kanteleensoiton" (Kajanto 1983, 82).

1800-luvun lopulla suomalaiset taiteilijat tulivat tietoisiksi kansallisesta perinnöstä, jolloin myös musiikista alettiin etsiä omia juuria. Kansallisromantiikka oli Suomessa sekä taiteellinen suuntaus että osa maan itsenäistymisprosessia. Ilman Kalevalan myötä tullutta innostusta voisi hyvinkin olla mahdollista, että kantele olisi unohtunut

1800-luvulla. Kantele alkoi silloin kiinnostaa myös väestön korkeinta kastia. Leisiö kirjoittaa, että kantele soittimena säilyi, mutta perinne kuitenkin katkesi. Tämä ns. herraskansa joutui kanteletta soittaessaan turvautumaan nuotteihin, koska heillä ei ollut suoria kontakteja vanhoihin soittajiin. Tämän myötä nuoteista soittaminen yleistyi yhä enemmän ja niinpä 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa alkoi ilmestyä painettua nuottimateriaalia kanteleensoittoon. ”Herraskansa” alkoi olla myös musiikillista koulutusta saaneita, joten nuottien lukeminen osattiin. (Leisiö 1975, 34-35.)

Kantele, toisin kuin muut soittimet, on kalevalaisten runojen mukaan ollut entisaikoina kunnia-asemassa ihmisten keskuudessa. A.O. Väisänen kirjoittaa, että kantele olisi juuri näiden runojen myötä tunnustettu suomalaisten kansallissoittimeksi. Päinvastoin kuin Baltian maissa, joissa kantele on ollut aktiivisessa käytössä, sitä ei kuitenkaan ole erityisesti vaalittu, joten se ei ole päässyt kansallissoittimen asemaan. Aivan ensimmäisen kanteleen koppa muistutti kalevalaisen tarun mukaan hauen leukaluuta. Kanteleen orsi oli tehty sinipeuran polviluusta ja viisi kieltä nuoren neidon hiuksista. Viritystapit olivat hauen hampaista. (Pekkilä 1990, 54.)

Suomen kansanmusiikissa on löydettävissä kaksi kehitysvaihetta. Muinaissuomalaiseen kauteen kuuluvat kalevalaiset runolaulut, karjalaiset itkuvirret sekä joiut ja huulit. Uudempi pelimannimusiikin vaihe taas sisältää sävelrakenteeltaan kehittyneemmät laulusävelmät, soitettavat tanssisävelmät ja hengelliset sävelmät. Kansanmusiikissa soittimista ensimmäisiä olivat kantele, jouhikko ja muutamat puhaltimet, kuten tuohitorvi, pukinsarvi ja pillit. Myöhemmin alettiin soittaa viulua, klarinettia ja käsiharmonikkaa. Molemmat kehitysvaiheet rinnakkain eläen ovat vaikuttaneet toinen toisiinsa. Esim. kantele on kehittynyt rakenteellisesti tanssisävelmien synnyn myötä. Vanhaan kauteen kuuluvat soittimet ovat tuhansien vuosien takaa, mutta uuden kauden vanhimmat soittimet ovat iältään vasta noin kolmesataa vuotta. Soitinten tärkein tehtävä on ollut säestää lauluja ja tansseja. Lisäksi soittimia on voitu käyttää työnteossa, kuten paimenten torvia ja pillejä, joilla ihmiset mm. kutsuivat eläimiä. (Pekkilä 1990, 47; Ollaranta & Simojoki 1985, 164.)

Vaikka kantele kansallisromantiikan aikana nousi suomalaisten kansallissoittimeksi, se ei saanut vielä soittajien keskuudessa suosiota, vaan jäi pölyttymään kaapin päälle.

Vuonna 1971 Erkki Ala-Könnin ja Martti Pokelan julkaistessa ”Pienoiskanteleen op-paan”, jolla pyrittiin saamaan viisikielinen kantele koulusoittimeksi, oli kanteleensoittajia vain muutamia. Tämä opas tuli sinänsä tarpeeseen, sillä edellinen oli A. O. Väisäsen käsialaa vuodelta 1928. Uusi opas ei vuosikymmenen aikana kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta, vaan viisikielinen kantele jäi ison kanteleen varjoon. 1980-luvulla Heikki Laitinen ja Hannu Saha aloittivat urauurtavan projektin ”Kantele kouluun”, joka oli aluevaltaus unholaan jääneelle arvokkaalle soittimellemme. Vuonna 1981 ilmestyneessä Musiikin didaktiikka -kirjassa kantele esiteltiin jo tasavertaisena soittimena nokkahuilun ja kitaran rinnalla. (Laitinen 1982, 2-9; Tenhunen 1998, 4; Linnankivi, Tenkku & Urho 1988, 189-190.)

2.2 Kanteleen rakenne

Tutkittaessa maailman eri soittimia, on kanteleeksi kutsuttu soitin kokenut vuosikymmenien ja -satojen aikana suuren muodonmuutoksen niin rakenteellisesti kuin myös soittotapojen ja soittoteknisten asioiden suhteen. Erilaiset kanteleet on aikojen saatossa jaettu jopa kolmeen luokkaan: koverrettuihin kanteleisiin, laatikkokanteleisiin ja koneistokanteleisiin. Koverrettu kantele valmistettiin kovertamalla yleensä kahdesta puusta, mutta vanhin kanteletyyppi, ”Väinämöisen kantele”, koverrettiin yhdestä puusta. Koppa koverrettiin, peitettiin kannella ja lopuksi sidottiin tuohella. Jos koppa koverrettiin alhaalta päin, ei pohjalevyä tarvittu. Kanteletta pidettiin soitettaessa lyhin kieli soittajaan päin. Kantele oli pöydän päällä, jolloin pöytätaaso vahvisti hennon äänen hyvin. Viisi kieltä, jotka aluksi olivat jousikieliä, kiinnitettiin puihin viritystappeihin ja ponnassa olevaan metalliseen vartaaseen. Kanteleen rakenteellinen muoto oli hieman erilainen eri alueilla. Alkuaikojen jousikieliset muuttuivat myöhemmin vaskisiksi, joten soitin sai uuden nimen, vaskikantele. Nykyisin kielet ovat teräslankaa. Kanteleen kannessa oli pyöreitä tai ristin-/tähdennyttöisiä äänireikiä. Paikkakunnasta ja rakentajasta riippuen kanteleen rakennusmateriaalina käytettiin leppää, mäntyä, kuusta tai haapaa. Koivua ei kelpuutettu kuin viritystapeiksi sen huonon soinnin vuoksi. (Asplund & Hako 1981, 61; Asplund 1983, 13; Saha 1996, 143.)

Arvostus kanteletta kohtaan oli entisaikoina suuri. Esimerkiksi setukaisille¹ kantele oli ”Jumalan luoma”. Karjalan ortodoksit taas kutsuivat kanteletta ”Jumalan soittimeksi”. Kunnioitus näkyy myös siinä, että soittimen rakentamiseen on aina käytetty vain parhaita puulajeja. Taru kertoo, että liettualaisten kankleksen rakentaminen onnistui hyvin, jos soitin valmistettiin ihmisen kuolinhetkellä umpimetsästä kaadetusta puusta. Kanteleen äänen laatu on pitänyt aina olla paras mahdollinen sekä musiikillisista että myös käytännön syistä, sillä entisaikoina kanteleen äänestä ennustettiin säättä. Soitinta käytettiin myös mm. lintujen laulun imitointiin. (Otavan Suuri Ensyklopedia 7. 1978, 2692-2693.) Leisiön mukaan maamme vanha soittimisto oli vähäinen, eivätkä soittimet saaneet suurta suosiota. Kantele oli kuitenkin poikkeus, sillä sitä rakennettiin ja soitettiin vain äänen takia. (Leisiö 1975, 33.) Historian saatossa kantele on esiintynyt Suomessa mm. vaakunoissa, hautakivissä sekä yhdistysten virallisissa tunnuksissa, joten soittimesta on tullut kansallinen symboli (Otavan Iso Musiikkitietosanakirja 3. 1978, 364).

Varmuutta siitä, milloin koverrustekniikasta siirryttiin laatikkokanteleiden rakentamiseen, ei ole. Tutkijat uskovat sen tapahtuneen vasta 1800-luvun alussa, sillä silloin haluttiin lisätä kanteleesta saatavan äänen voimakkuutta sekä soittaa ambitukseltaan viisi säveltä laajempia kappaleita. (Asplund ym. 1981, 139.) Leisiön mukaan 1800-luvun alussa Karjalassa koverrettiin kanteleita yhä suuremmista puista, jotta soittimista saatiin leveämpiä ja kielimäärältään suurempia. Läntisessä Suomessa puolestaan laatikkokantele alkoi Leisiön mukaan kehittyä jo 1700-luvulla, jolloin suomalainen musiikkielämä koki muutenkin suuria muutoksia. Kantele tuli kilpailukykyisemmäksi viulun kanssa sen vahvistuneen äänen ja monipuolisempien käyttömahdollisuuksien ansiosta. Koverrettuja kanteleita nähtiin enää idässä, mutta uusi laudoista rakennettu kantele alkoi vallata koko suomenkielistä aluetta. Varsinais-Suomessa ja osassa Hämettä kanteleensoitto oli jo ennen laatikkokanteleen syntyä alkanut hiipua, joten koverretun kanteleen kadotessa ei uusi kanteletyyppi enää löytänyt näille alueille. Laatikkokanteleita soitettaessa lyhin kieli pidettiin edelleen soittajaa lähinnä, mutta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa käytössä oli myös soittotapa, jossa pisin kieli oli soittajaa lähinnä. Lauta- eli laatikkokanteleet olivat kooltaan kuitenkin niin

---

¹ Virolainen heimo

suuria, ettei niillä voitu soittaa enää polvien päällä. Niinpä kanteleen pohjaan alettiin lisätä jalkatappeja. Soitettu musiikki muuttui riimillisiksi kansanlauluiksi ja tanssisävelmiksi. (Leisiö 1975, 34-35.) Laatikkokanteleen viritystappeja ryhdyttiin valmistamaan puun sijasta metallista, josta viisikielisen kanteleen viritystapit nykyisinkin tehdään. (Saha 1996, 145.)

Historiaan jääneitä, tunnetuimpia kanteleensoiton alueita Suomessa ovat olleet Saarijärvi, Pohjanmaan Haapavesi ja Perhonjokilaakso. Haapaveden viisikieliset olivat yksipuisia, pohjattomia soittimia, mutta niiden ammattivalmistajista ei ole tarkkaa tietoa, sillä soittajat tekivät monesti itse kanteleensa. Haapavetisistä viisikielisen kanteleen jälkipolville on tiettävästi jättänyt ainakin Antti Rantonen ja Pasi Jääskeläinen. 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Jääskeläisen lisäksi Efraim Kilpinen alkoi valmistaa myös isoja, jopa 30-kielisiä kanteleita. Myöhemmin myös Kilpisen pojat ryhtyivät rakentamaan soittimia. Heidän soitinpajastaan oli lähtöisin yli 4000 soitinta ja heidän kanteleitaan palkittiin useasti ensimmäisillä palkinnoilla. Yhden kanteleen rakentajia oli monia, mutta ns. ammattivalmistajia siihen aikaan vain Kilpiset. (Alakönni 1986, 17-23.)

Kolmas kanteleen suuri muodonmuutos tapahtui 1920-luvulla, jolloin Paul Salminen kehitti ns. koneisto- eli konserttikanteleen. Suurkanteleessa oli kielten sammuttaja sekä vipukoneisto, joka mahdollisti sävellajin vaihtamisen ja myös muunnesävelten soittamisen. Nykyisin konserttikanteleeseen kuuluu yleisimmin ainakin 36 kieltä. (Leisiö 1975, 35; Saha 1996, 145-146.) Tunnettuja tämän hetken kantelevalmistajia Suomessa ovat Leppävirran Soitinrakentajat AmF, Koistinen Kantele Oy Rääkkylässä sekä Pekka Lovikka/Ylitornion Soitintuote Ky. Lisäksi Suomessa on monia pienempiä yksityisiä kanteleiden rakentajia. Nykyisin pienkanteleita on mm. 5-, 10-, 15- ja 24-kielisinä. Lisäksi kanteleperheeseen kuuluu mm. bassokantele sekä viisikielinen piccolo-kantele.

2.3 Kanteleen käyttötapa

Dokumentoitua tietoa ei ole tarpeeksi niiltä ajoilta, kun kantele vielä oli jokaisen kodin soitin. Tiedetään kuitenkin, että kanteleella oli tärkeä asema silloisessa suomalaisessa kulttuurissa. Runonlaulu ja kanteleensoitto, joita pidettiin muinaisrunouden symbolina, kertoivat suomalaisesta uljaasta menneisyydestä. Kalevalan mukaan kantele oli perisuomalainen soitin. Viisikielisellä kanteleella soitettu musiikki oli ambientukseltaan suppeampaa kuin monikielisillä soitettu musiikki, mutta soittaminen edellytti soittajilta samalla tavoin luovuutta kuin useampikielisillä kanteleilla soittaminen. (Asplund 1983, 10, 19.) Kanteleen soitto- ja käyttötavat sekä myös rakenne ovat vaihdelleet alueittain. Improvisointi ja sen myötä muuntelu ovat kuitenkin aina kuuluneet olennaisesti kanteleensoittoon. (Saha 1996, 144.)

Suomalais-karjalainen kantelemusiikki voidaan jakaa karkeasti kahtia; kalevalaiseen ja pelimannimusiikin vaiheeseen, jotka eroavat toisistaan melkoisesti. Kalevalainen viisikielisen kanteleen soittotyyli oli A.O. Väisäsen mukaan yhdysasentoista, jossa sormet olivat kielillä lomittain monien eri mahdollisuuksien mukaan, mutta kuitenkin niin, että jokainen sormi soitti omaa kieltä. Soittotyylistä on käytetty myös nimeä ”sormet sormien lomahan”. Tämä soittotapa mahdollisti nopeitten ja monimutkaisten soinnullisten improvisaatioiden syntymisen. Varsinaista melodiaa oli vaikea erottaa, koska soittaja lisäsi ääniä melodian ala- ja yläpuolelle. Soitettaessa ei sammuteltu kieliä, mikä sai musiikin kuulostamaan moniääniseltä. Soittaja soitti usein montaa kieltä yhtä aikaa. Aivan ensimmäinen kanteleen soittotapa lienee kuitenkin ollut yhden kielen näppäileminen kerrallaan, minkä jälkeen on alettu soittaa soinnullisemmin. Pelimannikauden tyylin soittoasentoa Väisänen kutsui eroasentoiseksi. Tässä soittotavassa toinen käsi soittaa melodiaa ja toinen säestää. (Leisiö 1975, 33; Laitinen 1985, 13; Saha 1996, 144-145.) Myös sulkutyylillä, jossa vasen käsi sammutti sointuun kuulumattomat kielet ja oikea vetäisi kielet soimaan, oli Laitisen mukaan käytössä alueella, jossa soitettiin alta koverretulla kanteleella. (Laitinen 1985, 13.) Tätä soittotapaa on käytetty viisikielisen kanteleensoitossa aina 2000-luvulle asti myös lasten kanssa soitettaessa.

Kantele oli alun perin pääasiassa miesten soittama melodiasoitin, jolla soitettiin sooloja juhlissa sekä säestettiin laulua. Kanteleella soitettiin myös kirkoissa. Vasta 1900-luvulla perustettiin kanteleyhteisiä ja kanteletta alettiin yhdistää myös muiden instrumenttien, erityisesti viulun, kanssa. Epäillään, että kanteleensoiton ammattilaisia oli ennen 1900-luvun vaihdetta esiintynyt aikaisintaan keskiajalla venäläisissä tai baltialaisissa hoveissa. Sitä ennen kanteletta oli soittanut jokainen joka soittamisen taitoi. Tunnetuimpia vanhan kanteleen soittotaitureita olivat mm. Teppana Jänis, Iivana Misukka ja Iivana Semeikka Karjalasta. Martti Pokela taas on tunnettu uudemman tyylin taitajana. Kreetta Haapasalo kuului 1800-luvun taitaviin kansanomaisen laatikkokanteleen osaajiin. (Otavan Suuri Ensyklopedia 7. 1978, 2692-2693.) Nykypäivänä tunnettuja kanteleensoittajia ovat mm. Timo Väänänen, Ritva Koistinen, Eva Alkula ja Eija Kankaanranta sekä nuoret kanteletaiturit Anttu Koistinen ja Senni Eskelinen.

Karjalan 1800-luvulla saavuttaneita venäläisperäisiä tansseja alettiin säestää kanteleella, jolloin kanteleiden koko ja niiden kielimäärä kasvoivat. Äänen samalla voimistuessa soittotapa muuttui soinnulliseksi. Tällöin vasen käsi näppäili soitteja oikean soittaessa melodiaa. Viisisävelistä kalevalaista laulua lienee soitettu juuri kanteleilla jo soittimen samaisen kielimääränkin takia. Molemmat kädet olivat mukana kielten näppäilyssä ja kanteleen lyhyin kieli oli aina lähimpänä soittajaa. (Asplund ym. 1981, 62.) I maailmansodan jälkeen kantele jäi unholaan, mutta soitin löydettiin pikkuhiljaa uudelleen 1980-luvulla. Kanteleella ei aikoinaan soitettu virallisia kappaleita, vaan soitin oli lähinnä improvisointia varten. Lyhyitä motiiveja eri tavoin kerran syntyä loputonta improvisaatiota. (Jääskeläinen, Kiuru & Leisiö 1985, 7.1, 18.)

Laulaminen ja soittaminen olivat aikoinaan erityisen arvokkaita ja merkittäviä asioita ihmisen elämässä. Niitä esitettiin tapahtumissa ja juhlissa, kuten nykyisinkin, mutta laulu ja soitto olivat vain harvoin kansalle hupia, johon ne nykypäivänä yleensä yhdistetään. Soittajat ja laulajat olivat entisaikaan arvostetussa asemassa, sillä he olivat usein monitaitajia, jotka osasivat sekä soittaa että laulaa ja samalla tiesivät paljon asioita. Ajateltiin, että ”taitaja-tietäjät” saivat oppinsa yliluonnollisilta voimilta, kuten haltijoilta ja taivaan linnuilta. Uskottiin, että haltijat opettivat soittajia tietyissä paikoissa kuten tienristeyksissä ja hautausmailla. Myöhemmin hyvä haltija muuttui

pahaksi piruksi, josta syntyi tanssinimi ”Pirun polska”. Alettiin uskoa, että paha henki opettaa soittajalle osan sävelmästä. Tästä johtuen soittajat alkoivat pelätä, että he joutuvat ”pahoina ihmisinä” kadotukseen samoin kuin korttipelurit aikoinaan. Soittajat ja laulajat saattoivat lumoutua tekemiseensä niin syvästi, etteivät he huomanneet, mitä ympärillä tapahtui. Yksi Suomen merkittävimmistä kansanmusiikin tutkijoista, A.O. Väisänen, on kirjoittanut tutkielmissaan, että hän on havainnut halituumista monissa kanteleensoittajissa. (Pekkilä 1990, 42-43.)

”Soittajan sormet koskettelevat sävelmän mukaisesti kieliä, mutta hänen silmänsä eivät seuraa tehtävää, vaan suuntautuvat haaveksivina epämääräisyyteen.” (Pekkilä 1990, 43.)

Haapavesi tunnetaan erityisesti viisikielisen kanteleen käytöstä, joka jatkui perinne-pohjaisena aina 1960-luvun alkuun asti. (Ala-Könni 1986, 17.) Haapavedellä kanteletta soitettiin sekatyylillä, jossa näppäily ja sulkusoitto yhdistyvät. (Laitinen 1985, 13.) Erkki Ala-Könni (1986) viittaa pienkanteleen aikoinaan olleen pääasiassa kotien soitin. Jotkut sävelmien nimistä tosin viittaavat tanssisoittoon (”Hienohelma” ja ”Talkoopolkka”) ja osa seremonia- tai riittisoittoon (”Hääpolskat”, ”Karhunpeijaispolska”), mutta lähinnä kanteleensoitto oli ilmeisesti joutosoittoa. Ison kanteleen tulon myötä soittimella soitettiin erilaisissa juhlissa. (Ala-Könni 1986, 17.)

Saarijärvellä suurkanteletta soitettiin jo 1800-luvulla sointuihin pyrkivällä sulkutyylillä, jossa sointuun kuuluvia kieliä lyötiin tikulla tai sormilla. Tämä soittotapa erosi suuresti ns. Väinämöisen sormintasoitosta. (Ala-Könni 1986, 37.) Tällä soittotyylillä soittaa vielä nykyäänkin kantelista Pauliina Syrjälä. Vastaavanlaista tikkusoittoa käytetään nykyisin myös lasten kanssa 5-kielisen kanteleensoitossa ja soittotyyli on toimiva myös perheryhmäläisten kanssa.

Viisikielisen kanteleen ambitus on viisi säveltä, kuten kalevalaisessa laulussa. Niinpä soittimen luonnollisin viritystapa on pentakordi, jossa kolmas kieli määrää onko viritys duurissa vai mollissa. Kielet voidaan virittää myös moniin muihin asteikkoihin. Esim. pentatoninen asteikko on mahdollinen, mikä toimii hyvin erityisesti improvi-soinnissa. (Kantele kouluun! 1985, 6.) Vielä 1980-luvun alkupuolella kantele viritet

tiin yleensä G-duuriin, jossa soitin soi hyvin, mutta sävellaji oli korkea laulamista ajatellen. Simojoki kertoo väitelleen sävellajista päiväkodin musiikkikasvatuskokeilun yhteydessä Heikki Laitisen ja Hannu Sahan kanssa, minkä myötä kanteleen perusviritys muutettiin kokeilun aikana D-duuriin. (Simojoki 2005.) Professori Martti Pokela toi 1980-luvulla viisikielisen kanteleensoittoon uusia piirteitä kehittämällä mm. ”etusorminäppäilytekniikan” sekä huiluäänet, jotka soivat soitettaessa oktaavia korkeammalta kuin kieli normaalisti näpätessä (Tenhunen 1998, 4).

Improvisointi

Improvisoinnilla tarkoitetaan enemmän tai vähemmän valmistamatonta, esityshetkellä luotavaa musiikkia. Sillä on merkittävä asema erityisesti kulttuureissa, joissa musiikkia ei nuotinneta, vaan säilytetään muistissa. Improvisoinnin merkitys on nähty vähäisempänä kulttuureissa, joiden musiikki perustuu nuottikirjoitukseen, kuten länsimaissa. Toisaalta vielä 1800-luvun alussa improvisointi kuului olennaisesti myös länsimaiseen taidemusiikkiin ja muusikkokoulutukseen. (Ahonen 2004, 171-172.)

Improvisointi ja muuntelu ovat aina kuuluneet olennaisesti kansanmusiikkiin ja kanteleensoittoon. Vaikka pienkanteleessa on ollut vain viisi kieltä, on soittimella pystytty loihtimaan mitä monipuolisemman kuuloisia kappaleita. Varsinaisia kappaleita ei aluksi ollut, vaan soittajat improvisoivat ja muuntelivat soittamaansa vapaasti. Soitto kuulosti loputtomalta virtaukselta. Pienellä rytmisellä ja melodisella muuntelulla oli tässä tärkeä asema. Laitinen (1985) kirjoittaa, että voi olla, että oli olemassa vain yksi kappale, ”Musiikki”, joka oli kuin ”olotila, johon astuttiin soiton tai laulun alkaessa ja josta irtauduttiin niiden päättyessä”. Viiden sävelen määrää pidettiin toisaalta tarpeeksi pienenä, jotta kaikki oppivat hallitsemaan sen, mutta toisaalta sävelmäärä koettiin riittävän suureksi, jotta musiikki muuntelun myötä kuulosti ilmaisuvoimaiselta. (Laitinen & Saha 1985, 14.) Loppumattomuuden tunteen vuoksi kalevalaiseen musiikkiin on usein yhdistetty shamanistisuus.

Hurskainen (2000) haastatteli Sibelius-Akatemian opinnäytteeseensä neljää kokenutta musiikkileikkikoulunopettajaa aiheesta ”improvisointi varhaisiän musiikkikasva

tuksessa”. Haastateltavat pitivät improvisaation synnyn perustana turvallista, hyväksyvää ja kannustavaa ilmapiiriä, jossa ei tarvitse pelätä. Improvisaatio tapahtuu lapsen ehdoilla ja hänen lähtökohdistaan. Haastattelujen pohjalta todettiin, että lasten menestyksellä improvisointi pitää taustallaan asian kokemisen ensin monin eri tavoin ja niiden toistuvuuden. Hurskaisen haastateltavien mielestä improvisaatio on perustyötapa, jonka pitäisi sisältyä luonnollisena osana musiikkikasvatukseen ja yleensä lasten kanssa työskentelyyn. (Hurskainen 2000, 39, 42, 61-62.) Haastateltavat kokivat viisikielisen kanteleen merkittäväksi improvisaatioissa: ”Kolmisointu on herkullinen.” Musiikkileikkikoulunopettajat mainitsivat laulujen alku-, väli- tai loppusoiton hyvin käyttökelpoisiksi tilanteiksi improvisoida joko soinnuilla, näppäillen tai ääniefektein. (Hurskainen 2000, 47-48.)

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan improvisointi musiikkileikkikoulun kanteleeryhmissä oli hyvin erilaista. Noin 24 % valmistuneista vastanneista kertoi aloittavansa kanteleensoiton opettamisen improvisoinnin kautta. Moni heistä kuitenkin lisäsi aloittamisen yhteyteen yhtä lailla myös soinnut ja korvakuulolta soittamisen. Soitonopetuksen varsinaisesta etenemisestä kysyttäessä lähes 13 % valmistuneista vastaajista kertoi improvisoinnin jäävän vähälle tai sitä ei käytetä ollenkaan. Muutama vastaajista kertoi käyttävänsä improvisoinnin pohjana usein pentatonista asteikkoa. (ks. 6.3.8 ja 6.3.9)

2.4 Modernit kanteleet

Pienkanteleet kokivat 2000-luvun vaihteessa merkittävän muodonmuutoksen. Perinteisten kanteleiden rinnalle alkoi ilmestyä ns. moderneja pienkanteleita. Modernin kanteleista tekivät sen uusi ulkonäkö, rakenne ja uudistumisen myötä mahdollistuneet uudet soittotavat ja -tekniikat. Kanteleen muoto muuttui koristeellisesta pelkistetympään, virtaviivaiseen siipimuotoon. Modernit pienkanteleet rakennetaan yhä puusta, mutta puunvärin rinnalla niitä valmistetaan myös eri värisinä. Konserttikanteleesta tutut puolisävelaskelvaihtajat (duurivipu) löysivät paikkansa myös pienkanteleeseen. Viisikielisessä kanteleessa kolmannella kielellä sijaitsevaa vipua kääntämällä saadaan kanteleen viritys vaihdettua nopeasti duurista molliin ja päinvastoin. Mo

derneissa kanteleissa on hihna, jonka avulla kanteletta voi soittaa seisaaltaan ja liikuen. Kantele on mahdollista myös varustaa mikrofonilla, jolloin soittimen ääni vahvistettuna kantaa kauas ja kuuluu hyvin myös konserttilavoilla. Pienkanteleperheeseen on viisikielisen kanteleen lisäksi kehitetty bassokantele, joka antaa tukevan pohjan soitettaville kappaleille aivan kuten sähköbasso. Akustisten suurkanteleiden rinnalle on nykyisin kehitetty myös pelkästään sähköisesti toimivia 39-kielisiä suurkanteleita.

Modernin kanteleen myötä myös soittotavat ja -tekniikat ovat kehittyneet ja monipuolistuneet. Jo aivan pienten lasten kanssa voidaan lähteä liikkeelle ns. tikkusoitosta. Soitetaan yhden soinnun kappaleita, jolloin sointuun kuulumattomat kielet sammutetaan esim. pienillä sinitarranpaloilla. Pompottamalla tikkua, kynää tai sukka-puikkoa kielten päällä voi pikkusoittaja kokea hienon elämyksen saadessaan oikeasti säestää laulua omalla soittimellaan. Tällaista soittotapaa voidaan käyttää jo perheryhmissä. Tikkusoitto sinänsä ei ole modernien kanteleiden myötä syntynyt keksintö, mutta se, että tikkusoitto on otettu käyttöön jo hyvin pienillä lapsilla, on uutta. Näin pienille on tarjottu motorisesti helpompi tapa soittaa. Plektralla soittamisen tekniikka on yleistynyt myös pienkanteleiden soittamisen yhteydessä. Soitto muistuttaa läheisesti kitaran soittoa – kanteletta voidaan hihnan ansiosta pitää kaulassa ja soittaa sointuja sekä näppäillä myös plektran avulla. Modernilla mikitetylläkin kanteleella on kuitenkin mahdollista soittaa kuten perinteiselläkin kanteleella, joten modernisuus ei muuta kanteleen perusolemusta, vaan ennemmin tuo lisäarvoa ja laajentaa soittamisen mahdollisuuksia. Soittamisen avuksi on kehitetty myös ns. leikkinuotteja², joiden avulla jo 4-vuotiaan lapsen on mahdollista näppäillä yhdellä sormella laulun melodia.

Laitinen ja Saha (1985) kirjoittavat jo ”Kantele kouluun” -projektin julkaisussa joistakin uusista soittotavoista, jossa on maininta myös plektran käytöstä. Omassa musiikkileikkikoulunopettaja-koulutuksessani näistä lisävälineistä ei kuitenkaan vielä 2000-luvun alussa juuri puhuttu. Tästä voi tulkita, että sointujen soittaminen ja näp

---

² Kielten alle sijoitettava kanteleen kuva, jossa kuviot näyttävät soitettavan kielen laulun melodian mukaan edeten.

päily sormin ovat kuitenkin olleet pääosassa. Nykyisille ainakin Lahdessa alaa opiskeleville opetetaan esim. plektrasoittoa ja sitä käytetään kaupungin konservatoriolla jo 4-vuotiaiden musiikkileikkikoululaisten kanssa. Pienemmät lapset taas soittavat tikulla ja muitakin apuvälineitä soitossa käytetään.

Viisikielisen kanteleensoitossa käytettävissä olevaa sointuvalikoimaa voidaan laajentaa käsittämään myös muita kuin ns. I-, IV- ja V-soinnut soittamalla soinnun pohjasävel matalaäänisellä soittimella, kuten bassokanteleella tai laattasoitinten bassopaloilla. Näin useat reaalisoinnut onnistuvat jo viisikielisellä kanteleella. Modernien pienkanteleiden syntymisen myötä viisikielisellä kanteleella soitettava materiaali on laajentunut kattamaan perinteisen kansanmusiikin lisäksi myös monia muita musiikin lajeja, esim. populaarimusiikkia. Kanteletta voidaan käyttää myös erilaisten efektiäänien tuottamiseen, mitkä vahvistettuina kuuluvat aiempaa selvemmin. Ns. raksutusääni saadaan, kun toisella kädellä sammutetaan viisikielisen kanteleen kielet ja toinen käsi ”raksuttaa” esim. plektralla kieliä. Dempattu ääni taas saadaan, kun painetaan kevyesti joko sormella vartaan vierestä tai soittavan käden kämmensyrjällä kieltä ja samalla näpätään kieltä edestakaisin plektralla. Dempatusta äänestä hieman poikkeava ns. mattaääni soitetaan painamalla kieltä kevyesti viritystapin vierestä ja näppäimällä kieltä. Sammuttava sormi nostetaan ilmaan hieman näppäyksen jälkeen, jolloin kieli jää pehmeänä soundina soimaan. Kantele on myös perkussiosoitin, sillä sen kanteen voi koputella rytmejä. Hauskoja tehosteääniä saadaan, kun esim. viritysavaimella tai lusikalla liu’utetaan kanteleen joko yhtä tai montaa kieltä kerrallaan, ja samalla toisella kädellä näpätään kieli soimaan. Erilaisia ääniefektejä ja uusia soittotapoja voi keksiä loputtomasti lisää, missä vain mielikuvitus on rajana. Vasenkätisille on kehitetty oma kantele, joka helpottaa vasenkätisen henkilön soittamista. (Koistinen, Multanen & Timonen.)

Kanteleen ääni oli aikoinaan ja on yhä kuulijoilleen elämys – kanteleen ympärille syntyi myytti. Kalevalassa Väinämöinen lumooa kanteleensoitollaan koko luomakunnan. Sampoä ryöstettäessä Väinämöinen taas nukuttaa soitollaan Pohjolan väen. (Asplund 1983, 10.) Kantele on päässyt esille Jaakko Kuusiston säveltämässä koko perheen oopperassa *Koirien Kalevala*, joka perustuu Mauri Kunnaksen samannimiseen kirjaan. Ooppera kertoo lyhykäisyydessään Kalevalan tarinan sovellettuna koi

rien ja susien maailmaan, jonka mukana myös lapsen on helppo elää. Oopperassa Väinämöinen soittaa isoa ”hauenleukaluista” kanteletta, jossa ”kielet” on pingotettu ”hampaasta toiseen” (KUVA 1). Äänilähteenä Väinämöisen kanteleelle oopperassa on sähköistetty suurkantele. Tällaisen teoksen esittäminen kertoo mielestäni hyvin siitä, että kantele on entisestään nostamassa päätään suomalaisten, ja esitysten myötä myös ulkomaalaisten, keskuudessa, mikä on kanteleperinteen säilymisen kannalta elintärkeää. Kanteletietoutta ja perinteen ylläpitämistä edesauttavat myös kanteleen monet mediaesiintymiset niin televisiossa, radiossa kuin aikakauslehdissäkin ja jopa elokuvissa. Kanteletta soitetaan nykyisin myös erilaisissa konserteissa ja tapahtumissa ympäri Suomea.

KUVA 1. Väinämöinen (Jukka Romu) soittaa ”hauenleukaluista” kanteletta Koirien Kalevala -oopperassa Savonlinnan oopperajuhlilla kesällä 2004. (Savonlinnan oopperajuhlakirja 2005, 89.)

3 VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS OSANA LAPSEN KEHITYSTÄ

3.1 Varhaisiän musiikkikasvatus Suomessa

Varhaisiän musiikkikasvatus on pääasiassa alle kouluikäisille ja heidän perheilleen tarjottavaa musiikkikasvatusta. Musiikkileikkikoulujen lisäksi varhaisiän musiikkikasvatuksen piiriin luetaan myös päiväkotien ja kerhojen musiikkitoiminta sekä alle kouluikäisten lasten soitonopetus. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja seurakunta tarjoavat varhaisiän musiikkikasvatusta. Musiikkikasvatusta sovelletaan lisäksi kieliin ja liikuntaan niihin painottuneissa päiväkodeissa ja leikkikouluissa. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1998, 9, 176; Marjanen 2005, 61-62.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on, että lapsi kokee musiikillisia elämyksiä, oppii arvostamaan musiikkia sekä saa tukevan pohjan mahdolliselle myöhemmälle musiikkiharrastukselleen. Itseilmaisu musiikin kautta, musiikin kuuntelukyky ja musiikin kokeminen kokonaisvaltaisesti ovat olennaisia asioita varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Lapsen kokonaisvaltaisen (kognitiivisen, emotionaalisen, motorisen ja sosiaalisen) kehityksen tukeminen kuuluu varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkeisiin tehtäviin. Lapsen yksilöllisyys tulee esiin lähdettäessä liikkeelle lapsen omista lähtökohdista. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005.) Tämä on haasteellista musiikkileikkikoulunopettajalle, jolla voi olla ohjattavanaan toistakymmentä lasta samassa ryhmässä. Miten huomioida jokaista lasta musiikkileikkikoulutunnin aikana myös yksilönä? Ryhmät eivät useinkaan ole homogeenisia, jolloin mukana voi olla todella erilaisia persoonallisuuksia ja kehityksellisesti eritasoisia lapsia, vaikka lapset pyritäänkin jakamaan mahdollisimman tasaisesti eri ryhmiin iän tai / ja kehitystason mukaan. Musiikkileikkikoulunopettajalla on suuri haaste edetäkseen opetuksessaan niin, että jokainen lapsi pysyy mukana ja lasten mielenkiinto toimintaan säilyy.

3.1.1 Varhaisiän musiikkikasvatus päiväkodeissa

Musiikin käyttö päiväkodeissa on ollut itsestäänselvyys päiväkotien synnystä lähtien. Aluksi päiväkodit tosin olivat nimeltään lastentarhoja, kunnes 1973 laki lasten päivähoitosta astui voimaan ja samalla lastentarhan nimi muuttui päiväkodiksi. Päiväkodeissa musiikkikasvatuksesta vastaavat lähinnä lastentarhanopettajat. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteina päiväkodeissa on ollut mm. lapsen persoonallisuuden, rytmitajun, ilmaisu- ja keskittymiskyvyn, kuuntelun ja laulutaidon kehittäminen, rentouttaminen, yksinkertaisten soittimien käyttö sekä rytmiliikunta. Omakohtaisia musiikkielämyksiä kokemalla, lapsi kiinnostuu aktiivisemmin musiikista. Musiikki rauhoittaa, ja tempaa aratkin lapset mukaansa. Musiikki on myös terapiaa vammaisille lapsille. Musiikki tuo lapsille yhteenkuuluvuuden tunteen. (Hänninen & Valli 1986, 176-177; Ollaranta & Simojoki 1989, 159.)

Tavoitteet kuulostavat hyviltä, mutta valitettavan harva lastentarhanopettaja otti niistä vaarin. Koulutuksessaan lastentarhanopettajilla oli ja on edelleen niukasti musiikin opetusta. Näin ollen kynnys musiikkikasvatukseen päiväkodeissa saattaa nousta harmillisen korkeaksi. Kansanperinteen vähyys taas juontaa juurensa reilun sadan vuoden takaa. Lastentarhojen mallin tullessa Suomeen alettiin kansalaisia sivistämään toden teolla. Kansanperinne hylättiin, koska sitä pidettiin rahvaana. Tilalle tuotiin keskieuropalaisia lauluja, jotka olivat pitkiä ja monimutkaisia sekä sanoitukseltaan että säveliltään. Keski-Euroopan lumoissa alettiin myös Suomessa säveltää samankaltaisia lauluja. Näitä lauluja leikitään ja lauletaan yhä päiväkodeissa. Tämä ns. laulusali-tuokio kokoaa useita kymmeniä lapsia laulamaan samaan huoneeseen yhtä aikaa. Lasten pitää laulaa opettajan pianosäestyksen yli sekä muistaa pitkien laulujen leikkiohjeet ulkoa. Tällaisessa tilanteessa lapsi tuskin oppii hyvää ja luontevaa laulutapaa. (Ollaranta ym. 1989, 159-160.) ”Laulusali-perinne” saattaa joillekin lapsille synnyttää ja ajan kuluessa jopa jättää kielteisen mielikuvan musiikista, sen tekemisestä ja kokemisesta, jonka myötä lapsi ei välttämättä halua aloittaa musiikkiharrastusta. (ks. 4.3)

3.1.2 Musiikkileikkikoulutoiminta Suomessa

Musiikinopettaja Sirkka Valkola-Laine perusti Suomen ensimmäisen varsinaisen musiikkileikkikoulun, joka aloitti toimintansa Valkola-Laineen kotona Helsingissä vuonna 1958. Heti 1960-luvulla musiikkileikkikoulutoiminta alkoi laajentua musiikkioppilaitoksiin Helsingissä ja Kuopiossa. Useita yksityisiä musiikkileikkikouluja perustettiin 1960-luvun aikana. Yksityisen musiikkileikkikoulun voi nykyäänkin perustaa kuka tahansa, sillä Suomessa ei ole suoranaista lakia, joka valvoisi toimintaa. Niinpä osa musiikkileikkikoulua pitävistä opettajista onkin valitettavasti epäpäteviä. Musiikkileikkikouluja, jotka toimivat musiikkioppilaitoksissa, valvoo sekä laitos itse että opetushallitus. Valvonnan alla ovat myös sellaiset yksityiset musiikkileikkikoulut, jotka saavat valtionapua taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman puitteissa. (Ollaranta ym. 1989, 159-161; Marjanen 2005, 61-63.) Tällä hetkellä musiikkileikkikouluja on lähes koko Suomen alueella. Eteläisimmässä Suomessa tarjontaa riittää yllin kyllin, mutta kilpailu on kovempaa. Pohjois-Suomessa välimatkat ovat pitkiä, joten musiikkileikkikoulunopettajalla on useita toimipisteitä hyvin laajalla alueella. Samalla työnkuvaan kuuluu usein myös muuta kuin musiikkileikkikouluopetusta. (Marjanen 2005, 66.)

Musiikkileikkikoulutoiminnan piiriin lasketaan myös 1.-2. luokkalaisille tarjottava musiikkivalmennus. Ryhmiä järjestetään joka ikätasolle vauvoista noin 8-vuotiaisiin asti. Lisäksi odottaville äideille tarjotaan ns. odotusajan musiikkileikkikouluryhmiä. (ks. esim. Kukkamäki 2002.) Musiikkileikkikouluryhmät kokoontuvat ryhmästä riippuen 1-2 kertaa viikossa. Tunnin kesto, esim. 30, 45 tai 90 minuuttia, vaihtelee ryhmittäin. Lasten määrä vaihtelee suuresti aina muutamasta lapsesta yli kymmeneen asti. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1998, 9, 176; Marjanen 2005, 61-62.) Alle 3-vuotiaat käyvät ryhmässä yhdessä vanhempansa kanssa. Esikouluikäisille tarjotaan tavallisen musiikkileikkikouluryhmän lisäksi soitinryhmiä, joissa perehdytään esim. kanteleen, nokkahuilun tai pianon alkeisiin leikin varjolla. Lahden konservatoriossa on tehty myös onnistuneita kokeiluja 4- ja 5-vuotiaiden kanteleryhmillä (Untala 2004).

Musiikkileikkikoulun tarkoituksena on paitsi kehittää lapsen musiikillisia valmiuksia ja taitoja pätevän opettajan johdolla, myös ennen kaikkea herättää lapsen kiinnostus ja rakkaus musiikkia kohtaan. Musiikin kokeminen kokonaisvaltaisesti ja elämysten tarjoaminen ovat keskeisiä periaatteita varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Musiikkileikkikoulun perustyötävät ovat laulaminen ja muu äänenkäyttö, soittaminen, musiikkiliikunta ja kuuntelu. Näiden lisäksi loruillaan sekä sovelletaan musiikkia eri taidelajeihin, mm. kuvataiteisiin ja draamaan. Työtapojen kautta musiikilliset perusasiat tulevat tutuiksi leikin avulla. Yhdessä tekeminen sekä onnistumisen ja osaamisen kokemukset ovat lapselle tärkeitä. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 8-9; Marjanen 2005, 61-63.)

Musiikkileikkikoulutoimintaan kuuluvat aina tavoitteet, jotka asetetaan ryhmäkohtaisesti lasten ikä- ja kehitystason mukaan. Tavoitteet ovat sekä musiikillisia että lapsen kokonaispersoonan kehittymiseen liittyviä. Musiikkileikkikoulunopettajan onkin tunnettava sekä lapsen yleinen että musiikillinen kehitys, jotta hän voi suunnitella tunnit ryhmälle sopiviksi. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 9.) Alle 3-vuotiaiden ns. perheryhmissä vanhempi on mukana toiminnassa yhdessä lapsensa kanssa. Tällöin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja läheisyys korostuu. Musiikkileikkikoulutoiminnan tärkeänä tavoitteena on myös säilyttää suomalaista kansanperinnettä, joka kansainvälistyvässä ja muuttuvassa maailmassamme on helposti katoava luonnonvara. Kantele ja muut perinnesoitimet tutustuttavat lapset hyvin kansamme historiaan musiikin saralla.

3.2 Musiikkileikkikouluikäisen lapsen yleinen kehitys

Jokainen lapsi kasvaa ja kehittyä omaan tahtiinsa, mutta joitakin samankaltaisia suuntaviivoja lasten kehityksessä on havaittavissa. Pitää kuitenkin muistaa, että jo saman perheen sisällä kasvavat sisarukset kehittyvät kukin omalla tavallaan. Myös elämäkokemus vaikuttaa samanikäisten lasten erilaiseen kehitykseen. Eri kehityksen alueilla, kuten motoriikassa ja kielellisessä kehityksessä, lapsilla on oma kasvuyrityksensä. (Jarasto & Sinervo 1997, 18.) On tärkeää, että musiikkileikkikoulunopettaja

tietää lapsen sekä yleisestä että musiikillisesta kehityksestä, jotta hän voi suunnitella ja ohjata tunteja lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Seuraavissa alaluvuissa kerrotaan 0-7-vuotiaan lapsen kehityksen piirteitä kehityksen eri osa-alueilta eri ikäryhmissä.

3.2.1 Kognitiivinen kehitys

Vygotsky näkee, että lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on tärkeää. Vuorovaikutus on erityisen olennaista lähikehityksen alueella, millä Vygotsky tarkoittaa lapsen tarvitsemaa apua esim. vanhemmaltaan ongelmanratkaisussa. (Ahonen 2004, 174.)

Vauvaikäinen lapsi toimii kokonaisvaltaisesti, joten sanotaan, että vauva keskustelee koko kehollaan. Ainoa kielellinen keino on aluksi itkeminen, jonka kautta vauva ilmoittaa olotilastaan. Erilaisilla äänillä, joita vauva jo ennen syntymäänsä kuulee, on tärkeä merkitys myöhemmälle kielen oppimiselle. Parin kuukauden iässä vauva alkaa ilmaista myös tyytyväisyyttään: hän jokeltelee. Matkimisen kautta lapsi oppii vähitellen puhumaan, joten on tärkeää, että vauvalle jutellaan. Tässä erilaiset lorut ovat olennaisessa asemassa. Suu, silmät, kädet ja korvat ovat tärkeitä välineitä ympäristöön tutustuttaessa ja tiedon keräämisessä. Eri aistit ja liike yhdessä ovat vauvan tärkein tiedonhankintakanava. (Jarasto ym. 1997, 30-32; Hongisto-Åberg ym. 1998, 41.)

Yhden ja kahden ikävuoden välillä lapsen tietomäärä lisääntyy nopeasti. Lapsen suu, silmät ja kädet keräävät tietoa edelleen liikkeen ja havainnon kautta. Sanavarasto karttuu koko ajan, vaikkei lapsi osaisi vielä puhuakaan. Hän tietää ja ymmärtää enemmän, mitä pystyy kielellisesti ilmaisemaan. Aluksi lapsi muodostaa yleiskäsitteitä, joissa esim. kaikki nelijalkaiset ovat koiria. Toistuvien kokemusten myötä hän oppii erottamaan lajit toisistaan. Lapsi tutustuu omaan kehoonsa ja oppii jo itse kertomaan tarpeistaan. Ajan taju ja syy-seuraussuhteet eivät vielä hahmotu kuten aikuisilla. (Jarasto ym. 1997, 32, 35; Hongisto-Åberg ym. 1998, 43.)

Suun merkitys ympäristöä aistittaessa ei ole 2-3-vuotiaalle enää yhtä merkittävä kuin nuoremmille. Näkökyvyn parantumisen myötä lapsi kerää tietoa erityisesti havaintojen ja liikkeiden avulla. Tässä ikävaiheessa lapsi yleensä oppii puhumaan ja sanavarasto laajenee nopeasti. Kieli ja liike kuuluvat lapsen mielestä yhteen. Tässä ikävaiheessa lapsi on hyvin tiedonhaluinen. Hän osaa kertoa ympäristöstä ja sen tapahtumista sanallisesti sekä vertailla esineitä ja yhdistää samanlaisia asioita toisiinsa. (Jarasto ym. 1997, 43-44; Hongisto-Åberg ym. 1998, 44.)

3-4-vuotias on aktiivinen kyselijä, esim. kysymyssanat ”mikä”, ”miksi” ja ”miten” ovat usein käytössä, mikä edesauttaa lapsen sanavaraston nopeaa kasvua. Kiinnostus luontoon, yhteiskuntaan ja ihmisten toimintaan on pinnalla. Värit ja muodot alkavat hahmottua sekä yksinkertaiset aika- ja tilakäsitteet, kuten tänään, ylhäällä ja lähellä. Lapsi kuuntelee tarkkaavaisesti ja ottaa aikuisilta sanoja omaan aktiiviseen sanavarastoonsa ymmärtämättä aina sanojen merkityksiä. 3-4-vuotiaan puhe saattaa kuulostaakin usein pikkuvanhalta. (Jarasto ym. 1997, 52; Hongisto-Åberg ym. 1998, 46.)

Ympäröivän maailman tapahtumat ja ilmiöt alkavat kiinnostaa 4-5-vuotiasta lasta yhä enemmän. Lapsi kiinnostuu erilaisista käsitteistä (esim. tila ja aika) laajemmin, vaikka ne ovat vielä epäselviä. Lapsi alkaa kuitenkin jo hahmottaa, kumpi käsi on oikea ja kumpi vasen. Havainnointi, puhuminen ja toimiminen ovat tärkeitä tapoja selvittää ympäröivää maailmaa. Värit ja muodot kiinnostavat: niitä vertaillaan ja lajitellaan. Ajattelu kehittyy, mutta on 4-5-vuotiaalla yhä kirjaimellista. Vaikka 4-5-vuotias lapsi on innokas puhumaan, osaa hän myös kuunnella, mikä kuuluu tärkeänä osana lapsen kielelliseen kehitykseen. (Jarasto ym. 1997, 55-58; Hongisto-Åberg 1998, 48.)

5-6-vuotias alkaa ymmärtää ajan käsitteitä ja yhä enemmän pohtia maailmaan liittyviä syy-seuraussuhteita. Kirjaimet ja numerot alkavat kiinnostaa. Kieli on jo väline, jolla lapsi ymmärtää ympäristön tapahtumia ja kyseleminen on lapsen tiedonhankinnan kanava. Kielen rakenne alkaa muistuttaa aikuisen kieleltä. Lasta kiinnostaa, mistä materiaalista esim. jokin soitin on valmistettu, eli hän tutkii ympäristöä rakenteelliselta kannalta. Toden ja kuvitelman ero alkaa selkiytyä. Jos lapsi ei tiedä jo

takin asiaa, hän saattaa turvautua mielikuvitukseensa. Leikeissä lapsi käyttää ahkerasti sanoja ”oikeasti” ja ”leikisti”. (Jarasto ym. 1997, 64- 66; Hongisto-Åberg 1998, 48.)

6-7-vuotiaana lapsen maailmankuva laajentuu käsittämään kodin ja kotimaan lisäksi myös lähimpiä ulkomaita. Lukeminen, laskeminen ja kirjoittaminen alkavat kiinnostaa yhä enemmän ja lapsi oppii hahmottamaan ajan käsitteitä yhä paremmin. Esikouluikäinen lapsi on hyvin kiinnostunut erilaisista tapahtumasarjoista, kuten luonnossa tapahtuvista ilmiöistä. Myös ns. vaikeat kysymykset, kuten syntymä ja kuolema askarruttavat lapsen mieltä yhä enemmän. Nämä saattavat tulla lapsen puheisiin myös musiikkileikkikoulutunnilla. Lapsen sanavarasto kasvaa yhä jatkuvasti. Hän kyselee paljon ja vertailee asioita toisiinsa. Arvoitukset kiehtovat lasta. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 50, 80; Jarasto ym. 1997, 72.)

3.2.2 Affektiivinen kehitys

Erik H. Erikson kuvaa ihmisen elämänkaaren psykososiaalista kehitystä kahdeksana erilaisena vaiheena, joista jokainen sisältää oman kehitystehtävänsä. Kehitysvaiheista neljä ensimmäistä ajoittuvat musiikkileikkikouluikäisen lapsen elämään. Eriksonin mukaan yksilön kehityksen suotuisa eteneminen edellyttää tehtävän ratkaisemista, kun taas tehtävän epäonnistuminen vaikeuttaa kehityksen jatkumista. Vauvaiässä kehitystehtävänä Eriksonin mukaan on, että lapsi saavuttaa perusturvallisuuden tunteen, mikä on olennaista terveen itsetunnon ja -varmuuden myöhemmälle muodostumiselle. Varhaislapsuudessa (1-3-v.) lapsi alkaa kokeilla rajojaan. Oma tahto voi tulla esiin uhmakohtauksina. Lapsi alkaa osoittaa ensimmäisiä itsenäistymisen merkkejä. Jos lapsen tahdolle annetaan liian helposti periksi tai siihen suhtaudutaan ylikielteisesti, voi lapsi alkaa tuntea syyllisyyttä ja epäillä omia taitojaan. Myöhäisessä leikki-iässä (4-6-v.) Eriksonin mallin mukaan kehitysongelmana on epävarmuuden ja syyllisyyden tunteen syntyminen, jos lapsen oma-aloitteisuutta ei tueta tarpeeksi. Kouluikäisessä lapsi saattaa alkaa tuntea alemmuuden tunnetta, jos ympäristö ei suhtaudu lapseen riittävän myönteisesti. Kun kouluikäisen lapsen tekoja ja oppimista arvostetaan tarpeeksi, hänelle syntyy myönteinen minäkäsitys. (Erikson 1982, 239-248.)

Ensimmäisistä elinkuukausista lähtien lapsi kokee elämäänsä eri aistein, joiden myötä myös turvallisuuden tunne syntyy. Muutaman kuukauden ikäinen vauva kokee olevansa yhtä häntä hoitavan ihmisen kanssa, eikä lapsi vielä erota itseään ympäristöstä. Tunteiden ilmaisemisen taito kehittyy: lapsi osaa itkeä eri tavoin, joista vanhemmat oppivat tulkitsemaan, onko vauva esim. vihainen vai pettynyt. Käsitys omasta itsestä alkaa pikkuhiljaa kehittyä. (Jarasto ym. 1997, 27-31; Hongisto-Åberg ym. 1998, 41.)

Toisena ikävuotenaan lapsi alkaa tunnistaa mielialoja, milloin joku on esim. iloinen tai vihainen. Arvojen ja normien perusteet alkavat syntyä sekä käsitys minästä, jolla on jo oma tahto. Elämysten kokeminen on tässä ikävaiheessa lapselle erittäin nautinnollista. Lapsi ei vielä ymmärrä toisen tunteita ja toiveita, vaan on minäkeskeinen ja omistushaluinen, minkä myötä hän oppii vähitellen aitoon jakamiseen: antamiseen ja saamiseen. Lapsi saattaa vielä kohdella toista lasta esineenä, jonka hän voi noin vain tönäistä kumoon. Lapsi tutustuu tällä tavoin toiseen, tunnustelee ja kuulostelee tilannetta. Kiukun ja vihan puuskat ovat yleisiä, jos poiketaan normaaleista rituaaleista, mutta toisaalta puuskat menevät nopeasti ohi. (Jarasto ym. 1997, 38-39; Hongisto-Åberg ym. 1998, 43.)

2-3-vuotiaana lapselle yleensä tulee uhmaikä, jolloin hän haluaisi tehdä kaiken itse. Lapsen halut ja mieliteot vaihtelevat nopeasti. Jos toive ei toteudu, alkaa armoton huuto, mihin eivät aikuisen järkevät sanat auta. Ikäkauteen kuuluvat olennaisesti tyynen ja myrskyn ajat. Liikkuminen on lapselle tapa ilmaista tunteita: hän sananmukaisesti hyppii ilosta. Esineet saavat tunteet, esim. lelukarhuun sattuu, jos se putoaa sängystä lattialle. Lelut oppivat myös puhumaan lapsen maailmassa. (Jarasto ym. 1997, 39-41, 46; Hongisto-Åberg ym. 1998, 45.)

Mielikuvitus laukkaa 3-4-vuotiaalla lapsella. Hän saattaa uskoa asioihin, joita ei oikeasti ole tapahtunutkaan. Lapsi kunnioittaa ja ottaa mallia aikuisesta, vaikka aikuisen ja lapsen väliset kinastelut kuuluvatkin vielä arkeen. Lapsi oppii ennakoimaan aikuisen reaktioita. (Jarasto ym. 1997, 47, 49; Hongisto-Åberg ym. 47.)

Neli-viisivuotias lapsi on 3-vuotiasta yhä mielikuvitusriikkaampi. Lapsi opettelee ottamaan huomioon myös toisten tunteita ja toiveita. 4-5-vuotiaana lapsi saattaa alkaa

tuntee itsensä myös huonoksi jossakin asiassa. Leikkimällä luovia mielikuvitusleikkejä lapsi oppii myös tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan. (Jarasto ym. 1997, 52-54, 60-61; Hongisto-Åberg 1998, 49.)

5-6-vuotias lapsi osaa jo ottaa huomioon myös toisten tunteita. Hellyys ja empatia toista kohtaan onnistuu, vaikka lapsi ei vielä monimutkaisia tunteita ymmärräkään. Lapsi alkaa osoittamaan nyt myös kritiikkiä itseään kohtaan, esim. hakemalla aikuiselta hyväksyntää piirrokselleen. Viisivuotias huomaa jo taitavasti, mistä asioista toinen pitää/ei pidä. Epäonnistumisen pelko ja epävarmuus saattavat näkyä lapsessa siinä, että hän leikkii vain tutuilla leluillaan. Tällöin tarvitaan aikuista auttamaan yhteisleikeillä lapsi tilanteesta yli. Toisaalta lapsi eläytyy myös mielellään erilaisiin tunteisiin, joita hän osaa ilmein ja elein viestittää. Eläytyminen onnistuu jo pienellä rekvisiitalla, kuten huivin kanssa. (Jarasto ym. 1997, 62, 66-67.)

Esikouluikäisen tunne-elämä voi olla vielä epävakaa. Lapsen motorinen ja kielellinen toiminta ovat vielä epävarmoja, Oma tahto ja itsenäistyminen ovat pinnalla olevia asioita. Aikuisesta irtaantumisen halu näkyy aaltoilevana tunteiluna – vihasta rakkauteen. Ollako iso vai pieni? Lapsi on epävarma sosiaalisissa suhteissaan, mutta osaa ymmärtää toisten tunteita. Lapsesta mieluisat roolileikit paljastavat usein, millainen lapsi todella on. Lapsi kokee monipuoliset esteettiset elämykset mieluisiksi. Onnistumisen kokemukset myös musiikissa vahvistavat lapsen minäkuvaa ja itsetuntoa. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää antaa hänelle mahdollisuuksia ilmaista itseään eri taiteenlajien kautta. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 50, 80; Jarasto ym. 1997, 68-74.)

3.2.3 Motorinen kehitys

Muutaman kuukauden ikäinen vauva osaa jo kääntää päänsä äänen tai näkemänsä liikkeen suuntaan. Noin seitsemän kuukauden iässä lapsi oppii pitämään tavaroita kädessään ja vaihtamaan niitä kädestä toiseen. Seitsen-kymmenkuisena lapsella on kova halu päästä liikkumaan eteenpäin. Motorisessa kehityksessä on kuitenkin tasa-painottomuuden ajanjakso, jolloin lapsi saattaa kellahtaa nurin. Lapsen hermojärjes

telmä on valmis oikeaoppiseen konttaamiseen vasta noin kymmenen kuukauden iässä, jolloin myös lapsen jalat kykenevät jo kannattamaan ruumiin painon. Kahdeksan- yhdeksänkuuisena lapsi nousee tukea vasten pystyyn, jonka jälkeen noin vuodenikäisenä lapsi oppii ensimmäisiä askeleita. Konttaaminen ja ryömiminen vievät kuitenkin vielä voiton, koska niin pääsee liikkumaan nopeammin paikasta toiseen. (Jarasto ym. 1997, 29-30; Hongisto-Åberg ym. 1998, 40.)

1-2-vuotiaana lapsen motoriikka alkaa kehittyä nopeasti. Lapsi oppii pikkuhiljaa kävelemään ja juoksemaan, mutta pysähtyminen on vielä vaikeaa. Niinpä yhteentörmäyksiä sattuu helposti. Lähellä kahden vuoden ikää lapsi yleensä innostuu kiipeilemään ja keinumaan, mutta vielä ilman itsesuojeluvaistoa. 1-2-vuotias lapsi tutkii innokkaasti ympäristöään, kantaa ja siirtää tavaroita paikasta toiseen. Koko vartalo on mukana lapsen toiminnassa hänen piirtäessään ja maalatessaan. (Jarasto ym. 1997, 35-36; Hongisto-Åberg ym. 1998, 42.)

Motoriset leikit kiehtovat 2-3-vuotiasta lasta. Kädet ja jalat alkavat toimia itsenäisesti. Liikuntaleikit, kuten juokseminen, tanssiminen ja hyppiminen ovat mieluista puuhaa. Kädentaitoja vaativa tekeminen alkaa kiinnostaa käsien näppäryyden lisääntyessä. Hienomotoriikka ja koordinaatio kehittyvät, jolloin lapsi alkaa oppia esim. kynän käyttöä ja muovailua. Musiikkisadut ja tarinat, joihin yhdistyy liike, ovat tärkeitä tässä ikävaiheessa. (Jarasto ym. 1997, 42, 44; Hongisto-Åberg 1998, 46.)

Varttuessaan 3-4-vuotiaaksi lapsi alkaa olla aktiivinen liikkuja. Lapsi osaa liikkua jo monin eri tavoin, kuten hiipiä, tömistellä, marssia ja ryömiä, mutta vielä ilman harkintakykyä. Aikuisella onkin edelleen suuri vastuu lapsen turvallisuuden valvojana. Lapsi osaa kuvailla liikkeillään eläinten liikkumista. Myös improvisointi musiikin mukaan sekä ohjeiden mukaan liikkuminen alkavat onnistua. Lapsi ilmaisee itseään vahvimmin liikkuen, jossa keho toimii välineenä. Vasen ja oikea -käsitteet alkavat selkiytyä. Lapsi alkaa nauttia myös hiljaisesta työskentelystä, kuten piirtämisestä. Kynään lapsi tarttuu kuten lusikkaan. (Jarasto ym. 1997, 48, 51; Hongisto-Åberg ym. 1998, 47.)

4-5-vuotiaan vilkas mielikuvitus näkyy myös motorisessa kehityksessä. Leikissä on monesti jokin teema, jonka ympärille lapsi rakentaa seikkailun. Luovuuden myötä

leikit ovat myös hyviä motorisia harjoitteita. Eri liikesarjojen yhdistäminen ja rytmistä toiseen siirtyminen alkaa jo onnistua neli-viisivuotiaalta. Käden ja silmän yhteistyö kehittyy. Myös kaikki voimia vaativa leikki, kuten painiminen, kiinnostaa lasta. (Jarasto ym. 1997, 54-55.)

5-6-vuotias lapsi nauttii liikuntaleikeistä ja haluaa kokeilla jo vaikeitakin liikkeitä. Käden ja silmän yhteistyö paranee entisestään. Nyt lapsi osaa käyttää enemmän apuna näköhavaintoaan esim. kokeillessaan eri palapelin palojen sopivuutta alustaan. Uuteen materiaaliin viisi-kuusivuotias tutustuu ensin olkapäästä lähtevin suurin liikkein. Maalaaminen tarvitsee vielä tilaa, vaikka liiduilla pienelle paperille piirtäminen jo onnistuukin. (Jarasto ym. 1997, 62-65.)

Lapset kasvavat nopeasti, minkä myötä ennen hyvin hallittu liikkuminen voi 6-vuotiaana muuttua kömpelöksi. Lapsi saattaa kompuroida ja törmäillä ja näin totutella uusiin oloihin. Sorminäppäryys saattaa myös hetkeksi kadota nopean kasvamisen myötä. Jatkuva liikkuminen, tuolilla keikkuminen ja vetelänä pöydässä istuminen saattavat kuulua 6-vuotiaan ominaisuuksiin. Yleinen levoton tunnelma on havaittavissa. Vaikka lapsi olisi kiinnostunut tekemästään, hän ei silti malta olla paikallaan. (Jarasto ym. 1997, 71-72.) Lapsen motoriset taidot ovat yleensä jo niin pitkällä, että kanteleella sormijärjestyksen kanssa näppäily onnistuvat. Tosin kanteleensoitto voi lapsen motorisen kehityksen taantumasta johtuen tuottaa hänelle ongelmia, kunnes lapsen kehitys jälleen tasaantuu. Kehitysvaiheesta johtuen myös soittamiseen keskittyminen voi olla ajoittain vaikeaa, vaikka lapsi nauttisikin kanteleen soittamisesta.

3.2.4 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalistuminen alkaa jo vauvaikäisenä, jolloin vuorovaikutuksen perusteet saavat alkunsa. Aikuisen puheen ja liikkeiden matkiminen on jo yleistä kymmenkuisella lapsella. Vuoden vanhana lapsi haluaa olla kaiken keskipisteenä. Yksivuotiaana lapsi kaipaa paljon seuraa: juttelua, leikkimistä, laulamista ja reilusti hellyyttä. (Jarasto ym. 1997, 31-32; Hongisto-Åberg ym. 1998, 41.) Kieli alkaa olla yhä enemmän vuorovaikutuksen väline lapsen oppiessa ilmaisemaan itseään sanalla tai parilla.

Toisen lapsen kanssa toimeen tuleminen on vielä hankalaa. Lapset kyllä juoksentelevat ja kaatuilevat yhdessä, mutta yhteisleikkiä ei vielä ole havaittavissa. Leikki on enemmänkin rinnakkaisleikkiä, jolloin lapset leikkivät samaa leikkiä kuin kaverikin, joten jokainen haluaisi saman tavaran leikkiinsä, mistä luonnollisesti syntyy riitaa. Kinastelujen kautta lapsi kuitenkin alkaa oppia sosiaalisuutta. (Jarasto ym. 1997, 35, 37-38.)

2-3-vuotias alkaa vähitellen siirtyä yksin leikkimisestä yhdessä leikkimiseen, jolloin lapsi alkaa leikkiä myös roolileikkejä. Jos leikissä on mukana vanhempia lapsia, tulee heidän kanssaan helposti kinastelua, kun ”pieni ei vielä osaa”. 2-3-vuotias ei halua olla enää vauva, vaan kuin muutkin lapset. Tutut arjessa mukana olevat ihmiset, kuten perhe ja hoitajat, ovat tässä ikävaiheessa erityisen rakkaita. Lapsi on keksinyt itselleen mielikuvitusystäviä, jotka kuuluvat ”oikeina” hänen maailmaansa. Kieli on lapselle nyt vuorovaikutuksen väline, jonka kehitystä esim. musiikki edesauttaa. (Jarasto ym. 1997, 42, 44; Hongisto-Åberg ym. 1998, 45.)

Minäkeskeisyys kuuluu vielä olennaisesti 3-4-vuotiaan elämään, joten lapsi haluaa yhä ottaa ja omistaa. Jakaminen on hankalaa. Lapsi alkaa kaivata toisten lasten seuraa, mutta minäkeskeisyys vaikeuttaa tilannetta. Rinnakkaisleikki on kuitenkin vielä pinnalla, jossa lapsi katsoo mallia toiselta, mutta yksittäisleikin sijasta lapsi viihtyy jo pienessä ryhmässä. Toisten lasten matkiminen on ominaista 3-4-vuotiaille. (Jarasto ym. 1997, 49-51; Einon 1999, 192.)

4-5-vuotias lapsi nauttii esiintymisestä. Mukaan toimintaan tulevat myös erilaiset roolit: lapsi saattaa toimia täysin eri tavoin esim. kotona ja päiväkodissa. Myönteisten roolien tukeminen on tärkeää, jotta mahdolliset kielteiset unohtuisivat. Lapsen ja läheisen aikuisen suhde on erilainen kuin ennen: aikuinen pystyy nyt ohjaamaan lasta myös pelkällä puheella ja/tai katseella kädestä ohjaamisen sijasta. Aikuisten puheen ja käyttäytymisen tarkkailu näkyy lasten roolileikeissä, joissa voi olla matkittu aikuisten toimintoja. Pukeutumisleikit auttavat lasta eläytymään aikuisten maailmaan. Lapsi nauttii omanikäisestä seurasta. Ryhmät muodostuvat saman tekemisen ympärille, ei niinkään tietyn lapsen ympärille. Pelit kiinnostavat, mutta lapsi ei osaa hävi

tä. Häviämisen taito on kuitenkin tärkeä osata, jotta voi oppia yhteiselämän taitoja. (Jarasto ym. 1997, 60-62.)

5-6-vuotias lapsi nauttii ryhmässä työskentelemisestä, kuten soittamisesta ja liikkumisesta. Hän on sosiaalinen ja puhelias ja sopeutunut hyvin ympäristöönsä. Lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään tärkeänä jäsenenä ja pyrkii ryhmässään todelliseen vuorovaikutukseen. Lapsi oppii erilaisia rooleja. Hän oppii jakamaan tavaroitaan ja keskustelemaan toisten lasten kanssa. Puheessa lapsi usein mahtaillee, jolla hän peittää puutteitaan. Lapsi nauttii peleistä, mutta ei sulata vielä häviämistä ja keksii siksi omia sääntöjä. Toisin kuin 4-5-vuotiailla, ryhmät muodostuvat nyt kaverien mukaan. Tietyllä toiminnalla ei ole niinkään enää merkitystä. (Jarasto ym. 1997, 66-67.)

Esikoululainen on Jaraston ja Sinervon sanoin ”kuin myrsky ja päivänpaiste”, mikä kuvaa lapsen mielialan vaihtelua hyvin. Vaihe on toisaalta hyvin yksilöllinen, mutta tässä ikävaiheessa lapsi saattaa palata takaisin 2-3-vuotiaan tasolle. Lapsi yrittää irtaantua läheisistä aikuisista, jotta hän pääsisi itsenäistymään ja saamaan oman tahtonsa läpi. Epävarmuus näkyy sekä lapsen sosiaalisissa suhteissa että pelkona epäonnistua. 6-7-vuotias nauttii täysin rinnoin ryhmässä työskentelystä, mutta mielialan ailahtelu tuo tähän ongelmia: kaverit vaihtuvat usein. (Jarasto ym. 1997, 70-71.)

3.3 Musiikkileikkikouluikäisen lapsen musiikillinen kehitys

Laulaminen, soittaminen, musiikkiliikunta ja kuuntelu kuuluvat musiikkileikkikoulun perustyötapoihin muun luovan ilmaisun ohessa. Tässä luvussa kerrotaan lapsen laulamisen ja äänenkäytön sekä rytmi-, melodia- ja harmoniatajun kehittymisestä. Viimeisessä kappaleessa käsitellään soittamista musiikkileikkikoulun työtapana sekä soitinryhmän merkitystä lapsen kehitykselle. Kanteletta voidaan käyttää musiikkileikkikoulussa kaikenikäisten lasten ryhmissä soveltaen soittimen käyttötapaa lapsiryhmän ikä- ja kehitystason mukaan.

3.3.1 Laulamisen ja äänenkäytön kehittyminen

Moogin tutkimuksen (Moog 1976) mukaan ”jokeltelulaulut” ovat lapsen ensimmäisiä musiikillisia tuotoksia. Lapsi alkaa kokeilla ääntään eri korkeuksilta yleensä jo ennen kuin hän osaa yhtään sanaa. Sekä puhejokeltelun että jokeltelulaulujen myötä lapsen puhe-elimet kehittyvät. Aikuisen vastatessa jokelteluun, syntyy vuorovaikutusta, minkä kautta lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Vuorovaikutus myös kannustaa lasta yhä enemmän tuottamaan itse ääniä. Vauva saattaa reagoida jokeltelulaululla häntä miellyttäviin ääniin. 1-1,5-vuotias lapsi voi jo alkaa laulamaan spontaaneja lauluja eli omasta halustaan ilman vanhempien aloitetta. Lauluissa ei vielä ole sanoja, vaan ne ovat hyräilyä mahdollisesti parilla tavulla. Lapsen oppiessa sanoja, hän saattaa alkaa laulaa niillä. Spontaaneissa lauluissa lapsi toistaa vain muutamaa melodista motiivia. (Ahonen 2004, 85; Fredrikson 1994, 52-58; Hongisto-Åberg 1998, 66-67.)

2-3-vuotias lapsi ilmaisee jo luontaisesti itseään laulaen. Spontaanit laulut, jotka rakentuvat jo lyhyistä säkeistä, pitenevät. Lauluihin liittyy usein liike, joten lapsi laulaa monesti leikkiessään, esim. keinuessaan. Lapsi alkaa tottua omaan ääneensä, mutta laulaminen voi loppua yhtäkkiä. Lapsi nauttii enemmän omien laulujen laulamisesta kuin varsinaisista lastenlauluista. 2-3-vuotias lapsi yleensä kuitenkin tunnistaa kuulemiaan lauluja, mutta ei vielä osaa toistaa niitä. Tuttuja ja ymmärrettäviä sanoja sisältävät laulut tukevat lapsen laulamista. Soolo- ja yhteislaulun vuorottelussa lapsi saa elämyksiä ja rohkaistuu oman äänensä käyttöön. Ennen pitkää käy kuitenkin niin, että lapsi alkaakin nauttia enemmän ”oikeista” lauluista kuin itse keksimistään improvisaatioista. Tätä ennen omat laulut ja lastenlaulut ovat mukana rinnakkain, kun lapsi on noin 3-vuotiaana alkanut keksimisen lisäksi jäljitellä ns. standardilauluja³. (Ahonen 2004, 86; Hongisto-Åberg 1998, 70-72.)

3-4-vuotiaan lapsen ääntöelimistö ei ole vielä täysin kehittynyt, mikä vaikeuttaa lapsen laulamista. Lapsen sanavarasto on vielä vajavainen ja hänen lyhytkestoinen muistinsa on suppea, joten lapselle opettavien laulujen pitäisi olla lyhyitä ja helpoja. Laulaminen ryhmässä on vielä vaikeaa, mutta sitä helpottaa, jos lauluun liittyy

---

³ Kulttuuriin vakiintuneita, tyypillisiä lastenlauluja, esim. ”Hämähämähäkki” ja ”Maijan karitsa”.

sykkeen mukainen liikunta. Aikuisen antama laulumalli on tärkeää, mikä vaikuttaa lapsen puheen ja laulutaidon kehittymiseen. Lapsen minäkeskeisyys on hyvä ottaa huomioon myös lauluja valittaessa. Standardilaulut elävät jonkin aikaa rinnakkain lapsen itsekeksimien laulujen kanssa, mutta valtaavat vähitellen paikan lauluohjelmistossa. Omien laulujen keksiminen ei lopu, mutta saattaa vähentyä, sillä kulttuurissamme ei luontaisesti tueta improvisointia. (Ahonen 2004, 86-87; Krokfors 1985, 32-33; Hongisto-Åberg 1998, 72.)

4-vuotiaana ryhmälaulaminen helpottuu, mutta laulun sanat voivat juonellaan viedä nyt liikaa huomiota lapselta, joten sanat unohtuvat. 4-5-vuotias lapsi oppii helposti ja nopeasti uusia lauluja. Lapsen äänenkäyttö alkaa olla ennakkoluulotonta ja lapsi on oppinut tarkkailemaan sitä. Laulujen avulla lapsi oppii uusia käsitteitä ja tietoa muiden maiden kulttuureista. Soolo-tutti -laulamisen myötä lapsen sosiaalisuus kehittyy. 4-5-vuotiaana lapsi oppii laulujen kautta myös sisäisen kuulemisen taitoa. Sanoilla on lauluissa tärkeä merkitys myös rytmin oppimisen kannalta. Lapsi ei välttämättä vielä tunnista laulua, jos kuulee sen melodian ilman sanoja. (Ahonen 2004, 87; Hongisto-Åberg 1998, 76.)

Jäljittelyvaiheessa lapsen laulamissa tapahtuu suuri muutos: lapsi ei enää laula lauluja pelkästään itselleen, vaan haluaa myös esittää niitä muille, jolloin mukaan saattaa tulla myös arviointiaspekti. Tähän vaiheeseen liittyy myös lapsen tarve toistaa oppimiansa kappaleita. (Ahonen 2004, 88.)

Aiemmin opitut asiat kertautuvat 4-6-vuotiaiden musiikkitoiminnassa. Lapsen yleisellä kehitystasolla on suuri merkitys siihen, mitä hän pystyy käsittelemään musiikin puolella. Kuusivuotias lapsi oppii jo tarkkailemaan äänenkäyttöään, joten oikeaa äänenkäyttötapaa on hyvä harjoitella. Soolo- ja tuttuosuudet sekä laulamissa että soittamisessa ovat tärkeitä kokemuksia esikoululaiselle. Musiikillisten muotojen hahmottamiseksi käytetään laulu- ja soittosäkeistöjen välissä välisoittoja. 6-vuotiaana lapsi nauttii improvisoinnista sekä pienten musiikkiesitysten esittämisestä toisille ryhmäläisille. Improvisoinnin myötä lapsen musiikillinen muisti sekä mielikuvitus kehittyvät. Laulamalla lapsi tutustuu myös musiikin teorian alkeisiin. Äänipartituurien ja -kuvien tekeminen ja lukeminen pohjustavat nuottikirjoituksen lukemista.

Lapsi pääsee harjoittelemaan myös kuoronjohtajan tehtävää, näyttämällä laulajille tempon hidastuksia ja nopeutuksia sekä dynaamisia vaihteluita. Samalla tulee harjoiteltua yhteislaulua. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 81.) Lapsi oppii laulamaan säveliä puhtaammin sekä tonaaliset horjahdukset vähenevät. Tämä kehitys voi ajoittua myös vasta alakouluikään. (Ahonen 2004, 88.)

3.3.2 Melodiatajun kehittyminen

Melodiaan liittyy olennaisesti melodian kaarros eli kontuuri, joka muodostuu nousevien ja laskevien sävelhahmojen muodostamasta figurista. Kaarroksen on tarkoitus jäljitellä melodiaa suurpiirteisesti. Kontuurissa tärkeää on liikkeen suunta (nouseva, laskeva, tasainen tai aaltomainen). Trehubin ym. 1980- ja -90-luvuilla tekemien tutkimusten tulokset näyttävät, että jo noin puolivuotias lapsi reagoi kontuurin muutokseen. Pieni lapsi ei välttämättä erota puhetta ja musiikkia toisistaan, mutta kontuurin muutoksilla lasta esim. joko tyynnytellään tai herätetään innostuneisuutta. (Ahonen 2004, 96-97.)

2-3-vuotias lapsi pystyy yksittäisen säkeen kontuurin tai rytmin toistamiseen, mutta säveltasot ja intervallikulut eivät ole täsmällisiä. Lapsi oppii ensin karkeasti tunnistamaan melodisen linjan, jonka jälkeen intervallit alkavat erottua tarkemmin. Trehubin ym. (1985) tutkimuksessa päädyttiin siihen, että jossakin vaiheessa yksilön kehitystä melodian kaarros ja intervallit havaitsemisen jäsentäjinä menevät päällekkäin. Tulosten mukaan 4-6-vuotiaat havainnoivat lähinnä melodian kontuurin mukaan, kun taas aikuisilla havainnointi perustui intervalleihin. (Ahonen 2004, 97.)

3.3.3 Harmoniatajun kehittyminen

Ahonen (2004) kirjoittaa harmonian merkitsevän ns. vertikaalista ulottuvuutta, kun taas melodia vastaa horisontaalisesta ulottuvuudesta. Verrattaessa sointujen ja melodian tuottamista, koetaan harmonian käyttäminen vaikeammaksi. Lapselle sointujen tuottaminen yksin on hankalaa, koska siihen tarvitaan harmoniasoitinta, kuten pia

noa. (Ahonen 2004, 102.) Kantele on lapsen harmoniatajun kehittymisen kannalta erinomainen soitin, koska jo pieni lapsi pystyy soittamaan soitin ilman opettajan tai vanhemman apua. Jo yhden soinnun ”tikkusoittaminen” sinitarradempatulla kanteleella aloittaa lapsen harmoniatajun kehittymisen.

Laulujen säestysten lisäksi lapsi kohtaa soitin myös esim. kaanoneissa, joissa tavoitteena on, että yksilö pystyy oman äänensä lisäksi tarkkailemaan myös muita ääniä sekä sen myötä myös soitinjen puhtautta. Musiikissa melodia koetaan etualalla olevaksi, kun taas harmonia jää helposti vain taustalle. 1900-luvun alkupuolen tutkimukset tukevat ajatusta, että harmoniataju kehittyisi melodia- ja rytmitajua myöhemmin. (Ahonen 2004, 102.) Trainor ja Trehub (1992, 1994) ja Trehub ym. (1997) saivat tutkimuksistaan tuloksia, joista ilmeni, että jo 5-vuotiailla on alitajuista tietämystä sävellajista, mutta vasta 7-vuotiaat hahmottavat harmoniaa. Tulosten mukaan harmoniataju kehittyisi siis melko myöhään muihin musiikin perustekijöihin verrattuna. (Ahonen 2004, 103.) Paanasen (2003) tutkimuksen mukaan 6-7-vuotiaat havainnoivat melodian ja harmonian välistä yhteyttä oikeansuuntaisesti, mutta vielä suurpiirteisesti.

3.3.4 Rytmien omaksuminen

Pedagogit mm. Èmile Jaques-Dalcroze (1865-1950) ja Carl Orff (1895-1982) kiinnostuivat käytännön opetustyössään rytmin merkityksestä lapsen musiikillisessa kehityksessä. Rytmii kuuluu olennaisesti kaikkeen musiikkiin joko selkeästi tai vapaammin havaittavana. Pienen lapsen ensimmäinen musiikkiin liitettävä käyttäytyminen yhdistyy helposti rytmiin. Refleksit ja kehon kokonaisvaltaiset liikkeet saattavat syntyä juuri musiikin rytmistä. Liikkeiden tanssinomaisuus syntyy lapsen koordinaatiokyvyn lisääntyessä. Vaikka rytmii herättää jo pienessä lapsessa liikkeen, kuuluu hallittuun ja tiedostettuun rytmin hahmottamiseen vuosia, missä lapsen motorinen kehitys on olennaisessa asemassa. Jaques-Dalcrozen mukaan musiikin rytmii lähtee kehorytmeistä, hengityksestä, sydämen sykkeestä ja liikkeestä. (Ahonen 2004, 90-91.)

Alkeellisimmat säännölliseen sykkeeseen viittaavat rytmit syntyvät lapsen lyödessä leluilla lattiaan. Varttuessaan lapsi alkaa liittää rytmin sisältäviä sävelhahmoja myös spontaaneihin lauluihin. (Ahonen 2004, 91.) Ahonen (2004) viittaa Rainbown ja Owenin (1979) tutkimukseen, jossa vertailtiin 3-5-vuotiaiden lasten rytmistä suoriutumista erilaisissa tehtävissä. Tulosten mukaan 3-vuotiaat pärjäsivät parhaiten sanarytmeissä. Seuraavaksi parhaiten onnistuivat taputus sanarytmeihin ja perussykkeeseen sekä rytmikapuloilla soittaminen. Hankaluutta taas tuottivat kaikurytmit, musiikin tahdissa marssiminen ja musiikin mukaan taputtaminen. Tutkimus osoitti, että jo 4-vuotiaat olivat suhteellisesti etevämpiä kaikissa tehtävissä, mutta samat tehtävät koettiin eri ikäisillä kuitenkin samassa suhteessa helpoiksi tai vaikeiksi. Musiikin tahdissa marssiminen tai taputtaminen oli tutkimuksen mukaan vaikeinta joka ikäryhmälle, kun taas sanarytmit onnistuivat ikäryhmissä suhteellisesti parhaiten. (Ahonen 2004, 92.)

Perussyke on vielä usein epävarmaa, vaikka lapsi pystyisikin toistamaan kokonaisen laulun. Rytmisen epätasaisuuden aiheuttavat etenkin säkeiden väliset tauot, joissa lapsi ottaa oman aikansa hengittämiseen. Moogin (1976) mukaan vasta 5-vuotiaana lapsi pystyy laulaessaan taputtamaan perussykettä, vaikka ei vielä hallitse kuunneltavan musiikin sykkeen mukaan taputtamista. (Ahonen 2004, 91-92.) Oppiminen siihen, että pystyy keskittymään moneen asiaan samanaikaisesti, vie aikaa. Jo pelkkä taputtaminen voi olla lapselle motorisesti ongelmallista, mikä hankaloittaa musiikin sykkeen samanaikaista tarkkailua. Ahonen kirjoittaa Uptisin (1987) tutkimuksesta, jonka mukaan lapsi oppisi perussykkeen säilyttämisen vasta 10-vuotiaana. (Ahonen 2004, 93.)

Metrin omaksumista on pidetty tärkeänä vaiheena yksilön rytmisessä kehityksessä. Lähes kaikessa länsimaisessa musiikissa on kuultavissa ajallisesti säännöllisenä toistuvia jaksoja, joista jokainen jakautuu pienempiin jaksoihin. Näitä jaksollisia rakenteita kutsutaan musiikin metriksi. Tutkittaessa metrin omaksumista, on tutkimuskohdeena erityisesti ollut lasten kyky erottaa tasajakoinen rytmi kolmijakoisesta. Ahonen kirjoittaa Jonesin tutkimuksista (1976, 1992), joissa selvisi, että lapsi pystyy mm. tunnistamaan metrisiä rytmikuvioita vasta 9,5 vuoden iässä. (Ahonen 2004, 93.)

3.3.5 Kuuntelemaan oppiminen

Kuuntelemisen taito on tärkeää kaikessa musiikin harjoittamisessa: esim. esittäminen ja improvisoiminen perustuvat kuuntelemiseen. Lapsen ja kouluikäisen musiikillisen kehityksen kannalta olennaista on, että yksilö omaksuu havaintoluokkia. (Ahonen 2004, 109-110.) Kuuleminen on eri asia kuin kuunteleminen.

Soittamalla vauvalle erilaisilla soittimilla sekä tuottamalla ääniä eri materiaaleilla, lapsi oppii yhdistämään äänen ja tietyn äänilähteen toisiinsa. Jo vastasyntynyt pystyy erottamaan muutoksia, joita tapahtuu äänenkorkeudessa. Lapsi toimii kokonaisvaltaisesti ja alkaa yhdistää laulut tiettyyn tilanteeseen, jonka myötä hänen keskittymiskyynsä vahvistuu. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 55-61; Ahonen 2004, 118.) 3-4-kuukautinen vauva kääntää jo katseensa ääntä kohti ja pystyy suunnilleen paikallistamaan äänilähteen. 4-6-kuukauden iässä vauva tunnistaa ihmisten ääniä ja pystyy erottelemaan lauluja toisistaan. (Einon, 2001, 76.) Musiikilla pyritään pääasiassa vahvistamaan vauvaikäisen lapsen perusturvallisuuden tunnetta. Kuuntelukyky ja musiikillinen muisti kehittyvät, kun lapsen kanssa puhutaan, lorutellaan ja lauletaan. Vauva oppii tunnistamaan ihmisiä heidän äänenvärinsä perusteella. (Hongisto-Åberg 1998, 55-57.) Kantele on hyvä soitin vauvaikäisten lasten kanssa. Kuten kyselyvastauksistakin ilmenee, soittimen lempeä ääni rauhoittaa lasta. Lapsi nauttii äänen kuulemisesta ja oppii yhdistämään heleän äänen kanteleeseen. (ks. 6.4.7)

Tärkeää on kuunnella erilaisia äänilähteitä, jotta lapsi oppii tunnistamaan ja erottamaan niitä. Lyhyitä musiikkiesityksiä kuunnellessaan lapsen kuuntelu- ja keskittymiskyky kehittyvät. 1-2-vuotiaana lapsi oppii tietoisesti kuuntelemaan. Hän alkaa tunnistaa tuttuja lauluja, mistä turvallisuuden ja hyvänolon tunne lisääntyy. 2-3-vuotiaana lapsen keskittyminen kuunteluun vahvistuu entisestään. Nyt lapsi oppii jo odottamaan esityksiä. Hän kuuntelee mielellään esim. lastenkonserttia. (Hongisto-Åberg 1998, 57, 62, 68.)

3-4-vuotiaana laulun aiheella ja esityksellä on suuri merkitys sille, jaksako lapsi kuunnella esitystä. Kuunneltava kappale ei myöskään saa olla liian pitkä, liian helppo tai liian vaikea. Aiheen tulee liittyä jotenkin lapsen elämänpiiriin, esim. kuunnellaan

jonkin tutun soittimen ääntä tai kuunnellaan aikuisen esittämän laulun tarinaa, jossa sanoilla on tärkeä merkitys. (Hongisto-Åberg 1998, 74.)

4-6-vuotias kokee kuuntelutilanteen ajatuksia ja tunteita herättävänä. Tilanteesta voi tulla jo elämys. Kuuntelu ei ole lapselle enää vain itsetarkoitus, vaan esiinnoiset ajatukset liittyvät aiemmin opittuun ja koettuun. Lapsen keskittymiskyky kehittyy. Lapsi alkaa oppia myös arvioimaan musiikkia ja perustelevaan ajatuksiaan. (Hongisto-Åberg 1998, 79.)

Esikouluikäinen lapsi jaksaa jo kuunnella pitkäköjä musiikinäytteitä, joten 6-vuotias on otollinen tutustumaan eri musiikin lajeihin. Lapsi osaa jo arvioida musiikkia, mistä hän pitää/ei pidä ja miksi. Vieraitten kulttuurien musiikkiin tutustutaan monipuolisesti kokemalla. 6-vuotiaalle alkaa muodostua oma, tietoinen musiikkimaku. Tärkeää on myös oppia kuuntelemaan toisten lasten musiikkiesityksiä. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 82.)

3.4 Soittaminen musiikkileikkikoulun työtapana

Soittaminen on yksi musiikkileikkikoulun perustyötavoista laulamisen, kuuntelun, musiikkiliikunnan ja muun luovan ilmaisun ohessa. Musiikkileikkikouluissa on käytössä vaihtelevasti erilaisia soittimia. Hongisto-Åberg ym. jakavat soittimet viiteen luokkaan: 1) kehosoitimet, 2) rytmisoittimet, 3) melodiasoitimet, 4) kansanomaiset lasten soittimet ja 5) itse tehdyt lasten soittimet. Rytmisoittimet jaetaan kirjassa vielä viiteen alaluokkaan: ”puiset soittimet”, ”metalliset soittimet”, ”kalvosoittimet”, ”muut soittimet” sekä ”itsetehdyt ja kansanomaiset soittimet”. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 4, 121.) Tämä jako herättää kritiikkiä. Eivätkö kansanomaiset ja itse tehdyt soittimet voi olla rytmisoitinten lisäksi myös melodiasoitimia?

Kehosoittimet ovat lapsen ensimmäiset soittimet. Oma ääni ja keho kulkevat aina mukana, joten niitä on yleensä aina mahdollista käyttää. Ääntä voi tuottaa eri tavoin leikitellen, kuten suhisten, höpötellen ja naksutellen. Kaikulaulu ja -vastaukset, kuten kalevalainen laulu, ovat hyviä harjoituksia. Käsillä ja jaloilla on kätevä taputtaa ja

tömistää erilaisia rytmisäkeitä. Omasta kehosta ja ympäristöstä löytyy ääniä, joilla voi tulkita erilaisia kuvia. Kun kuville muodostaa äänen, saadaan aikaan äänikuvia ja -partituureja. Kehosoittimilla voi myös mainiosti elävöittää satuja ja loruja. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 116-120.)

Rytmisoittimilla voidaan perussykkeen ja sanarytmin harjoittelun lisäksi kuvata monenlaisia asioita ja ilmiöitä kuten eläimiä ja säätiloja. Puiisiin rytmisoittimiin kuuluvat mm. rytmikapulat, marakassi, guiro sekä putkipenaali. Metallisia rytmisoittimia ovat mm. triangeli ja kulkuset, kalvosoittimia taas erilaiset rummut ja tamburiini. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 121-130.) Myös kantele voidaan mielestäni osittain lukea myös rytmisoittimeksi, sillä soittimen kanteen voi soittaa koputtaen.

Melodiasoittimiin lukeutuvat Hongisto-Åbergin ym. mukaan kantele, nokkahuilu, laattasoittimet (kellopelit, metallofonit ja ksylofonit), kitara, piano sekä orkesterisoittimet (Hongisto-Åberg ym. 1998, 131-138). Kantele on melodiasoittimen lisäksi myös harmoniasoitin, samoin kitara ja piano. Hongisto-Åberg ym. näkevät kanteleen kuitenkin luonnollisena osana varhaisiän musiikkikasvatuksen soittimistoa ja kokevat, että 1-3:lla soinnulla voi lapsikin säestää jo monia lauluja. Paitsi, että kantele on helppo säestyssoitin, on se myös hyvä efektisoitin esim. soitinsaduissa. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 135.)

Kansanomaisiin soittimiin Hongisto-Åberg ym. lukevat mm. pajupillin, suhistuspuun ja rumpparasian. Itse tehtyihin soittimiin he katsovat kuuluvan mm. erilaiset helisevät, rapisevat, kopisevat ja sihisevät soittimet, joita jokainen voi rakennella esim. laittamalla rasian sisälle herneitä, pikkukiviä tms. halutun äänen saamiseksi. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 139-145.) Tätä voi myös kritisoida: eikö juuri kantele, jos mikä, kuulu myös kansanomaisiin soittimiin?

Hongisto-Åberg ym. kirjoittavat kirjassaan kanteleen käytöstä musiikkileikkikoulussa. Mukana ovat I-, IV- ja V-sointuotteet, erilaiset näppäilysoittimet ja aivan luvun loppuosassa muutamia vinkkejä tehosteäänisoittoon. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 131-137; 227-241.) Tekstissä ei kuitenkaan mainita apuvälineistä (lukuunottamatta paperiliitintä), jotka helpottavat ja rikastuttavat kanteleen soittamis

ta. Apuvälineiden, kuten tikun, avulla kanteleensoittajien ikäjakauma laajenee käsittämään jo vauvaikäiset lapset. Kansanmusiikki-lehden numerossa 1 vuodelta 1982 taas on Heikki Laitisen ja Hannu Sahan artikkeli ”Viisikielisen kanteleen soittopas”, jossa on kerrottu noin sivun verran erilaisista soittotavoista, myös lisävälineiden käytöstä. (Laitinen & Saha 1982, 18.) Lisävälineiden käytöstä on kerrottu soittotapojen yhteydessä myös Laitisen ja Sahan toimittamassa julkaisussa ”Kantele kouluun!” (Laitinen & Saha 1985, 29).

Musiikkileikkikoulussa lapsi tutustuu monipuolisesti erilaisiin soittimiin pikkuhiljaa jo vauvasta alkaen. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteisiin kuuluukin tarjota lapselle valmiuksia mahdollista tulevaa soitonopiskelua ajatellen. Musiikin peruskäsitteet tulevat tutuiksi ja lapsen keskittymiskyky sekä motoriikka kehittyvät. Lapsi saa onnistumisen elämyksiä ja hänen kuuntelukykynsä harjaantuu. (Hongisto-Åberg 1998, 202.) Tällä hetkellä pääasiassa esikouluikäisille suunnatut soitinvalmennusryhmät tarjoavat lapselle mahdollisuuden päästä tutustumaan intensiivisesti yhteen instrumenttiin ja sen myötä musiikin teorian alkeisiin. Soitinvalmennuksen jälkeen lapsen on helpompi jatkaa mahdollisia soitinopintojaan saatuaan ryhmän kautta ”pehmeän laskun” yksityisopetukseen. Jo soitinryhmää valittaessa perustana pitäisi olla lapsen oma kiinnostus kyseistä soitinta kohtaan.

3.4.1 Soittaminen eri ikäryhmissä

Vauvojen kanssa tutustutaan soittimiin. Opetellaan pitämään soitinta kädessä ja nauttimaan soittimesta lähtevästä äänestä. Musiikin rytmissä soittaminen ei ole olennaista vaan elämyksellisyys. (Hongisto-Åberg 1998, 59.) Kun vauva on oppinut tarttumaan esineestä, voi hänen kanssaan vanhemman avustuksella jo soittaa kanteletta. Vanhempi pitää yhdessä vauvansa kanssa kiinni tikusta, jolla pompotellaan pöydällä olevan esim. sinitarradempatun kanteleen kieliä. Lapsi osaa jo soittaa. Einon kirjoittaa, että puolivuotias lapsi paitsi laittaa tavaroita suuhunsa, myös hakkaa kädessä pysyviä esineitä mielellään jotakin vasten (Einon 2001, 60). Tähän tarpeeseen tikku ja kantele on vanhemman avustuksella hyvä yhdistelmä.

Perheryhmäikäisten (1-3-vuotiaiden) lasten kanssa tutustutaan erilaisiin soittimiin, joiden myötä lapsen hienomotoriikka ja käden koordinaatio kehittyvät. 1-3-vuotiaiden lasten kanssa kanteleensoitto onnistuu hyvin tikulla pompotellen. Lapsen varttuessa aikuisen rooli jää vähemmälle ja lapsi voi jo itse pompottaa tikkua kanteleen kielillä. Säestetään lauluja laulun perussykkeessä. (Hongisto-Åberg 1998, 65.)

3-4-vuotiaiden kanssa säestetään tuttuja lauluja ja vahvistetaan pääasiassa perussykettä soittimilla, jotka hallitaan. Soittamisen myötä lapsi kehittyy monilla osa-alueilla. (Hongisto-Åberg 1998, 73-74.) (ks. myös kappale 3.4.2). Kanteleen soittaminen onnistuu edelleen tikulla pompotellen, mutta nyt aikuista ei enää tarvita koko ajan apuna. Kantele toimii hyvin myös efektisoittimena esim. loruissa ja soitinsaduissa.

4-6-vuotiaan lapsen kanssa vahvistetaan yhä perussykettä, mutta soitetaan jo myös laulun tai lorun sanarytmisissä. Opetellaan erottamaan tasajakoinen rytmi kolmijakoisesta. Kanteleella opetellaan pikkuhiljaa sointuotteita ja näppäilyä. Soiton helpottavaksi ja vaihtelun tuojana käytetään myös erilaisia välineitä, kuten plektraa, tikkua ja viritysavainta. Efektit tuovat lisäväriä soittamiseen ja plektralla soitettaessa vältytään ikävältä sormien kipeytymiseltä.

Hongisto-Åberg ym. kirjoittavat, että 6-vuotiaiden kanssa kerrataan rytmisointien soittotavat ja opetellaan kanteleen tai/ja nokkahuilun sekä laattasoitinten soittoa. (Hongisto-Åberg ym. 1998, 81.) Ryhmästä riippuen joku edellä mainituista soittimista saattaa painottua enemmän, jos lapsi on ns. soitinryhmässä. Kantele on perinteisesti yhdistetty vasta esikouluikäisten soitinryhmäläisten soittimeksi, mutta nykyisin kantelesoitinryhmiä tarjotaan myös nuoremmille (ks. 6.3.2).

Myös orkesterisoittimet tulevat tutuiksi. Elämykselliset kokemukset ovat tärkeitä, esim. konserttikäynnit tai soitinesittelijävierailut, joissa lapsella on mahdollisuus myös itse kokeilla eri instrumentteja. Soitinryhmä valmentaa mahdollisia tulevia soitinopintoja varten. Rytmimerkit tulevat tutuiksi niitä merkitsemällä ja merkeistä soittamalla. Lapsi pääsee soittamaan myös rytmipartituurista. Sävelen kesto tulee tutuksi ja lapsi perehtyy tempon ja dynamiikan peruskäsitteistöön. (Hongisto-Åberg ym.

1998, 81-82.) Tutut laulut saavat uuden aspektin, kun niitä elävöitetään soittimin ja hahmotetaan samalla laulun muotoasioita.

3.4.2 Lapsi kantelesoitinryhmässä

Soitinryhmä, joka on alunperin monissa musiikkileikkikouluissa ollut suunnattuna lähinnä esikouluikäisille, valmentaa lasta paljon muuhunkin kuin itse soittamiseen. Lapsi työskentelee ryhmässä, mikä edistää lapsen sosiaalista kehitystä. Hän oppii odottamaan vuoroaan ja näin myös ottamaan muut ryhmäläiset huomioon. Lapsen keskittymiskyky kehittyy paitsi soittimen soittamiseen keskittymisessä, myös kuunneltaessa toisten ryhmäläisten soittoa. Ryhmä itsessään toimii parhaimmassa tapauksessa äärimmäisen hyvänä apuna – vertaisryhmältä saa tukea ja kannustusta ryhmähengen ollessa positiivinen. Tämä riippuu mielestäni paljon opettajasta, mutta tietenkin myös lasten persoonista. Opettajalla on kuitenkin tärkeä merkitys ryhmän ilmapiirin luomisessa.

Paitsi keskittyminen myös lapsen kuuntelukyky harjaantuu soitinryhmässä. Vahvistamattomana kanteleen ääni on kuitenkin herkkä, joten ”kuuntelukorvat” ovat merkittävässä asemassa. Kanteleella soittaessaan lapsi oppii kuulemaan, millainen soittotyöli kuulostaa hänen mielestään kauniilta. Ryhmässä lapsi on yleensä rohkeampi soittamaan kuin yksin ja ryhmässä pääsee kokemaan yhteissoiton riemua. Soolo-osuuksia on helpompi soittaa, kun lapsi on ensin päässyt soittamaan ryhmässä. Lapsi oppii esiintymään. Lapsen hienomotoriikka kehittyy – viisikielinen kantele on motorisesti melko haastava instrumentti jo siinä, että kädet on saatava toimimaan itsenäisesti. Kanteleella soittaminen kehittää silmän ja käden yhteistyötä. Soitinryhmässä opetellaan jo konkreettisemmin musiikillisia perusasioita, vaikka opetus tapahtuukin vielä leikinomaisesti. Käsitteet, kuten rytmi ja melodia tulevat 6-vuotiaille tutuiksi. Kanteleryhmässä lapsi oppii kansanperinnettä – onhan musiikkileikkikoulun yhtenä tärkeänä tavoitteena suomalaisen kansanperinteen säilyttäminen ja vaaliminen. Lapsi oppii tuntemaan menneisyyttään ja arvostamaan omaa soitinta. Samalla opitaan jo vastuuta, mikä lapsella on oman soittimensa kunnossapitamisestä. Soitinta ei voi paistaa pitkin lattiaa tai käsitellä miten haluaa.

Lapsen sointiväri- sekä harmoniataju kehittyvät kanteleensoiton yhteydessä. Jo pieni lapsi pääsee säestämään soinnulla (I) esim. sinitarradempatun kanteleen kieliä pompotellen. Onnistumisen elämysten kautta lapsen itsetunto vahvistuu ja hän saa positiivisia kokemuksia musiikista. Tähän kaikkeen kantele on mielestäni mitä parhain instrumentti.

4 AIEMPIA TUTKIMUKSIA JA KOKEMUKSIA

Johanna Aho on tutkinut suomalaisten näkemyksiä kanteleesta Sibelius-Akatemialle tekemässään kirjallisessa työssä vuodelta 2002. Aho tutki aihetta kyselyllä, jonka vastauksista kävi ilmi, että jopa 71 % vastaajista ei ollut koskaan soittanut kanteletta ja vain 22 % oli joskus päässyt kokeilemaan 5-kielistä kanteletta. Kysely lähetettiin ympäri Suomen ja kyselyn sai 40 henkilöä. Useimmille Ahon tutkimuksen kyselyyn vastanneille sana kantele toi mieleen kansanmusiikin, Kalevalan, Väinämöisen ja kansallispukuisen tytön soittaman puisen, muutamakielisen soittimen. Monelle tuli mieleen myös suomalaisuus ja kansallismaisema sekä huoli kanteleen liiallisesta sähköistymisestä. (Aho 2002.)

4.1 Aiempia tutkimuksia kanteleesta varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Täysin vastaavia tutkimuksia samasta aiheesta eli kanteleesta musiikkileikkikoulu-soittimena ei ole tehty. Sen sijaan kanteleen liittymisestä varhaisiän musiikkikasvatukseen on tehty muutamia tutkimuksia. Terhi Nurminen on tutkinut Helsingin konservatorion opinnäytteessään viisikielisen kanteleensoiton metodista etenemistä musiikkileikkikoulussa 6-vuotiaiden soitinryhmässä vertailemalla kahta kanteleensoiton alkeisopasta (Nurminen 1998).

Jyväskyläläisessä Lahjaharjun päiväkodissa toteutettiin vuosina 1989-1992 kansanperinteeseen pohjautuva musiikkikasvatuskokeilu ”Uusia tuulia musiikkikasvatuksessa”, jonka toteutuksessa Maija Simojoki oli vahvasti mukana. Osaksi kokeilua kuului myös kanteleensoiton opettaminen ensin päiväkodin henkilökunnalle, joka vei oppia eteenpäin esikouluikäisille lapsille. (Härkälä 1993.)

4.2 Aiempia tutkimuksia kanteleesta koulusoittimena

Viisikielisestä kanteleesta nimenomaan koulusoittimena on ilmestynyt useampia tutkimuksia 1980- ja -90-luvuilta. Jyväskylän yliopistossa vuonna 1988 valmistuneessa pro gradu-työssä Vesa Jussila ja Kimmo Kuhalampi ovat tutkineet viisikielistä kanteletta koulusoittimena (Jussila & Kuhalampi 1988). Samana vuonna on Oulun yliopistossa ilmestynyt Ismo Koskelan ja Marja Viskarin tutkielma ”Musiikin peruselementtien opettaminen peruskoulun ala-asteella viisikielisellä kanteleella” (Koskela & Viskari 1988). Virpi Miettunen on tutkinut Sibeliuksen Akatemian tutkielmassaan vuodelta 1996 viisikielistä kanteletta koulussa tapaustutkimuksen avulla (Miettunen 1996). Tampereen yliopiston kansanperinteen laitokselle on tehty aiheesta kaksi tutkimusta: ensimmäinen on vuodelta 1990 englanninkielinen lopputyö ”Kantele kouluun!” -projektista (Cornell 1990). Toinen taas on Anna-Liisa Tenhusen pro gradu -tutkielma vuodelta 1998, ”Kanteleet kaapeista, kanteleopas peruskoulujen, kerhojen ja esiopetuksen käyttöön” (Tenhunen 1998).

Muistakin soittimista nimenomaan koulusoittimena on tehty pro gradu -työitä. Eeva Riekkinen on tutkinut nokkahuilua koulusoittimena vuonna 1992 valmistuneessa samannimisessä pro gradu -työssään (Riekkinen 1992). Urmas Peräsalo taas on tehnyt vuonna 2000 valmistuneen pro gradunsa aiheesta ”Kitara koulusoittimena” (Peräsalo 2000). Otin nämä työt esille siksi, että nokkahuilu on monesti musiikkileikkikouluissa kanteleen rinnalla vaihtoehtoisena soitinryhmäsoittimena. Kitara taas saattaa monien mielessä yhdistyä kanteleeseen. Uudet soittotekniikat ja -tavat ovat tuoneet kanteleensoittoon piirteitä myös kitaransoiton maailmasta. Kyselytutkimuksen mukaan instrumenttiopettajista mm. juuri kitaraopettajat olivat erityisen mielissään lasten kanteleensoitosta musiikkileikkikoulussa. (ks. 6.4.5)

Vuonna 1982 oli kulunut 100 vuotta siitä, kun suomalainen musiikkikulttuuri alkoi toden teolla kehittyä. Kansakouluihin tuli musiikinopetus, Sibeliuksen Akatemiassa aloitettiin musiikkikoulutus ja taide-elämä kaupungeissa vilkastui. Tässä murroksessa ei kanteleella kuitenkaan ollut suurta roolia. Kantele pääsi puheissa kansallissoittimen asemaan, mutta sitä ei kuitenkaan konkreettisesti liiemmin soitettu. Vuonna 1982 Kansanmusiikki-instituutti otti tavoitteekseen saattaa kantele jokaisen lapsen

ulottuville koulusoittimeksi. *Kantele kouluun!* -hankkeella oli kaksi päätavoitetta: yleissivistävä sekä musiikillinen tavoite. Hankkeen avulla haluttiin tuoda kantele jokaiseen Suomen peruskouluun, jotta jo lapset pääsisivät tutustumaan kansallisoittimeemme. Yleissivistys olikin tarpeen, sillä kantele oli 1980-luvun suomalaisille täysin vieras soitin. Toisen tavoitteen mukaan kanteleen haluttiin ottavan paikkansa kouluissa jo käytettävien soitinten rinnalla. Kanteletta pidettiin hyvänä koulusoittimena erityisesti sen harmoniatajua kehittävän ominaisuutensa vuoksi. Lisäksi soittimen rajattu ambitus johtaa helposti luovaan musisointiin improvisoinnin myötä. Kolmantena kanteleen tärkeänä ominaisuutena pidettiin sen helppoutta yleensä luokanopettajien keskuudessa. (Kansanmusiikki 1/1982, 2; Kantele kouluun! 1985, 4-5.)

4.3 Musiikkikasvattajien kokemuksia kanteleesta musiikkileikkikoulusoittimena

Seuraavassa käsitellään kahden haastatellun varhaisiän musiikkikasvattajan kokemuksia kanteleesta musiikkikasvatuksessa. Toinen haastateltavista on tehnyt urauurtavaa työtä kanteleiden tuomisessa varhaiskasvatukseen 1980-luvulla. Toinen taas on siirtynyt opetustyössään käyttämään ns. moderneja kanteleita ja ollut viime aikoina aktiivisesti mukana kehittämässä uusia kanteleen soitto- ja käyttötapoja sekä opetusmateriaalia.

4.3.1 Maija Simojoen haastattelu

Lastentarhanopettaja ja musiikin alkuopetuksen lehtori Maija Simojoki toimi varhaisiän musiikkikasvatuksen eri opetus- ja koulutustehtävissä pääkaupunkiseudulla vuodesta 1985 aina vuoteen 1997 asti, jolloin hän jäi eläkkeelle. Simojolla on ollut tärkeä asema kanteleiden tuojana varhaiskasvatukseen ja hän myös koulutti uransa aikana paljon lastentarhanopettajia sekä Suomessa että Tukholmassa. Lisäksi Simojoki tunnetaan useiden varhaisiän musiikkikasvatukseen liittyvien kirjojen tekijänä.

Simojoen mukaan 1980-luvulla käynnistynyt ”Kantele kouluihin” -projekti innoitti silloisen Kaustisen Kansanmusiikki-Instituutin johtaja Heikki Laitisen vaatimaan kanteleen saattamista myös päiväkoteihin. Laitinen ja Simojoki tunsivat toisensa jo nuoruudesta, joten he alkoivat yhdessä suunnitella ja viedä asiaa eteenpäin. Projektin kaksi tärkeää tavoitetta olivat kalevalaisen laulutyylin ja 5-kielisen kanteleen tuominen päiväkoteihin. Simojoella oli aluksi paljon ennakkoluuloja erityisesti kalevalaista laulutyylä kohtaan.

”En mä ollu kuullu kun sitä kauheeta mitä koulussa opetettiin, että ei mitään laulamista, vaan siis sitä..’mieleni minun tekevi, aivoni ajattelevi..’ ” (Simojoki 2005)

Simojoki kertoi saaneensa yhteisten kurssien myötä ikään kuin herätyksen, jolloin kalevalainen laulutyylä kolahti häneen laulutanssina, johon liittyy aina myös muunteleminen. Hän ymmärsi, että monimuotoisen kalevalaisen laulutanssin ja perinneleikkien avulla pystyy itse tekemään ja muuntelemaan lapsille sopivia juttuja. Simojoki kertoi, ettei ollut tätä ennen tiennyt kanteleesta mitään, nähnyt ehkä kuvia, mutta ei muuta.

Kanteleensoittaja, -soitonopettaja, säveltäjä ja tutkija Hannu Saha alkoi Laitisen kanssa opettaa Simojoelle kanteleensoittoa. Tällöin kantele oli viritetty G-duuriin eli laulamisen kannalta todella korkeaan sävellajiin. Simojoen mukaan ”pienen kinastelun” jälkeen sävellaji muutettiin D-duuriin. Pikkuhiljaa opetellen Simojoki alkoi ”salaa” käyttää Kansanmusiikki-Instituutilta lainaksi saamiaan kanteleita myös omien 5-6-vuotiaiden musiikkileikkikoululaistensa kanssa (I-V-sointuja, korvakuulo-soittoa). Vuonna 1981 tehtiin ensimmäinen musiikkikasvatuskokeilu päiväkodissa. Heikki Laitinen koulutti henkilökunnalle kanteleen perussoinnut duurissa ja mollissa. Simojoki ohjasi sittemmin kokeiluja mm. Jyväskylän Lahjarahjun päiväkodissa (”Uusia tuulia musiikkikasvatuksessa” -kokeilu) sekä Helsingissä kolmessa päiväkodissa. Kanteleen käytön innostus levisi ensin kurssien myötä musiikkileikkikoulunopettajien keskuuteen. Päiväkodit olivat Simojoen mukaan paljon hitaammin saavutettavissa. Simojoki oli yrittänyt puhua päiväkotien pianon tylyyttä vastaan. (ks. 3.1.1) Päiväkotien musiikkikasvatus oli hänen mukaansa sitä, että laulusaliin koontui suuri joukko lapsia, joita opettaja pianolla lujaa soittaen säesti. Lasten laulu

hukkui ja puuroutui täysin. Lisäksi päiväkotien, niin kuin musiikkileikkikoulujenkin, laulut olivat aivan liian vaikeita, ennen kuin ruvettiin tajuamaan, että pieni ambitus ja helpot intervallit ovat lapsille paljon helpompia. Tämän asian perille viemisessä kantele oli erinomainen. Ennakkoluuloja alkuaikoina oli paljon. Simojoki kertoo naurahtaen, että Helsingissä häntä ”pidettiin vähän hulluna”, kun hän toi esille kanteleensoittoa lasten musiikkikasvatukseen. Kaustisilla oli kuitenkin vahva kansanmusiikkiperinne.

”Uusia tuulia musiikkikasvatuksessa” -projektissa sekä päiväkodin lapset että opettajat käyttivät 5-kielisiä kanteleita todella paljon. Simojoki kertoo, että vanhemmat ostivat esikouluikäisille omat kanteleet ja heille pidettiin omaa ’kantele-esikoulua’. Sekä lapset että opettajat olivat motivoituneita ja projektista saatiin erinomaisia tuloksia. Simojoki toteaa, että

”kunnollinen musiikkikasvatus ei voi toteutua ilman ammatti-ihmisiä. Ei tavallinen lastentarhanopettaja voi ihmeitä tehdä. Kukaan ei voi olla taitava kaikissa taideaineissa. Tarvitaan erikoisosaamista ja suunnitelmallisuutta, mutta ehdottomasti yhteistyötä, jotta musiikki ja muut taideaineet voidaan taitavasti ja kiireettä integroida sekä toisiinsa että päiväkodin arkeen.” (Simojoki 2005.)

Simojoki kertoo ottaneensa kanteleen käyttöön 5-6-vuotiaiden lisäksi myös 3-4-vuotiailla. Lapsi säesti laulua opettajan sylissä hänen avustuksellaan. 10-kielistä kanteletta Simojoki kertoi käyttäneensä paljon säestykseen pianon toimiessa lähinnä vain musiikkiliikunnan säestäjänä. 5-kielisen kanteleen ryhmät syrjäyttivät nopeasti Simojoen pitämät nokkauiluryhmät. Kanteleen lisänä Simojoki käytti laattasoittimia, rumpuja ja rytmisoittimia, jolloin hän samalla valmensi lapsia yhtyesoittoon. Ns. marjasoinnut (I=mansikka, V=mustikka, IV=lakka), joita monissa musiikkileikkikouluissa tänäkin päivänä käytetään, ovat Maija Simojoen keksintö. Marjasointujen syntyyn liittyy hauska tarina. Simojoki kertoi näyttäneensä sointuja lapsille ensin sovitulla käsimerkeillä. Eräänä päivänä lapsiryhmä harjoitteli kirkkoesitystä varten. Harjoittelun tiimellyksessä eräs poika kysyi Simojolta, että näyttääkö hän soinnut kirkossakin sormilla. Opettaja oli vastannut, että kyllä näyttää, älä huoli. Poika oli kuitenkin muuttunut vastauksen myötä hiljaiseksi, jota Simojoki oli ihmetellyt. Oliko pojalla joku hätänä? Poika oli vastannut, että ”eksä tiiä mitä ne

merkit tarkoittaa?” Kotipihalla poika oli nähnyt käytettävän samankaltaisia käsimerkkejä tuhmassa merkityksessä.

”Marjasointujen syntyminen oli aivan spontaani hätätilanteen ratkaisu. Otin ensin punaisen ja sinisen tussin käyttöön ja sitten piirsin sitä kirkkoesitystä varten jonkinlaiset isot kuvat mansikasta ja mustikasta pahveille.” (Simojoki 2005.)

Simojoen mukaan rikkaan suomalaisen kansanperinteen käyttäminen oli 1980-luvulla outoa kaikille. Päiväkotien musiikkikasvatuskokeilujen yhteydessä hän tajusi, ettei alle 3-vuotiaille järjestetty minkäänlaista musiikillista toimintaa. Päiväkodeissa radiot viihdyttivät vain aikuisia. Lasten kanssa ei laulettu, ei köröteltty. Hän kertoo, että opiskeluaikana oli sanottu, ettei alle 3-vuotiaille mitään musiikillista tarvitse opettaa, eiväthän niin pienet lapset kuitenkaan osaa laulaa. Simojoen mielestä alle 3-vuotiaiden musiikkikasvatus oli kuitenkin tärkein alue musiikkikasvatuksessa. Niinpä hän aloitti musiikkileikkikoulun ns. perhe- ja vauvaryhmät sekä keinutuoliryhmät. Tärkeää oli, että äidit ja isät saatiin laulamaan lastensa kanssa. Näiden ajatusten pohjalta syntyi Ritva Ollarannan kanssa yhteistyössä kansanperinteeseen pohjautuva kirja ”Pium, paum paukkaa”.

Simojoen tavoitteena oli saada päiväkotien musiikkikasvatus yksilöllisemmäksi, pienryhmätoiminnaksi. Hänen mielestään suomalaisten päiväkotien toiminta oli ollut hyvää, mutta musiikkikasvatusta sanan varsinaisessa merkityksessä ei ollut toteutettu. Suomalainen kansanperinne, sen laulut ja lorut, tuli ottaa käyttöön lasten kanssa.

”Kansanperinteiset leikit kaikkialla maailmassa ovat yksinkertaisia melodioiltaan ja rytmeiltään. Ne sisältävät toistoa, kertauksia, niissä pelätään ja pelastutaan yhdessä. Niitä voivat leikkiä lapset ja aikuiset yhdessä. Niissä on reilua yhteenkuuluvuutta, kosketellaan toisia varsin ja vahingossa. Niitä voi muunnella, sanoja voi vaihdella jne.” (Simojoki 2005.)

Kanteleen ja sen käytön hyväksi puoliksi Simojoki mainitsi soittimen monipuolisuuden, äänen kauneuden ja herkkyyden. Kantele ei sorra, vaan tukee lapsen ääntä. Kantele on lapsen oma soitin, joka kehittää lapsen harmoniatajua. Soitin on erinomainen solfan tukena ja se on myös soitin, jolla voi nostaa lapsen äänialaa. Tärkeäksi Simojoki kokee myös, että kantele pitää hyvin vireensä ja että soitin on helposti

viritettävä. Etenkin, kun paremmin vireensä pitävät metallitapilliset kanteleet ovat tulleet vanhojen puutappisten tilalle. Simojoki opetti lapsiryhmilleen pikkuhiljaa myös kanteleen virittämistä, jolloin 7-8-vuotiaat musiikkivalmennuslaiset osasivat jo itse virittää soittimensa. Simojoki painottaa hyvää soittoasentoa, joka on opetettava lapselle alusta alkaen. Opettely on hidasta ja työlästä, mutta jos hyvää soittoasentoa ei hallitse, niin “ei siitä hyvä seuraa”.

”- pitää opettaa kyllä alunperin oikein soittoasennot, että kyllä sitä on nähnyt aika paljon kamalannäköisiä asentoja, että lattialla polvet suussa ja...taikka miten hyvänsä - -” (Simojoki 2005.)

Ongelmaksi hän mainitsee lisäksi sen, ettei soittimella pääse mutkattomasti sävellajista toiseen. Tulevaisuuden kilpailijana kanteleelle Simojoki uskoo olevan rumpumuskarit.

“Yli 20 vuotta sitten ajattelin, että ’kantele, mitä sillä on tekemistä päiväkodissa?’ Mutta nyt siitä on vain mieletön ilo!” (Simojoki 2005.)

4.3.2 Hanna Untalan haastattelu

Toinen tutkimusta varten haastattelemani henkilö on Hanna Untala, joka työskentelee Lahden konservatoriolla varhaisiän musiikkikasvattajana ja kouluttajana. Halusin haastatella häntä, koska hän käyttää työssään moderneja pienkanteleita ja on ollut viimeaikoina aktiivisesti mukana kanteleen uusien soitto- ja käyttötapojen sekä opetusmateriaalin kehittämisessä. Lahden konservatoriolla onkin syntynyt varsinainen kantelebuumi ja kanteleryhmäläisten määrä on noussut nopeasti kahdessa vuodessa kahdestatoista ryhmäläisestä sataanviiteenkymmeneen kanteleryhmäläiseen. Untala kertoo tutustuneensa kanteleeseen toden teolla vasta musiikkileikkikoulunopettajaopinnoissaan. Ensikosketus moderneihin kanteleisiin tapahtui vuonna 2003, jolloin Lahden konservatorion kanteleensoitonopettaja oli innostuneena esitellyt omistamiaan uutuussoittimia.

Untala kertoo, että kantele on käytössä jokaisessa ryhmässä vähintään opettajan soit-
timena. Myös lapset pääsevät soittamaan kanteletta kaikissa ryhmissä aivan pienim-
piä vauvoja lukuunottamatta. Opetuksessa on käytössä viisikielisen kanteleen lisäksi
10-kielisiä, bassokantele sekä piccolokantele. Perinteisin opetusryhmä Untalan mu-
kaan on 6-vuotiaitten ns. soitinvalmennusryhmä, jonka lisäksi konservatoriolla tarjo-
taan kanteleryhmäopetusta myös 4- ja 5-vuotiaille pikkusoittajille. Näiden lisäksi on
perhemusisointiryhmä, jossa kantele on sekä aikuisen että lapsen yhteinen instru-
mentti. Kouluikäisille on tarjolla kantelebänditoimintaa. 1-2-vuotiaiden perheryhmis-
sä lapsi pääsee soittamaan esim. erilaisia efektiäänä ja vanhempi nopean opetustuo-
kion jälkeen säestämään lauluja.

Untalan mielestä kantele on helpoin, mutta silti monipuolinen soitin niin pienelle lap-
selle, koululaiselle, nuorelle kuin aikuisellekin. Kantele on instrumentti, jolla pääsee
nopeasti ”soittamisen tuottaman ilon äärelle”. Toisaalta taas kanteleensoiton osaami-
sessa ei ole ylärajaa.

”Helppimmasta mahdollisesta yksin tai yhdessä soittamisesta voi jatkaa halutessaan ja kye-
tessään niin pitkälle kuin rahkeita ja innostusta riittää - - kokemus on se, että tunnin, yhden
tunnin opetuksen jälkeen - - se into ja kiinnostus herää - - mikään muu soitin ei oikeastaan
vois tarjota sitä samaa yhtä nopeasti.” (Untala 2004, 2006.)

Kanteleella on Untalan mielestä suuri merkitys musiikkileikkikoulusoittimena. Hän
kokee, että kantele on ollut aliarvostettu ja kapeasti hyödynnetty soitin, joka on jää-
nyt lojumaan hyllylle. Kantele on Untalan mukaan monipuolinen melodia- ja harmo-
niasoitin, jota soittamalla saa positiivisen kuvan soittamisesta. Samalla kun opitaan
soittamista, opitaan myös paljon muuta ikään kuin siinä sivussa. Esim. hahmottami-
nen, tarkkaavaisuus ja motoriikka kehittyvät lapsella huomaamatta. Toisaalta kante-
leen helpoimpien soittosovellusten myötä myös lasten mahdolliset kehittymiseen liit-
tyvät ongelmat tulevat hyvin esiin, Untala toteaa. Hänen mukaansa uudet soittotavat
ovat tuoneet lisäväriä soittamiseen. Lasten kanssa on siirrytty plektralla soittamiseen,
mikä säästää sormia ja kynsiä ja mahdollistaa erilaisten efektien ja raksutusten soitta-
misen. Untala lisää vielä, että modernien kanteleiden tarjoama sähköistysmahdolli-
suus sekä esikuvat kanteleensoitossa kannustavat rohkeisiin kokeiluihin. Myös
uudentyyppinen, populaarimpi opetusmateriaali on rikastuttanut kanteleensoittoa.

Hän toteaa kuitenkin, että kuulee liian usein, että uudet kanteleet ovat sähkösoittimia, vaikka sähköisyys on kuitenkin vain pieni osa modernisuutta. Untala kertoo käyttävänsä musiikkileikkikoulussa kanteletta pääasiassa täysin akustisesti lukuunottamatta bassokanteletta, joka akustisesti on soundiltaan aika hiljainen. Konserteissa kanteleen sähköistäminen tuo kanteleen paremmin esiin, Untala toteaa.

”Kantele on kuoriutunut kansanmusiikkikuorestaan ja jää vain nähtäväksi, missä kaikkialla ja millä tyyleillä käytettynä tulemme kanteletta vielä näkemäänkään.” (Untala 2006.)

Pienkantele on Untalan mukaan hyvin mielenkiintoisessa asemassa perinteisyyden ja modernisuuden samanaikaisuudesta johtuen. Kanteleen paikka riippuu liaksi yksittäisten ihmisten taidoista ja mielenkiinnosta soitinta kohtaan. Untalan mielestä kanteletta ollaan juututtu osittain käyttämään liian yksipuolisesti. Toisaalta kanteleensoiton monipuolistamista rajoittamassa on myös kynnys: omat taidot koetaan vaillinaisiksi kanteleen hyödyntämisessä.

Modernit kanteleet ovat joka tapauksessa Untalan mukaan hurmanneet sekä lapset, vanhemmat että opettajat.

”- ei olis viisi vuotta sitten tullut mieleenikään ehdottaa suomalaiselle keski-ikäiselle miehelle, tuletko soittamaan kannelta musiikkileikkikoulun oppilaaksi - -” (Untala 2004).

KUVA 2. Selma Untala (7 kk) säestää ”Pisarat”-laulua pompottamalla tikkua Hanna-äidin avustuksella. I-sointuun kuulumattomat kielet on sammutettu sinitarranpaloilla.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja kohderyhmän valinta

Tutkimuksen toimeksiantajana oli räähkyläläinen Koistinen Kantele Oy, jonka juuret kantelevalmistajana ulottuvat lähes viidenkymmenen vuoden taakse, vuoteen 1957 asti. Hannu Koistinen kehitti vuosituhaten vaihteessa Wing-kantelemalliston, johon kuuluu myös erityisesti juuri musiikkileikkikouluikäisille suunniteltu 5-kielinen kantele. Toimeksiantajalla oli tavoitteena selvittää kanteleen käyttöä musiikkileikkikoulukentällä. Tarkoituksena oli tehdä alan perustutkimusta, jolla olisi alan ymmärrystä ja kehitystä lisäävä vaikutus. Tieto kiinnosti suuresti myös minua ja uskon, että tieto kiinnostaa myös monia muita musiikkileikkikoulunopettajia. Tutkimuksen keskeisenä lähtökohtana oli saada mahdollisimman kattava kuva kanteleen käytön kokonaistilanteesta Suomen musiikkileikkikouluissa, joten heti tutkimustyön alusta lähtien selkeänä tavoitteena oli tavoittaa mahdollisimman suuri osa musiikkileikkikoulunopettajista. Tästä syystä oli luontevaa, että tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin Musiikkileikkikoulunopettajat ry:n (MLKO ry) jäsenet.

Musiikkileikkikoulunopettajat ry on vuonna 1979 perustettu Suomen musiikinopettajien liiton (SMOL) alainen alan ammattilaisia yhteen kokoava jäsenyhdistys. MLKO ry:n toiminta-ajatuksena on kehittää alle kouluikäisten lasten musiikinopetusta, kehittää jäsentensä pedagogista ammattitaitoa, valvoa jäsentensä ammatillisia etuja, toimia jäseniään yhdistävänä elimenä sekä seurata ja edistää varhaisiän musiikkikasvatuksen alalla tapahtuvaa koulutusta ja lainsäädäntöä. Yhdistyksen toiminta-alueena on koko maa ja sen varsinaiseksi jäseneksi hyväksytään vain ammattipäteviä musiikkileikkikoulunopettajia sekä opiskelijajäseniksi alaa opiskelevia. Vuoden 2005 lopulla MLKO ry:ssä oli 322 jäsentä, joista opiskelijajäseniä oli 44, kannatusjäseniä 7, kunniajäseniä 13 ja eläkeläisiä 4. MLKO ry järjestää vuosittain kaksi varhaisiän musiikkikasvatusta käsittelevää seminaaria sekä julkaisee UNISONO-aikakauslehteä yhdessä Koulujen Musiikinopettajat ry:n kanssa.

(<http://www.mlko.org/index.php?sivu=yhdistys>, luettu 23.5.2006;
<http://www.mlko.org/toimintakertomus.pdf>, luettu 1.6.2006.)

Suomessa ei toimi muita MLKO ry:tä vastaavia vain musiikkileikkikoulunopettajille tarkoitettuja jäsenyhdistyksiä. Arvion mukaan MLKO ry:n jäsenistöön kuuluu yli puolet maamme ammattipätevistä musiikkileikkikoulunopettajista. (Koivuranta 2005.) Muualta ei olisi ollut mahdollista saada yhtä kattavasti musiikkileikkikoulunopettajien yhteystietoja. MLKO ry:n jäsenistä tiedettiin myös, että he ovat varmasti päteviä vastaamaan musiikkileikkikoulutoimintaa koskevaan kyselyyn ja siten oikea perusjoukko kyselytutkimuksen kohderyhmäksi. Sain MLKO ry:n jäsenrekisterin mainoskiellottomien jäsenten yhteystiedot (sekä varsinaiset jäsenet että opiskelijajäsenet) MLKO ry:n järjestösihteeriltä.

5.2 Tutkimusongelma

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, missä ikäryhmissä ja miten kanteletta käytetään musiikkileikkikouluissa ympäri Suomea. Onko käyttötavoissa eroa esim. paikkakunnan sijainnin tai musiikkileikkikoulunopettajan koulutustaustan suhteen? Tutkimuksen tarkoituksena oli myös löytää vastaus kysymykseen, millainen kanteleen arvostus musiikkileikkikoulujen piirissä on tänä päivänä. Kantele on rakenteellisesti, soinnillisesti ja soittotapojensa suhteen muuttunut suuresti viime vuosina. Miten kanteleen modernisoituminen on musiikkileikkikoulunopettajien keskuudessa otettu vastaan? Tutkimuksella oli tarkoitus kehittää alaa ja lisätä alan ymmärrystä.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä. Kysymystyypit olivat sekä avoimia että monivalintakysymyksiä, joissa oli mukana myös Likert-järjestysasteikko. Kyselyn lisäksi tutkimusmenetelmänä käytettiin henkilöhaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin kahta varhaisiän musiikkikasvatukseen vahvasti liittyvää henkilöä. Tässä tutkimuksessa käytettiin triangulaatiota, jotta tutkimuksesta saatiin mahdollisim

man kattava. Haastattelut eivät kuitenkaan olleet työssä varsinaisena rinnakkaisena tutkimusmenetelmänä kyselylle, vaan niillä pyrittiin syventämään työn aihepiirin käsittelyä.

Kyselytutkimuksessa postikysely on menetelmä, jossa lomakkeet lähetetään henkilöille, joiden mielipiteitä ja näkemyksiä tutkittavasta aiheesta halutaan kerätä analysoitavaksi. Kyselyn saajat täyttävät lomakkeen ja palauttavat sen tutkijalle. Kyselytutkimuksen avulla saadaan tavoitettua paljon ihmisiä, minkä myötä on mahdollista saada kerättyä kattava tutkimusaineisto monia asioita kysymällä. Kysely tutkimusmenetelmänä on aikaa ja vaivaa säästävä verrattuna esim. haastatteluun. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 182-183.)

Ennen kyselyn lähettämistä varsinaiselle vastaanottajajoukolle, kyselyä testattiin muutamalla musiikkileikkikoulunopettajalla, joilta saatiin vinkkejä kysymysten muokkaamiseksi. Tavoiteltavaksi vastausprosentiksi kyselylle asetettiin 60 %.

5.4 Aineiston keruu

Maalis- ja huhtikuun 2005 aikana suunnittelin kyselylomaketta lähetettäväksi postitse musiikkileikkikoulunopettajille ympäri Suomea. Aluksi lomake sisälsi vain parikymmentä kysymystä, mutta se kasvoi lopulta 46 kysymyksen mittaiseksi. Tiesin, että kysely on todella laaja ja siihen vastaaminen vaatii paneutumista. Päätin silti, että tällainen kysely kannattaa tehdä syvällisesti, jotta aiheesta saisi mahdollisimman kattavan kuvan, eikä tutkimus jäisi vain pintaraapaisuksi. Kyselylomake sisälsi vastaajien taustatietojen kartoittamisen lisäksi neljä osiota: ”Kanteleen käyttö yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä”, ”Kantelesoitinryhmät”, ”Kanteleen merkitys ja asema” ja ”Työn ja osaamisen kehittäminen”, joissa kussakin oli otsikon alle liittyviä kysymyksiä. Kyselykirje sisälsi myös saateen, jossa kerroin mm. ohjeita kyselyyn vastaamiseen. (LIITE)

Huhtikuun puolessa välissä 2005 lähetin kyselylomakkeet 247:lle musiikkileikkikoulunopettajalle. Kyselynsaajista 200 oli valmistunut musiikkileikkikoulunopettajaksi

ja 47 oli sillä hetkellä alaa opiskelevia. Kyselyn palautti 84 valmistunutta ja 15 opiskelijaa, eli vastausprosentiksi opiskelijoille tuli noin 32 %, valmistuneille 42 % ja koko kyselylle noin 40 %. Tämä tulos ei vielä riittänyt takaamaan tutkimuksen luotettavuutta. Tämän vuoksi tehtiin uusintakysely syyskuussa 2005. Uusintakysely lähetettiin 125:lle musiikkileikkikoulunopettajalle ja 24:lle alaa opiskelevalle, jotka eivät olleet vastanneet ensimmäisellä kerralla. Sekä varsinaisen kyselyn että uusintakyselyn jälkeen lähetettiin muistutus vastaamisesta heille, joiden sähköpostiosoite oli tiedossa. Uusintakyselyn jälkeen lomakkeita tai ilmoituksia siitä, ettei syystä tai toisesta voinut vastata kyselyyn, palautui niin paljon, että vastausprosentiksi saatiin noin 60 %, joka oli alunperin tavoitteena.

5.5 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tehdyn tutkimuksen luotettavuutta pyritään aina arvioimaan. Tutkimuksen kokonaisluotettavuus muodostuu reliabiliteetista ja validiteetista. Validiteetti viittaa tutkimuksen pätevyyteen, eli mittaako tutkimusmenetelmä tai mittari juuri sitä, mitä sen on tarkoitettukin mittaavan ja vielä riittävän kattavasti ja tehokkaasti. Reliabiliteetti taas kertoo tutkimustulosten ja väitteiden luotettavuudesta. Ovatko tutkimustulokset vain sattumaa vai pystytäänkö väitteet ja tulokset kytkemään riippumattomasti toisiinsa. Jos reliabiliteetti on hyvä, havainnot eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne ovat toistettavissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 213.)

Kyselytutkimuksen avulla yritettiin ottaa selville, mitä ihmiset ajattelevat. Tästä voi tutkimuksen luotettavuuden kannalta ilmetä erinäisiä ongelmia. Vastaajat saattavat ymmärtää kysymyksen eri tavoin ja vielä aivan toisin kuin tutkija on tarkoittanut. Vastaaja voi vastata niin kuin hän haluaisi tutkimuksen tekijän haluavan. Voi myös olla, että vastaaja ei ole suhtautunut kysymyksiin vakavasti, eikä hän näin ollen ole vastannut rehellisesti. Tähän liittyen vastaaja voi vastata myös niin kuin hän uskoo, että on yleisesti hyväksyttävää. Voi olla, että vastaaja ei osaa ilmaista ajatuksiaan sanallisesti, josta voi tulla tutkimuksen tekijälle tulkintavirheitä. Kyselyn ongelmana voi olla myös kato eli vastauksia ei saada tutkimusta varten riittävästi. Tutkija ei vält

tämättä pysty tietämään, miten hyvin kyselyn saajat ovat perillä kysytyistä asioista. Hirsjärven ym. (2000) mielestä on tärkeää, että tutkija analysoi tutkimuksen tuloksia tarvittaessa muokaten ajatustaan, joka kysymystä asetettaessa oli mielessä. Jos tutkija ei jousta tilanteen mukaan, ei tutkimuksen tuloksia voida pitää valideina. (Hirsjärvi ym. 2000, 182, 214.)

Kyselyyn vastanneiden henkilöiden yhteyttä vastauksiin ei voi yhdistää, mikä on tutkimuseettisesti tärkeää (Hirsjärvi ym. 2000, 27). Kyselyyn sai vastata nimettömänä ja vastausten suorissa lainauksissa käytettiin koodeja (ks. 6.1). Vastaajien yhteytietoja kysyttiin vain arvontaa varten ja tiedoilla ei ollut yhteyttä aineiston analyysiin. Kaikki vastaukset syötettiin sanasta sanaan tietokoneelle ja otettiin mukaan analyysiin, jos ne oli mahdollista analysoida. Vastauksia ei ennen analyysiä alettu tulkitsemaan. Kirjeenä kotiin saatu kysely oli kaikille tasapuolinen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Kyselyyn vastanneiden taustatietoja

Kantelekyselyitä postitettiin yhteensä 247 kappaletta. Määrä koostui Musiikkileikkikoulunopettajat ry:n markkinointikiellottomista jäsenistä, joista yksi oli miespuolinen. Näistä jäsenistä 200 oli valmistunut musiikkileikkikoulunopettajaksi ja 47 oli alaa opiskelevia. Kyselyvastausten analyyseissä vastaajat jaoteltiin valmistuneisiin ja opiskelijoihin lukuunottamatta kantelesoitinryhmiä koskevia kysymyksiä, joiden vastaukset analysoitiin vain valmistuneiden vastaajien osalta. Opiskelijoiden vastaukset päätettiin jättää tältä osin analysoimatta, koska kanteleryhmiä pitäviä opiskelijoita oli vain kaksi. Heistä saatu otos ei olisi ollut tarpeeksi edustava luotettavan analyysin laatimiseksi. Vastanneiden suoria lainauksia työhön liittäessäni numeroin vastaajat ja päädyin käyttämään jokaisesta vastaajasta omaa tunnusta. Esim. (ope 32, 28-v.) -koodi kertoo, että vastaaja on valmistunut musiikkileikkikoulunopettajaksi, hänen vastaajanumeronsa on 32 ja hän on 28-vuotias. Jos vastaaja on opiskelija, on ”ope”-sanalla paikalla lyhenne ”opisk.”.

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Kyselylomakkeita palautui yhteensä 134 kappaletta, joista kaksi jouduttiin hylkäämään analyysistä niiden epämääräisten ja todella vajavaisten vastausten takia. Lisäksi yksi kysely palautui postista varustettuna ”vastaanottajan osoite tuntematon” -tarralla. 22 valmistunutta ilmoitti joko sähköpostitse, puhelimitse tai palauttamalla tyhjän vastauslomakkeen, ettei syystä tai toisesta ole oikea henkilö vastaamaan kyselyyn. Syynä oli, ettei vastaaja tehnyt tällä hetkellä musiikkileikkikoulutyötä, vaan toimi esim. yläkoulun musiikinopettajana.

Palautuneita vastauslomakkeita tai ilmoitus vastaamattomuudesta saatiin yhteensä 148:lta vastaajalta, joista 126 oli valmistunut ja 22 opiskeli alaa. Mukana analyysissä on 129 vastauslomaketta, joista 107 saatiin valmistuneilta ja 22 opiskelijoilta. Näistä 107:stä valmistuneesta viisi ei vastaushetkellä toiminut musiikkileikkikoulunopettajana. Kaksi vastaajista oli virkavapaalla ja 13 äitiyslomal

la. Kaikki nämä vastaukset otettiin kuitenkin mukaan analyysiin, koska he olivat vastanneet lähimenneisyyden työkokemustensa perusteella. Vastanneista musiikkileikkikoulunopettajaopiskelijoista kolme oli vastaushetkellä äitiyslomalla ja 12 teki opiskelujensa ohessa musiikkileikkikoulunopettajan töitä. Seuraavassa taulukossa 1 on yhteenveto kyselyyn saatujen vastausten ja ilmoitusten määrästä valmistuneiden ja opiskelijoiden osalta erikseen. Tavoiteltavaksi vastausprosentiksi kyselylle asetettiin 60 %.

TAULUKKO 1. Kyselyn otos, saadut vastaukset ja ilmoitukset vastaamattomuudesta.

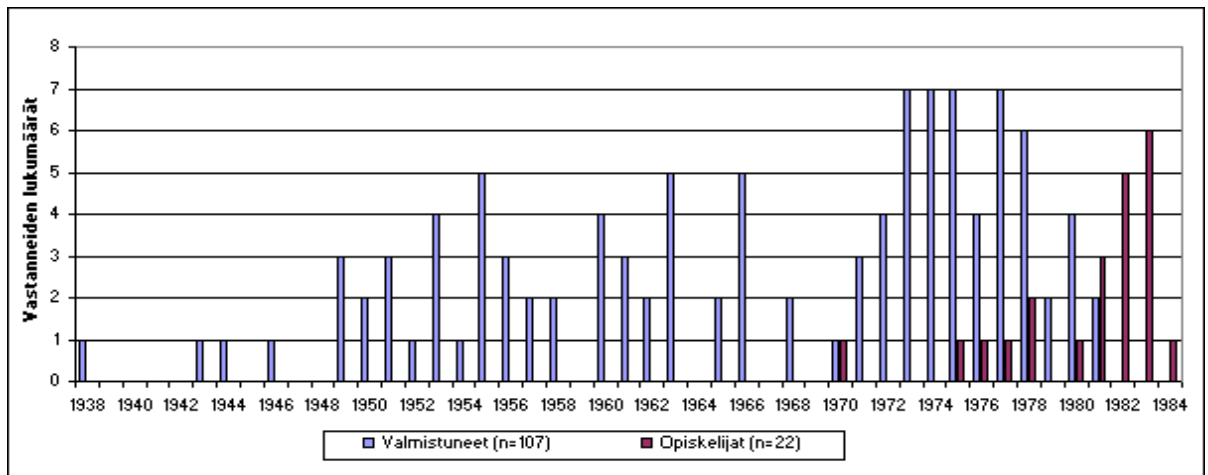
	Valmistuneet	Opiskelijat	Yhteensä
	[lkm]	[lkm]	[lkm]
Otos yhteensä = postitetut kyselyt	200	47	247
Analyysiin hyväksytyt vastauslomakkeet	107	22	129
Ilmoitukset vastaamattomuudesta	19	0	19
Vastaukset ja ilmoitukset yhteensä	126	22	148

Taulukkoon 2 on laskettu vastausprosentit kaikista kyselyvastauksista ja ilmoituksista sekä myös valmistuneista ja opiskelijoista erikseen. Molemmat osuudet on suhteutettu postitettujen kyselylomakkeiden lukumäärään.

TAULUKKO 2. Kyselyn vastausprosentti sekä analyysiin hyväksytyjen lomakkeiden osuus suhteessa lähetettyjen kyselylomakkeiden määrään.

Otos yhteensä = Postitetut kyselyt	Vastausprosentti (vastaukset ja ilmoitukset) [%]	Analyysiin hyväksytyt lomakkeet [%]
Kaikki (n=247)	59,9 %	52,2 %
Valmistuneet (n=200)	63,0 %	53,5 %
Opiskelijat (n=47)	46,8 %	46,8 %

Valmistuneet vastaajat olivat keskimäärin noin 39-vuotiaita ja opiskelijat noin 25-vuotiaita. Seuraavassa kuvassa 3 on esitetty sinisellä valmistuneiden vastaajien määrä ja punaisella opiskelijoiden määrä heidän syntymävuotensa mukaan. Kuvasta 3 nähdään, että kyselyyn vastanneiden ikäjakauma oli laaja.

KUVA 3. Vastaajien lukumäärät vastaajan syntymävuoden mukaan jaoteltuna.

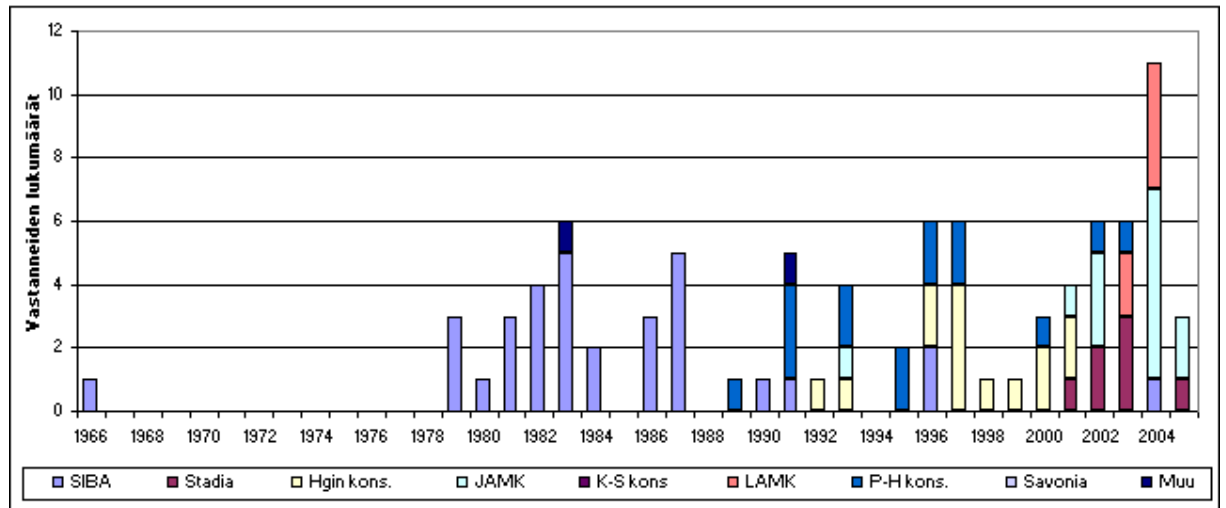
Taulukossa 3 on esitetty valmistuneiden vastaajien lukumäärät valmistumisoppilaitoksen mukaan jaoteltuna sekä vastanneiden opiskelijoiden lukumäärät opiskeluoppilaitoksen mukaan jaoteltuna.

TAULUKKO 3. Vastaajat oppilaitoksen mukaan jaoteltuina.

Oppilaitos	Valmistuneet	MLKO-
	[lkm]	Opiskelijat [lkm]
Sibelius-Akatemia (SIBA)	32	0
Helsingin ammattikorkeakoulu, Stadia	7	8
Helsingin konservatorio	14	0
Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK)	13	3
Keski-Suomen konservatorio	15	0
Lahden ammattikorkeakoulu, Musiikin laitos (LAMK)	6	9
Päijät-Hämeen konservatorio	15	0
Savonia ammattikorkeakoulu, Kuopio	0	2
Muu	2	0

Kuvassa 4 on esitetty eri oppilaitoksista valmistuneet vastaajat valmistumisvuosittain jaoteltuna. Kuvasta on selkeästi nähtävissä musiikkileikkikoulunopettajien koulutuksen laajentuminen ja koulutusvastuun liukuminen Sibelius-Akatemiasta konservatorioiden kautta ammattikorkeakouluille.

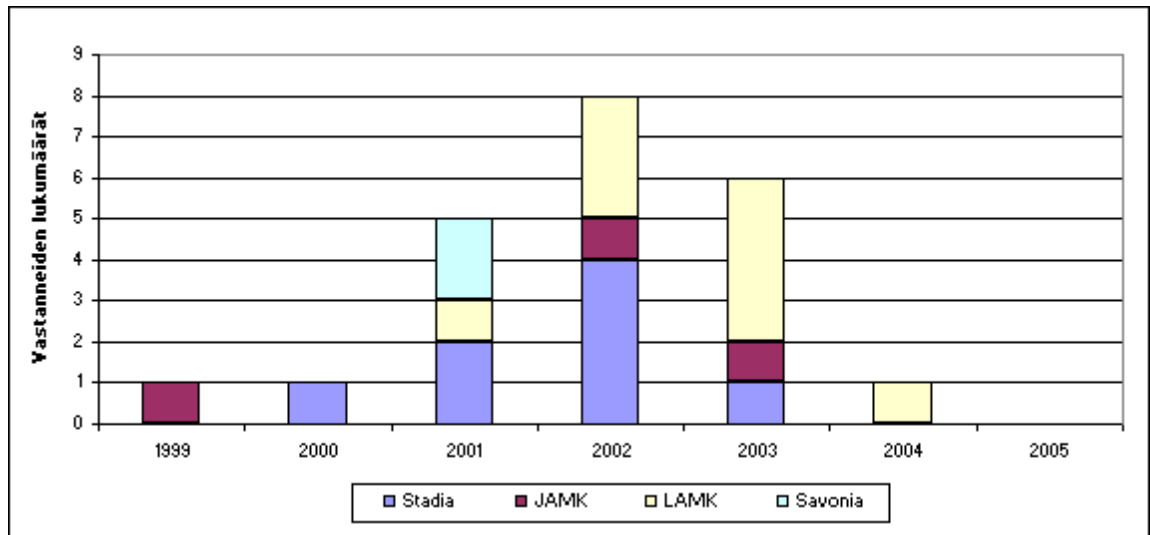

KUVA 4. Eri oppilaitoksista valmistuneet vastaajat valmistumisvuosittain jaoteltuna.

Edeltävästä taulukosta 3 ja kuvasta 4 nähdään, että lukumääräisesti eniten vastauksia tuli Sibelius-Akatemiasta valmistuneilta. Toiseksi eniten vastauksia saatiin Helsingin konservatoriosta ja ammattikorkeakoulusta valmistuneilta. Lahden ja Jyväskylän oppilaitoksista valmistuneilta tuli molemmista sama määrä vastauksia. Vuonna 2004 valmistuneet olivat selkeästi ahkerimpia vastaajia, kuten kuvasta 4 käy ilmi. Eniten opiskelijavastauksia, eli 9 vastausta, tuli Lahdessa opiskelevilta. Stadiasta tuli kahdeksan opiskelijavastausta, Jyväskylästä kolme ja Kuopiosta kaksi vastausta. Kaikki vastanneet opiskelijat opiskelivat ammattikorkeakouluissa.

Kuvassa 5 on esitetty kyselyyn vastanneet opiskelijat oppilaitoksen ja opintojen aloittamisvuoden perusteella jaoteltuina.

KUVA 5. Eri oppilaitoksissa opiskelevat vastaajat opintojen aloittamisvuosittain.

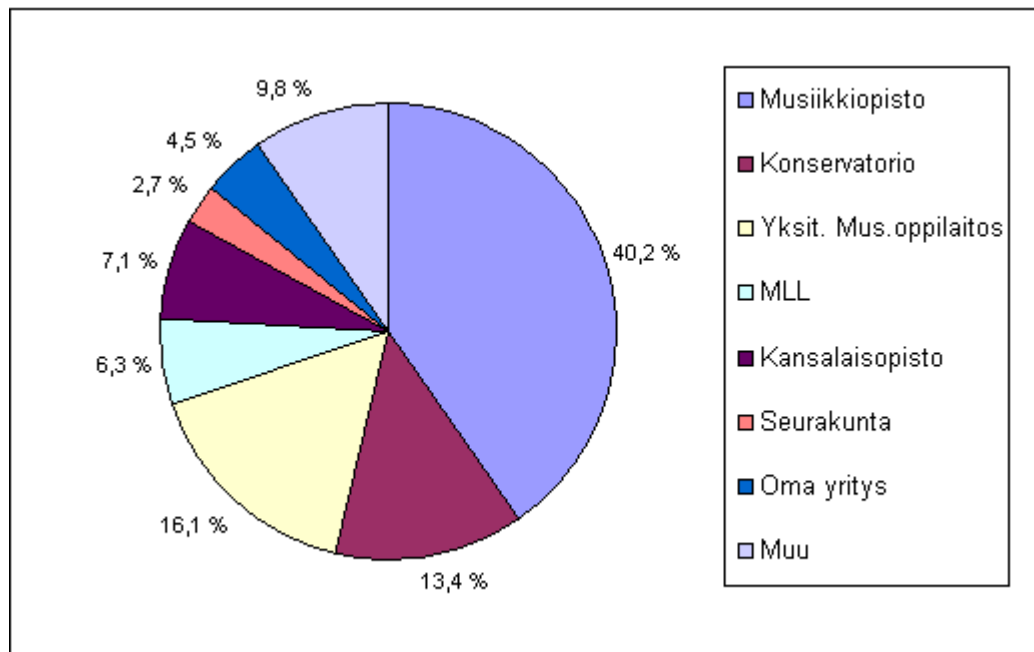
Vuodesta 1971 vuoteen 1987 asti musiikkileikkikoulunopettajiksi täydennyskouluttauduttiin Sibelius-Akatemiassa, minkä jälkeen koulutusvastuu siirtyi konservatorioille Lahteen ja Jyväskylään. Helsingin konservatoriossa koulutusohjelma alkoi vuotta myöhemmin. (Ollaranta & Simojoki 1989, 161.) 2000-luvun alussa vastuu musiikkileikkikoulunopettajien kouluttamisesta on siirtynyt ammattikorkeakouluille, mutta vielä nykyäänkin voi Sibelius-Akatemiassa valita varhaisiän musiikkikasvatuksen syventymiskohteekseen (<http://www.siba.fi/fin/opiskelu/opetussuunnitelmat/Opetussuunnitelmat06-07/musiikkikasvatus.pdf>, luettu 10.7.2006). Jatkossa tässä työssä käsiteltäessä oppilaitoskohtaisia jakaumia, on samojen kaupunkien konservatoriosta ja ammattikorkeakouluista valmistuneilta tulleet vastaukset yhdistetty. Näin siksi, että kyse on samasta koulutustarjonnasta ko. paikkakunnilla, mutta sitä toteutetaan vain eri oppilaitoksen nimissä musiikkileikkikouluopettajien koulutusvastuun siirryttyä konservatorioilta ammattikorkeakouluille. Näin yhdistetyistä paikkakunta-kohtaisista otoksista saatiin suurempia ja kutakuinkin samansuuruisia ja siten luotettavampia. Helsingin konservatoriosta ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiasta, Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja Keski-Suomen konservatoriosta sekä Lahden ammattikorkeakoulusta ja Päijät-Hämeen (nyk. Lahden) konservatoriosta valmistuneiden vastaukset on siis yhdistetty.

6.1.1 Vastaajien oppilasmäärät ja työpaikat

Kaikkien kyselyyn vastanneiden valmistuneiden musiikkileikkikoulunopettajien keskimääräinen oppilasmäärä oli 112,5 oppilasta opettajaa kohti. Kyseisten vastaajien työpaikoilla oli keskimäärin 300 oppilasta ja 3,3 musiikkileikkikoulunopettajaa. Näissä työpaikoissa oli keskimäärin noin 33 musiikkileikkikouluryhmää työpaikkaa kohti, eli yhdessä ryhmässä oli noin 9 oppilasta. Yhdellä opettajalla oli keskimäärin 6,5 kanteleryhmää. Valmistuneet musiikkileikkikoulunopettajat olivat olleet alalla keskimäärin 12,5 vuotta. 107:stä valmistuneesta vastaajasta 71 eli 66 % ilmoitti vastaushetkellä olevansa päätoiminen musiikkileikkikoulunopettaja.

Valmistuneista vastaajista 72:lla oli yksi tai useampi oma kanteleryhmä, kun taas 35 ilmoitti, ettei heillä ollut omaa kanteleryhmää. Vastaavasti opiskelijoista vain kolme vastaajaa 22:sta ilmoitti pitävänsä yhtä tai useampaa kanteleryhmää. Lähes kaikkiin kanteleryhmiä koskeviin kysymyksiin tuli kuitenkin eri lukumäärä vastauksia, joten jokainen kanteleryhmiä koskeva kysymys käsiteltiin itsenäisesti siten, että tuloksissa huomioitiin kaikki kyseiseen kysymykseen tulleet vastaukset. Vastanneiden lukumäärät on ilmoitettu tuloksissa jokaisen kysymyksen kohdalla erikseen. Opiskelijoiden vastaukset jätettiin käsittelemättä kanteleryhmiä koskevissa kysymyksissä pienen vastausmäärän (vain 2 vastannutta) vuoksi. Kyselyn kaikissa muissa osioissa opiskelijoiden vastaukset on tuloksissa huomioitu.

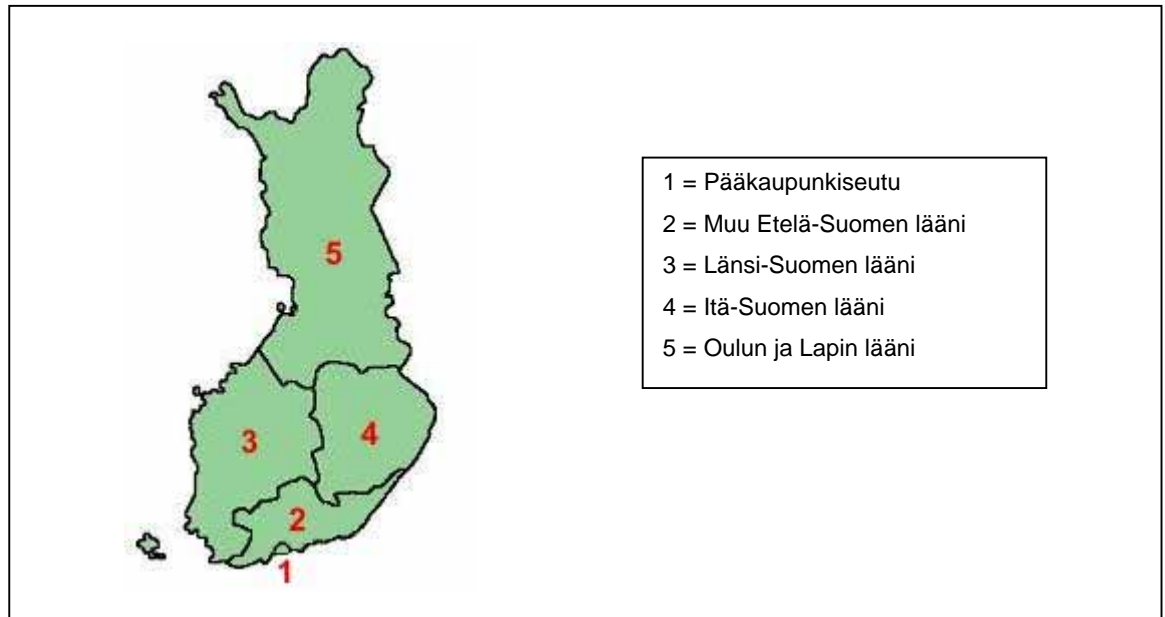
Moni valmistuneista ilmoitti työskentelevänsä useammassa työpaikassa. 107:stä valmistuneesta 87 ilmoitti olevansa vain yhdessä työpaikassa, 21 kahdessa ja viisi kolmessa työpaikassa. Seitsemän ei ilmoittanut työpaikkaansa. Yhteensä työpaikkoja ilmoitettiin siis 113 kappaletta 87 työssä käyvää valmistunutta kohti. Tämän mukaan jokaista työssä käyvää musiikkileikkikoulunopettajaa kohti oli 1,3 työnantajaa. Seuraavassa kuvassa 6 on esitetty työssä käyvien kyselyyn vastanneiden työpaikkojen jakauma. Valtaosa vastanneista (noin 40 %) työskenteli musiikkiopistossa. Toiseksi useimmin (noin 16 %) työpaikaksi mainittiin yksityinen musiikkioppilaitos. Konservatoriossa kertoi olevansa töissä reilut 13 % vastanneista. (KUVA 6.)

KUVA 6. Työssä käyvien valmistuneiden (n=87) työpaikat

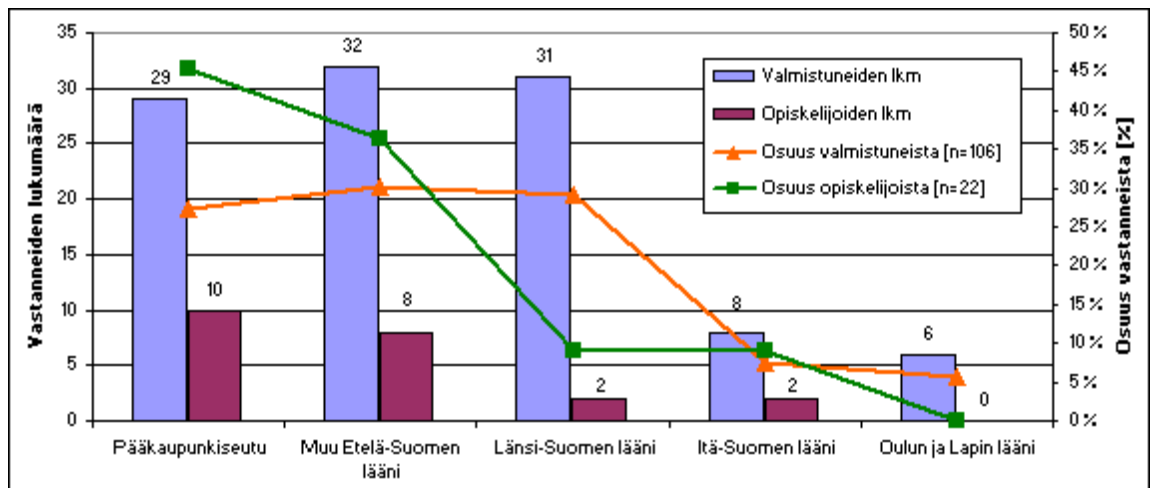
6.1.2 Vastajat alueittain

Kyselyn vastanneet jaettiin heidän ilmoittamansa työpaikkakunnan sijainnin perusteella viiteen maantieteelliseen alueeseen (KUVA 7), jotka pohjautuvat Suomen nykyiseen läänijakoon. Poikkeuksen läänijaosta tekevät pääkaupunkiseutu, jonka suurimmat kaupungit (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) erotettiin muusta Etelä-Suomen läänistä omaksi alueekseen, sekä Oulun ja Lapin läänit, jotka yhdistettiin vähäisen vastausmäärän takia. Ahvenanmaan maakuntaan ei lähtenyt yhtään kyselyä. Edellä kuvatulla aluejaolla pyrittiin saamaan vastausmääriltään vertailukelpoinen jaottelu analyysin pohjaksi.

KUVA 7. Vastaajien jaottelu työpaikkakunnan maantieteellisen sijainnin perusteella.

Seuraavassa kuvassa 8 on esitetty kyselyyn tulleet vastaukset edellä esitetyn aluejaon mukaisesti. Yksi valmistunut ei ilmoittanut työpaikkakuntaansa, joten alueellisissa tarkasteluissa on mukana vain 106 valmistunutta.

KUVA 8. Vastaajien sijoittuminen: vastausten lukumäärät ja suhteelliset osuudet alueellisesti jaoteltuna.

Kuten edeltävästä kuvasta 8 on nähtävissä, pääkaupunkiseudun suurista kaupungeista, muusta Etelä-Suomen läänistä sekä Länsi-Suomen läänistä saatiin lukumääräisesti

lähes yhtä paljon vastauksia. Itä-Suomen läänistä tuli vain kahdeksan vastausta ja Oulun ja Lapin lääneistä vain kuusi vastausta. Toisaalta, kuten seuraavasta taulukosta 4 on havaittavissa, Itä-Suomen sekä Oulun ja Lapin lääneihin postitettiin selvästi vähemmän kyselyitä kuin muille alueille. Itseasiassa Oulun- ja Lapin läänistä saatiin vastauksia suhteellisesti eniten, kun taas suhteessa vähiten vastauksia saatiin pääkaupunkiseudulta, vaikka sinne lähetettiin lukumäärällisesti eniten kyselyitä.

TAULUKKO 4. Eri alueille lähetetyt kyselyt ja saadut vastaukset.

	Lähetetyt kyselyt [lkm]	Saadut vastaukset [lkm]	Vastaus-%
Pääkaupunkiseutu	66	29	43,9 %
Muu Etelä-Suomen lääni	49	32	65,3 %
Länsi-Suomen lääni	61	31	50,8 %
Itä-Suomen lääni	15	8	53,3 %
Oulun ja Lapin lääni	8	6	75,0 %

6.1.3 Vastaaajien instrumenttiopinnot

Kyselyssä kartoitettiin myös vastaajien instrumenttitaustaa. Tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako instrumenttitausta opettajan kanteleen käyttöön opetuksessa.

TAULUKKO 5. Vastaaajien pää- ja sivuinstrumentit.

Instrumentti	Valmistuneet		Opiskelijat	
	Pää-instrumenttina	Sivu-instrumenttina	Pää-instrumenttina	Sivu-instrumenttina
Baritonitorvi	0	0	1	0
Pasuuna	1	0	0	0
Sello	3	0	1	0
Klarinetti	3	2	1	0
Oboe	1	0	0	0
Urut	3	0	0	0
Nokkahuilu	1	10	0	1
Kitara	2	24	0	12
Laulu	24	52	8	15
Harmonikka	0	2	0	1
Kantele	4	11	0	4
Viulu	13	5	5	0
Alttoviulu	2	0	0	0
Huilu	9	7	1	0
Piano	42	49	6	15
Luuttu	0	1	0	0
Percussiot	0	0	0	1
Rummut	0	1	0	0

Valmistuneista kuudella oli vastausten mukaan kaksi pääinstrumenttia, muilla vastanneilla yksi. Opiskelijoista yhdellä oli kaksi pääinstrumenttia, muilla yksi. Yleisimmät pääinstrumentit musiikkileikkikoulunopettajilla olivat piano ja laulu. Sivuinstrumenteista taas laulu, piano ja kitara olivat kolme yleisintä. Näistä kolmesta instrumentista sekä nokkahuilusta ja kanteleesta kuuluu opintoihin pakollisinakin kursseina kyseisten soitinten perusteita. Neljällä valmistuneista vastaajista oli ollut pääinstrumenttina kantele, kun taas sivuinstrumenttina se oli ollut yhteensä 19 vastaajalla. Valmistuneista kolme ei ilmoittanut pääinstrumenttiaan. Vielä pari vuotta sitten var

haisiän musiikkikasvatuksen opiskelijan pääinstrumenttina oli yleisesti se, mitä hän oli eniten soittanut, mutta nykyisin opiskelijoilla on ainakin Lahden ammattikorkeakoulussa pääinstrumenttina laulu, mikä on nähtävissä myös taulukosta. (TAULUKKO 5.)

6.2 Kanteleen käyttö yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä

6.2.1 Vastanneiden kanteletausta

Kyselyn ensimmäinen osio käsitteli kanteleen käyttöä yleisesti musiikkileikkikoulussa. Aluksi haluttiin kartoittaa musiikkileikkikoulunopettajien ja alaa opiskelevien kanteletaustaa, jolla voi olla suurikin vaikutus opettajan pitämien tuntien sisältöön. Kaikki kyselyn saaneet (107 valmistunutta ja 22 opiskelijaa) vastasivat tähän ensimmäiseen varsinaiseen kysymykseen 12. Kyseessä oli monivalintakysymys, jossa vastaajilla oli mahdollisuus valita seuraavista vaihtoehdoista: ”olen käynyt kantelekursseilla”, ”kantele on pääinstrumenttini”, ”kantele on sivuinstrumenttini”, ”olen itseopiskellut kanteleensoittoa työni ohessa”, ”musiikkileikkikoulunopettajaopintoihini kuului kurssi kanteleensoiton perusteista”, ”en ole opiskellut/opintoihini ei ole kuulunut kanteleensoittoa” ja ”muuta, mitä?”. Tausta oli useilla vastaajilla monipuolinen, joten monet heistä valitsivat useamman vaihtoehdon.

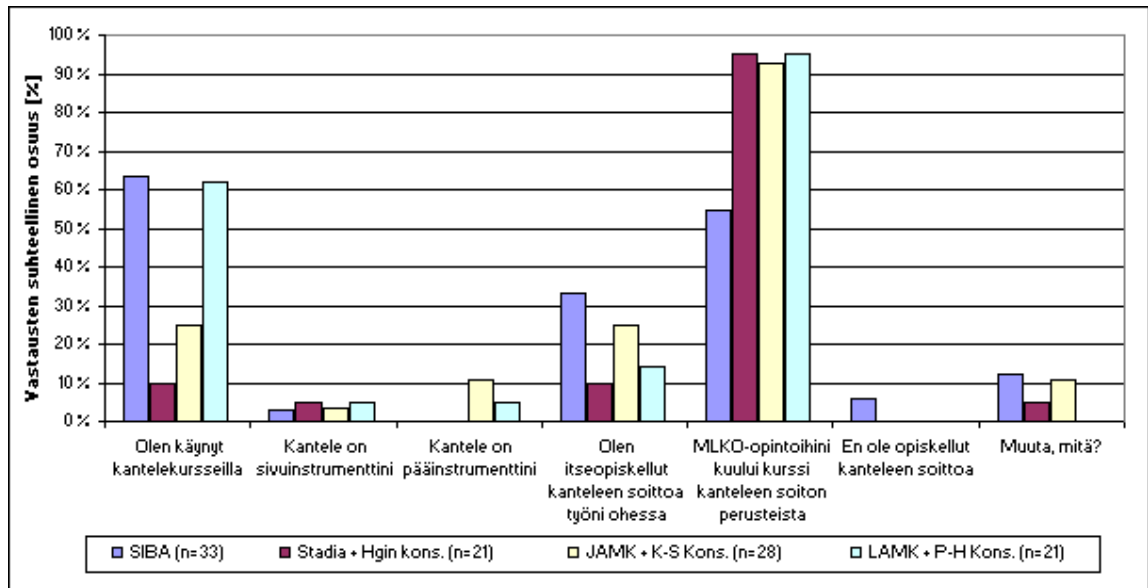
TAULUKKO 6. Vastaajien kanteletausta. Valmistuneiden ja opiskelijoiden vastaukset prosentteina.

	Osuus valmistuneista (n=107)	Osuus opiskelijoista (n=22)
Olen käynyt kantelekursseilla	42,1 %	27,3 %
Kantele on sivuinstrumenttini	3,7 %	22,7 %
Kantele on pääinstrumenttini	3,7 %	0,0 %
Olen itseopiskellut kanteleensoittoa työni ohessa	24,3 %	9,1 %
MLKO-opintoihini kuului kurssi kanteleensoiton perusteista	78,5 %	90,9 %
En ole opiskellut kanteleensoittoa	2,8 %	0,0 %
Muuta, mitä?	9,3 %	27,3 %

Taulukko 6 kertoo vastaajien kanteletaustasta prosenttiosuuksina. Lähes 79 %:lla valmistuneista musiikkileikkikoulunopettajaopintoihin oli kuulunut kurssi kanteleensoiton perusteista. Opiskelijoista lähes kaikki eli noin 91 % olivat käyneet peruskurssin kanteleensoitosta. Opiskelijoiden suurempi prosenttiosuus valmistuneiden osuuteen verrattuna saattaa kertoa siitä, että nykyisin kurssi kanteleensoiton perusteista kuuluu opinto-ohjelmaan, mutta esim. 25 vuotta sitten kyseistä kurssia ei kyselyvastausten mukaan sisältynyt tulevien musiikkileikkikoulunopettajien opintoihin ainakaan pakollisena ja yhtä voimakaspainotteisena kurssina. Syy siihen, miksi kaikki opiskelijavastaajat eivät kuitenkaan valinneet kyseistä vaihtoehtoa, johtuu luultavasti siitä, että kaikki eivät vielä olleet ehtineet käydä kantelekurssia. Opintojen ulkopuolisilla kantelekursseilla oli vastausten mukaan käynyt noin 42 % valmistuneista ja noin 27 % opiskelijoista. Opiskelijavastausten pienempi prosenttiosuus johtuneee siitä, että opiskelijat eivät keskeneräisten opintojensa ja vähäisen alallaoloaikansa vuoksi ole vielä ehtineet kurssittautua tai heillä ei ole ollut siihen toistaiseksi tarvetta. Noin 24 % valmistuneista ilmoitti opiskelleensa itse kanteleensoittoa työnsä ohessa.

Kohdan ”kantele sivuinstrumenttina” tuloksia saattaa osin vääristää se, että vastanneet ovat saattaneet ymmärtää kyseisen kohdan eri tavoin. Jotkut ovat kenties kokeneet soittimen sivuinstrumenttikseen jo opintoihin kuuluvan peruskurssin myötä. Joku taas on soittanut kanteletta (5-/10-kielistä tai konserttikanteletta) esimerkiksi vuoden opintojensa aikana ja soitin on näin ollen ollut vastaajan sivuinstrumentti. Kantele oli ollut vain neljällä valmistuneella pääinstrumenttina ja vain noin 3 % vastaajista ilmoitti, ettei ollut opiskellut kanteleensoittoa. Vastaajien kanteletaustaa tutkivassa kysymyksessä oli valittavana myös kohta ”muuta, mitä?”, johon tuli yksittäisiä vastauksia.

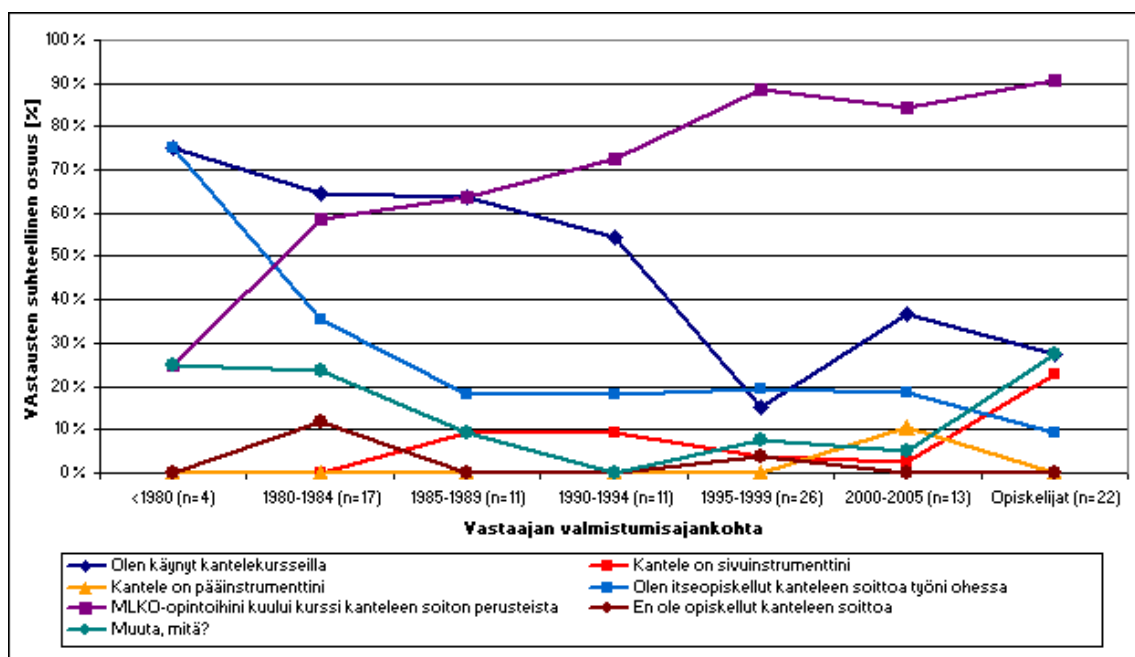

KUVA 9. Valmistuneiden vastausten suhteelliset osuudet koskien heidän kanteletaustaansa valmistumisopilaitoksen perusteella jaoteltuna.

Edeltävästä pylväsdia grammista (KUVA 9) nähdään, että Lahden, Jyväskylän ja Helsingin seudun ammattikorkeakouluissa ja konservatorioissa opiskelleista vastaajista yli 90 % oli käynyt opintojensa aikana kurssin kanteleensoiton perusteista. Kun taas Sibeliuksen Akatemiassa opiskelleista vastaajista vain noin 55 % oli käynyt vastaavan kurssin. Ennen vuotta 1980 Sibeliuksen Akatemiasta valmistuneista neljästä vastaajasta vain yksi ilmoitti, että opintoihin oli kuulunut kurssi kanteleensoiton perusteista. Tästä on mielestäni nähtävissä se, että kun 1980-luvun alussa toteutetun ”Kantele kouluun!” -projektin myötä kanteleen suosio koulusoittimena kasvoi, nousi kanteleen merkitys samalla myös varhaiskasvatuksessa. Maisa Krokforsin mukaan jo 1970-luvulla, jolloin hän toimi varhaisiän musiikkikasvatuksen didaktikkona Sibeliuksen Akatemiassa, opetusohjelmaan sisältyi ”kansanmusiikki- ja kantelekurssi” (Krokfors 2005). Kyselyvastausten perusteella ei kuitenkaan ole nähtävissä, että kyseinen kurssi olisi kuulunut pakollisena kaikkien opetusohjelman suorittaneiden tutkintoon.

Kyselyn mukaan Sibeliuksen Akatemiassa opiskelleet olivat itse ahkerasti opiskelleet työnsä ohessa kanteleensoittoa, mikä taas oli vähäisempää ammattikorkeakouluista valmistuneilla. Sama on nähtävissä myös opintojen ulkopuolisia kantelekurssseja käyneiden vastauksia tarkasteltaessa. Sibeliuksen Akatemiasta valmistuneista yli 60 %

oli käynyt opintojen ulkopuolisilla kantelekurseilla, kun taas esim. Jyväskylän alueen oppilaitoksissa opiskelleista vastaava osuus oli vain noin 25 %. Sibelius-Akatemiasta valmistuneiden vastaajien innostus itseopiskeluun ja kurssittautumiseen selittyy sillä, että valtaosa heistä on valmistunut aikana, jolloin kanteleella ei ole ollut musiikkileikkikoulusoittimena samaa merkitystä kuin näinä päivinä, joten heidän on täytynyt hankkia kanteleoppinsa myöhemmin joko itseopiskellen tai kursseilta. Kanteleensoiton itseopiskelu on nuoremmilla ikäluokilla vastausten mukaan selvästi vähentynyt. Huomiota herättävää on, että Lahden konservatoriossa ja ammattikorkeakoulussa opiskelleista vastaajista yli 60 % kertoi käyneensä kantelekurseilla. Tämä selittyy sillä, että Lahden seudulla innostus kantelekurssien järjestämistä kohtaan on viimeaikoina ollut erityisen suurta kyseisten oppilaitosten siirryttyä käyttämään vain moderneja Wing-kanteleita. Tästä voisi tulkita, että seudun kantelebuumi on todennäköisesti vetänyt voimakkaasti oppilaitoksesta aiemmin valmistuneita kantelekurseille päivittämään osaamistaan.

KUVA 10. Valmistuneiden vastausten suhteelliset osuudet koskien heidän kanteletaustaansa vastaajien valmistumisajankohdan perusteella jaoteltuna.

Kyselyyn vastanneet olivat valmistuneet yhtä vastaajaa lukuunottamatta 1970-2000 - luvuilla. Kuvasta 10 on myös nähtävissä, että eri aikakausina valmistuneiden kanteletaustat eroavat olennaisesti toisistaan. Sitä mukaa kun kantelekurssin sisältyminen

oppilaitosten opinto-ohjelmiin on yleistynyt, on kanteleen itseopiskelu työn ohessa pientynyt, samoin kuin erillisten kantelekurssien käyneiden lukumäärä. Erityisen silmiinpistävää on etenkin itseopiskelun nopea romahdus 1980-luvun puolivälin jälkeen valmistuneiden keskuudessa. 1980-luvulla, jolloin kanteleen suosio kasvoi mm. ”Kantele kouluun”-projektin myötä, kurssitettiin Maija Simojoen mukaan myös musiikkileikkikoulunopettajia huomattavasti (Simojoki 2005). Myös kyselyvastausten perusteella 1970-luvun lopulta aina 1980-luvun puoliväliin innostus kantelekurseilla käymiseen on vastausten mukaan ollut suurta. 1990-luvun loppupuolella valmistuneiden into kurssittautumiseen on ollut vähäisempää kuin muina aikakausina. Toisaalta juuri kyseisenä aikakautena valmistuneiden vastauksissa näkyy selvä huippu käyrässä, joka kuvaa opintoihin sisältyvää kurssia kanteleensoiton perusteista. Kurssittautumista on ko. aikakaudella saattanut osittain laskea myös se, että ”Kantele kouluun”-projektin synnyttämästä kanteleinnostuksesta oli kulunut jo aikaa. 2000-luvun alkuvuosina, eli aikana, jolloin modernit kanteleet tulivat markkinoille, on kyselyn mukaan myös musiikkileikkikoulunopettajiksi valmistuneiden lisäkouluttautuminen kantelekurssien kautta jälleen yleistynyt. Liekö sattumaa, että kaikki neljä vastanneista musiikkileikkikoulunopettajista, jotka ovat ilmoittaneet kanteleen pääinstrumentikseen, ovat valmistuneet 2000-luvulla. Tämäkin saattaa osaltaan kertoa kanteleen suosion kasvusta.

”Muuta, mitä?” -kohtaan tuli sekä valmistuneilta että opiskelijoilta yksittäisiä vastauksia, jotka lähinnä tarkensivat kysymyksen muita vastausvaihtoehtoja. Muutama vastanneista kertoi käyneensä kesäkurseilla ja olleensa töissä mm. Kaustisen kansanmusiikkijuhlilla. Pari vastanneista kertoi pitäneensä kantelekerhoa koululaisille. Muutamassa opiskelijavastauksessa tuli esille, että he olivat soittaneet kanteletta jo pienestä, musiikkileikkikouluikäisestä asti. Eräs vastanneista kertoi olevansa koulutukseltaan myös kanteleensoitonopettaja. Yksi vastaajista oli opiskellut kansanmusiikkia, toisella taas musiikkikasvatuksen opintoihin oli kuulunut kanteleensoittoa.

6.2.2 Mistä innostus kanteleen käyttöön?

Opettajan innostus kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa voi syntyä monesta asiasta. Kysymyksellä 13 haluttiin selvittää, mistä vastaajat olivat saaneet kipinän kanteleen käyttöön opetuksessaan. Vastaajilla oli valittavanaan seuraavat vaihtoehdot: ”opintojeni aikana”, ”työpaikkani kautta”, ”kirjallisuudesta”, ”markkinoinnin kautta”, ”muilta opettajilta”, ”kursseilta”, ”lasten vanhempien innoittamana”, ”muun kysynnän vuoksi”, ”muualta, mistä?” sekä ”en käytä kanteleita työssäni, miksi?”. Kysymykseen vastasi 107 valmistunutta ja 22 opiskelijaa. Jos vastaaja koki innostuneensa kanteleensoitosta monen tekijän välityksellä, oli hänellä mahdollisuus valita useampi vaihtoehto.

TAULUKKO 7. Mistä kipinä kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa? Valmistuneiden ja opiskelijoiden vastaukset prosenttiosuuksina.

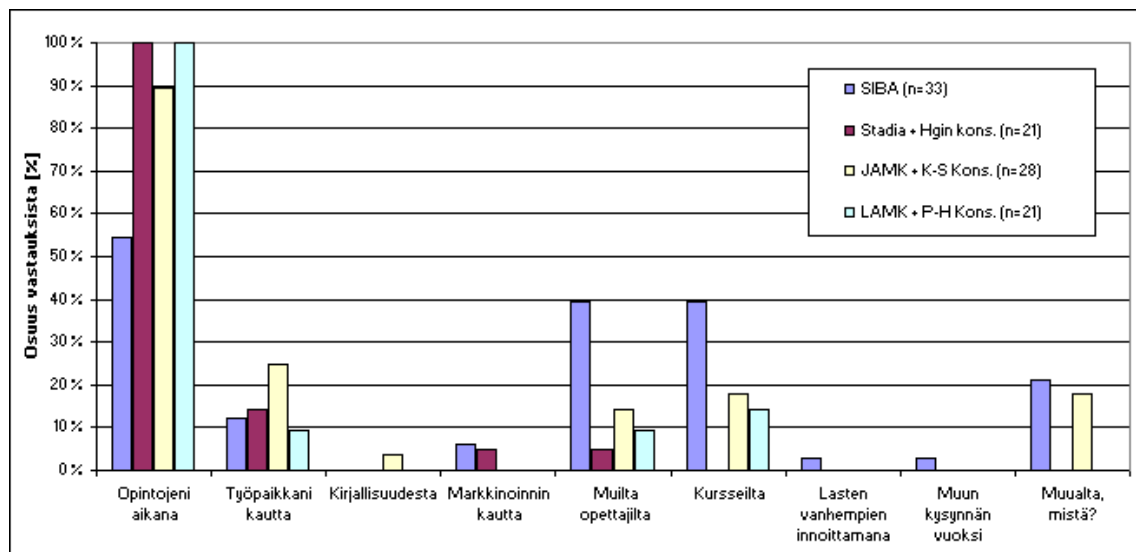
	Osuus valmistuneista n=107	Osuus opiskelijoista n=22
Opintojeni aikana	80,4 %	90,9 %
Työpaikkani kautta	16,8 %	0,0 %
Kirjallisuudesta	1,9 %	4,5 %
Markkinoinnin kautta	3,7 %	0,0 %
Muilta opettajilta	20,6 %	27,3 %
Kursseilta	23,4 %	13,6 %
Lasten vanhempien innoittamana	1,9 %	0,0 %
Muun kysynnän vuoksi	0,9 %	0,0 %
Muualta, mistä?	13,1 %	9,1 %
En käytä kanteleita työssäni	0,0 %	0,0 %

Edeltävästä taulukosta 7 nähdään, että valtaosa valmistuneista (noin 80 %) oli kokenut innostuneensa kanteleesta opintojensa aikana. Opiskelijoiden vastauksissa osuus oli vielä suurempi, noin 91 %. Tulos vaikuttaa luonnolliselta, sillä kantele on yleinen musiikkileikkikoulu-soitin, ja vaikei kurssia kanteleensoitosta olisi vielä ehtinyt käydäkään, pääsee soittimeen opintojen aikana tutustumaan. Taulukosta 6 nähtiin, että opiskelijoista sama prosenttiosuus (noin 91 %) ilmoitti kanteletaustakseen opintoihin kuuluvan kantelekurssin. Tästä voi päätellä, että kaikki opiskelijat, jotka

olivat ilmoittaneet käyneensä opinnoissaan ko. kurssin, olivat innostuneet myös kanteleesta opintojensa aikana.

Noin 23 % valmistuneista kertoi saaneensa inspiraation kanteleen käyttöön opintojen ulkopuolisilta kursseilta. Opiskelijoiden vastauksissa innostuksen saaminen kursseilta tuli esiin harvemmin – osuus noin 14 %. Loogista on, että opiskelijat eivät ole vielä ehtineet käydä erillisillä kantelekursseilla ja heillä ei ole välttämättä ollut siihen vielä edes tarvetta. Opiskelijat (noin 27 %) olivat saaneet innostuksen kanteleen käyttöön kyselyn mukaan useammin muilta opettajilta kuin valmistuneet vastaajat (noin 21 %). Vaikka 12 opiskelijaa 22:sta vastanneesta ilmoitti tekevänsä musiikkileikkikoulunopettajan työtä opiskelujensa ohessa, ei yksikään heistä ollut kyselyn mukaan innostunut kanteleesta työpaikan kautta. Tulkintani mukaan opiskelijat olivat tarkoittaneet ”muilla opettajilla” harjoittelujensa ohjaajia tai seuraamiensa tuntien opettajia eikä niinkään työpaikan kollegoja. Opiskelijat saavat helposti ideoita opetus-/työharjoittelunsa aikana muilta opettajilta. Työpaikka oli innostanut noin 17 %:a valmistuneista käyttämään kanteletta musiikkileikkikoulussa.

Vaihtoehdot ”kirjallisuudesta”, ”markkinoinnin kautta”, ”lasten vanhempien innoittamana” ja ”muun kysynnän vuoksi” saivat yksittäisiä ääniä. Vaikka edellisessä kysymyksessä kolme valmistunutta ilmoitti, ettei ollut opiskellut kanteleensoittoa, ei kukaan tässä kysymyksessä kuitenkaan ilmoittanut, ettei käyttäisi kanteleita työssään. Johtuuko nollavastaus siitä, että kyselyyn eivät vastanneet ne, jotka eivät käytä kanteletta. Kysymyksessä 16, jossa kysyttiin, missä musiikkileikkikoulun ikäryhmissä vastaaja käyttää kanteleita, valmistuneista viisi ja opiskelijoista kuusi ilmoittivat, etteivät käytä kanteletta lapsen soittimena. Toisaalta kipinä kanteleensoittoon ja kanteleen käyttö ovat kaksi eri asiaa. Vastausvaihtoehtoon ”muualta, mistä?” tuli yksittäisiä vastauksia kuten, ”lapsuudesta” (kantele oli kotona), ”kansanmusiikki-innostuksesta” ja ”veljeni rakentaa kanteleita”.

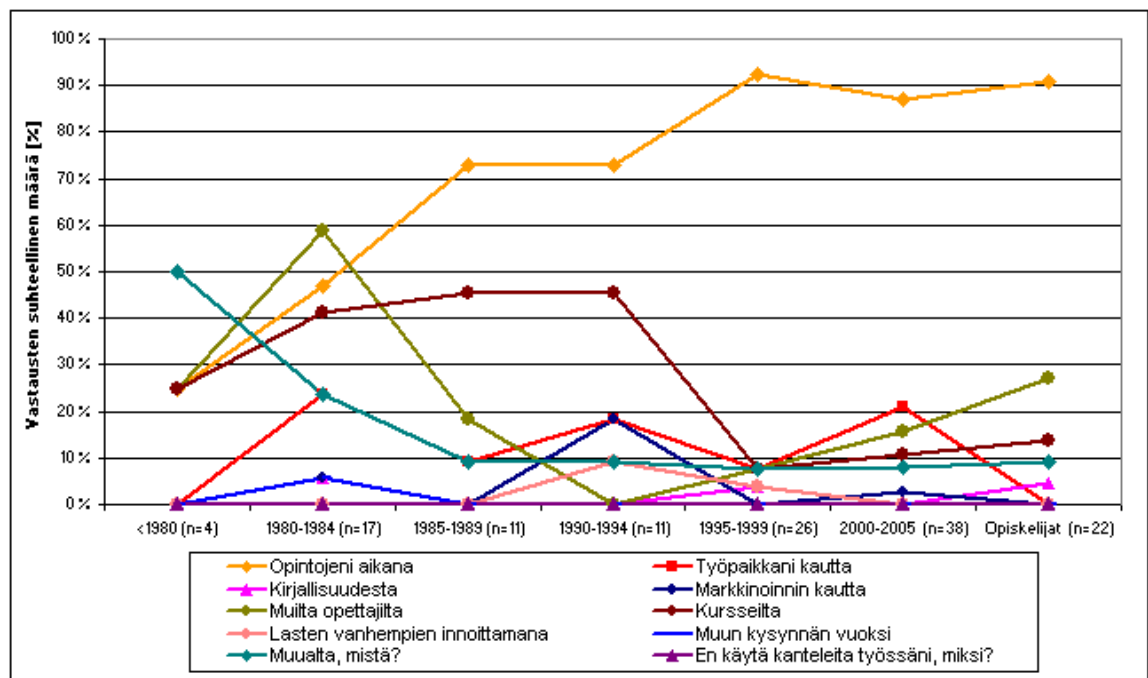
KUVA 11. Mistä sait kipinän kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa. Valmistuneiden vastaukset prosentiosuuksina jaoteltuna valmistumisoppilaitoksen perusteella.

Kuvasta 11 nähdään eri oppilaitoksista valmistuneiden vastaajien valitsemat asiat, jotka ovat innostaneet heitä kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa. Helsingin ja Lahden alueen konservatorioista ja ammattikorkeakouluista valmistuneet ilmoittivat kaikki saaneensa kipinän kanteleen käyttöön opintojensa aikana. Jyväskylän seudun oppilaitoksista valmistuneista myös valtaosa (89 %) ilmoitti kiinnostuneensa kanteleesta musiikkileikkikouluosoittimena opintojensa aikana. Lisäksi 14 % Lahden alueen oppilaitoksista valmistuneista oli saanut innostuksen kanteleen käyttöön kursseilta sekä noin 10 % muiden opettajien ja työpaikan kautta. Helsingin alueen konservatoriosta ja ammattikorkeakoulusta valmistuneista vain 5 % ilmoitti saaneensa kipinän muilta opettajilta ja 14 % työpaikan kautta.

Merkillepantavaa on, että Sibelius-Akatemiasta valmistuneista vain 55 % on saanut kipinän kanteleen käyttöön opintojensa aikana. Sibelius-Akatemiasta valmistuneet ilmoittavat selvästi muista oppilaitoksista valmistuneista useammin saaneensa kipinän muilta opettajilta, kursseilta tai jostakin muualta. Samansuuntainen tulos käy ilmi myös edellisen kysymyksen vastauksista.

Kuva 11 yhdessä seuraavan kuvan 12 kanssa osoittaa selvästi, kuinka eri aikakausina musiikkileikkikoulunopettajiksi valmistuneiden innostus kanteleen käyttöön on

syntynyt eri lähtökohdista. Samalla kuvista voi nähdä myös kanteleen lisääntyneen merkityksen musiikkileikkikouluosoittimena 1980-luvun alusta tähän päivään.

KUVA 12. Mistä sait kipinän kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa? Vastaukset valmistumisajankohdan mukaan jaoteltuna.

Kuvasta 12 on nähtävissä selkeät trendit eri aikana valmistuneiden vastausten välillä. Ennen vuotta 1980 ja 1980-luvun alkupuolella valmistuneista alle 50 % on saanut kipinän kanteleen käyttöön opintojensa aikana. Kun taas 10 vuotta myöhemmin, 1990-luvun puolivälissä valmistuneista vastaajista yli 90 % koki innostuneensa kanteleen käytöstä opinnoissaan.

Vastausten mukaan opintojen ulkopuolisten kurssien kautta kipinän kanteleen käyttöön sai suuri osa (40-50 %) vuosina 1980-1994 valmistuneista ja kipinän saaneiden osuus jopa kasvoi koko aikajakson ajan. 1990-luvun puolivälin jälkeen valmistuneiden keskuudessa kurssien innoittamien osuus vastausten perusteella romahti, jolloin vain noin 8 % ilmoitti saaneensa innostuksen kanteleen käyttöön erillisiltä kursseilta. 2000-luvulla valmistuneiden vastausten perusteella kurssien merkitys kanteleen käyttöön innostajina on taas ollut hienoisessa kasvussa. Tämän

trendin jatkuvuutta tukee se, että 14 % opiskelijoista ilmoitti kipinän kanteleen käyttöön tulleen juuri opintojen ulkopuolisilta kursseilta.

Vuosina 1980-1984 valmistuneista 59 % ilmoitti saaneensa kipinän muilta opettajilta. Tämän jälkeen valmistuneiden keskuudessa muiden opettajien merkitys kantelekipinän syyttäjänä on romahtanut, kunnes taas 1990-luvun puolivälin jälkeen valmistuneiden sekä parhaillaan opiskelevien vastausten perusteella muiden opettajien merkitys on taas kasvanut.

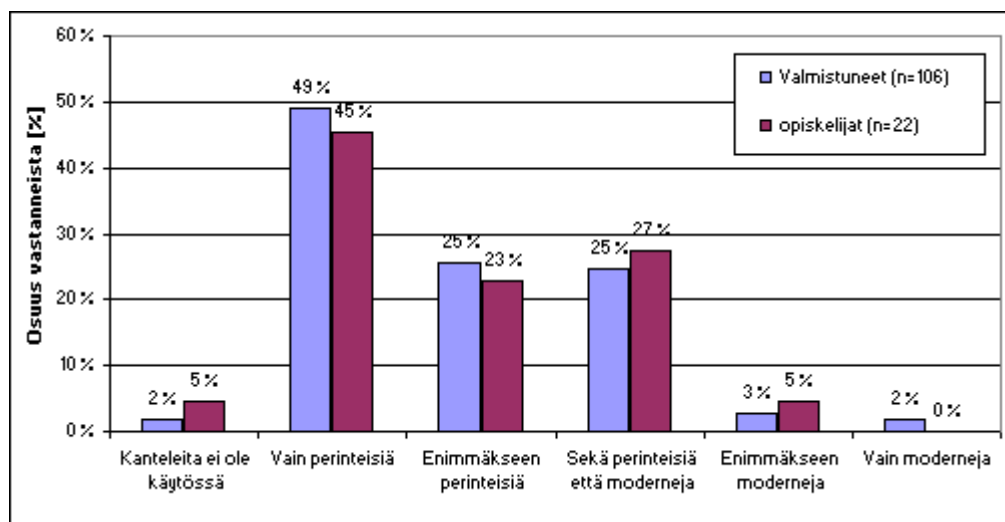
6.2.3 Perinteisiä vai moderneja kanteleita?

Modernien kanteleiden markkinoilletulon myötä kanteleiden tarjonta myös musiikkileikkikouluissa on laajentunut. Kysymyksen 14 avulla haluttiin selvittää, miten eri kanteletyypit, perinteinen ja moderni, ovat musiikkileikkikouluissa käytössä. Moderneilla kanteleilla tarkoitetaan 2000-luvulla syntyneitä värikkäitä ns. siipikanteleita, jotka Hannu Koistinen on kehittänyt. Nykyään markkinoille on tullut modernisoituja kanteleita myös muilta soitinrakentajilta. Perinteisiksi kanteleiksi kutsutaan ennen modernin kanteleen syntyä kehitettyjä pienkanteleita.

Vastaajien piti valita sopivin kuudesta eri vastausvaihtoehdosta, jotka olivat ”Kanteleita ei ole käytössä”, ”Vain perinteisiä”, ”Enimmäkseen perinteisiä”, ”Sekä perinteisiä että moderneja”, ”Enimmäkseen moderneja” sekä ”Vain moderneja”. Kysymykseen vastasi 106 valmistunutta ja 22 opiskelijaa. Kuusi vastaajista oli valinnut kaksi vierekkäistä vaihtoehtoa, joissa kaikissa toinen valituista vaihtoehdoista oli ”sekä perinteisiä että moderneja”. Heidän vastauksensa otettiin analyysiin sellaiseenaan, eli kysymyksiä ei alettu tulkitsemaan eikä niitä hylätty, koska kummallakaan toimenpiteellä ei olisi ollut merkittävää vaikutusta lopputuloksiin. Näistä kuudesta kaksi oli töissä kahdessa eri työpaikassa, joten he saattoivat vastata molempien työpaikkojensa perusteella. Toisaalta vastausvaihtoehto ”sekä perinteisiä että moderneja” oli hieman häilyvä. Periaatteessa kaikki vastaajat, joilla on työpaikallaan käytössä molempia kanteletyyppejä, olisivat voineet valita tämän kohdan. Vaihtoehdolla kuitenkin tarkoitettiin musiikkileikkikouluja, joissa on tasasuhteessa sekä moderneja

että perinteisiä kanteleita, mikä olisi pitänyt käydä kysymyksestä paremmin esille. Vastauksia, joissa oli valittu kaksi vierekkäistä vaihtoehtoa, voisi tulkita niin, että kyseisten vastaajien musiikkileikkikouluissa on käytössä sekä perinteisiä että moderneja kanteleita, mutta toisia niistä jonkun verran enemmän, mikä paljastuu taas siitä, kumman kohdan ”enimmäkseen perinteisiä” vai ”enimmäkseen moderneja” vastaaja on valinnut toiseksi vaihtoehdoksi.

Opiskelijoista puolet teki opintojensa ohessa myös musiikkileikkikoulunopettajan työtä. Tästä huolimatta jokainen opiskelija, mukaan lukien myös he, jotka eivät kyselyn mukaan tehneet työtä, oli vastannut tähän kysymykseen. Näin ollen he, jotka eivät tehneet työtä, vastasivat tulkintani mukaan kysymykseen opiskelukoulunsa kanteletilanteen perusteella. Kysymys olisi siis pitänyt muotoilla eri tavoin, esim. minkälaisia kanteleita työpaikkasi musiikkileikkikoulussa on käytössä. Toisaalta myös opiskeluoppilaitoksissa on yleensä musiikkileikkikoulutoimintaa, joten myös niiden kanteletilanne kuvaa osaltaan musiikkileikkikoulukentän kanteletilannetta.

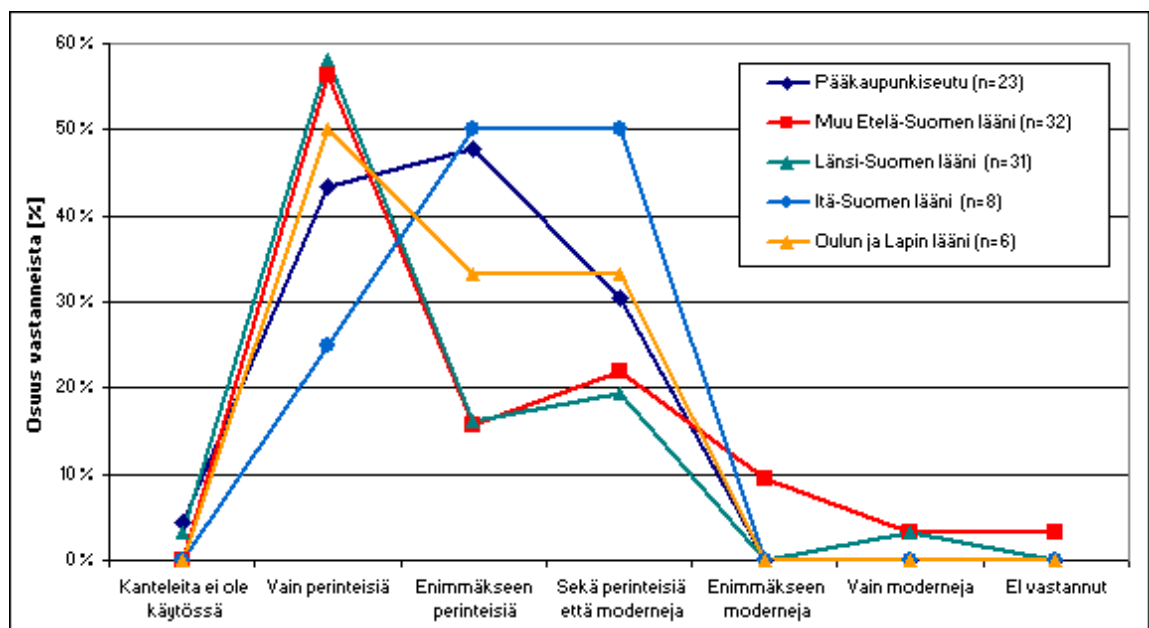

KUVA 13. Millaisia kanteleita oppilaitoksesi musiikkileikkikoulussa on käytössä. Vastausten suhteelliset osuudet.

Kuten edeltävästä kuvasta 13 nähdään, on kyselyvastausten perusteella lähes puolessa (49 %) musiikkileikkikouluista käytössä ”vain perinteisiä” kanteleita. Valmistuneilla vastaajilla oli opiskelijoita hieman enemmän käytössä vain perinteisiä kanteleita. Puhtaasti moderneja kanteleita käyttävät opettajat olivat yksittäisiä

harvinaisuuksia (2 %). Sen sijaan moderneja kanteleita käytettiin pääosin yhdessä perinteisten kanteleiden rinnalla, mutta kuitenkin siten, että perinteisten kanteleiden osuus näissä ”sekaryhmissä” oli keskimäärin moderneja suurempi. Tällaisissa oppilaitoksissa ilmoitti työskentelevänsä noin puolet vastanneista. Juuri kukaan ei ilmoittanut, ettei käyttäisi kanteleita työssään.

Seuraava kuva 14 esittää modernien ja perinteisten kanteleiden osuuksia musiikkileikkikouluissa eri puolella Suomea työskentelevien vastaajien perusteella jaoteltuna.

KUVA 14. Minkälaisia kanteleita oppilaitoksesi musiikkileikkikoulussa on käytössä? Valmistuneiden vastaukset työpaikkakunnan sijainnin perusteella jaoteltuna.

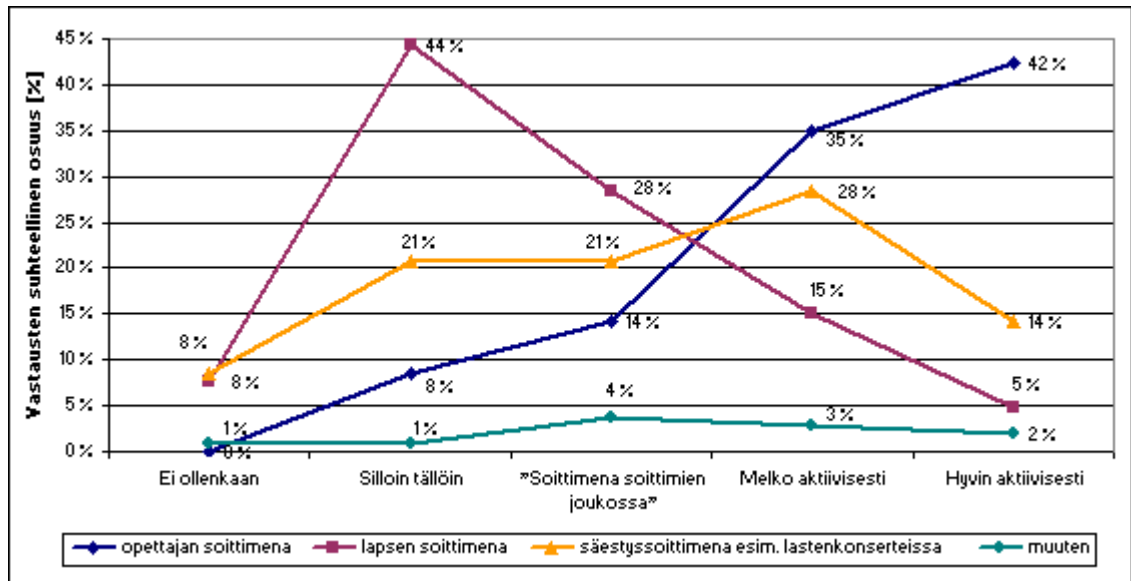
Kuten kuvasta 14 on nähtävissä, poikkeavat itäsuomalaisten vastaukset selvimmin muilla alueilla työskentelevistä. Itä-Suomessa opettavista vastaajista vain 25 % ilmoitti käytössä olevan ”vain perinteisiä kanteleita”, kun muilla alueilla osuus oli noin 45-55 %. Sen sijaan 50 % vastanneista kertoi käytössä olevan ”enimmäkseen perinteisiä” tai ”sekä perinteisiä että moderneja kanteleita”. Kukaan Itä-Suomen läänistä vastanneista ei ilmoittanut, että käytössä olisi ”enimmäkseen moderneja” tai ”vain moderneja” kanteleita. Näin ollen itäsuomalaisissa musiikkileikkikouluissa on vastausten perusteella käytössä muita alueita sekalaisempi kantelekanta. Eli moderneja kanteleita käytetään perinteisten rinnalla selvästi muita alueita rohkeammin. Itä-

Suomen läänistä tulleiden vastausten alhainen määrä saattaa hieman vääristää totuutta, mutta silti poikkeama ”yleisestä vastauslinjasta” on merkittävä.

Pääkaupunkiseudulla, muun Etelä-Suomen, Länsi-Suomen sekä Oulun ja Lapin läänissä työskentelevistä vastanneista 43-58 % ilmoitti oppilaitoksessaan olevan ”vain perinteisiä kanteleita”. Kuvasta 14 nähdään, että suhteessa eniten moderneja kanteleita näyttäisi olevan käytössä ”muussa Etelä-Suomen läänissä”. Lisäksi yksi vastaaja sekä ”muun Etelä-Suomen” että Länsi-Suomen lääneistä ilmoitti käytössä olevan ”vain moderneja” kanteleita.

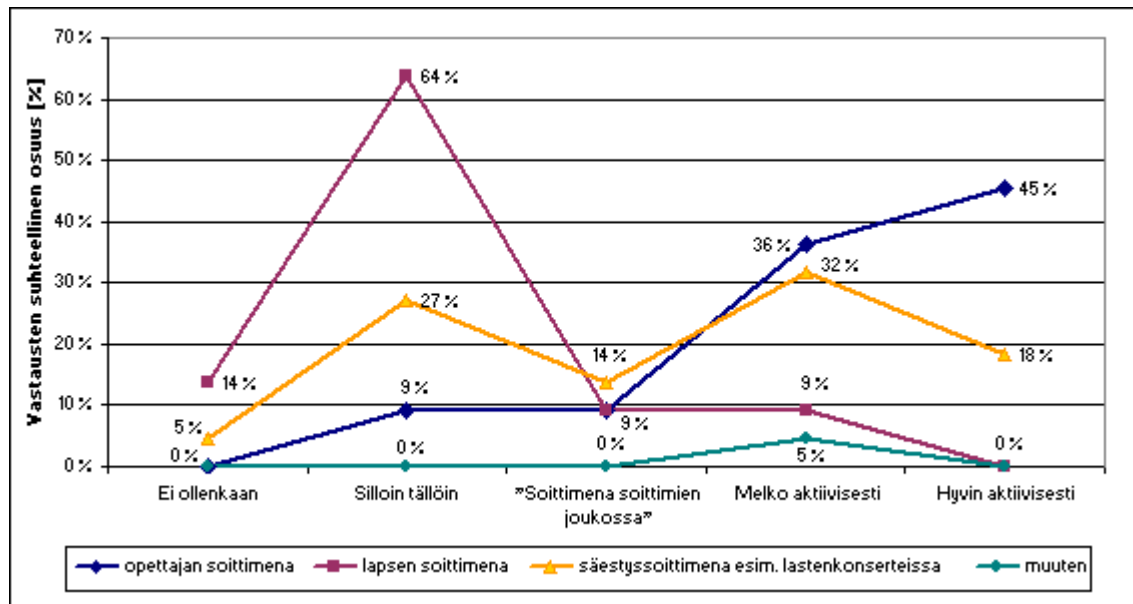
6.2.4 Kantele yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä

Kysymyksellä 15 pyrittiin selvittämään, miten kantele on käytössä musiikkileikkikouluissa varsinaisten kantelesoitinryhmien lisäksi. Kysymykseen kuului kolme erilaista kanteleen käyttötapaa, ”opettajan soittimena”, ”lapsen soittimena” ja ”säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa”, jotka piti pisteyttää sopivimmalla vaihtoehdolla. Pisteytysasteikko oli yhdestä viiteen sisältäen seuraavat tasot: 1=ei ollenkaan, 2=silloin tällöin, 3=soittimena soittimien joukossa, 4=melko aktiivisesti ja 5=hyvin aktiivisesti. Lisäksi kysymys sisälsi kohdan ”muuten, miten?”, johon vastaaja pystyi lisäämään ja pisteyttämään jonkin muun kanteleen käyttötavan. Jos vastaaja valitsi johonkin vastauskategoriaan vaihtoehdon ”1 = ei ollenkaan”, häntä pyydettiin vielä tarkentamaan, miksi hän ei käytä kanteletta kyseisellä tavalla. Tähän kysymykseen vastasi 107 valmistunutta ja 22 opiskelijaa. Heistä yhden valmistuneen vastauksia ei voitu ottaa analyysiin mukaan, koska hän kertoi opettavansa tällä hetkellä vain pianovalmennusta. Hänen vastaamansa ”ei ollenkaan” -kohdat olisivat vääristäneet tulosta analyysissä.

KUVA 15. Miten kantele on käytössä lukuunottamatta varsinaisia kantelesoitinryhmiä? Valmistuneiden (n=106) vastausten suhteellisten osuuksien jakauma.

Kuva 15 esittää valmistuneiden vastausten prosentiosuusjakaumaa koskien kanteleen käyttöä opetuksessa varsinaisten kanteleryhmien ulkopuolella. ”Opettajan soittimena” -käyrä on melko tasaisesti nouseva. Kaikki valmistuneista vastasivat käyttävänsä kanteletta opettajan soittimena. 42 % vastanneista kertoi itse käyttävänsä kanteletta tunneilla ”hyvin aktiivisesti” ja 35 % ”melko aktiivisesti”, mitkä kuulostavat luonnollisilta tuloksilta. ”Lapsen soittimena” tulos taas näyttää päinvastaiselta. 44 % vastasi, että kantele on lapsen käytössä vain ”silloin tällöin” ja 28 %, että soitin on ”soittimena soittimien joukossa”. Vain 5 % valmistuneista kertoi, että kantele on lapsilla ”hyvin aktiivisessa” käytössä. Tuloksesta voisi päätellä, että monissa musiikki-leikkikouluissa kanteletta kyllä esitellään ja lapset saavat kokeilla soitinta, mutta varsinaisen soitto jää vähemmälle. Säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa kantele on tulosten mukaan käytössä ”silloin tällöin” tai muiden soitinten joukossa (21 %). Vain 28 % kertoi käyttävänsä soitinta konserteissa ”melko aktiivisesti”. Tähän voi olla syynä kanteleen melko hento ääni vahvistamattomana ja etenkin suuressa tilassa. ”Muuten, miten” -kohtaan tuli muutamia vastauksia jakaantuen tasaisesti eri vastausvaihtoehdoille. Jotkut vastanneista mainitsivat käyttävänsä kanteletta myös vanhemman soittimena vauva- ja perheryhmissä. Yleisesti ottaen kyseiseen kohtaan tulleet vastaukset lähinnä tarkensivat kysymyksen muita kohtia.

KUVA 16. Miten kantele on käytössä lukuunottamatta varsinaisia kantelesoitinryhmiä? Opiskelijoiden (n=22) vastausten suhteelliset osuudet.

Opiskelijavastausten tulokset kanteleen käytöstä opettajan soittimena olivat samansuuntaiset kuin valmistuneilla. Kuvasta 16 nähdään, että opiskelijat käyttävät kanteletta opettajan soittimena yleisimmin ”hyvin aktiivisesti” (45 % vastanneista). ”Melko aktiivista” kanteleen käyttö on 36 %:n mukaan. Myös kaikki vastanneet opiskelijat siis käyttävät kanteletta opettajan soittimena.

Opiskelijoiden ”lapsen soittimena” -käyrä poikkeaa hieman valmistuneiden vastaavasta käyrästä. Opiskelijoista 64 % kertoi käyttävänsä kanteletta lapsen soittimena ”silloin tällöin”, mikä oli myös valmistuneitten antaman enemmistön arvosana. 14 % opiskelijoista kuitenkin ilmoitti, ettei käytä kanteletta lainkaan lapsen soittimena, kun vastaava prosenttiosuus valmistuneilla oli 8 %. Kanteleen vähäisempi käyttö nimenomaan lapsen soittimena voi opiskelijoiden kohdalla selittyä sillä, että opiskelijat eivät välttämättä ole vielä ehtineet pitää varsinaisia kanteleryhmiä. Uskon, että kanteleen käyttö myös muissa ryhmissä voi yleistyä opettajan kanteleryhmissä hankkimien kantelekokemusten myötä. Opiskelijoilla ei välttämättä vielä ole tietoa/kokemuksia kanteleen käyttömahdollisuuksista pienempien lasten ryhmissä. Säästyssoittimena esim. lastenkonserteissa kantele oli enemmistön opiskelijavastauksista (32 %) mukaan käytössä ”melko aktiivisesti”. 27 %:n mukaan soitinta käytetään tilaisuuksissa ”silloin tällöin”.

Kategorioihin ”lapsen soittimena” ja ”säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa” tuli vastauksia myös kohtaan ”kantele ei ole ollenkaan käytössä”. Seuraavassa kohtaan ”käyttö lapsen soittimena” tulleita kommentteja.

”Olen tottunut käyttämään kanteletta vain säestyssoittimena, perinneteeman aikana lapset ko-keilevat soittoa, muuten ei juurikaan.” (ope 75, 27-v.)

”Tänä vuonna minulla on ’uusina ryhminä’ ainoastaan perheryhmiä (vauvat-2-v.), 3-vuotiaat ja 5-vuotiaat. Alle 5-vuotiaiden motoriikka ei riitä vielä kanteleensoittoon, eivät jaksa myöskään keskittyä vielä soittamiseen - - 5-vuotiaat ovat saaneet kokeilla kannelta. Varsinaisesti kanteleryhmät alkavat 6-vuotiaina.” (ope 36, 35-v.)

”Musiikkileikkikoululaisten kanssa en vielä käytä kanteletta opetustarkoituksiin, koska he ovat mielestäni siihen vielä liian pieniä.” (ope 128, 40-v.)

”Tällä hetkellä ei ole varsinaisia kanteleryhmiä.” (ope 134, 34-v.)

”MLL:ssä, jossa minulla on leikkiryhmä, ei ole resursseja hankkia kanteleita lapsille muskarikäyttöön.” (opisk. 98, 22-v.)

”Jos ryhmässä on 12 lasta, on vaikeaa jakaa kantele heidän kesken. Käytössäni on yksi kantele, jonka olen itse ostanut ja haluan ”säätää” sitä. Jos opisto ostaisi käyttööni esim. 2 kanteletta, olisi tilanne toinen.” (opisk. 114, 25-v.)

Lähes kaikissa näissä kommentteissa esiin nousee se, että opettajat kokevat lapset liian nuoriksi soittamaan kanteletta. Kyseiset opettajat eivät ilmeisesti ole tietoisia apuvälineiden käytöstä erityisesti pienten lasten kanssa, joiden motoriikka ei vielä riitä esim. sormijärjestyksellä soittamiseen. Erilaisten välineiden, kuten tikun ja sinitarrojen, avulla lapsi pystyy säestämään lauluja ilman kehittyneitä motorisia taitoja (ks. KUVA 2) Toiseksi syyksi kanteleen käyttämättömyyteen nousi se, ettei työpaikalla ole kuin yksi kantele ja sitä on vaikea jakaa suuren ryhmän kesken. Kanteleen käyttöön vaikuttaa varmasti voimakkaasti myös opettajan omat tottumukset ja tavat.

Taulukkoon 8 on laskettu sekä valmistuneiden että opiskelijoiden eri vaihtoehdoille antamien pisteytysten keskiarvot sekä keskihajonnat.

TAULUKKO 8. Miten kantele on käytössä musiikkileikkikoulussa? Vastausten keskiarvot ja keskihajonnat.

	Valmistuneet (n=106)		Opiskelijat (n=22)	
	Keskiarvo	Keskihajonta	Keskiarvo	Keskihajonta
Opettajan soittimena	4,1	0,95	4,2	0,96
Lapsen soittimena	2,7	0,99	2,1	0,79
Säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa	3,2	1,22	3,3	1,24
Muuten	3,4	1,21	4,0	0,00

Taulukosta 8 nähdään, että opettajan soittimena kantele oli sekä valmistuneiden että opiskelijoiden käytössä vastausten mukaan keskimäärin ”melko aktiivisesti”. Lapsen soittimena kantele taas oli keskimäärin käytössä vain ”silloin tällöin”. Eli valtaosassa oppilaitoksista kantele ei ollut aktiivisesti lapsen käytössä tai ainakaan soittimella ei ollut minkäänlaista erityisasemaa. Nämä asiat ovat selkeästi nähtävissä myös edeltävistä käyristä (KUVAT 15 ja 16). Säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa kanteletta käytettiin yleisesti ”soittimena soittimien joukossa”.

Kohdassa ”muuten, miten?” tuli esille joitakin muita kanteleen käyttökohteita. Eräs vastanneista kertoi käyttävänsä kanteleen kieliä apuna solmisaation havainnollistamisessa. Muutamassa vastauksessa kerrottiin, että vauva- ja perheryhmissä kantele on käytössä myös vanhempien soittimena. Lisäksi parissa vastauksessa tuli esiin ”muut lastentapahtumat”. Kanteleen käytöstä ”efektisoittimena” ja ”soitinsaduissa” tuli myös muutamia vastauksia. Nämä vastaukset on mielestäni kuitenkin sisällytettävissä myös opettajan tai lapsen soittimena -vastausvaihtoehtoihin, joten ne olivat siinä mielessä tähän kohtaan ylimääräisiä. Toisaalta vastaajat halusivat ehkä vielä selvittää/tarkentaa vastaustaan. Eräs vastaajista ilmoitti käyttävänsä kanteletta ”soittimena soittimien joukossa” myös levytysprojekteissa.

Se, että kantele oli perheryhmissä niinkin yleisesti (lähes 40 %) käytössä lapsen soittimena, oli yllättävää. Myös se yllätti, että 7 % kertoi antavansa myös vauvaryhmäläisten kokeilla kanteletta. Vaikka kanteleen käyttö 3-vuotiailla oli yli puolet harvinaisempaa kuin 5-vuotiailla, oli käyttö silti myös heillä mielestäni hämmästyttävän

yleistä. Tämä kertoo mielestäni siitä, että kanteletta halutaan tarjota yhä nuoremmille, kun ollaan havaittu soittimen mahdollisuudet eri ikäisille soittajille. Soitinta halutaan tehdä tunnetuksi sukupolvelta toiselle.

Seuraavassa kommentteja heiltä, jotka eivät kyselyn mukaan käyttäneet kanteletta lainkaan säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa. Muutamissa vastauksissa tuli esiin, ettei vastaajan oppilaitoksessa järjestetä lastenkonsertteja tai muita tapahtumia tai niitä järjestetään hyvin harvoin. Eräässä kommentissa vastaaja harmitteli kanteleiden huonoa kuntoa ja toisessa vastauksessa taas tuli ilmi se, ettei kanteletta arvosteta oppilaitoksessa tarpeeksi. Ilmeisesti muut soittimet menevät kanteleen ohi konserteissa.

”Konsertteja vähän. Lisäksi haluaisin juuri sähkökanteleen, joka toimisi paremmin suuren joukon säestämisessä.” (ope 10, 25-v.)

”Itse asiassa en ole tullut ajatelleeksi! Ehkä kuuluvuuden takia, paitsi että hiljainen ääni on hyvä tehokeino.” (ope 18, 33-v.)

”Lastenkonsertit ovat oppilaitoksessamme olleet instrumenttiopettajien järjestämiä, eikä musiikkiopistossamme ole mahdollisuutta soittaa kanteletta musiikkileikkikoulun jälkeen.” (ope 77, 33-v.)

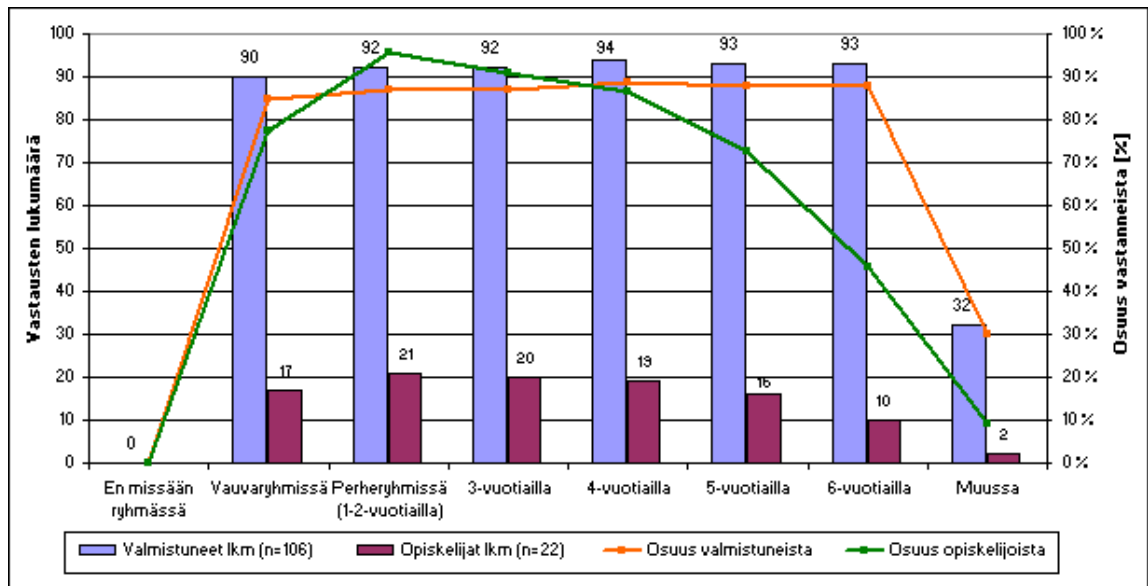
”En ole ollut lastenkonserteissa, mutta varmasti käyttäisin!” (ope 44, 40-v.)

”Työpaikoillani ei ole järjestetty musiikkileikkikoulutuntien lisäksi muuta musiikkitoimintaa.” (opisk. 115, 24-v.)

6.2.5 Kantele eri ikäryhmissä

Kolmiosaisella kysymyksellä 16 haluttiin selvittää, missä ikäryhmissä kanteletta musiikkileikkikoulussa käytetään. Kysymyksen a- ja b-kohdat olivat monivalintakysymyksiä. A-kohdassa kysyttiin, missä ikäryhmissä vastaaja käyttää kanteletta opettajan soittimena ja b-kohdassa vastaavasti lapsen soittimena. Monivalintaosioissa oli seuraavat vastausvaihtoehdot: ”En missään ryhmässä,

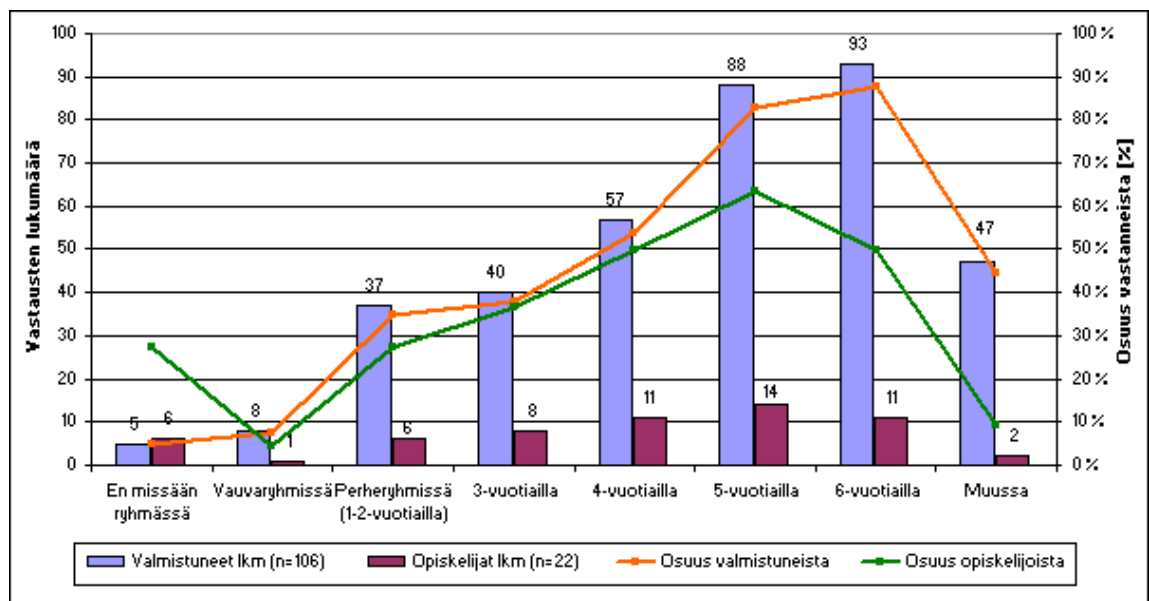
miksi”, ”Vauvaryhmissä”, ”Perheryhmissä (1-2-vuotiailla)”, ”3-vuotiailla”, ”4-vuotiailla”, ”5-vuotiailla”, ”6-vuotiailla” sekä ”Muussa, missä?”. Kysymyksen c-kohta oli avoin kysymys, johon vastaaja sai kertoa, jos käyttää kanteletta jotenkin muuten kuin opettajan tai lapsen soittimena. Kysymykseen vastasi 107 valmistunutta ja 22 opiskelijaa. Myös tämän kysymyksen analyysiin ei voitu hyväksyä yhden vastaajan ”en missään ryhmässä” -vastausta, joka olisi vääristänyt tulosta.

KUVA 17. Kanteleen käyttö opettajan soittimena eri ikäryhmissä.

Kuvasta 17 nähdään, että vastaajat (sekä valmistuneet että opiskelijat) käyttivät kyselyn mukaan kanteletta opettajan soittimena tasaisesti kaikissa ikäryhmissä aina vauvaryhmistä 6-vuotiaiden ryhmiin asti. Valmistuneista 84-88 % ilmoitti käyttävänsä kanteletta opettajan soittimena kaikissa ikäryhmissä. Yleisintä kanteleen käyttö oli kyselyn mukaan 4-vuotiaiden ryhmissä ja vähiten kanteletta käytettiin vauvaryhmissä. Käyttöerot eri ryhmien välillä olivat kuitenkin hyvin pieniä, mikä on nähtävissä myös kuvasta 17. Kohdan ”muussa, missä?” mukaan vastaajat käyttivät kanteletta lisäksi mm. musiikkivalmennusryhmissä, kehitysvammaisten lasten ja nuorten ryhmissä, musiikki-/kantelekerhoissa sekä aikuisten ammatillisessa lisäkoulutuksessa. Kukaan vastanneista ei ilmoittanut ettei käyttäisi kanteletta missään ryhmässä opettajan soittimena.

Opiskelijat ilmoittivat käyttävänsä kanteletta opettajan soittimena eniten perheryhmissä (95 %), mutta käyttöaste väheni selvästi lapsiryhmien iän kasvaessa. 6-vuotiaiden ryhmissä vain 45 % opiskelijoista kertoi käyttävänsä kanteletta opettajan soittimena. Tämä johtunee siitä, että osa opiskelijoista on vasta opintojensa alussa, joten he eivät ole vielä ehtineet tehdä harjoitteluaan tai työtä leikki- ja/tai soitinryhmissä. Opintoihin kuuluva harjoittelu aloitetaan yleensä vauva- ja perheryhmistä, joiden jälkeen vasta edetään leikki- ja soitinryhmiin.

KUVA 18. Kanteleen käyttö lapsen soittimena eri ikäryhmissä.

Kuvasta 18 nähdään, että valmistuneiden vastaajien mukaan kanteleen käyttö lapsen soittimena luonnollisesti kasvaa vauvaryhmästä 6-vuotiaiden ryhmään mentäessä. Yleisintä käyttö on kuitenkin 6-vuotiailla, mikä johtunee siitä, että perinteisesti lapsi on siirtynyt juuri 6-vuotiaana leikkiryhmästä soitinryhmään. Tai jos lapsi on aloittanut soitinryhmässä jo nuorempaan, on hän todennäköisimmin jatkanut ryhmässä myös 6-vuotiaana.

Valmistuneista 7 % kertoi antavansa jo vauvaryhmäläisten kokeilla kanteletta, mikä on mielestäni yllättävänkin suuri osuus. Puolet valmistuneista käytti kyselyn mukaan kanteletta 4-vuotiaiden lasten soittimena, mikä voi kertoa siitä, että myös 4-vuotiaille on tarjolla kanteleensoiton ryhmäopetusta. Tuloksen mukaan moni 4-vuotias ainakin

pääsee kokeilemaan kanteleensoittoa. Hyppy 4-vuotiaiden ikäryhmästä 5-vuotiaiden ryhmään on suuri, sillä valmistuneista 82 % kertoi käyttävänsä kanteletta 5-vuotiailla. Tämän mukaan on mahdollista, että joissakin oppilaitoksissa lapset siirtyvät jo 5-vuotiaina soitinryhmiin. Tai opettaja ainakin antaa lasten kokeilla kanteletta ennen siirtymistä varsinaisiin soitinryhmiin. Tulosta tukee myös kysymyksen 23 tulos, jossa selvisi, että 66 % valmistuneiden vastaajien oppilaitoksista tarjoaa myös 5-vuotiaille kanteleensoiton ryhmäopetusta.

6-vuotiaiden ikäryhmään siirryttäessä kanteleen käyttö lapsen soittimena ei ole enää kuin 5 %-yksikköä suurempi kuin 5-vuotiailla. Kuvasta 18 nähdään, että valmistuneista vastaajista lähes 90 % käyttää kanteletta 6-vuotiaiden lasten soittimena, kun taas opiskelijoiden kohdalla prosenttiosuus on vain 50 %. Tämä saattaa johtua siitä, että kaikki kyselyyn vastanneista opiskelijoista eivät olleet ehtineet tehdä harjoitteluaan tai työtä opintojen ulkopuolella vielä 6-vuotiaiden lapsiryhmien kanssa. 5-vuotiaiden kohdalla kanteleen käytön prosenttiosuus lapsen soittimena oli kuitenkin yli 60 %.

Valmistuneista viisi sekä opiskelijoista kuusi (yhteensä noin 30 %) vastasi, ettei käytä kanteletta missään ryhmässä lapsen soittimena. Jotkut opiskelijoista perustelivat tätä sillä, ettei heillä ole vielä kanteleryhmäikäisiä lapsiryhmiä harjoittelussaan. Kommentit tukevat myös olettamusta siitä, etteivät opiskelijat olisi vielä ehtineet tehdä harjoitteluaan ainakaan soitinryhmissä. Nämä opiskelijoiden vastaukset voi vahvimmillaan tulkita jopa niin, etteivät kyseiset vastaajat ole antaneet lapsille edes mahdollisuutta kokeilla kanteletta. Omien kokemusteni mukaan kantele on soitin, joka soveltuu hyvin esiteltäväksi, tutustuttavaksi ja soitettavaksi jo ihan pientenkin lasten musiikkileikkikouluryhmissä. Tätä mieltä kyselyn mukaan oli myös 35 % valmistuneista ja 27 % opiskelijoista, jotka ilmoittivat käyttävänsä kanteletta jo perheryhmäikäisten kanssa.

Kohtaan ”muussa, missä?” tuli paljon vastauksia. Moni vastaajista kertoi käyttävänsä kanteleita 7-, 8- ja jopa 10-vuotiaiden lasten kanssa (musiikkivalmennus/-taitoryhmissä, kantelebändissä/-orkesterissa, kehitysvammaisten lasten ja nuorten kanssa, lapsikuorossa). Ikäryhmät tässä keskittyivät lähinnä siis kouluikäisiin, mutta parissa

vastauksessa esiin nousi kanteleen kokeilu, mutta ei ilmeisesti varsinaisesti soitto, myös pienten (vauvat, 1-3-v.) kanssa.

Kysymyksen c-kohdassa vastaajilta kysyttiin käyttävätkö he kanteletta eri ikäryhmissä myös muuten kuin opettajan tai lapsen soittimena. Kohtaan tuli 13 vastausta. Muutamat vastaajista kertoivat käyttävänsä kanteletta myös vanhempien soittimena pienten ryhmissä. Eräs vastaaja ilmoitti joskus opettavansa vanhemmille soittoja heidän ollessaan seuraamassa lastensa tuntia ns. avointen ovien aikaan.

”Esim. vauvaryhmissä tai mammamuskarissa on helppo tehdä yksinkertaisia sovituksia yhteismusisointia varten ja käyttää 5-kielistä kanteletta yhtenä soittimena ÄITIEN soittamana.” (ope 61, 24-v.)

”Joskus myös vanhemmat ovat tutustuneet soittamiseen ollessaan seuraamassa kanteleryhmän tuntia "avointen ovien" aikana. Mansikka-mustikka-soinnut jne.” (ope 82, 34-v.)

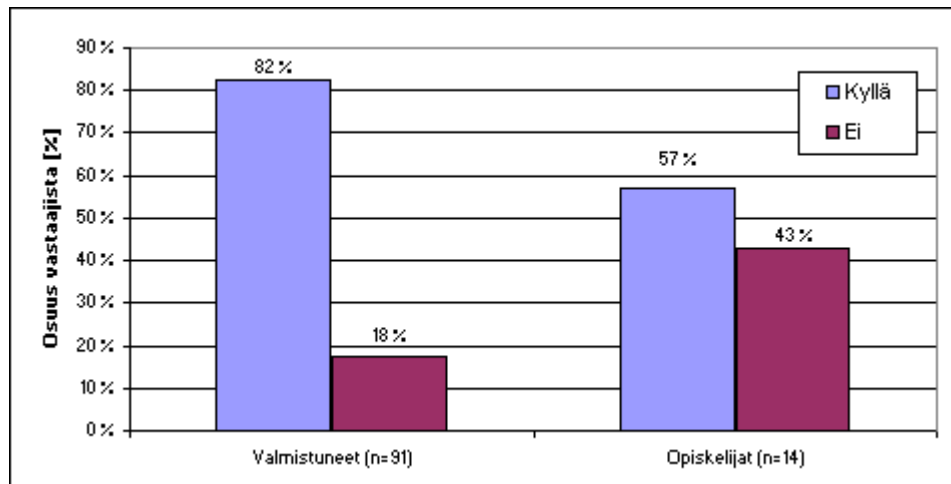
Muutamissa vastauksissa nousi esiin kanteleen käyttäminen aikuisryhmien, esim. lastentarhanopettajien, täydennyskoulutuksissa.

Eräs vastaajista kertoi käyttävänsä kanteletta myös muuhun kuin soittamiseen:

”Soitinsaduissa kantele voi "muuntautua" auton ratiksi, vauvaksi, laivaksi jne. Mielikuvituksen hyödyntäminen ja kehittäminen kanteleella!” (ope 42, 25-v.)

6.2.6 Kanteleen käytön jatkuvuus lapsen varttuessa

Kysymyksellä 17 kysyttiin, onko kanteleen käyttämisellä jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa. Vastaajalla oli valittavanaan vain kaksi vaihtoehtoa, ”kyllä” tai ”ei”. ”Kyllä”-vaihtoehto sisälsi myös jatko-osan, jossa vastaajaa pyydettiin vapaasti kuvailemaan miten jatkuvuus kanteleen käytössä ikäryhmien välillä käytännössä näkyy. Kysymykseen otti kantaa kaikkiaan 91 valmistunutta ja 14 opiskelijaa.

KUVA 19. Onko kanteleen käytössä jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa?

Vaikka suurin osa vastaajista ymmärsi kysymyksen niin kuin se oli tarkoitettukin, eli koskien kanteletta nimenomaan oppilaan soittimena, olisi pientenkin epäselvyyksien välttämiseksi parempi kysymysmuoto kuitenkin ollut: ”Onko lapsen kanteleen käytössä jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa?”

Kuten kuvasta 19 nähdään, noin 82 % valmistuneista oli sitä mieltä, että kanteleen käytössä on jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä. Opiskelijoilla vastaava osuus oli noin 57 %. Selkeästä jatkuvuudesta kertovat hyvin seuraavat kysymyksen jatko-osan kommentit. Vastauksista nähdään esim., että osassa musiikkileikkikouluista kanteleeseen tutustuminen ja soitto aloitetaan jo perheryhmissä, joissakin taas leikkiryhmissä, joista moni lapsista jatkaa kantelesoitinryhmään. Samankaltaisia kommentteja oli suurin osa vastauksista.

”4-5-vuotiaat tutustuvat kanteleeseen vähin erin, 6-v. soittavat sitä säännöllisesti ja suurella osalla lapsista on omat kanteleet. 7-vuotiaina syvennetään jo opittua ja harjoitellaan vaativampia juttuja.” (ope 5, 29-v.)

”3-vuotiaat opettelevat soittimen oikeaa käsittelyä ja I-soinnun. 4-5 vuotiaat lisäksi I-V vaihtoa ja hiukan melodian soittoa. 6-vuotiaat I-IV-V vaihtaen, myös yksinkertaisen melodian soittoa.” (ope 16, 48-v.)

”Kanteleita "mainostetaan" ja käytetään tavallisissa perhe- ja leikkiryhmissä => moni jatkaa 4v./pikkusoittajaryhmään => siitä 5v./jatkavaan pikkusoittajaryhmään jne.

6v./soitinryhmään/bändiin/ perhemusisointiin => opiston kanteleluokkalaisista suuri osa vanhoja muskarilaisia.” (ope 129, 29-v.)

”Jatkumoon ainakin pyritään, leikkiryhmien kanteleeseen tutustumisesta varsinaiseen kanteleeryhmään => jatkoryhmään => koulun ip-ryhmään” (ope 4, 28-v.)

”Mitä ’isommaksi’ lapsi kasvaa, sitä ’itsenäisemmin’ lapset sitä soittavat. Esim. 2-3-v.soittaa, kun vanh. pitää soitinta ja auttaa. 4-v.voi soittaa, jos opella on ’pupun korvat’. 5-v. I-sointua ja 6-v. enemmän.” (ope 58, 26-v.)

Toisaalta jatkuvuus selitettiin myös seuraavasti:

”Lapset tunnistavat sen äänen ja osaavat käsitellä sitä.” (ope 94, 32-v.)

”Taidot karttuvat kaikin puolin soitossa.” (ope 121, 52-v.)

” Joskus muskarin kanteleeryhmän jälkeen lapsi on valinnut kanteleen instrumentikseen.” (ope 101, 43-v.)

”Koululaiset voivat valita kanteleen musiikkiopistossa soittimekseen.” (ope 38, 39-v.)

”Aika hyvin jää muistijälkiä lyhyistäkin soittojaksoista.” (ope 93, 40-v.)

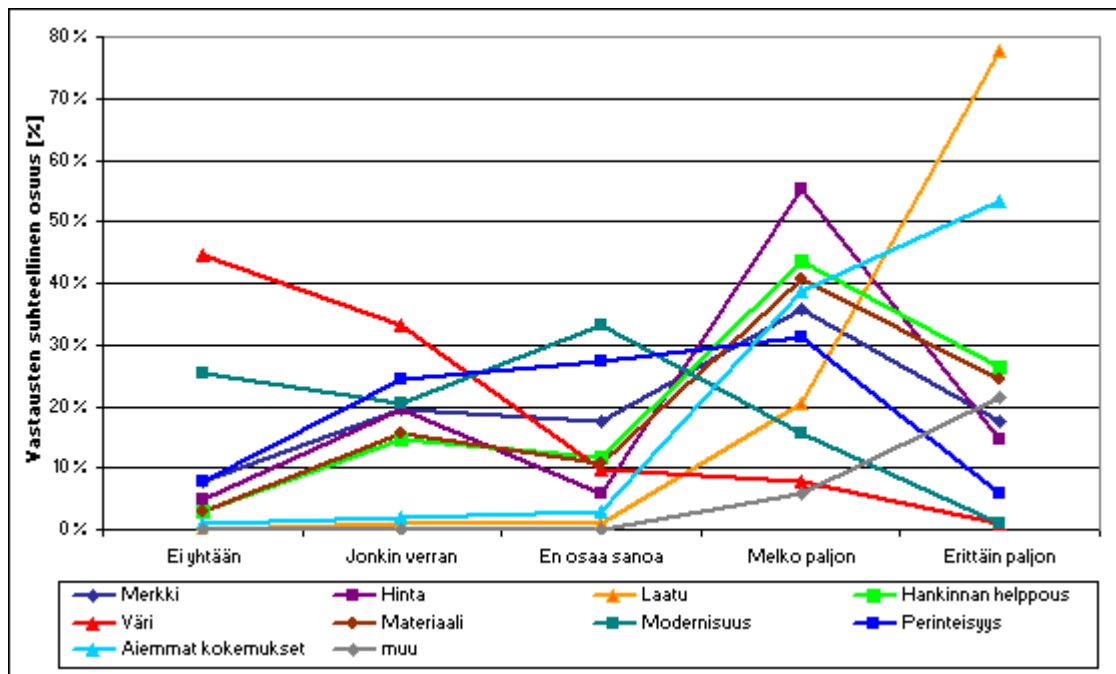
”Käytän sitä vähintään helmikuussa perinne-teemojen yhteydessä, 1-vuotiaasta eteenpäin joka vuosi.” (ope 97, 31-v.)

Edellä olevista vastauksista käy ilmi, että ainakaan kaikkien tähän kysymykseen ”kyllä”-vastanneiden oppilaitoksissa ei kuitenkaan ole varsinaista jatkuvuutta kanteleen käytössä musiikkileikkikoulun sisällä eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa.

6.2.7 Kanteleiden valintaan vaikuttavia tekijöitä

Erilaiset asiat ovat vaikuttamassa, kun kanteleita hankitaan musiikkileikkikouluun. Kysymyksellä 18 pyrittiin selvittämään, miten musiikkileikkikoulunopettajat arvos-tavat kanteleen erilaisia piirteitä ja kanteleen hankintaan liittyviä tekijöitä valitessaan kanteleita oppilaitokseensa. Kysymyksessä oli valmiiksi eriteltynä yhdeksän ominai-suutta, (merkki, hinta, laatu, hankinnan helppous, väri, materiaali, modernisuus, pe-rinteisyys sekä aiemmat kokemukset) joista jokainen piti pisteyttää sopivimmalla vaihtoehdolla. Pisteytysasteikko oli yhdestä viiteen sisältäen seuraavat tasot: 1=ei yh-tään, 2=jonkin verran, 3=en osaa sanoa, 4=melko paljon, 5=erittäin paljon. Jos vas-taaja arvosti kanteleen hankinnassa lisäksi joitain valmiiksi eritellyistä poikkeavia ominaisuuksia, oli tarjolla kaksi ”muu, mikä?” -kohtaa, joihin sai kirjoittaa ja pisteyttää uuden ominaisuuden.

Kysymykseen tuli 123 vastausta: 103 valmistuneilta ja 20 musiikkileikkikoulunopettajaksi opiskelevilta.

KUVA 20. Minkä verran eri tekijöillä on mielestäsi merkitystä, kun valitset kanteleita musiikkileikkikouluun? Valmistuneiden vastausten lukumäärien jakauma.

Edeltävässä kuvassa 20 on esitetty valmistuneiden kanteleen hankintaan liittyville tekijöille antamien pistemäärien suhteelliset osuudet ja niiden jakaumat. Kuten kuvasta näkyy, on laatu aiempien kokemusten ohella ainoa valittavissa olleista tekijöistä, joka on saanut eniten arvioita ”erittäin paljon”. Lähes kaikki muut vastaajat ovat arvostaneet laatua ”melko paljon”. Kohta ”aiemmat kokemukset” on saanut kuitenkin jo huomattavasti vähemmän pisteitä arvosanaan ”erittäin paljon” kuin laatu. ”Melko paljon” on ollut vastaavasti suositumpi arvosana aiemmissa kokemuksissa kuin laadussa.

Materiaali, merkki ja hankinnan helppous ovat valmistuneiden vastausten perusteella saaneet lähes samanlaiset arvosanat. ”Erittäin paljon” niitä arvosti noin 20-25 % (merkkiä tosin vain noin 17 %) ja ”melko paljon” 35-45 % valmistuneista. Noin 10-15 % ei osannut sanoa kantaansa. Hieman alle 20 % antoi materiaalille, merkille ja hankinnan helppoudelle arvosanan ”jonkin verran”. Hintaa piti melko merkitsevänä noin 56 % vastanneista ja erittäin merkitsevänä noin 15 % valmistuneista. Toisaalta jopa lähes 20 % vastanneista ilmoitti, että hinta merkitsee vain jonkin verran.

Modernisuus oli ominaisuuksista ainoa, joka oli selkeästi jakanut vastaajien mielipiteitä. Se sai eniten vastauksia kohtaan ”en osaa sanoa” ja toisaalta se myös sai toiseksi eniten arvosanoja ”ei yhtään”. Toisaalta noin 21 % luokitteli modernisuuden arvosanalla ”jonkin verran” ja noin 16 % koki sen merkitsevän ”melko paljon”. Vain yhdelle vastaajalle modernisuus oli merkinnyt erittäin paljon. Modernisuuden vasta-kohta, perinteisyys, jakoi myös mielipiteitä ja sai toiseksi eniten arvosanoja ”en osaa sanoa”. Lähes yhtä monelle kuin ”modernisuus”, myös perinteisyys merkitsi ”jonkin verran”. Suurimmat erot näiden kahden välillä oli kategoriassa ”ei yhtään”, jossa modernisuus sai yli kolme kertaa enemmän pisteitä kuin perinteisyys sekä kohdassa ”melko paljon”, jossa taas perinteisyys sai tuplasti vastauksia. Jopa kuusi vastaajaa arvioi perinteisyyden merkitsevän ”erittäin paljon”. Mielestäni tuloksesta on nähtävissä, että kanteleen modernisoitumiseen ei oikein osata ottaa kantaa, kun taas perinteisyydestä pidetään helpommin kiinni jo muutoksen pelosta. Kyselykaavakkeessa olisi selvyuden vuoksi kannattanut eritellä tarkemmin ne piirteet, jotka ymmärretään liittyväksi moderniin kanteleeseen. Syy, jonka vuoksi ”modernisuus” sai eniten kan-

natusta kohtaan ”en osaa sanoa”, saattaa johtua juuri tästä, etteivät kaikki vastanneista tienneet sanan merkitystä.

Kanteleen väri oli ominaisuuksista ainoa, jonka valmistuneet kertoivat merkitsevän pääosin joko ”ei yhtään” (noin 46 %) tai ”jonkin verran” (noin 34 %) musiikkileikkikouluun kanteleita hankittaessa. Tämä on varmasti yksi moderniin kanteleeseen liitettävistä ominaisuuksista, joten tähän liittyvät osin samat perustelut kuin modernisuuteen. Myös perinteisen kanteleen edelleen vahva asema musiikkileikkikouluosoittimena pienentäne monien vastaajien mielissä värin merkitystä ja odotettua on, että esim. soittimen laatu menee värin edelle. Silti se, että lähes puolet valmistuneista vastaajista sanoo, ettei värillä ole mitään merkitystä on minusta yllättävää ottaen huomioon, että soittimen värikyvyys todennäköisesti innostaa pientä lasta soittamaan ja keskittymään, sekä siten kokemaan tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi kenties oman ensimmäisen oikean soittimensa.

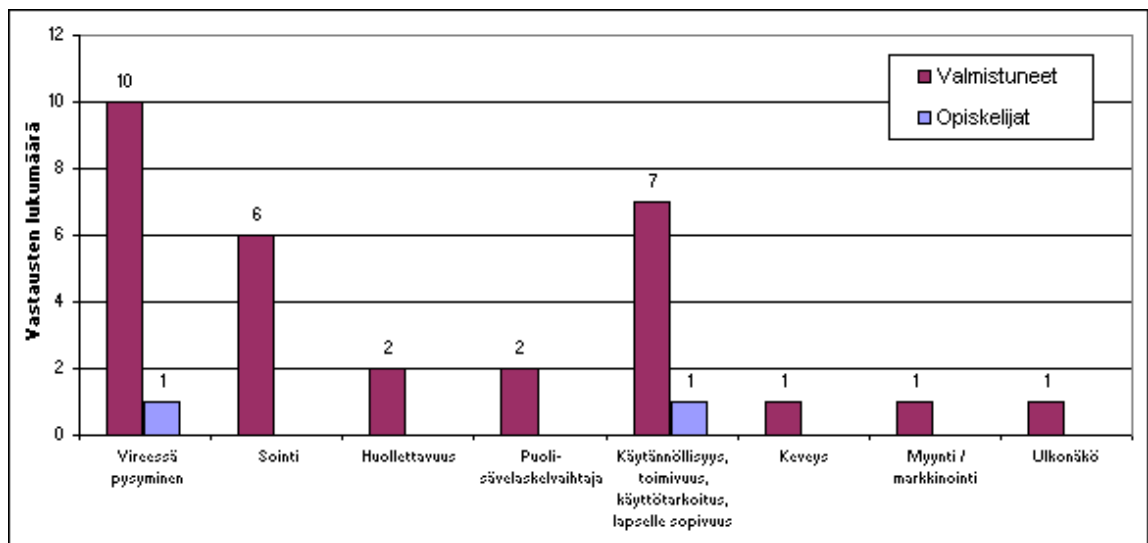
TAULUKKO 9. Eri tekijöiden merkitys hankittaessa kanteleita musiikkileikkikouluun. Vastaajien pisteytysten keskiarvot ja keskihajonnat koskien kysytyjä kanteleen ominaisuuksia.

	Valmistuneet (n=103)		Opiskelijat (n=20)	
	Keskiarvo	Keskihajonta	Keskiarvo	Keskihajonta
Merkki	3,4	1,21	3,2	1,38
Hinta	3,6	1,11	3,8	0,91
Laatu	4,7	0,52	4,7	0,67
Hankinnan helppous	3,8	1,09	3,4	1,17
Väri	1,8	0,98	1,7	0,82
Materiaali	3,7	1,12	3,4	0,96
Modernisuus	2,4	1,08	2,2	0,96
Perinteisyys	3,0	1,07	3,1	1,20
Aiemmat kokemukset	4,4	0,74	4,2	0,93
Muu	4,8	0,40	4,0	0,00

Taulukossa 9 on esitetty kanteleen ominaisuuksille ja hankintaan liittyville tekijöille annetuista pisteytyksistä lasketut keskiarvot ja keskihajonnat. Niistä nähdään, että valmistuneiden ja opiskelijoiden välillä ei ole merkittäviä eroja. Myös opiskelijoiden vastausten lukumääristä tehtiin vastaava jakauma kuin valmistuneidenkin

vastauksista. Opiskelijoiden vastauksissa painottuivat vastaavat asiat kuin valmistuneillakin. Tästä syystä kyseinen jakauma jätettiin tästä esityksestä pois. Myös keskiarvojen perusteella tarkasteltuna sekä valmistuneet että opiskelijat arvottivat kanteleen laadun tärkeimmäksi tekijäksi kanteleita musiikkileikkikouluun valittaessa ja hyvänä kakkosena tulivat aiemmat kokemukset. Soittimen laatua ja perinteisyyttä molemmat arvottivat yhtä paljon. Kanteleen hinta merkitsi opiskelijoille hieman enemmän kuin valmistuneille. Tämä tuntuu luonnolliselta, sillä opiskelija joutuu yleensä elämään tiukemmalla budjetilla kuin työssä käyvät. Valmistuneet taas arvottivat opiskelijoita enemmän hankinnan helppoutta, soittimen materiaalia, aiempia kokemuksia kanteleesta, merkkiä sekä modernisuutta.

Kohtaan ”muu, mikä” tuli 24:ltä valmistuneelta lisäominaisuuksia, joista lähes kaikki koettiin erittäin tärkeiksi. Seuraavassa kuvassa 21 on esitetty kohtaan ”muu, mikä” tulleiden vastausten lukumäärät.

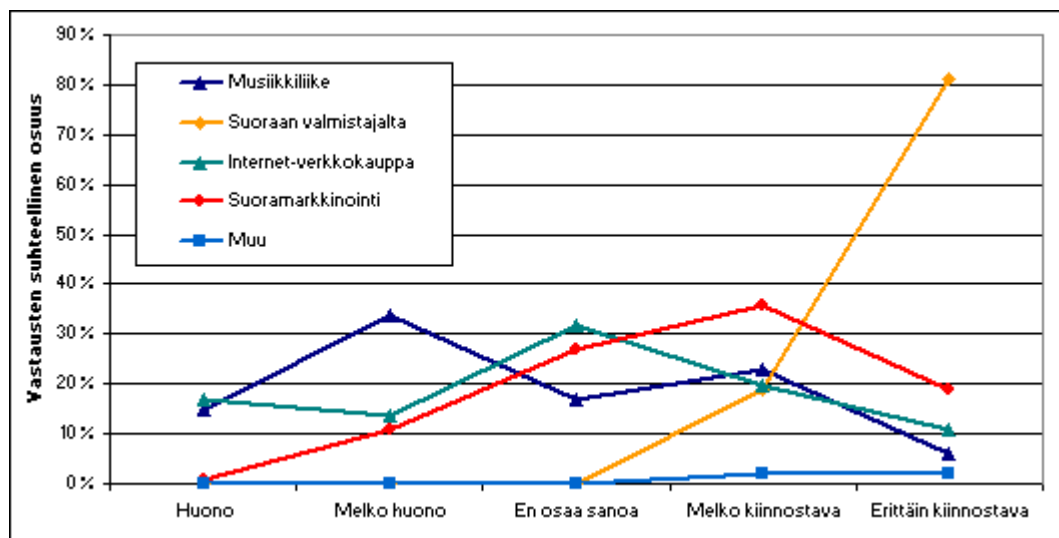
KUVA 21. Minkä verran eri tekijöillä on mielestäsi merkitystä, kun valitset kanteleita musiikkileikkikouluun? ”Muu, mikä?” -kohtaan tulleet ominaisuudet.

Selvästi eniten vastauksia sai kanteleen vireessä pysyminen (11 vastausta). Toiseksi merkittävimmäksi koettiin käytännöllisyys, toimivuus ja käyttötarpeeseen sopivuus (8). ”Käyttötarpeeseen sopivuudella” vastaajat tarkoittivat luultavasti kanteleen laatua, johon voisi laskea kuuluvaksi myös vireessä pysymisen. Kolmanneksi tärkeim

mäksi vastaajat nostivat kanteleen soinnin (6), joka sekin mielestäni liittyy tavallaan laatuun. Yksittäisiä mainintoja saivat myös huollettavuus, puolisävelaskelvaihtaja, keveys, myynti-/markkinointi sekä soittimen ulkonäkö. Puolisävelaskelvaihtaja eli duurivipu olisi saattanut saada merkittävämmän aseman, jos se olisi ollut yhtenä va-
littavista ominaisuuksista.

6.2.8 Kanteleen hankintakanavat

Kanteleita on mahdollista hankkia musiikkileikkikouluun esim. tilaamalla soitin suoraan valmistajalta, hankkimalla se musiikkiliikkeen välityksellä tai suoramarkkinoinnin kautta. Kanteleen hankinta Internetin verkkokaupasta voi olla tulevaisuuden hankintaväylä. Kysymyksessä 19 vastaajia pyydettiin arvioimaan näitä eri hankintakanavia. Jokainen hankintaväylä piti pisteyttää sopivimmalla vaihtoehdolla. Pisteytysasteikko oli yhdestä viiteen sisältäen seuraavat tasot: 1=huono, 2=melko huono, 3=en osaa sanoa, 4=melko kiinnostava, 5=erittäin kiinnostava. Jos vastaaja arvosti lisäksi jotain muuta kuin valmiiksi eriteltyjä hankintakanavia, oli hänelle tarjolla myös kohta ”muu, mikä?”, johon pisteytyksen ohella sai lisätä uuden hankintakanavan. Kysymykseen vastasi 101 valmistunutta ja 19 opiskelijaa.

KUVA 22. Kanteleen eri hankintakanavia ja niiden saamat prosenttiosuudet valmistuneiden vastauksista.

Kuvasta 22 on nähtävissä valmistuneiden antamien vastausten suhteellisten osuuksien jakaumat koskien eri vaihtoehtoja kanteleiden hankintakanavina. Vaihtoehto ”suoraan valmistajalta” sai valmistuneiden keskuudessa vain arvosanoja ”erittäin kiinnostava” ja ”melko kiinnostava”, joista ”erittäin kiinnostavan” valitsi yli 80 % vastaajista. Suoramarkkinointi taas keräsi arvosanoja laajemmin, mutta eniten kuitenkin kohdasta ”melko kiinnostava”. Lähellä edellistä tuli myös vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Vain yksi vastaajista koki suoramarkkinoinnin huonona kanteleen hankintatapana, eli ammattiin liittyvissä asioissa suoramarkkinointia ei vastausten perusteella koettu häiritsevänä. Internet-verkkokaupan äänet jakautuivat vielä suoramarkkinointiakin laajemmalle ja tasaisemmin. Selvästi eniten verkkokauppa sai vastauksia kohtaan ”en osaa sanoa”. Internetin kautta kanteleen tilaaminen on vielä uutta, joten siitä ei välttämättä ole kokemusta ja ehkä siksi siihen ei osata ottaa kantaa. Toisaalta seuraavaksi, lähes yhtä lähellä toisiaan, tulivat vastausvaihtoehdot ”huono” ja ”melko kiinnostava” Internetiä kanteleen hankintakanavana arvioitaessa. Musiikkiliike taas koettiin eniten ”melko huonoksi” kanteleen hankintaväyläksi. Toisaalta taas edellistä vaihtoehtoa melko lähellä tuli myös vastausvaihtoehto ”melko kiinnostava”. Kohtaan ”muu, mikä” tulleet muutamat vastaukset koettiin joko ”melko” tai ”erittäin kiinnostavina”.

Opiskelijoiden vastauksista muodostetussa vastaavanlaisessa kuvaajassa vastaukset jakaantuivat hieman eri tavoin kuin valmistuneilla. Otos opiskelijoista oli reilusti pienempi kuin otos valmistuneista, mutta suuntaviivat ovat selvästi nähtävissä. Kohta ”suoraan valmistajalta” muodostui kuitenkin samankaltaiseksi kuin valmistuneilla eli kyseinen kohta sai vain arvosanoja ”erittäin kiinnostava” ja ”melko kiinnostava” ja ne olivat samassa suhteessa kuin tulokset valmistuneilla. Internet-verkkokauppa taas keräsi opiskelijoilta eniten ääniä kohtaan ”melko huono”, mikä sinänsä on yllättävää. Samalla tavoin se kuitenkin sai ääniä tasaisesti jokaiseen arvosanaan. Musiikkiliike koettiin eniten ”melko kiinnostavaksi” kanteleen hankintaväyläksi opiskelijoiden vastauksissa. Toisaalta selvästi seuraavaksi eniten se sai ääniä kohtaan ”melko huono”. Suoramarkkinointi sai eniten ääniä kohtaan ”melko kiinnostava”, mutta lähes tasoisissa tuli vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Opiskelijoilta ei tullut vastauksia kohtaan ”muu, mikä”.

TAULUKKO 10. Vastaaajien pisteytysten keskiarvot ja keskihajonnat koskien kanteleiden erilaisia hankintakanavia.

	Valmistuneet (n=101)		Opiskelijat (n=19)	
	Keskiarvo	Keskihajonta	Keskiarvo	Keskihajonta
Musiikkiliike	2,7	1,19	3,1	1,20
Suoraan valmistajalta	4,8	0,39	4,7	0,45
Internet-verkkokauppa	2,9	1,25	2,6	1,30
Suoramarkkinointi	3,6	0,97	3,6	1,02
Muu	4,5	0,58	0,0	0,00

Ylivoimaisesti kiinnostavimmaksi tavaksi hankkia kanteleita musiikkileikkikouluun muodostui kyselyn mukaan tilata soittimet suoraan valmistajalta. Tämä on nähtävissä selkeästi taulukosta 10, johon on laskettu eri hankintaväylien saamien arvosanojen keskiarvot ja keskihajonnat. Sekä valmistuneet että opiskelijat olivat tästä lähes yhtä mieltä. Suomalaiset kanteleet valmistetaan Suomessa pienissä, yksityisissä kanteleverstaissa, joista yksityisenkin henkilön on mahdollista tilata kanteleita suoraan. Yleensä soittimet, esim. piano tai kitara, hankitaan soitinjälleenmyyjiltä eikä suoraan valmistajilta, mutta tämän tutkimuksen perusteella kantele poikkeaa tässä suhteessa monista muista soittimista. Kantele on kotimainen tuote, jota ei ainakaan toistaiseksi merkittävästi myydä ulkomailla ja siten kappaletuotannon jäädessä kohtuullisen pieneksi on luontevaa, että valmistaja käy kauppaa suoraan loppuasiakkaan kanssa. Tilattaessa kanteleet suoraan valmistajalta, lähtee halu tilaukseen tilaajalta itseltään ja tilauksen voi tehdä silloin, kun se itselle sopii. Nämä saattavat olla ainakin osasyynä siihen, miksi vaihtoehto ”suoraan valmistajalta” oli vastaajien mielestä pääosin ”erittäin kiinnostava”.

Annetuista vaihtoehdoista toiseksi kiinnostavimmaksi kanteleen hankintaväyläksi koettiin suoramarkkinointi. Tässäkin oltiin sekä valmistuneiden että opiskelijoiden keskuudessa lähes yksimielisiä, mutta tulos oli selvästi heikompi kuin soittimen hankinta suoraan valmistajalta. Yllättävä tulos mielestäni oli, että valmistuneet listasivat Internet-verkkokaupan selvästi opiskelijoita kiinnostavammaksi. Olisin luullut, että tulos on päinvastainen ja opiskelijat, kenties tottuneempina verkkokauppojen käyttäjinä, olisivat ilmaisseet tässä kohtaa kiinnostuksensa valmistuneita voimakkaammin. Toisaalta on ilmeistä, että monet valmistuneet ovat vähintään kerran vuodessa teke

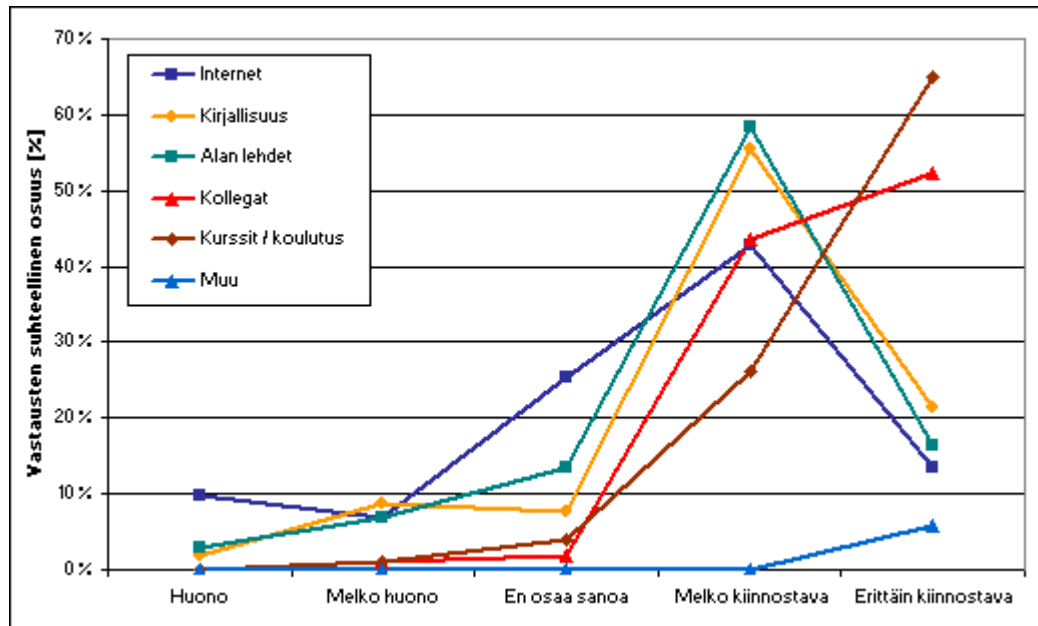
misissä kantelehanhinnan kanssa, joten tässä yhteydessä eri valmistajien Internet-sivustot palveluineen ovat tulleet heille tutuiksi. Uskon, että myös kanteleiden tilaaminen Internetin kautta tulee tulevaisuudessa yhä suosituimmaksi. Musiikkiliike kanteleen hankintaväylänä taas kiinnosti opiskelijoita selvästi enemmän kuin valmistuneita.

Kohdassa ”muu, mikä” jotkut pitivät kanteleen saamista esim. vanhoilta musiikki-leikkikoululaisilta tai ns. keltaisen pörssin kautta hyvänä kanteleen hankintakanavana. Myös ”puskaradio” koettiin hyvänä väylänä kanteleen hankinnassa. Toimivana tapana pidettiin myös opettajan ohjausta/suosituksia kanteleen hankinnan apuna. Pari vastaajaa oli maininnut kohdassa ”muu, mikä” kannattavansa heille tutun lähipaikkakunnan kantelevalmistajan tuotteita.

6.2.9 Mistä tietoa kanteleen käytöstä opetuksessa?

Kysymyksessä 20 vastaajia pyydettiin arvioimaan vaihtoehtoisia väyliä heidän hankkiessaan tietoa kanteleesta ja kanteleen käytöstä opetuksessa. Kysymyksessä oli valmiiksi eritelty viisi erilaista tiedonhankintaväylää: ”Internet”, ”Kirjallisuus”, ”Alan lehdet”, ”Kollegat” ja ”Kurssit/koulutus”. Jokainen näistä piti pisteyttää sopivimmalla arvosanalla. Pisteytysasteikko oli yhdestä viiteen sisältäen seuraavat tasot: 1=huono, 2=melko huono, 3=en osaa sanoa, 4=melko kiinnostava ja 5=erittäin kiinnostava. Jos vastaaja arvosti lisäksi jotain muuta kuin valmiiksi eriteltyjä tiedonhankintaväyliä, oli hänelle tarjolla myös kohta ”muu, mikä?”. Kysymykseen vastasi 103 valmistunutta ja 20 opiskelijaa.

Seuraavassa kuvassa 23 on esitetty valmistuneiden eri tiedonhankintakanaville antamien pisteytysten suhteelliset osuudet ja niiden jakaumat. Opiskelijoiden vastauksista koottu jakauma on muodoltaan lähes identtinen valmistuneiden jakauman kanssa, joten se on tästä syystä jätetty pois tästä esityksestä.

KUVA 23. Valmistuneiden tiedonhankintakanaville antamien arvosanojen suhteellisten osuuksien jakaumat.

Kuten edeltävästä kuvasta 23 nähdään, on kurssit/koulutus saanut valmistuneiden keskuudessa eniten arvosanoja ”erittäin kiinnostava” ja lähes kaikki loput vastaajat antoivat ”melko kiinnostavan”. Myös kollegat koettiin yleisemmin ”erittäin kiinnostavina” kuin ”melko kiinnostavina” kanteleesta tietoa hankittaessa. Näille kahdelle kategorialle annettiin myös vähiten arvosanoja ”melko huono” ja ”huono”. Alan lehdille ja kirjallisuudelle muodostuneet jakaumat olivat lähes identtiset: ”melko kiinnostava” oli yleisin arvosana, kun taas ”erittäin kiinnostavan” antoi vain noin viides valmistuneista. Myös arvosanan ”melko huono” antoi noin 7-8 % vastaajista. Huonoimpana tiedonhankintakanavana pidettiin valmistuneiden keskuudessa Internetiä. Se sai arvosanoja ”erittäin kiinnostava” ja ”melko kiinnostava” vähemmän kuin muut kategoriat ja eniten arvosanoja ”huono” sekä ”en osaa sanoa”. Internet sai myös arvioita ”melko huono” yhtä paljon kuin ”alan lehdet”. Kanteleesta tietoa hankittaessa Internet voi olla vieraampi kuin muut tiedonhankintakanavat, mikä selittyisi sillä, että se sai eniten kannatusta kohtaan ”en osaa sanoa”. Myös kanteleen hankinnassa enemmistö vastanneista ei osannut ottaa kantaa Internetiin.

TAULUKKO 11. Arvioi seuraavia väyliä hankkiessasi tietoa kanteleesta/kanteleen käytöstä opetuksessa. Vastausten keskiarvot ja keskihajonnat.

	Valmistuneet (n=103)		Opiskelijat (n=20)	
	Keskiarvo	Keskihajonta	Keskiarvo	Keskihajonta
Internet	3,4	1,13	3,9	1,02
Kirjallisuus	3,9	0,92	3,8	0,97
Alan lehdet	3,8	0,91	3,7	0,99
Kollegat	4,5	0,59	4,5	0,60
Kurssit / koulutus	4,6	0,62	4,8	0,44
Muu	5,0	0,00	0,0	0,00

Taulukosta 11 on nähtävissä eri tiedonhankintaväylien saamien arvosanojen keskiarvot ja keskihajonnat. Erot valmistuneiden ja opiskelijoiden vastauksissa eivät ole suuria, mutta nähtävissä olevia. Valmistuneet kokivat kirjallisuuden ja alan lehdet paremmaksi tiedonhankintaväyläksi kuin opiskelijat. Opiskelijat taas etsivät tietoa Internetistä valmistuneita selvästi ahkerammin. Nämä suuntaukset kuulostavat loogisilta: opiskelijat ovat tottuneet käyttämään Internetiä muutenkin tiedonhakuun esim. opinnoissaan, kun taas osalle valmistuneista Internet voi vielä olla melko outokin ilmestys ja he turvautuvat ennemmin kirjallisuuteen ja alan lehtiin tietoa etsiessään. Toisaalta alan lehdet eivät välttämättä ole vielä tuttuja musiikkileikkikoulunopettajiksi opiskeleville, kun taas valmistuneet ovat ehtineet jo tutustua opiskelijoita paremmin alan lehtitarjontaan. Kyselyn mukaan sekä valmistuneet että opiskelijat antoivat kollegoille lähes yhtä suuren pistemäärän tiedonhankintakanavia arvioidessaan. Kollegat olivatkin heti kurssien/koulutuksen jälkeen toiseksi kiinnostavin tiedonhankintaväylä. Kollegojen saama korkea pistekeskiarvo on helposti ymmärrettävissä, sillä omien kokemusten täydentäjinä toisten musiikkileikkikoulunopettajien kokemukset ovat varmasti kullan arvoisia ja useimmiten vielä helposti saatavilla esim. opettajanhuoneen kahvipöytäkeskusteluissa. Kurssit/koulutukset oli hieman yllättäen enemmän opiskelijoiden kuin valmistuneiden suosima tiedonhankintaväylä. Kysymyksen asettelussa kohdalla kurssit/koulutus tarkoitettiin nimenomaan musiikkileikkikoulunopettajaopintojen ulkopuolisia kantelekurseja eli käytännössä ammatillisia lisäkoulutuksia. Osa opiskelijoista saattoi sekoittaa tämän kohdan omien musiikkileikkikoulunopettajaopintojensa kursseihin.

Kohtaan ”muu, mikä?” kaikki vastaukset tulivat valmistuneilta ja ne koettiin erittäin kiinnostavina tiedonhankintaväylinä. Vastauksissa selvästi tärkeimpänä esiin nousi ”oma kokeilu”. Loogista onkin, että valmistuneilta omia kokemuksia on ehtinyt kertyä paljon opiskelijoita enemmän. Yksi vastaajista koki tärkeäksi tiedonhankintavaksi soitinesittelystä.

6.2.10 Erilaiset kanteleet musiikkileikkikoulukäytössä

Kysymyksessä 21 haluttiin ottaa selvälle, minkä tyyppisiä kanteleita musiikkileikkikoulunopettajilla ja alaa opiskelevilla on käytössä, sekä miten he käyttävät niitä musiikkileikkikoulussa. Kysymykseen vastasi 104 valmistunutta ja 21 opiskelijaa. Kysymys oli jaettu eri kanteletyypeittäin: ”5-kielinen kantele”, ”10-kielinen kantele”, ”bassokantele”, ”piccolokantele” sekä ”muu kantele, mikä?”. Lisäksi oli kohta ”en käytä kanteleita työssäni”, mikäli joku vastaajista koki ettei käytä kanteleita työssään. Vastaajia pyydettiin otsikoiden alle vapaasti kertomaan kyseisen kanteletyyppin käytöstä eri ikäryhmien kanssa. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan kertoneet, missä ryhmissä he kanteleita käyttävät, sen sijaan he kertoivat muutamalla sanalla soittimen käytöstä yleisesti. Moni kertoi käyttävänsä kanteletta opettajan säestyssoittimena, mutta useat näistä vastaajista vastasivat tähän kysymykseen vain siitä näkökulmasta, kuinka käyttävät kanteletta lapsen soittimena. Seuraavasta vastauksesta ei selviä, missä ikäryhmissä ja miten vastaaja tarkemmin ottaen kanteletta käyttää.

”Pääasiallisesti tämä ollut käytössä niin opettajan kuin lastenkin soittimena” (ope 133, 31-v.)

5-kielinen kantele oli, niin kuin oli odotettavissakin, kanteletyypeistä yleisimmin käytössä musiikkileikkikouluissa. Yleisesti vastauksista tuli ilmi, että 5-kielinen on eniten käytössä nimenomaan säestyssoittimena. Pieni osa vastaajista kertoi, että käyttää soitinta jo vauvaryhmissä, joissa kanteletta käytetään etupäässä opettajan säestyssoittimena. Kysymyksen 16 vastauksista taas kävi ilmi, että kantele on vauvaryhmissä erittäin yleinen opettajan soittimena. (ks. 6.2.5) Muutama vastaajista kuitenkin kertoi, että myös vauvat pääsevät tutustumaan soittimeen ja sormeilemaan sitä. Eräs vastaajista mainitsi saavansa kanteleella hyvin vauvojen huomion:

kuunnellaan soittimesta lähteviä erilaisia ääniä. Kanteletta käytetään vastausten mukaan myös tunnelman luomiseen eri ikäisten ryhmissä.

1-2-vuotiaitten ryhmissä (ns. perheryhmät) kantele oli vastausten mukaan yhä pääasiassa opettajan säestyssoitin, mutta kanteleen käyttö myös lapsen soittimena oli kuitenkin selvästi yleisempää kuin vauvaryhmissä. Vastauksista nousi esiin kolme erilaista tapaa, miten kanteletta käytetään perheryhmissä lapsen soittimena. Jokainen näistä käyttötavoista sai muutamia vastauksia. Kanteleen kielet voitiin virittää yhteen sointuun (esim. I-sointu, jossa kielet ovat viritettyinä säveliin d+d+fis+a+a). Toinen esiin tullut käyttötapa oli sammuttaa sointuun kuulumattomat kielet sinitarranpaloilla ("sinitarrademppaus", ks. KUVA 2). Sinitarroja käyttämällä kanteleen kieliä ei tarvitse virittää D-duuri -asteikosta poikkeavaksi. Kolmannen käyttötavan mukaan vanhempi/opettaja sammuttaa sointuun kuulumattomat kielet ja lapsi soittaa soinnun. Muutama vastaajista kertoi opettavansa siis myös vanhemmille sointusoittoa. Joissakin vastauksissa ilmeni myös apuvälineiden, kuten tikun tai sukkapuikon, käyttö sointusoitossa sormen sijasta. Eräs vastaajista kertoi, että 1-vuotiaiden ryhmässä lapset "pompottavat" tikkua kanteleen kielillä, 2-vuotiaat taas soittavat soinnun jo sormilla. Kanteleeseen tutustuminen perheryhmissä soitinta kokeillen ja sen ääntä kuunnellen tuli esiin muutamassa vastauksessa. Eräs vastaajista kertoi käyttävänsä improvisointia 1-3-vuotiaitten lasten kanssa.

Kantele oli vastausten mukaan 3-4-vuotiaitten ryhmässä käytössä vielä pitkälti samoin kuin perheryhmäläisillä. Joku kertoi ottavansa I-sointua, kun lapsen sormet riittävät sointuotteen ottamiseen. Eroavaisuutena 3- ja 4-vuotiaitten ryhmien kesken tuli se, että jotkut vastaajista opettivat 4-vuotiaille I-soinnun lisäksi myös V-soinnun. Tämä oli kuitenkin vielä melko harvinaista. Jotkut vastaajista erottelivat perheryhmien ja 3-4-vuotiaiden ryhmät niin, että 3-4-vuotiaana lapsi soittaa sointuja jo itse, kun taas alle 3-vuotiailla apuna oli vanhempi tai opettaja. Osa vastaajista taas kertoi, että kanteleen kokeilu aloitetaan vasta 3-4-vuotiaitten kanssa. Liikkeelle lähdetään loruttelusta, jonka jälkeen opetellaan säestämään lauluja. Joku kertoi, että 3-4-vuotiaitten ryhmässä lapset tulevat säestämään kanteleella alkulaulua opettajan sylistä. Osa oli opettanut jo 4-vuotiaille näppäilyä yhdellä sormella, esim. ns. leikkinuot

tien avulla. Yksittäisten vastausten mukaan plektrasoitto tuli esiin 4-7-vuotiaiden ryhmissä.

Yleistä vastausten mukaan kuitenkin oli aloittaa soitinsoitto ja jonkin verran näppäilyä 5-vuotiaiden ryhmässä ja soitinsoittamisen monipuolistaminen sekä haastavampi näppäily vasta 6-vuotiaiden kanteleryhmässä. Lisäksi vastauksissa tuli esiin efektiivinen soitto sekä improvisointi kanteleilla. Varsinaisia kanteleryhmiä oli vastausten mukaan eniten viidestä ikävuodesta ylöspäin oleville lapsille, jolloin lapsilla oli käytössä jo omat kanteleet. Yksittäisessä vastauksessa joku kertoi opettavansa 5-6-vuotiaille soitinsoittamisen ja näppäilyä lisäksi myös matta- ja huiluääniä. Näppäilyäestykset ja -ostinatot tulivat tässä ikävaiheessa myös joillakin vastaajista mukaan opetukseen. Joku kertoi liittävänsä 5-vuotiaille kanteleensoittoon myös liikkumista. 6-7-vuotiaitten kanssa eräs vastaajista kirjoitti jakavansa lapset ryhmiin, joissa osa soittaa melodiaa ja osa säestää. Myös soitinsoittamisen tunnistusleikit tuli esiin eräässä vastauksessa liittyen 6-vuotiaiden kanteleryhmään. Muutamassa vastauksessa mainittiin myös rytmi- ja laattasoittimien yhdistäminen kanteleilla soittoon.

7-vuotiaiden ja sitä vanhempien lasten ryhmissä kantele oli muutamien vastausten mukaan osana yhteysoittoa, esim. kantelebändeissä. Vastauksissa toistuivat samankaltaiset toiminnot kuin nuorempienkin lasten kanssa, mutta toiminta, kuten erilaiset näppäilytekniikat, oli haastavampaa.

Parissa vastauksessa ilmeni, että kyseiset vastaajat käyttivät 5-kielistä kanteletta tunneillaan harvoin juuri opettajan säestys- ja melodiasoittoina. Toinen heistä kertoi käyttävänsä säestysissä ennemminkin 12-kielistä kanteletta. Eräs vastaajista kirjoitti, että käyttää 5-kielistä kanteletta läpi vuoden opettajan säestyssoittona, mutta lapsilla kanteleet ovat käytössä lähinnä vain tammi-helmikuussa, jolloin musiikkileikkikoulutuntien teemana on perinne. Eräs vastaajista ilmoitti soittavansa lapsille kanteleella melodian tunnistustehtäviä.

10-kieliseen kanteleeseen otti kantaa noin 45 % kysymykseen vastaajista. Noin 16 % vastanneista kertoi, ettei työpaikalla tai itsellä ole kyseistä kanteletta tai ei käytä 10-kielistä kanteletta/hallitse sen soittoa. Niin ikään 16 % ilmoitti käyttävänsä 10-kielis

tä kanteletta opettajan säestyssoittimena. Muutama kertoi antavansa myös lasten koukeilla soitinta. Muutama vastanneista kirjoitti, että käyttäisi soitinta mielellään tunneilla, jos sellaisen omistaisi. Jotkut kertoivat käyttävänsä 10-kielistä improvisointiin sekä ääniefektien tuottamiseen esim. soitinsaduissa. Osalla vastaajista kantele oli käytössä kouluikäisten ryhmissä, eri ryhmissä esittelytarkoituksissa sekä juhlatilanteissa.

Bassokantele oli vastausten mukaan vielä melko tuntematon musiikkileikkikouluissa. Valtaosalla ei ollut joko kokemusta tai mahdollisuutta soittimen käyttöön. Muutamat vastaajista kertoivat, etteivät käytä kyseistä kanteletta. Heillä ilmeisesti olisi mahdollisuus soittimen käyttöön, mutta eivät jostain syystä käytä sitä tunneillaan. Mielenkiinto soitinta kohtaan kävi kuitenkin vastauksista ilmi. Muutamissa vastauksissa todettiin, että bassokanteletta käytettäisiin, jos sellainen olisi oppilaitoksella.

Vastanneista noin 13 % kertoi käyttävänsä bassokanteletta eri ikäisten lapsiryhmiensä kanssa joko säestyssoittimena, ääniefekteissä tai/ja mukana lastenkonserteissa. Eräs vastaajista kertoi käyttävänsä soitinta myös melodian tunnistukseen ja soittoon 4-6-vuotiailla. Toinen taas kertoi soittavansa bassokanteleella joskus itse tai antavansa joskus myös vanhimpien lapsiryhmiensä lasten soittaa. Kyseinen vastaaja ei ilmeisesti käytä kanteletta pienempien lasten kanssa.

”Laulujen säestyksissä, helpoissa yhden ja kahden soinnun kappaleissa. Käy monen ikäsel-
le. Lapsille myös kiinnostava soitin esiteltäväksi.” (opisk. 71, 24-v.)

”Soitan itse joskus, joskus myös isoimmat 7-9-v.lapset soittavat.” (ope 52, 59-v.)

”HUIPPUSOITIN! Käytän viikoittain sekä vahvistettuna että ilman.” (ope 59, 32-v.)

5-kielistä kanteletta oktaavia korkeammalta soiva piccolokantele oli, kuten 10-kielinenkin, vähäisemmällä käytöllä vastanneiden keskuudessa. Reilut 60 % kysymykseen vastanneista kommentoi piccolokanteleen käyttöä. Noin kolmasosassa vastauksista piccolo oli käytössä soinnin rikastajana ja efektisoittimena. Joku koki hankalaksi sen, että yhdellä ryhmän lapsista oli piccolokantele, muiden ryhmäläisten soittaessa tavallisella 5-kielisellä. Toisaalta eräs vastaajista kertoi antavansa

piccolokanteleen ryhmän lapselle, jolla on erityisen hento ja pieni käsi. Muutamat vastaajista kertoivat käyttävänsä piccoloa kuten 5-kielistäkin ”eli säestykseen, improvisointiin, äänen etsintään”. Jotkut käyttivät piccolokanteletta lapsilla melodioitten soittoon ja opittujen laulujen soittoon soolosoittimena. Muutamat vastaajista kertoivat soittimen olevan ”vain opettajan soitin”. Osalla piccolokantele on harvoin/ei ole lainkaan käytössä, kun taas joku kertoi käyttävänsä soitinta usein.

” Joskus esittelymielessä olen näyttänyt ja esitellyt lapsille. Ei olla muuten sitä soitettu.” (ope 5, 29-v.)

”En omista, olisi lasten kannalta mielenkiintoinen.” (ope 24, 30-v.)

”Mukana ”pieni-suuri” -teeman aikana, mutta vain harvoin säestyssoittimen tehtävässä.” (ope 75, 27-v.)

Kysymyksen viimeisessä kohdassa vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, jos he käyttivät opetuksessaan lisäksi jotakin muuta kanteletta. Kohtaan tuli yksittäisiä vastauksia. Muutama vastaajista kertoi käyttävänsä konserttikanteletta esim. säestyssoittimena rentoutustuokioissa sekä soittimena tutustumismielessä. Parissa vastauksessa tuli esiin piccolino- ja alttokanteleen käyttö. 11-, 12- tai 15-kielinen kantele oli myös muutamilla vastaajista säestys- ja/tai melodiasoittimena tunneilla mukana. Pari vastaajista kertoi käyttävänsä ryhmiensä kanssa isoa kotikanteletta Toinen käytti kotikanteletta sävelmien soittamiseen ja melodian tunnistamiseen, toinen taas soitinvalmennuksessa.

”Iso kotikantele soitinvalmennuksessa, korvaa lähinnä bassokannelta. Eli siis alarekisteristä bassosäveliä säestyksen tueksi ja lisäksi..” (ope 70, 28-v.)

6.3 Kanteleen käyttö kantelesoitinryhmissä

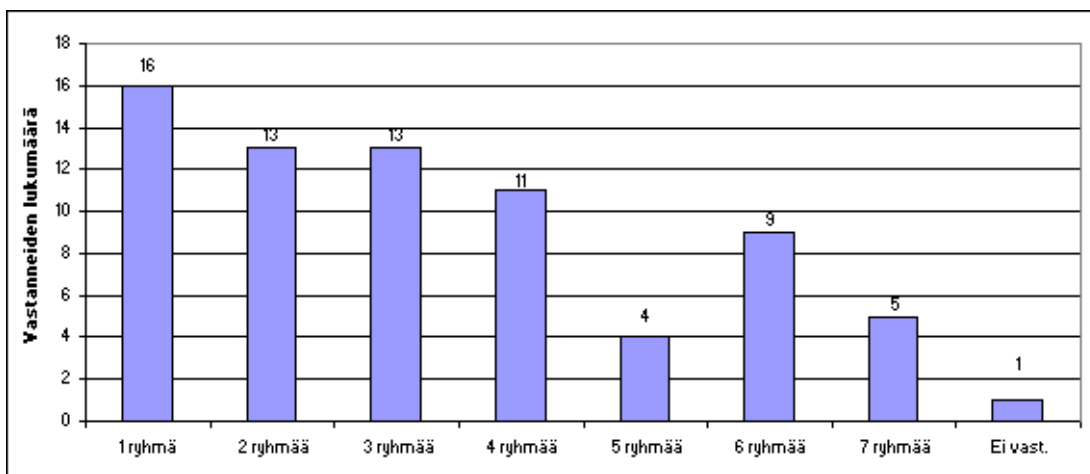
Musiikkileikkikoulunopettajaksi valmistuneista vastaajista 72:lla (noin 67 % valmistuneista) oli lukuvuonna 2004-2005 yksi tai useampi oma kanteleeryhmä. Tämä kappale käsittelee vain kantelesoitinryhmiä ja analyysissä on mukana vain valmistuneita

den vastaukset. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista vain kahdella oli oma kantele-ryhmä, joten heidän vastauksistaan ei olisi saatu järkeviä ja luotettavia tuloksia.

6.3.1 Kanteleryhmien taustatietoja

Kanteleryhmiä käsittelevän kyselyosion ensimmäinen kysymys (nro 22) koski musiikkileikkikoulujen kanteleryhmien taustatietoja: ryhmä- ja oppilasmääriä, oppitun- nin kestoja, kanteleryhmäopetuksen lukukausimaksuja sekä sitä, onko ryhmien lapsil- la omat soittimet. Kaikki kysymyksen kohdat olivat avoimia kysymyksiä lukuunotta- matta lasten soittimia käsittelevää osiota, joka oli ”kyllä-ei” -valinta. Avoimet kysy- mykset aiheuttivat odottamattomia vaikeuksia vastausten analysointiin: osa vastaajis- ta antoi vastaukseensa täsmällisen lukumäärän, osa taas tietyn vastaushaarukan (min.-max.). Jotkut vastaukset saattoivat olla jopa eri yksiköissä. Esim. ryhmäläisten määrää koskevaan kysymykseen osa vastaajista antoi vastauksensa muodossa ”x – y oppilasta/ryhmä” ja osa taas kaikkien kanteleryhmiensä oppilasmäärän yhteensä. Kysymyksen asettelun olisi selvästikin pitänyt olla täsmällisempi ja siinä olisi pitänyt selkeästi esittää ne yksiköt, joissa vastaukset tulisi antaa. Vastaukset yritettiin käsitel- lä siten, että edellä kuvatuista vastausten erilaisuuksista huolimatta analyysin luotet- tavuus ei kärsisi. Kysymykseen vastasi 73 valmistunutta.

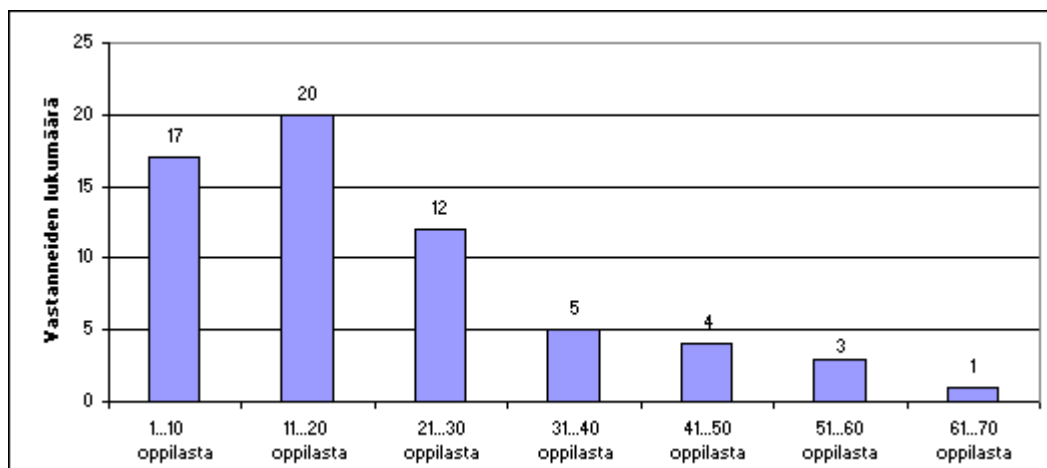
Kuvassa 24 on esitetty vastanneiden ilmoittamat kanteleryhmien määrät opettajaa kohti. Kuten kuvasta nähdään, yleisin vastaus oli, että opettaja piti vain yhtä kantele-ryhmää. Varsin yleisiä olivat myös tapaukset, joissa opettajalla oli kaksi, kolme tai neljä kanteleryhmää opetettavanaan. Noin neljäsosa vastanneista ilmoitti, että heillä oli yli neljä kanteleryhmää. Kenelläkään vastanneista ei ollut yli seitsemää kantele-ryhmää. Yksi kanteleryhmiä koskeviin kysymyksiin vastanneista ei ilmoittanut opet- tamiensa kanteleryhmien määrää.

KUVA 24. Opettajien kanteleryhmämäärien jakauma (n=72).

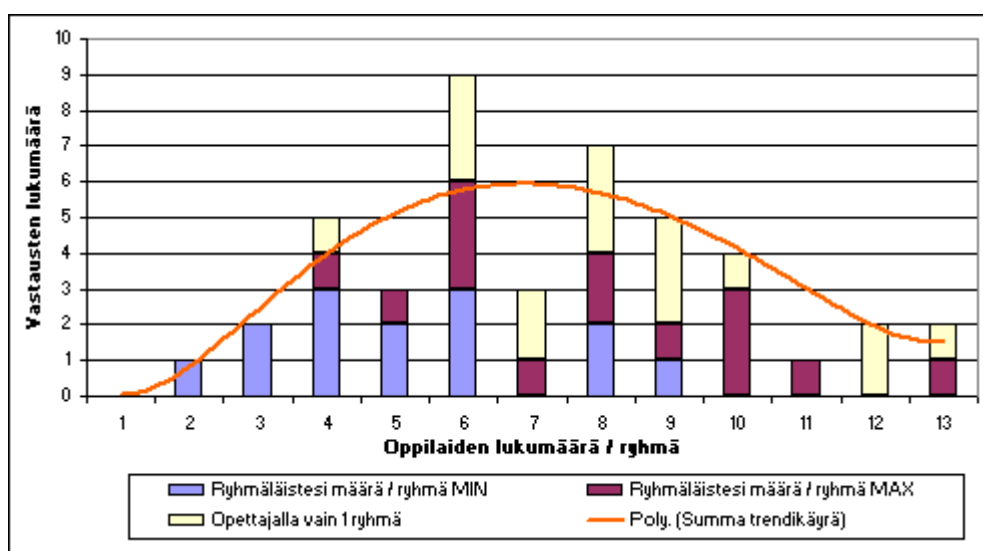
Kuten edellä on kerrottu, osa vastaajista antoi ryhmäläisten määrää koskevaan kysymykseen vastauksen oppilasmääränä/ryhmä ja osa taas kaikkien kanteleryhmiensä oppilasmäärän yhteensä. Tästä syystä vastaukset analysoitiin kahdella eri tapaa. Kuvassa 25 on esitetty vastaukset niiltä 62:lta vastaajalta, jotka ovat ilmoittaneet vastauksessaan kaikkien kanteleryhmiensä oppilasmäärän yhteensä. Kuvassa 26 taas on esitetty vastaukset niiltä 14 vastaajalta, jotka ovat antaneet vastauksensa muodossa ”min.-max. oppilasta/ryhmä”. Koska ryhmäkohtaisen oppilasmäärän ilmoittaneet olivat antaneet min.-max. -haarukan oppilasmäärälle (opettajilla useita ryhmiä, joissa eri määrä oppilaita), on summakuvaajassa 26 esitetty erikseen vastaushaarukan ylä- ja alapää (min. ja max.). Näihin vastauksiin on yhdistetty vastaukset myös niiltä 16 vastaajalta, joilla oli vain yksi kanteleryhmä. Näin on saatu jakauma, joka kuvaa ryhmäkohtaisia oppilasmääriä kanteleen ryhmäopetuksessa.

KUVA 25. Opettajakohtaisten kanteleryhmäläisten jakauma (x-y oppilasta/opettaja) (n=62).

Tulosten selkiyttämiseksi jaettiin opettajan kanteleryhmien oppilasmäärää koskevat vastaukset kategorioittain kymmenen oppilaan välein. Kuvasta 25 nähdään, että yleisimmin opettajalla oli 11...20 kanteleryhmäoppilasta. Myös kategorioihin ”1...10” sekä ”21...30” tuli melko paljon vastauksia. Nämä kategoriat kattoivat lähes 80 % saaduista vastauksista. Suurin ilmoitettu opettajakohtainen kanteleryhmäläisten määrä oli 70 oppilasta/opettaja.

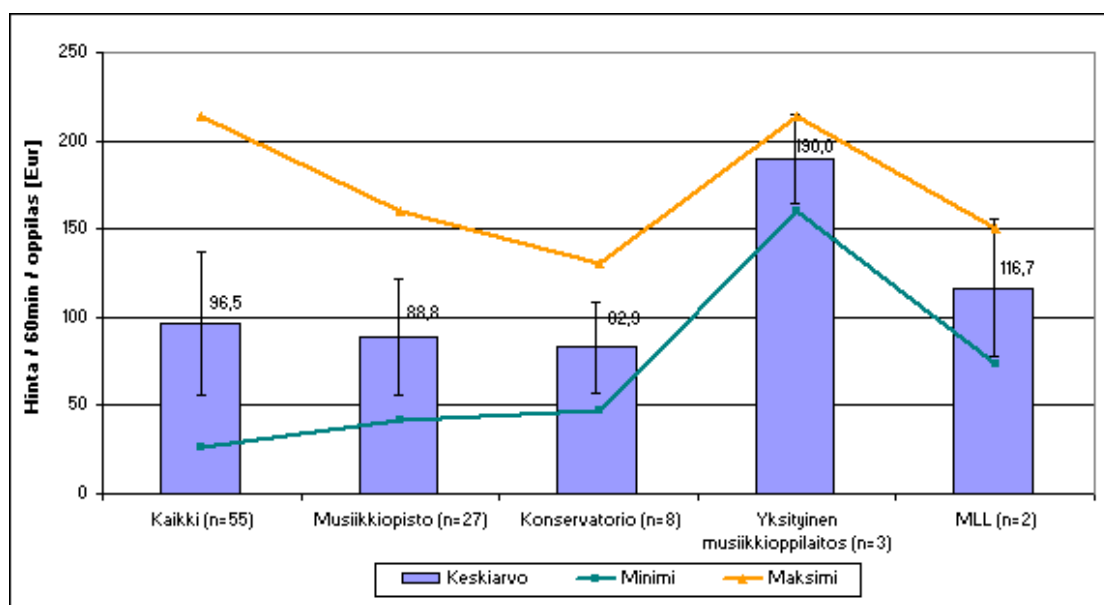

KUVA 26. Kanteleryhmäkohtaisten oppilasmäärien jakauma (n=30)

Kuvaajaan 26 on saatujen vastausten lukumäärien perusteella piirretty trendikäyrä, joka havainnollistaa paremmin jakauman muotoa kuin itse vastauksista piirretyt pyl

vää. Trendikäyrästä nähdään, että yleisimmin kanteleryhmässä oli 6-8 oppilasta. Kuvasta on nähtävissä myös se, että hieman yleisemmin ryhmässä oli yli kahdeksan kuin alle kuusi oppilasta. Eli jakauma laskee hiukan jyrkemmin pienillä kuin suurilla oppilasmäärillä. Kyselyvastausten perusteella suurin ilmoitettu kanteleryhmän koko oli 13 oppilasta/ryhmä. Kolme opettajaa piti kanteleryhmää, jossa oli alle neljä oppilasta.

Kysymyksen neljännessä kohdassa kysyttiin kanteleryhmän lukukausimaksua. Koska oppitunnit olivat kestoltaan eripituisia, jaettiin vastauksissa annetut lukukausimaksut vastaajien ilmoittamalla opetustuntien kestoilla minuutteina ja kerrottiin 60 minuutilla. Näin saatiin muunnettua kaikki vastaukset vastaamaan 60 minuutin kestoista opituntia ja siten vertailukelpoisiksi keskenään. Saaduista tuloksista laskettiin keskiarvot, keskihajonta sekä maksimi- ja minimihinnat ja jaoteltiin ne vastaajan ilmoittaman työpaikan perusteella. Nämä tulokset ovat seuraavassa kuvassa 27. Tuloksiin hyväksyttiin vain sellaiset vastaukset, joiden antaja ilmoitti työskentelevänsä vain yhden työnantajan palveluksessa. Näin pyrittiin välttämään sitä, ettei vastauksia yhdistetä väärin työnantajiin.

KUVA 27. Kestoltaan 60 min pituisen kanteleryhmän lukukausimaksu erityyppisissä oppilaitoksissa.

Kuten edeltävästä kuvasta 27 nähdään, yksityisissä musiikkioppilaitoksissa kantele-ryhmien lukukausimaksu suhteessa oppitunnin pituuteen on lähes kaksi kertaa kalliimpaa kuin esimerkiksi musiikkiopistoissa tai konservatorioissa. Käytännössä lukukausimaksuissa ei ole näin suurta eroa, sillä yksityisten musiikkioppilaitosten opetuksen kesto on vastausten perusteella yhtä poikkeusta lukuunottamatta 45 min/viikko, kun taas esim. monissa musiikkiopistoissa opetusaika on huomattavasti pidempi (45-120 min/viikko).

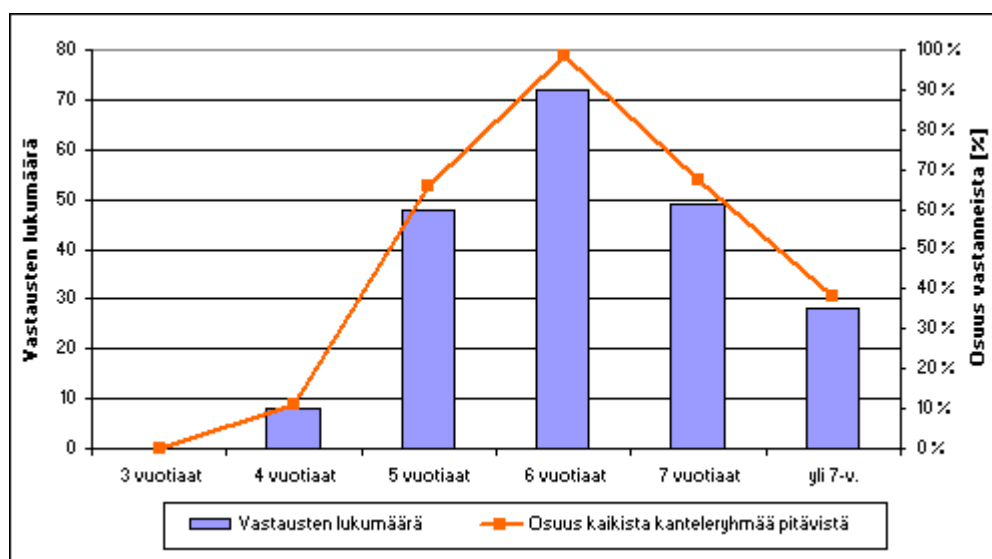
Kysymyksen 22 e-kohdassa kysyttiin, onko kanteleryhmäläisillä omat soittimet. Vaihtoehtoina oli ”kyllä” ja ”ei”. Tästä huolimatta jotkut vastanneista olivat lisänneet annettujen vaihtoehtojen viereen oman vaihtoehdon, josta kävi ilmi, että osalla ryhmäläisistä oli oma soitin, osalla taas kantele oli lainassa oppilaitokselta. Tämän vuoksi analyysiin päätettiin lisätä vaihtoehto ”osalla on”. Taulukosta 12 nähdään, että valtaosalla (noin 78 %) kanteleryhmäläisistä oli oma soitin. Toisaalta noin 14 % vastanneista kertoi, että vain osalla lapsista on tunneilla oma kantele. Vain noin 8 % ilmoitti, ettei lapsella ole omaa soitinta.

TAULUKKO 12. Onko kanteleryhmäsi lapsilla omat soittimet? (n=73)

	Vastausten lukumäärä	Osuus [%]
Kyllä	57	78,1 %
Osalla on	10	13,7 %
Ei	6	8,2 %

6.3.2 Kanteleensoiton ryhmäopetus eri ikäryhmissä

Kanteleensoiton ryhmäopetusta on perinteisesti tarjottu esikouluikäisille lapsille, mutta nykyisin ikäjakauma on laajentunut. Kysymys 23 pyrki selvittämään, mille ikäryhmille musiikkileikkikouluissa tällä hetkellä tarjotaan kanteleensoiton ryhmäopetusta. Kysymys oli avoin eli vastausvaihtoehtoja ei ollut annettu. Kysymykseen vastasi 73 valmistunutta. Oheiseen kuvaan 28 on koottu kaikki kysymykseen saadut vastaukset. Kuvassa on esitetty sekä eri ikäryhmien saamien vastausten lukumäärät että prosenttiosuudet vastanneista.

KUVA 28. Mille ikäryhmille oppilaitoksesi tarjoaa kanteleensoiton ryhmäopetusta?

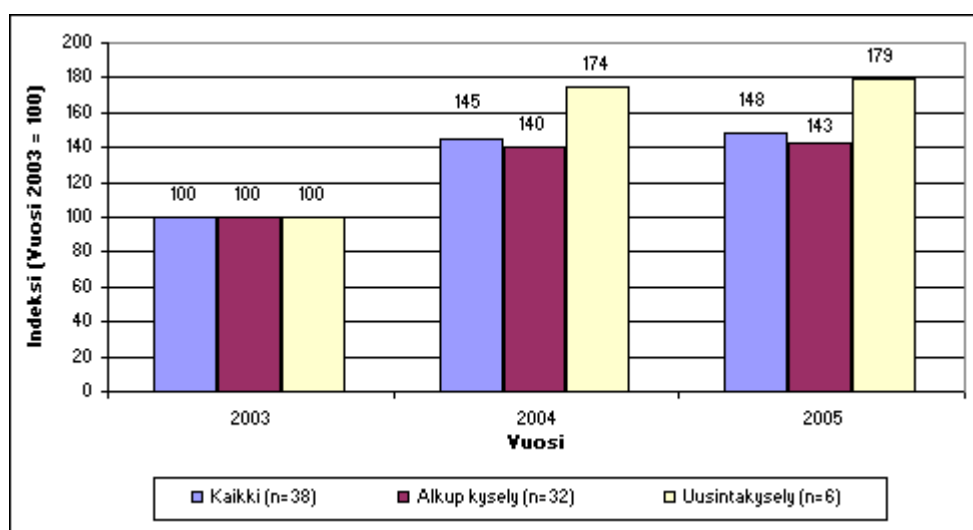
Kyselyvastausten mukaan 6-vuotiaitten ryhmä oli selvästi yleisin ikäryhmä, jolle tarjottiin kanteleensoiton ryhmäopetusta (noin 99 % vastauksista). Käytännössä siis lähes jokaisessa kanteleen ryhmäopetusta tarjoavassa oppilaitoksessa oli ryhmä 6-vuotiaille. Jos ryhmää ei ollut, siihen oli todennäköisimmin syynä oppilaiden vähäinen määrä.

Toiseksi yleisimmin kanteleen ryhmäopetusta tarjottiin 7- ja 5-vuotiaille (noin 67 % ja 66 % vastanneista). Nämä prosenttiosuudet kuulostavat mielestäni yllättävän suurilta. Musiikkileikkikoulu tarjoaa yleensä opetusta kuitenkin alle kouluikäisille, joten noinkin suuri prosenttiosuus 7-vuotiaiden kanteleryhmien kohdalla on yllättävä eli kyselyvastausten perusteella musiikkileikkikoulut tarjoavat merkittävän paljon soiton ryhmäopetusta vielä myös kouluikäisille. Olisin odottanut, että 5-vuotiaille ei vielä tarjottaisi näin paljon kanteleen ryhmäopetusta, mutta suuri prosenttiosuus myös 5-vuotiaiden kohdalla kertoo mielestäni siitä, että soiton ryhmäopetusta on laajennettu ja sitä ollaan laajentamassa yhä nuorempien lasten keskuuteen, sillä vastanneista noin 11 %:n mukaan kanteleryhmiä tarjotaan myös 4-vuotiaille. Prosenttiosuus kuulostaa mielestäni loogiselta. Tähän vastaajaryhmään kuulunevat musiikkileikkikoulunopettajat, jotka käyttävät kanteleensoitossa apuvälineinä mm. sinitarraa ja tikkuja, jotka helpottavat pientä soittajaa, jonka sormet ja motoriikka eivät välttämättä vielä riitä ”oikeaan” soittoasentoon. Pari vastanneista kertoi käyttävänsä plektraa jo 4-vuotiaiden kanssa. Lisäksi kanteleen ryhmäopetusta tarjottiin yli 7-vuotiaille (38 %

vastanneista). Tähän ryhmään kuulunevat mm. kanteleyhtyeet. Uskoisin, että tulevaisuudessa kanteleyhmiä aletaan tarjota yhä enemmän myös 4-vuotiaille.

6.3.3 Oppilasmäärän kehitys kanteleyhmissä

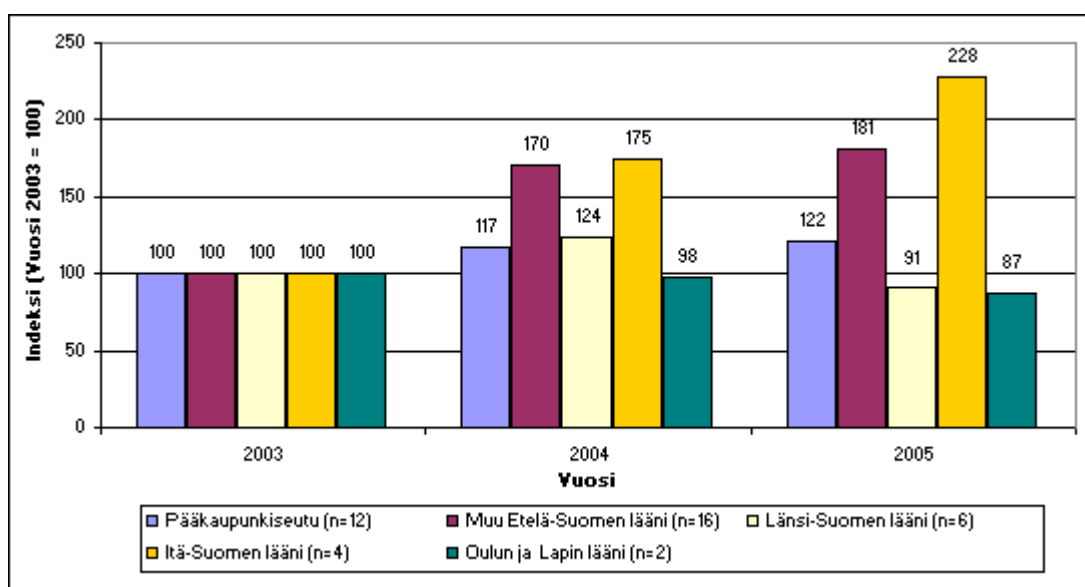
Kysymyksellä 24 pyrittiin selvittämään, kuinka monta lasta vastaajan kanteleyhmissä oli aloittanut syksyllä 2003, syksyllä 2004 ja arvioimaan aloittavien lasten määrä syksyllä 2005. Kysymyksen taustalla oli ajatus saada kanteleyhmläisten määrän kehityksestä trendi. Uusintakysely lähetettiin syksyn 2005 alussa, joten kysymyksen 24 c-kohta jouduttiin muuttamaan arvioidusta aloittavien lasten määrästä toteumaksi, eli kuinka moni aloitti kantelesoitinryhmissä syksyllä 2005. Kysymykseen vastasi 66 valmistunutta, joista vain 38 antoi vastauksensa kaikkien vuosien (2003, 2004 ja 2005) osalta. Lisäksi 10 vastaajaa antoi 2005 vuoden oppilasmääräarvionsa min.-max. -haarukalla. Näiden vastaajien osalta tulokset on käsitelty vastaushaarukan ylä- ja alapään keskiarvoina. Seuraavassa kuvassa 29 on esitetty kanteleyhmissä aloittaneiden oppilaiden lukumäärän suhteellinen kehitys siten, että vuodelle 2003 ilmoitetut oppilasmäärät vastaavat indeksiarvoa 100. Kuvassa 29 on eritelty sekä alkuperäisen kyselyn (vuoden 2005 osalta arvio) että uusintakyselyn (2005 toteuma) vastaukset.

KUVA 29. Kanteleyhmissä aloittaneiden oppilaiden lukumäärän suhteellinen kehitys. Vuosi 2003 =100.

Edeltävästä kuvasta on nähtävissä, että kyselyvastausten perusteella kanteleryhmissä aloittaneiden oppilaiden lukumäärä on kasvanut lähes 50 prosenttiyksikköä kolmen viime vuoden aikana. Kasvu aloitusmäärissä on ollut erityisen suuri vuonna 2004. Aloitusmäärät eivät kyselyn perusteella kasvaneet merkittävästi vuodesta 2004 vuoteen 2005.

Seuraavassa kuvassa on esitetty vastaava aloittaneiden oppilaiden lukumäärän suhteellinen kehitys jaoteltuna vastaajan ilmoittaman työpaikkakunnan sijainnin perusteella.

KUVA 30. Kanteleryhmissä aloittaneiden oppilaiden lukumäärän suhteellinen kehitys opettajan työpaikkakunnan perusteella jaoteltuna. Vuosi 2003 =100.

Kuvasta 30 nähdään, että aloituspaikkamäärien lisäys kanteleryhmissä on tapahtunut Itä-Suomen läänissä sekä muussa Etelä-Suomen läänissä. Muualla maassa kanteleryhmien aloituspaikkamäärät ovat vastausten mukaan olleet lievässä laskussa. Oulun ja Lapin lääneistä, Itä-Suomen läänistä sekä Länsi-Suomen läänistä saatujen vastausten vähäiset määrät saattavat vaikuttaa tuloksen luotettavuuteen näiden osalta.

6.3.4 Kanteleen hankinta kanteleryhmäläisille

Kuten kanteleen hankintaväyliä, myös kanteleenhankintatapoja on erilaisia. Monivalintakysymyksellä 25 haluttiin ottaa selville, miten kanteleita hankitaan musiikkileikkikoulun kanteleryhmäläisille. Vastaajille oli annettu seuraavat vastausvaihtoehdot: ”Ryhmätilauksena”, ”Oppilas hankkii itse”, ”Soitin on oppilaalla lainassa” sekä ”Muuten, miten?”. Vastaaja sai halutessaan valita myös useamman vastausvaihtoehdon. Kysymykseen vastasi yhteensä 75 valmistunutta musiikkileikkikoulunopettajaa, joista 41 vastauksessa esille tuli vähintään kaksi kanteleen hankintatapaa. Taulukko 13 kertoo vastausten lukumääristä lasketut prosenttiosuudet.

TAULUKKO 13. Miten kanteleen hankinta kanteleryhmäläisille tapahtuu? Valmistuneiden vastausten prosenttiosuudet

	Osuus vastanneista
Ryhmätilauksena	84,0 %
Oppilas hankkii itse	46,7 %
Soitin on oppilaalla lainassa	29,3 %
Muuten	16,0 %

Vastausten perusteella kanteleita hankittiin useimmin ryhmätilauksena (84 %). Noin 47 % vastasi, että oppilaat hankkivat kanteleensa itse, kun taas noin 29 %:n mukaan soitin on oppilaalla lainassa. Kohtaan ”muuten, miten?” vastanneiden mukaan kanteleitä myös ostetaan/vuokrataan vanhoilta musiikkileikkikoululaisilta käytettynä tai sisarusten käyttämää kanteletta kierrätetään nuoremmille sisaruksille. Toisaalta nämä vaihtoehdot voidaan katsoa kuuluvan myös kohtaan ”oppilaat hankkivat kanteleensa itse”. Mahdollista on myös vuokrata kantele oppilaitokselta kurssin ajaksi. Harvinaisempaa, mutta mahdollista on vastausten mukaan myös se, että vanhemmat rakentavat lapselleen kanteleen.

Se, että noin 55 % vastanneista käyttää rinnakkaisia hankintatapoja tarkoittanee useimmissa tapauksissa, että opetusryhmän lapsilla on erilaisia kanteleita käytössään. Opettajan tuntisuunnittelun kannalta olisi edullista, jos kaikilla lapsilla olisi samantyyppiset kanteleet. Tuntisuunnittelua helpottaa ja opetusta monipuolistaa esim. se, jos

kaikkien oppilaiden kanteleesta löytyy seisottaessa ja liikuttaessa soittamisen mahdollistava hihna. Helpotusta opettajan opetustyöhön tuo myös se, jos kaikkiin soittimiin käy samanlainen viritysavain tai jos kaikkien oppilaiden kanteleissa on puolisävelaskelvaihtaja. Tällöin myöskään kukaan oppilaista ei koe, että hänellä olisi erilainen tai huonompi soitin kuin toisilla, jolloin energiaa ei kulu asian murehtimiseen. Oikeastaan ainoa kaikille samanlaisen soittimen mahdollistava hankintatapa on ryhmätilaus. Ryhmätilauksen myötä kanteleet myös saadaan käyttöön samanaikaisesti, joten ei tule tilannetta, jolloin osalla lapsista on kanteleet, kun taas toiset vielä odottavat omaansa.

6.3.5 Kanteleen ryhmäopetuksen hyviä puolia

Mitä asioita musiikkileikkikoulunopettajat kokevat kanteleen ryhmäopetuksen hyväksi puoliksi? Tätä pyrittiin selvittämään avoimella kysymyksellä 26, johon vastasi 80 valmistunutta. Kysymykseen vastasi siis myös kahdeksan musiikkileikkikoulunopettajaa, joilla ei kuitenkaan vastaamishetkellä ollut kanteleryhmää, vaan he olivat vastaanneet aiemmin pitämiensä kanteleryhmien mukaan. Heidän vastauksensa otettiin kuitenkin mukaan analyysiin. Kaikki kysymykseen saadut vastaukset eivät mielestäni kohdistuneet suoraan kysymykseen eli ryhmäopetuksen hyviin puoliin, vaan vastauksissa tuli esille myös kanteleen hyviä puolia. Toisaalta kysymykseen olennaisesti liittyy kantele ryhmäsoittimena.

Kysymykseen vastanneista noin 42 % koki kanteleen ryhmäopetuksen hyväksi puoleksi sen, että lapsi saa musisoida ryhmässä. Yhteissoittoa ja ylipäätään yhdessäoloa pidettiin tärkeimpänä asiana. Tähän liittyen noin 12 % vastanneista koki tärkeäksi myös soittamisesta saatavan ilon. Yhteissoiton kautta lapsi myös oppii monenlaisia asioita. Muutamassa vastauksessa tuli esiin lapsen sosiaalisten taitojen ja keskittymiskyvyn kehittyminen kanteleryhmässä. Kuuntelukyvyn kehittymistä piti tärkeänä noin 14 % vastanneista. Ryhmä tarjoaa lapselle myös tärkeää vertaistukea. 25 % vastanneista oli sitä mieltä, että kanteleryhmässä lapset oppivat toisiltaan näkemällä ja kuulemalla toistensa soittoa sekä kannustavat ja motivoivat toisiaan. Muutaman vastaajan mielestä lapsi on ryhmässä rohkeampi. Tämän voi mielestäni ymmärtää eri ta

voin. Olen sitä mieltä, että ryhmäläisten soittaessa yhtäaikaan lapsi uskaltaa helpommin tulla mukaan soittamaan, mutta mahdolliset soolo-osuudet voivat aremmille lapsille tuottaa ryhmässä suuriakin ongelmia.

Kanteleen ryhmäopetuksessa merkittäväksi koettiin myös monipuolinen musisointi. Vastaajista lähes 29 % koki ryhmäopetuksen hyväksi puoleksi erilaisten soitinkoonpanojen muodostamisen. Ryhmässä voidaan perustaa pieniä orkestereita, joissa soitetaan kanteleen lisäksi rytmi- ja melodiasoittimilla ja päästään näin kokemaan yhteissoiton riemua. Tämä on nähtävissä myös kysymyksessä 30, jossa kysyttiin käyttävätkö vastaajat kanteleen yhteydessä myös muita soittimia. Kanteleryhmää ohjaavista vastaajista noin 96 % käytti kanteleensoiton yhteydessä vähintään yhden muun soitinryhmän soittimia opetuksessaan (ks. kysymys 30). Kanteletta pidettiin monipuolisena soittimena sen harmonisten (sointusoitto) ja melodisten (näppäily) ominaisuuksien vuoksi. Toimintoja on näin mahdollista eriyttää lasten taitojen mukaan, esim. toiset säestävät soinnuilla ja toiset näppäilevät. Lisäksi kanteleen monipuolisuuteen kuuluu mielestäni myös erilaisten efektiäänien tuottaminen. Kantele on soitin, jonka ääniskaala on laaja. Soittimesta saa akustisestikin halutessaan hiljaisia ja voimakkaita ääniä. Mikittämisen myötä kanteleen ääni saadaan kuulumaan hyvin myös avarassa tilassa.

Vastaajista noin 23 %:n mielestä lapsen on helppo oppia kanteleensoittoa ja saada onnistumisen elämyksiä. Kantele on soitin, jonka kanssa pääsee nopeasti soittamisen makuun (lähes 14 %). Muutama vastaajista koki tärkeäksi, että ryhmänä voidaan tunnin aikana tehdä paljon muutakin kuin vain soittaa (vrt. yksityiset soittotunnit). Kanteletta pidettiin soittimena, jonka ääni pysyy kauniina, vaikka soittajia olisi ryhmässä useampia.

6.3.6 Kanteleen ryhmäopetuksen ongelmia

Kuten hyviä puolia, kanteleen ryhmäopetukseen voi liittyä myös ongelmia. Kysymyksellä 27 haluttiin selvittää, mitä asioita musiikkileikkikoulunopettajat kokevat kanteleen ryhmäopetuksessa ongelmallisiksi. Tähän avoimeen kysymykseen

vastasi 79 valmistunutta. Osa ongelmista voidaan varmasti liittää myös yleisesti soitinryhmäopetukseen, mutta osa ongelmista vaikutti olevan ominaisia juuri kanteleryhmille. Vastauksissa esiinnousseet aiheet olivat suurelta osin samankaltaisia kuin kysymykseen 39, ”kanteleen käyttöä rajoittavat tekijät”, tulleet vastaukset. (ks. 6.4.8)

Kanteleen ryhmäopetuksessa suurimmaksi ongelmaksi koettiin lasten tasoerot, (noin 29 % vastaajista) jotka saattavat joskus olla hyvinkin suuret. Mikäli ryhmä on kovin heterogeeninen, se tuottaa helposti ongelmia. Osa lapsista oppii nopeasti ja olisi valmis etenemään reippaampaa tahtia, kun taas toisilla saattaa olla yksilöllisestä kehityksestä johtuvia motorisia ongelmia kanteleen käsittelyssä tai he yksinkertaisesti vaan omaksuvat uudet asiat hitaammin. Reilut 16 % vastanneista mainitsi myös lasten keskittymiskyvyn puutteen tuottavan ongelmia kanteleryhmässä. Osa ryhmäläisistä jaksaa keskittyä paremmin kuin toiset, mikä hankaloittaa tunnin kulkua. Keskittymiskyky saattaa liittyä myös lapsen motivaatioon kanteleensoittoa kohtaan. Ongelmaksi vastauksissa nousi myös lasten motivointi - miten saada innostus pysymään kaikilla? Osa lapsista ei soita lainkaan kotona tai tee annettuja kotitehtäviä, joten he ovat alusta asti tunnollisimpia lapsia jäljessä.

”- - ryhmissä on aina niitä, joiden on vaikea keskittyä tai joilla ei ole kovin paljon motivaatiota soittamiseen. Joskus ’motivaatio’ tunnilla käymiseen on enemmän vanhemmilla kuin lapsella - -” (ope 82, 34-v.)

24 % vastanneista toi esiin kanteleryhmän koon merkittävyyden. Ongelmallista on, jos ryhmä on liian suuri. Isossa ryhmässä lasten yksilöohjaukseen ei jää riittävästi aikaa. Suuressa ryhmässä myös lasten keskittyminen herpaantuu helposti, kun vuoron odottaminen kestää.

”- - Joskus on vaikea kontrolloida, kuka soittaa oikein ja kuka ei”. (ope 38, 39-v.)

”Suuressa ryhmässä opettaja ei aina ehdi opastaa kädestä pitäen”. (ope 49, 52-v.)

”- - Ei välttämättä kuule yksittäisen lapsen soittoa tarpeeksi usein, koska muut eivät jaksaa odottaa vuoroaan - -”. (ope 44, 50-v.)

Noin 29 % vastanneista koki kanteleen virittämisen ongelmalliseksi. Sitä pidettiin erityisesti suurissa ryhmissä työläänä ja tunnin alusta liikaa aikaa vievänä. Virittämisen hankaluuteen liittyvät varmasti myös erilaiset ja erilaatuiset kanteleet, jotka koettiin muutamissa vastauksissa ongelmaksi.

”- - Viritys vie suuren osan aikaa alkutunnista. - -” (ope 91, 30-v.)

”Oppitunti on liian lyhyt (sisältää virityksen, jolloin aikaa ei usein riitä kuin soittoon)”. (ope 12, 27-v.)

”Viritys on joskus hankalaa varsinkin, kun ryhmässä on paljon erilaisia ja erilaatuisia soittimia”. (ope 19, 30-v.)

”Viritysaikaa liian vähän (tuntien välissä ei ole taukoa)”. (ope 44, 50-v.)

Lähes 9 % vastanneista oli kuitenkin sitä mieltä, ettei kanteleen ryhmäopetukseen liity ongelmia tai niitä on hyvin harvoin, tai he eivät kokeneet ongelmia, joista ei ole mahdollisuutta selvittää. Osa heistä perusteli vastaustaan, etteivät he koe olevan pelkästään kanteleryhmään liittyviä ongelmia, vaan ongelmat saattavat olla sellaisia, jotka pysyvät samoina soittimesta riippumatta. Yksittäisissä vastauksissa kanteleen ryhmäopetuksen ongelmiksi ilmeni ”ajan organisointi”, ”kanteleen hinta liian kallis joillekin vanhemmille” ja ”materiaalin puute”.

6.3.7 Kanteleeseen tutustuttaminen

Miten tutustuttaa lapset uuteen soittimeen? Kysymyksellä 28 haluttiin selvittää, miten musiikkileikkikoulunopettajat tutustuttavat kanteleryhmänsä lapset kanteleeseen. Kysymys oli avoin eli vastaajille ei ollut annettu vastausvaihtoehtoja. Kysymykseen vastasi 79 valmistunutta.

Kyselyn mukaan valtaosa vastanneista (noin 63 %) kertoi tutustuttavansa lapset kanteleeseen etsimällä ja kokeilemalla soittimesta erilaisia ääniä. Samalla voidaan tutustua erilaisiin soittotapoihin ja jonkin verran myös improvisoidaan. Toinen

suosittu tapa tutustua kanteleeseen, mitä käytetään paljon myös äänten etsimisen ohessa, on tutkia ja nimetä kanteleen eri osat (37 %). Lapsi pääsee näin perinpohjin tutustumaan omaan, uuteen soittimeensa. Melko suosittua on lähteä liikkeelle tutusta laulusta (tai lorusta), joita voi säestää jo I-soinnulla. Reilut 20 % vastanneista kertoi soitattavansa jo alussa I-sointua, jota osa kutsui ”mansikkasoinnuksi”. Alkuvaiheessa lapsi on yleensä hyvin innoissaan soittimestaan, joten on hyvä heti antaa lapselle mahdollisuus ”oikeaan soittamiseen”, ettei innostus hiivu. Käytetyistä lauluista ja loruista vastauksissa mainittiin ”Tikka puuta koputtaa”, ”Kantelelaulu” ja ”Kantele kulkee ringissä”.

Vastaajista noin 30 % ilmoitti tutustuttavansa lapset kanteleeseen jonkin sadun, runon tai tarinan avulla: esimerkiksi ”sormi on mato, joka liikkuu kanteleen eri osissa tutkien ja ihmetellen soitinta”. Tarinaa kanteleeseen tutustuttamiseen käyttävistä opettajista yli puolet vastasi kertovansa lapsille (ja yksi myös vanhemmille) kalevalaisen tarinan kanteleen synnystä ja/tai muuta kanteleen historiaa. Luku on kysymykseen vastaajien määrään nähden mielestäni yllättävän pieni. Toisaalta osa vastasi vain esim. ”satu kanteleesta”, mistä ei voida tietää, onko kyseessä kalevalainen tarina vai kenties opettajan itsekeksimä satu. Osa vastaajista on kertonut vastauksessaan suurinpiirtein kaiken, mitä ensimmäisellä kanteleryhmätunnilla tehdään. Toisaalta osa vastaajista on kertonut vain ensimmäisen asian, jolla aloittaa kanteleryhmätunnin. Seuraavana saattaisi tulla kalevalainen tarina, mutta vastaaja ei ole enää maininnut sitä. Toisaalta taas voi olla niin, että osa vastaajista kokee kalevalaisen tarinan ehkä jollakin tavoin puuduttavana ja lapsilta innostuksen vievänä, eikä siksi halua käyttää tapaa tutustumismenetelmänä. Tietenkin tässä pätee se, miten opettaja itse on asennoitunut esittäessään tarinan lapsille. Onko hän innostunut vai kertooko hän tarinan apaattisesti. Mielestäni Kalevalasta kertominen pitäisi ehdottomasti kuulua kanteleryhmien sisältöön, jotta lapset pääsevät tutustumaan tärkeän soittimemme alkupeirään ja historiaan. Muutama vastanneista kertoi soitavansa lapsille joko itse kanteleella tai levyltä kantelemusiikkia.

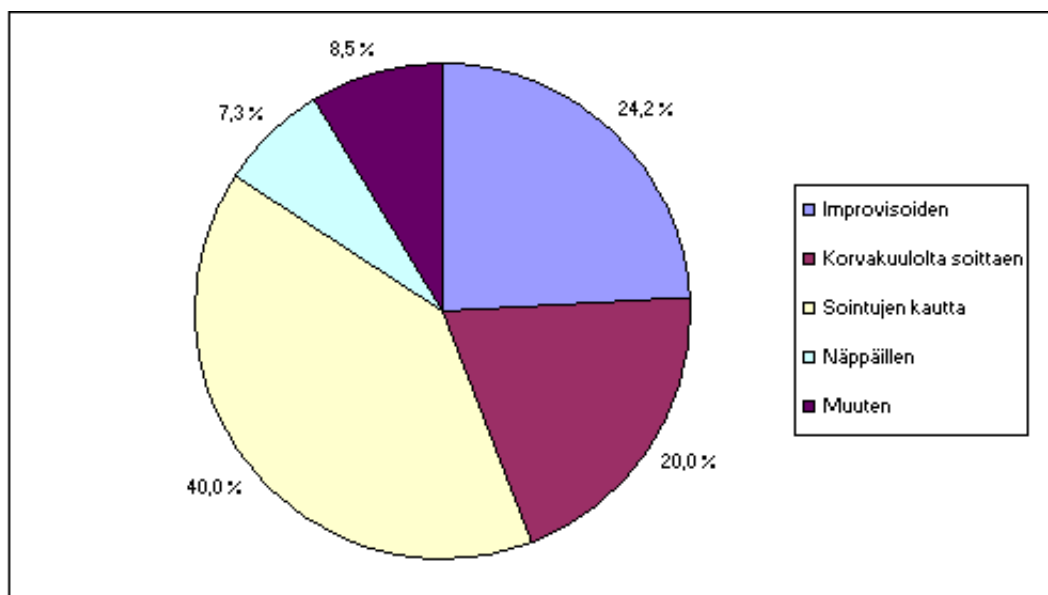
Vain noin 8 % ilmoitti opastavansa lapsia kanteleen hoidossa; koteloon laittamisessa ja käsittelyssä. Niin ikään pienessä osuudessa eli vain noin 6 %:ssa vastauksista tuli esiin hyvän soittoasennon etsiminen lasten kanssa. Nämä prosenttiosuudet ovat mie

lestäni aivan liian pieniä, koska on tärkeää kertoa lapsille jo alusta lähtien kanteleen käsittelystä ja arvostamisesta sekä hyvästä soittoasennosta. Toisaalta voi olla, että vastaajat ajattelivat yleisesti vain tutustumista soittimeen, joten käsittely ja soittoasento tulevat vasta varsinaisen soittamisen aloittamisen yhteydessä. Toisaalta taas voi olla, että jotkut vastaajista eivät ehkä vain huomanneet mainita näitä asioita, koska kokevat ne itsestään selvyytenä. Tähän kysymykseen olisi voinut tarjota erilaisia valmiita vaihtoehtoja, mikä olisi helpottanut sekä vastaamista että vastausten analysointia. Joissakin vastauksissa tuli esiin, että kantele on lapsille tuttu soitin jo edellisiltä musiikkileikkikouluvuosilta, joten sitä ei erityisemmin tarvitse enää esitellä/tutustuttaa lapsia soittimeen. Eräs vastaaja kertoi, että hän tekee lasten kanssa omasta kehosta kanteleen: eri kehonosat kuvaavat eri kieliä. Jotkut vastasivat myös antavansa lapsille väritystehtävän kanteleeseen liittyen.

Huomioitavaa on, että opettaja saattaa käyttää useampia näistä tavoista rinnakkain tutustuttaessaan lapsia kanteleeseen. Monipuolinen tutustuminen soittimeen opettaa lasta parhaiten uuden soittimen maailmaan.

6.3.8 Kanteleensoiton opettamisen aloittaminen

Miten aloitat kanteleensoiton opettamisen kanteleryhmäläisille? Kysymys 29 oli kaksiosainen, jonka a-kohta oli monivalintatyypinen. A-kohdassa pyrittiin selvittämään, miten musiikkileikkikoulunopettajat aloittavat kanteleensoiton opettamisen kanteleryhmäläisilleen. Monivalintaosiossa oli seuraavat vastausvaihtoehdot: ”improvisoiden”, ”korvakuulolta soittaen”, ”sointujen kautta”, ”näppäillen” sekä ”muulla tavalla, miten”. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto. Kuvassa 31 on esitetty ensimmäisen osion monivalintakysymyksiin saatujen vastausten lukumäärät. Kysymykseen vastasi 78 vastaajaa ja vastauksia annettiin yhteensä 165 kappaletta.

KUVA 31. Miten aloitat kanteleensoiton opettamisen kanteleryhmäläisillesi? Osuudet valmistuneiden vastauksista.

Kyselyyn saatujen vastausten perusteella ylivoimaisesti yleisin tapa aloittaa kanteleensoiton opettaminen, oli lähtea liikkeelle sointusoitosta (40 % vastanneista). Improvisointi (noin 24 %) ja korvakuulolta soittaminen (20 %) olivat vastausten mukaan seuraavaksi yleisimmät tavat. Noin 7 % vastanneista kertoi aloittavansa kanteleensoiton näppäillen. Kohdassa ”muulla tavalla, miten” vastaajat painottivat aloitustapana selvästi eniten erilaisten äänien ja efektien etsimistä kanteleesta (lähes 12 %). Toisaalta tämän tavan voisi katsoa kuuluvan kohtaan ”improvisoiden”. Uskon, että moni kohdan ”improvisoiden” valinneista ajattelikin sen tarkoittavan juuri sitä. Toisaalta voidaan ajatella, että ääniefektien tuottaminen kuuluu enemmän kanteleeseen tutustumiseen kuin soittamisen opetteluun. Näppäilyn saama 7 %:n kannatus kuitenkin mielestäni yllätti suuruudellaan. Yksittäisiä vastauksia saivat satujen, värien ja solmisoinnin kautta opetuksen aloittaminen.

Odotettavaa oli, että sointusoitto saa suuren kannatuksen, sillä moni opettaja varmasti ajattelee hyvänä asiana sen, että lapsi pääsee jo varhaisessa vaiheessa säestämään laulua. Lapsi saa heti alkuvaiheessa onnistumisen tunteen: ”minä osaan!”, mikä on erittäin tärkeää jo lapsen soittamismotivaation kannalta. Pieniä, esim. kahden säveln, lauluja on helppo jo nuorekin soittajan säestää tikulla pompotellen.

6.3.9 Opetuksessa eteneminen

Kanteleensoitonopetuksen eri osa-alueita voi jaotella omiksi ryhmikseen: ”sointujen soittaminen”, ”kielten näppäily”, ”korvakuulosoitto”, ”improvisointi” sekä ”mahdolliset muut soittotavat”. Kysymyksen 29 b-kohdassa pyrittiin selvittämään, miten musiikkileikkikoulunopettajat etenevät kanteleryhmiensä opettamisessa. Vastauksia pyydettiin kuvaamaan lyhyesti etenemistään näillä opetuksen eri osa-alueilla. Kaikista tähän kohtaan annetuista vastauksista ei ilmennyt varsinaista opetuksen etenemisjärjestystä, vaan esille nousi erilaisia asioita, joita vastaajat kertoivat käyttävänsä opetusmenetelminään. Kysymykseen vastasi 78 valmistunutta.

Vastauksista kävi yleisesti ilmi, että sointujen soittamisessa edettiin I-soinnusta V-soinnun kautta IV-sointuun. ”Pupunkorvien” etsiminen vasemman käden etu- ja keskisormesta mainittiin joissakin vastauksissa. Moni vastaaja kertoi soitattavansa I-soinnun kappaleita pitkään. Vain muutama vastaajista kertoi ottavansa V-soinnun melko pian mukaan, jotta ”saa soitettua monipuolisempaa musiikkia”.

”Aloitan I-asteen soinnusta eli mansikkasoinnusta. Mansikka-lauluja niin paljon, että kaikilta sujuu helposti! Sitten V-aste mukaan.” (ope 6, 54-v.)

On paljon lastenlauluja, jotka voidaan säestää pelkästään I- ja V-soinnuilla, joten on loogista, että moni vastanneista lähtee liikkeelle juuri näistä kahdesta soinnusta. Vastauksista noin 19 %:ssa tuli esiin ns. marjasoinnut⁴, joiden merkkeinä käytetään sointuotteessa sammutettavien kielten alapuolelle asetettavia marja/väritarroja. Joku vastanneista kertoi myös käyttävänsä marjakortteja tai magneetteja havainnollistamassa. Muita sointuja, mm. II-sointua, kertoi opettavansa noin 13 % vastanneista. Vastauksista tuli yleisesti esiin se, että ensin soitetaan duurilauluja, joista edetään mollilauluihin. Myös muita virityksiä, kuten pentatoninen asteikko, oli jonkun verran käytössä. Vain kahdessa vastauksessa tuli esiin apuvälineiden, kuten tikun tai plektran, käyttö sointusoitossa. Toinen heistä kertoi käyttävänsä plektraa sointusoitossa alusta asti. Yleisesti vastauksissa nousi esiin soittaminen ”höyhensormella” ja/tai

⁴ Maija Simojoen kehittämät soinnut: I = mansikka, IV = lakka ja V = mustikka. Ks. luku 4.3.

kynnellä. Vain yksi vastanneista kertoi käyttävänsä aluksi sinitarranpaloja sointuun kuulumattomien, sammutettavien, kielten päällä. Vastaaja kertoi, että sormet voi pikkuhiljaa laittaa sinitarrojen päälle, I-soinnun soittoasentoon. Tämän jälkeen sinitarrat poistetaan ja päästään harjoittelemaan myös V-sointua ja sen jälkeen muita sointuja. Joku kertoi liittävänsä sointusoittoon myös näppäilyä ja koputusta. Eräs vastasi keilevansa myöhemmin myös erilaisia komppeja, kuten ”valssi- ja rokkikompeja”. Joissakin vastauksissa tuli esiin perussykkeen hakeminen ja hyvän soittoasennon etsiminen.

Noin puolet vastanneista otti esille Kodály-metodin käytön näppäilysoitossa. Aloitus tavat vaihtelivat: osa aloitti opettamisen so-do/do-so -kieliltä, toiset taas so-mi-kieliltä, myös do-mi -aloitus tuli esiin. Osa vastaajista kertoi, että aluksi näppäillään joko vain yhtä kieltä tai lähtökohtana voi olla kaksi kieltä. Noin 18 %:ssa vastauksista mainittiin kielten numerointi opetuksen apuna. Yhdellä sormella tai nimenomaan etusormella kertoi näppäilyä aloittavansa lähes 17 % vastanneista. Yksi vastanneista kertoi, ettei enää käytä sormijärjestyksestä keskusteltuaan asiasta kanteleensoitonopettajan kanssa. Yhden sormen näppäilyä siirrytään monien vastausten mukaan pikkuhiljaa johonkin sormijärjestykseen. Noin 12 % vastanneista kertoi käyttävänsä ”sormet sormien lomahan” -sormijärjestyksestä. Eräs vastaajista kertoi käyttävänsä apuna ”väripalloa peukalossa, etusormessa ja kielten alapuolella”. Osa vastanneista lähti näppäilyä opettamisessa liikkeelle vapaasta improvisoinnista tai tuttujen laulujen näppäilyä korvakuulolta. Myös ns. leikkinuotit (ks. 6.2.10) oli yhdellä vastaajista käytössä.

Korvakuulosoitossa suosituimpana (noin 26 % vastanneista) esiin nousi tuttujen laulujen, kuten ”Ukko Nooa” ja ”Satu meni saunaan” tai ”pienien muskarilaulujen” soittaminen korvakuulolta. Lapsi pääsee itse etsimään kieliä näppäillen oikeat sävelet. Yhtä suosittua oli erilaisten rytmikaikujen tai melodiasäkeiden näppäileminen korvakuulolta. Jonkin verran kannatusta (noin 14 %) sai myös sointujen vaihdosten havaitsemaan oppiminen korvakuulolta. Muutamassa vastauksessa ilmeni, että soitonopetuksen alkuvaiheessa korvakuulolta soittaminen on vähäistä. Toisaalta osassa vastauksista kerrottiin, että juuri aluksi suurin osa opeteltavista lauluista opetellaan nimenomaan korvakuulolta. Jotkut vastaajista taas

kertoivat opettavansa kaiken korvakuulolta alusta asti. Joka tapauksessa korvakuulosoitto tuli esiin vastauksissa ylivoimaisesti enemmän näppäilyyn kuin sointusoittoon liittyvänä asiana.

Lähes 13 % vastanneista tunnusti improvisoinnin jäävän tunneilla vähälle – sitä tehtiin vastausten mukaan joko ”satunnaisesti” tai ”ei juuri ollenkaan”. Ääni-improvisaatiot/äänimaisemat ja tarinoiden kuvittaminen kanteleesta saatavin ääniefektein oli vastausten mukaan yleisintä improvisointia lapsiryhmissä. Erilaiset soolo-tutti- tai kysymys-vastaus -tyyppisten tehtävien käyttäminen oli myös melko yleistä improvisaatiota. Jotkut kertoivat ns. kantelekeskusteluissa olevan tietyt raamit: alku- ja loppusävel tai improvisoinnin pituus on määrätty. Muutama vastaajista kertoi käyttävänsä improvisoinnissa kanteletta pentatoniseen asteikkoon viritettynä. Myös laulun alku- ja loppusoirot sekä erityisesti välisoitot tulivat vastauksissa improvisaatioon liittyen isompina kokonaisuuksina esiin. Joku kertoi aloittavansa kanteleensoiton opettamisen improvisoinnilla, toinen taas vastasi ottavansa improvisointia lapsiryhmässään vasta myöhemmin. Vain muutamissa vastauksissa mainittiin apuvälineiden, kuten kynän, paperinpalan ja langan, käyttö improvisoinnin yhteydessä. Eräs vastaajista kirjoitti improvisoinnin etenemisestä seuraavasti:

”Aluksi mikä tahansa kanteleesta lähtevä ääni käy, sitten improtaan soinnuilla ja lopuksi näppäillen.” (ope 36, 35-v.)

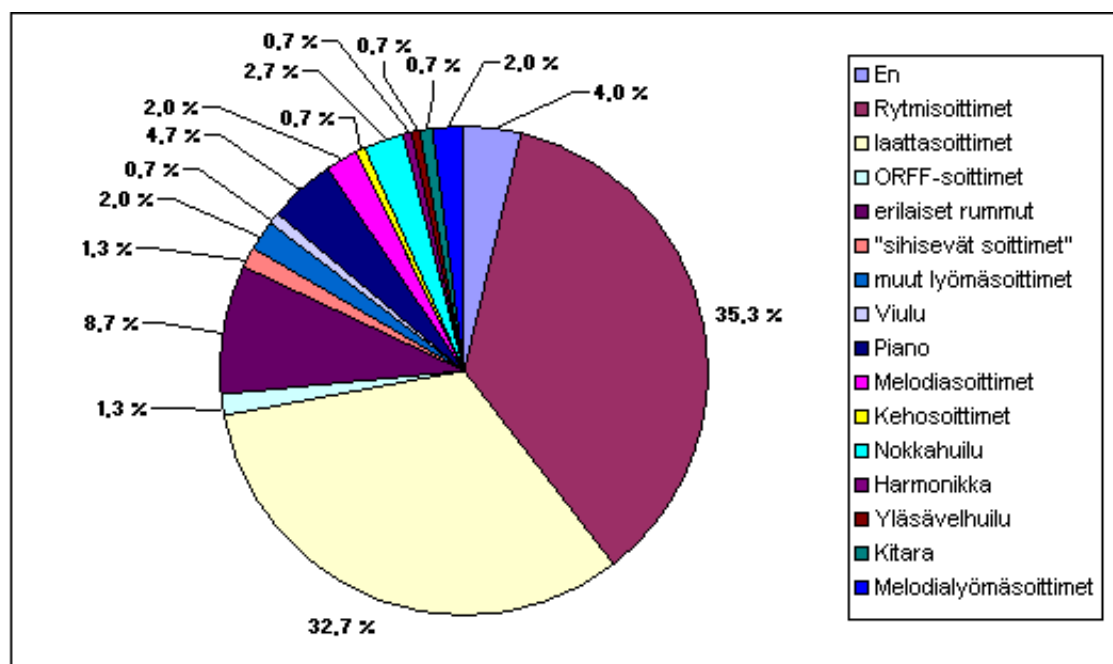
Hurskaisen (2000) improvisointia musiikkileikkikoulussa tutkineessa työssä tuli esille, että ennen onnistunutta improvisointia asia on koettu usean eri työtavan kautta ja moneen kertaan. Vasta sen jälkeen tulee lasten oma tulkinta asiasta eli improvisointi. (Hurskainen 2000, 42.)

Kohdassa ”muut soittotavat” 23 % vastanneista ilmoitti käyttävänsä opetuksessa apuvälineitä, kuten tikkuja, kyniä, puikkoja, hammasharjaa, viritysavainta tai malletteja. Heistä noin neljäsosa mainitsi plektralla soittamisen. Vastauksista ei ilmennyt onko plektralla soitto jokatuntista vai satunnaista, ikään kuin ”välipalana”. Eräs vastaaja haluaisi kokeilla plektraa lasten kanssa, mutta epäili vielä omia taitojaan sen käytössä. Muutamassa vastauksessa tuli esiin rytmii- ja melodiasoittimille sekä kante-

leelle tehtyjen soitinsovitusten käyttäminen. Joissakin vastauksissa tuli esiin myös matta- ja huiluäänten soittaminen lasten kanssa. Kanteleella soittaminen yhtäaikaan liikuttaessa tuli esiin vain yhdessä vastauksessa. Koputtelujen ja muiden kanteleesta saatavien ääniefektien käyttäminen oli vastausten perusteella hyvin yleistä. Kukaan ei maininnut vastauksissaan taustanauhojen/-komppien käyttöä. Jo yksinkertaisen taustanauhan, esim. vain rumpukomppi, avulla saadaan esim. kantelebändisoittoon svengiiä. Taustalla tasaisesti kulkeva komppi tukee rytmiä ja näin helpottaa kanteleensoittajaa. Taustakompin avulla lapsi oppii pysymään tempossa.

6.3.10 Muut soittimet kanteleryhmissä

Kysymyksellä 30 haluttiin selvittää, käyttävätkö musiikkileikkikoulunopettajat kanteleryhmissään kanteleen lisäksi muita soittimia opetuksen tukena. Valittavana oli kaksi vaihtoehtoa: ”en” ja ”kyllä, mitä soittimia ja miten?”. Kysymykseen vastasi yhteensä 77 musiikkileikkikoulunopettajaa.

KUVA 32. Kanteleen kanssa käytettävät soittimet kanteleryhmissä.

Kuvassa 32 on nähtävissä kanteleensoiton yhteydessä käytettävien soitinten luokittelu kysymykseen vastanneiden vastausten perusteella. Koska ”kyllä, mitä soittimia ja miten?” -kohtaan” ei ollut annettu soitin-/soitinryhmävaihtoehtoja, tuli siihen hyvin erityylyisiä vastauksia, ja suoraan vastausten mukaan jaotellusta ryhmittelystä muodostui hyvin pirstaleinen. Vaihtoehtona olisi ollut jaotella vastaukset karkeampiin ryhmiin, mutta tämä kategorisointi tuntui hankalalta, sillä kaikista vastauksista ei voitu tarkasti päätellä, mihin ryhmään vastaajan ehdottama soitin kuului. Hankaluutta tuotti myös se, että erillisissä vastauksissa tulivat ilmi esim. ”laattasoittimet” ja ”Orff-soittimet”. Orff-soittimiin kun katsotaan kuuluvan juuri laattasoittimet sekä lisäksi mm. nokkahuilut ja erilaisia rumpuja. Mihin kategoriaan nokkahuilu tämän mukaan luokitellaan? Se on Orff-soitin, mutta myös melodiasoitin. Koska jaottelu tuntui mahdottomalta, päätettiin kategorisoinnista luopua ja vastaukset jätettiin näkyviin sellaisenaan, kuin ne oli saatu.

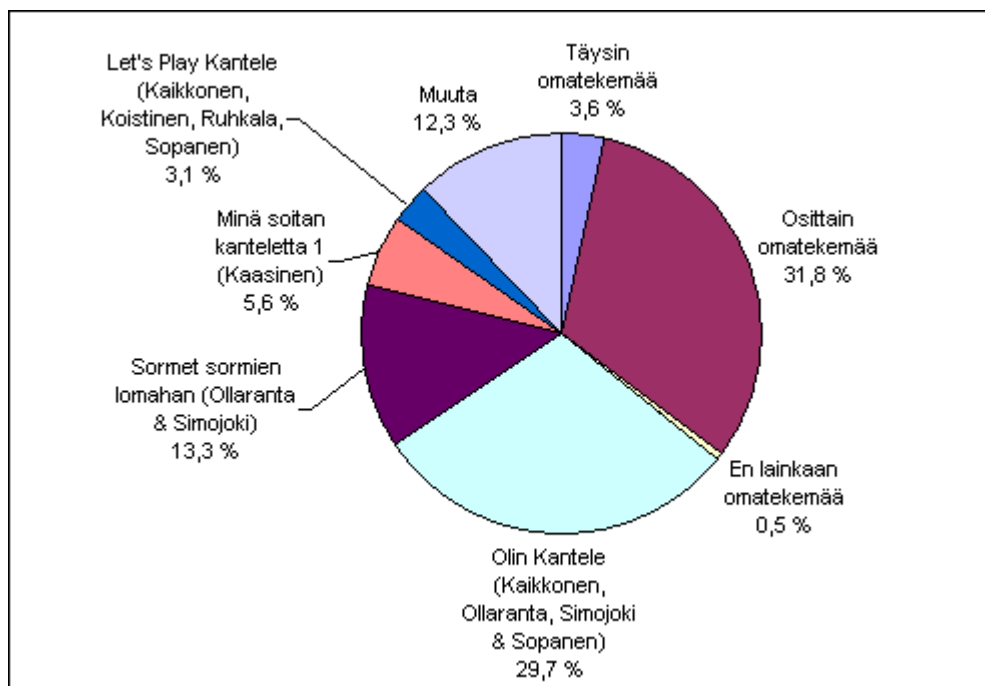
Kaksi ylivoimaisesti suurinta kanteleen rinnalla käytettyä soitinryhmää vastausten mukaan olivat rytmisoittimet, jotka saivat yli 35 % kannatuksen, sekä laattasoittimet, joita kyseisellä termillä ilmoitti käyttävänsä lähes 33 % vastanneista. Nämä erottuivat selvästi muista vaihtoehdoista, sillä seuraavaksi yleisimmin kanteleen rinnalla käytettiin rumpuja, jotka mainittiin kyseisellä nimellä noin 9 % vastauksista. Lisäksi rumpu sisältynee myös ainakin osaan heidän vastauksista, jotka ilmoittivat käyttävänsä rytmisoittimia kanteleen rinnalla. Pianoa kanteleen rinnalla käytti enää vajaat 5 % vastanneista. Muutamia vastauksia tuli soittimista/soitinryhmistä, jotka katsottiin selkeästi kuuluvan melodiasoitinten kategoriaan, esim. viulu. Aivan yksittäisiä vastauksia tuli kehosoitimien, harmonikan ja kitaran käytöstä. Vain 4 % vastaajista kertoi, ettei käytä muita soittimia kanteleen rinnalla.

Rytmi- ja laattasoitinten saama ylivoimaisesti suurin kannatus ei sinänsä ole yllättävää. Motorinen liike on soitettaessa sama, lapselle tuttu ”ylhäältä alas suuntautuva”, kun taas kanteletta soitettaessa liike on uusi ja hienomotorista taitoa vaativa, lukuunottamatta ns. tikkusoittoa, jossa tekniikka on samankaltainen kuin edellä mainittuja laattasoittimia ja rumpuja soitettaessa. Juuri tämän samantyyllisen tekniikan ansiosta kanteleensoitto tikulla pompottaen onnistuu jo pieneltä lapselta.

Kysymyksen viimeisessä kohdassa vastaajan piti lyhyesti kertoa, miten hän käyttää ryhmissään muita soittimia kanteleen kanssa. Tähän eivät läheskään kaikki vastaajat kuitenkaan ottaneet kantaa ja osassa vastauksia tuli vain esiin, mitä soittimia he käyttävät. Rytmii- ja laattasoittimia käytettiin vastausten mukaan mm. ostinatojen tekemiseen. Laattasoittimia käytettiin myös kanteleiden yhteydessä säestykseen ja välisoittojen soittamiseen. Rytmisoittimia käytettiin vastausten mukaan myös soitinsaduissa. Eräs vastaajista kertoi käyttävänsä muina soittimina vain pianoa, ja sitäkin harvoin, lauluihin tutustuttaessa. Toinen vastaajista taas kirjoitti käyttävänsä bassopaloja soinnunvaihtoa tukemassa ja kellopelejä tukemaan melodiaa. Eräs vastaajista kirjoitti käyttävänsä laattasoittimia joskus rytmin tukemiseen. Parissa vastauksessa mainittiin, että kanteleilla säestetään samalla, kun laattasoittimilla soitetaan laulun melodiaa. Muilla soittimilla voidaan soittaa myös kanteleella jo opittuja lauluja. Myös soitinsovitukset kanteleelle ja muille musiikkileikkikouluosoittimille mainittiin erikseen muutamissa vastauksissa.

6.3.11 Kanteleryhmissä käytettävä oppimateriaali

Millaista oppimateriaalia opettajat käyttävät kanteleryhmiensä kanssa? Tätä selvitettiin kysymyksellä 31, joka oli monivalintatyypinen. Vastaajat saivat valita mieleisensä vaihtoehdot seuraavista: ”täysin omatekemää”, ”osittain omatekemää”, ”en lainkaan omatekemää”, ”Olin Kantele (Kaikkonen, Ollaranta, Simojoki & Sopanen)”, ”Sormet sormien lomahan (Ollaranta & Simojoki)”, ”Minä soitan kanteletta 1 (Kaasinen)”, ”Let’s Play Kantele (Kaikkonen, Koistinen, Ruhkala, Sopanen)” sekä ”muuta, mitä?” Kysymykseen vastasi yhteensä 78 valmistunutta musiikkileikkikouluopettajaa. Seuraavassa kuvassa 33 on esitetty materiaalivaihtoehtojen saamien vastausten prosenttiosuudet.

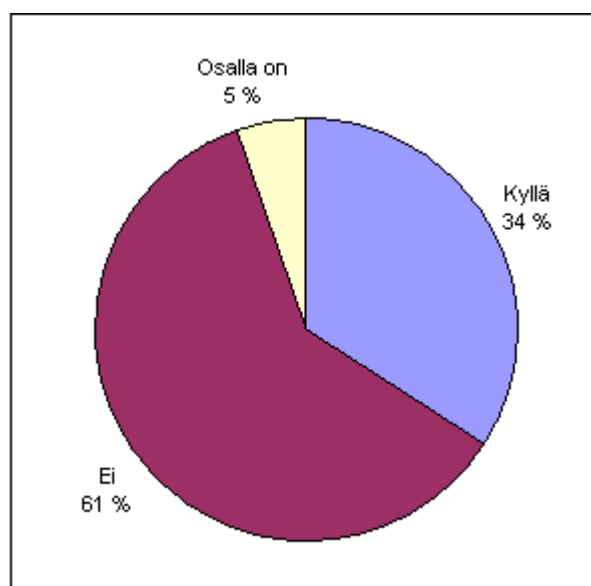
KUVA 33. Valmistuneiden vastaajien kanteleryhmien opetuksessa käyttämä oppimateriaali.

Kuvasta 33 nähdään, että vastaajista lähes 32 % käyttää opetuksessaan osittain omatekemäänsä materiaalia. Tulkintani mukaan tähän vaihtoehtoon ovat vastanneet kaikki ne, jotka ovat esim. tehneet kappaleeseen toisen äänen tai lisänneet kokoonpanoon uuden soittimen. Käytännössä siis kaikki ne, jotka ovat sovittaneet jo olemassaolevaa materiaalia. Täysin itse tehtyä materiaalia kertoi puolestaan käyttävänsä vain vajaa 4 % kyselyyn vastanneista. Kanteleen soitto-opas ”Olin Kantele” (2002) oli vastaajien keskuudessa valittavissa olleista kirjamateriaaleista ylivoimaisesti suosituin noin 30 %:n osuudella. Kirjoista toiseksi eniten käytössä oli opas ”Sormet sormien lomahan” (1987), jota kertoi käyttävänsä noin 13 % kyselyyn vastanneista. Kohdassa ”muuta, mitä?” materiaaleina mainittiin koululaulukirjojen laulut, kirja ”Muksut musisoimaan” (1995), ”Pokelan vihkot” ja ”Sahan pienkanteleoppaat”, ”runosävelmät” sekä kirja ”Kiiltomato laulupolulla” (1998). Uusimmat kanteleoppaat ”Minä soitan kanteletta 1” (2004) ja ”Let’s Play Kantele” (2003) olivat vastausten perusteella vähemmän käytössä. ”Minä soitan kanteletta 1” -kirjaa mainitsi käyttävänsä 6 % vastaajista, ”Let’s Play Kantele” -kirjaa 3 % vastaajista. Ruotsinkielinen oppimateriaali koettiin vähäiseksi ja sitä toivottiin markkinoille lisää.

”Olin Kantele”-kirjan saama runsas kannatus valmiista oppikirjoista oli mielestäni loogista, koska opas on suoraan juuri kanteleryhmille suunnattu. Edellinen lapsille suunnattu kanteleopas oli ”Muksut musisoimaan” (1995). Osittain omatekemän materiaalin saama suurin kannatus oli mielestäni myös realistinen tulos. Musiikkileikkikoulunopettajat joutuvat usein sovittamaan laulumateriaalia lapsiryhmiensä erilaisille soitinkoonpanoille. Sen sijaan täysin omatekemän materiaalin saama kannatus oli mielestäni yllättävän pieni. Oletin, että musiikkileikkikoulunopettajat säveltäisivät itse esim. pieniä metodilauluja enemmän. ”Let’s Play Kantele” ja ”Minä soitan kanteletta 1” saivat tuoreina oppaina ymmärrettävästi melko pienen kannatuksen vastaajien keskuudessa.

6.3.12 Oppikirjan merkitys kanteleryhmäopetuksessa

Kanteleryhmäläisten oppikirjaa koskeva kysymys 32 oli kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa kysyttiin, onko kanteleryhmäläisillä käytössään omat oppikirjat. Valittavana oli vaihtoehdot ”kyllä” ja ”ei”. Tästä huolimatta osa vastaajista oli valinnut molemmat vaihtoehdot tai kirjoittanut vastauksensa viereen lisäkommentin. Näiden kommenttien perusteella päätettiin analyysissä muodostaa myös kolmas kategoria: ”osalla on”. Kysymykseen vastasi 77 musiikkileikkikoulunopettajaa.

KUVA 34. Onko kanteleryhmäläisillä omat oppikirjat? Valmistuneiden vastausten prosenttiosuudet.

Suurimmalla osalla kanteleryhmäläisistä (61 % vastanneista) ei kyselyn mukaan ollut omia oppikirjoja. 34 % vastaajista taas kertoi käyttävänsä lapsilla omaa oppikirjaa. Loput (5 %) vastaajista ilmoittivat, että osalla kanteleryhmän lapsista on omat oppikirjat.

Kysymyksen toinen osa oli avoin ja sillä pyrittiin selvittämään musiikkileikkikoulunopettajien käsityksiä oppikirjan merkityksestä lapsen oppimiselle.

Vastauksia oman kirjan merkityksestä tuli monenlaisia. Moni vastaajista koki kirjan lapselle tärkeäksi: se motivoi ja kannustaa soittamaan. Kirja tuo tärkeyttä ja sen avulla lapsi voi kokea olevansa ”melkein kuin koulussa”. Kirjassa on materiaalia myös vanhemmille ja kirjan avulla vanhemmat myös näkevät, mitä tunnilla on tehty.

”Lapselle tärkeä vaikei osaisi vielä lukea. Oppii seuraamaan sointukulkuja - haluavat avata kirjan läksykohdasta, vaikka ope näyttäisikin sointuja kädellään” (ope 11, 50-v.)

Eräs vastaaja koki kirjasta olevan hyötyä myös soittovuoroa odottaessa. Kirjan myötä ei tarvita monisteita, jotka saattavat hukkoa lapsilta helposti. Osa piti kirjan metodista etenemistä myös hyvänä asiana.

”Välttämätön. Lapsi saa toimia laulun kuvittajana yms. Vuoroa odotellessaan saa värittää ko.kuvaa. Välttyy ’monisterumbasta’! Kirjaa voi käyttää muidenkin instrumenttien soittamisessa.” (ope 87, 55-v.)

”Hyvin suuri. Kaikki tieto on löydettävissä siitä myös kotona. Innokkaimmat voivat soitella kotona muutakin kuin läksykappaleita.” (ope 3, 56-v.)

”Kotiharjoittelu on paljon helpompaa tukevan kirjan kanssa kuin esim. irtonuottien. Kirjan avulla metodinen eteneminen pysyy helposti raiteilla.” (ope 77, 33-v.)

Osa opettajista piti lapsella olevaa materiaalikansiota yhtä hyvänä, jopa parempana vaihtoehtona oppikirjalle. Vaikka kirja on tärkeä, ajaa nuottikansio saman asian. Joku koki paljon asioita sisältävät sivut lapselle tukalaksi.

”Jonkinlainen kansio tms., minne ohjelmisto on kerätty, on välttämätön, mutta varsinaista opiskirjaa ei välttämättä tarvita.” (ope 74, 39-v.)

”Ei välttämätön: herättää kyllä tietynlaista uteliaisuutta aktiivisissa: ahdistavan täydet sivut asiaa pienille silmille/sivu.” (ope 121, 52-v.)

Esille tuli myös kommentteja, joissa kirjan kanssa eteneminen koettiin liian orjuuttavaksi.

”Oma, kaupasta ostettu kirja on huono ja lukitseva. Oma, itsetehty (= koottu materiaali kansiin) on parempi.” (ope 56, 50-v.)

”Kirjat eivät ole kattavia esim. 6-vuotiaalle. Suosin kopioita eri kirjoista.” (ope 26, 34-v.)

6.4 Kanteleen merkitys ja asema musiikkileikkikouluissa

6.4.1 Musiikkileikkikoulunopettajien suhtautuminen kanteleeseen

Kyselyn kolmas osio koski kysymyksiä kanteleen merkityksestä ja asemasta. Osion ensimmäinen kysymys 33 oli avoin ja kaksiosainen: a-kohdassa haluttiin selvittää, mitä kantele merkitsee musiikkileikkikoulunopettajille ja alan opiskelijoille henkilökohtaisesti ja b-kohdassa ammatin näkökulmasta ajatellen. Vastajat ymmärsivät tämän kysymyksen mielestäni eri tavoin: jotkut erottelivat selkeästi kohdat ”henkilökohtaisesti” ja ”musiikkileikkikoulunopettajana” toisistaan, toiset taas vastasivat samalla tavoin molempiin kohtiin. A-kohdassa haettiin henkilökohtaista suhdetta soittimeen, kun taas b-kohdassa kyse oli kanteleen ammatillisesta merkityksestä opettajalle. Kysymyksen a-kohtaan vastasi 103 valmistunutta ja 19 opiskelijaa, b-kohtaan 106 valmistunutta ja kaikki 22 opiskelijaa.

Kanteleen henkilökohtaisessa merkityksessä korostui soittimen perinteisyys ja sen myötä arvostus. Noin 29 % vastaajista mainitsi vastauksissaan kanteleen perinteisyyden ja/tai suomalaisuuden henkilökohtaisesti merkittäväksi ominaisuudeksi. Kyseisten vastaajien mielestä kantele edustaa vanhaa perinnettä,

jonka halutaan siirtyvän sukupolvelta toiselle. Tämä kuulostaa hyvin realistiselta, sillä kanteletta pidetään suomalaisuuden symbolina. Soittimesta itsestään vastausten mukaan pidetään. Myös kanteleen kaunis sointi nousi esiin henkilökohtaisesti merkitseväksi kanteleen ominaisuutena.

”Mukava, korvaystäväallinen soundi tässä metelin maailmassa.” (ope 63, 27-v.)

Noin 9 % vastaajista kertoi soittavansa kanteletta omalla ajallaan esim. bändissä tai vain omaksi iloksi, mikä kertoo mielestäni vahvasta kiinnostuksesta soitinta kohtaan. Muutamassa vastauksessa tuli esiin myös mielenkiinto 10- ja 15-kielisten kanteleiden sekä bassokanteleen soittamisen oppimista kohtaan. Lisäksi tuli kommentteja, kuten: ”Olisi mukava oppia käyttämään erilaisia kanteleita entistä monipuolisemmin.” Eli kiinnostusta kanteleensoittotaidon kehittämiseen vastaajien keskuudessa on. Kiinnostusta kantelekoulutukseen kysyttiin erikseen kysymyksellä 44. (ks. kappale 6.5.4)

Vastaajista lähes 16 % kertoi kanteleen olevan heille työväline tai, että soittimella ei ole heille erityistä henkilökohtaista merkitystä, vaan kantele on ”soitin muiden soitinten joukossa”. Vastaajista noin 7 % ilmoitti, että kanteleen monipuolisuus oli heille henkilökohtaisesti merkittävää. Yksittäisissä vastauksissa tuli ilmi kanteleen erittäin suuri merkitys vastaajalle. Merkitykset olivat nostalgisia tai kohdistuivat nykypäivään.

”Erittäin paljon. Kylmät väreet käyvät, kun kuulee kansanmusiikkia ja uudempaakin.” (ope 52, 59-v.)

”Rakas soitin vuosien takaa, koska olen itsekin rakentanut kanteleen kurssilla.” (ope 44, 50-v.)

”Kanteleeseen tutustuminen oli elämys ja toi soittamiseen iloa.” (ope 39, 49-v.)

”Haluaisin tutustua uusiin, moderneihin ja värikkäisiin kanteleisiin, joissa on kantohihna.” (ope 25, 25-v.)

Suurimmalle osalle vastaajista (32 %) kantele merkitsi musiikkileikkikoulunopettajana kätevää ja loistavaa (pääasiassa opettajan) säestyssoitinta opetuksessa. Kantele

koettiin erinomaiseksi soittimeksi juuri musiikkileikkikoulussa. Noin 17 % vastaajista kertoi soittimen olevan heille työväline ja heistä noin kolme neljäsosaa koki kanteleen työvälineenä merkittäväksi tai erinomaiseksi. Kansanperinteen siirtäminen koettiin musiikkileikkikoulunopettajan tärkeäksi tehtäväksi. 17 %:lle vastaajista kantele merkitsi musiikkileikkikoulunopettajina suomalaista kansanperinnettä. Vastauksissa tuli esiin myös kanteleen monipuolisuus opetuksen rikastuttajana. Kanteleen kaunis ääni sai tähänkin kysymykseen kannanottoja. Muutama vastaajista oli sitä mieltä, että vaikka kantele on hyvä säestyssoitin, vie kitara tai piano heillä kuitenkin ykkössijan.

6.4.2 Kanteleryhmien lasten suhtautuminen kanteleeseen

Seuraavalla kysymyksellä 34 pyrittiin selvittämään, miten lapset suhtautuvat kanteleeseen sekä kantelesoitinryhmissä että muissa musiikkileikkikouluryhmissä ja onko suhtautumisessa havaittavissa yleistettäviä eroavaisuuksia. Kysymys oli avoin ja siinä oli kaksi kohtaa: kanteleryhmien lasten suhtautuminen ja muiden ryhmien lasten suhtautuminen kanteleeseen. Kysymyksen a-kohtaan vastasi 83 valmistunutta, b-kohtaan 101 valmistunutta ja 20 opiskelijaa.

Vastausten mukaan kanteleryhmien lapset suhtautuivat kanteleeseen pääasiassa innostuneesti ja mielenkiinnolla. Muutamissa vastauksissa mainittiin erikseen, että oma soitin innostaa lisää ja motivoi oppimaan uutta. Kun lapsi huomaa oppivansa helposti, tuo se intoa myös opetella lisää uusia asioita. Noin 15 % vastauksista nousi esiin lasten ylpeys omasta soittimesta. Tähän liittyy osan vastaajien mukaan myös kunnioitus soitinta kohtaan. Toisaalta eräs vastaaja kirjoitti, että ”6-vuotiaskaan ei tajua mitä eroa on lelulla ja soittimella, vaikka sen kuinka selittäisi”.

Noin 8 % valmistuneista koki, että kanteleryhmien lasten suhtautuminen kanteleeseen on lapsikohtaista.

”- - toiset pitävät siitä kovasti ja haluavat soittaa kauniisti, toiset väsähtävät siihen alkuinnostuksen jälkeen.” (ope 16, 58-v.)

”Riippuu lapsesta, mutta monet soittelevat sitä itsekseen ja etsivät uusia lauluja. Toiset taas soittavat vain, kun ’pitää’.” (ope 58, 26-v.)

Osa pitää ja nauttii soittamisesta, toiset taas pitkästävät nopeasti. Tähän pätee varmasti erään vastaajan kommentti:

”Jos lapsi on itse saanut valita kanteleen soittimekseen, mielenkiinto ja oppimishalu on suuri.” (ope 41, 25-v.)

Muutama vastanneista koki, ettei heidän kanteleryhmäläisillään ole erityistä suhtautumista kanteleeseen.

”Ei sen kummemmin kuin muihinkaan soittimiin.” (ope 7, 28-v.)

Tämä kuulostaa toisaalta kummalliselta, sillä uskoisi, että nimenomaan kanteleryhmäläiset, jos heillä on omat kanteleet, pitäisivät soitintaan tärkeänä ja jotenkin erityisenä. Toisaalta ryhmään saattaa mahtua myös lapsia, jotka eivät välttämättä ole omasta halustaan tunneilla tai jostakin syystä eivät vaan ole innostuneita soittimestaan.

6.4.3 Lasten suhtautuminen kanteleeseen muissa ryhmissä

Kysymyksen 34 b-osassa kysyttiin, miten muut musiikkileikkikouluryhmäläiset suhtautuvat kanteleeseen. Valtaosa vastaajista koki, että muiden musiikkileikkikouluryhmien lapset pitävät kanteletta mielenkiintoisena soittimena. Monilla lapsilla on halu kokeiluun, joillakin jo vauvasta lähtien. Innostus ja ihastus uutta soitinta kohtaan on erityisesti aluksi suuri. Kiinnostavaa oli, että vastauksissa tuli esiin lasten mielenkiinto kanteletta kohtaan sekä silloin, kun kanteletta soitetaan harvemmin että silloin, kun kantele on tunneilla usein käytössä. Tähän vaikuttavat varmasti laulu- ja soitto-materiaali sekä vahvasti myös opettajan oma motivaatio ja asioiden esille tuominen. Toisaalta noin 10 %:n mielestä lapset eivät suhtaudu kanteleeseen mitenkään erityisesti, vaan he pitävät soitinta itsestään selvänä musiikkileikkikoulun soittimena. Tulokintani mukaan näissä tapauksissa kantele on pääasiassa opettajan (säestys)soitin, jo

ta lapset eivät pääse kokeilemaan. Toisaalta, jos kantele on joka tunnilla mukana, eh-tii se tulla niin tutuksi ryhmäläisille, etteivät lapset suhtaudu soittimeen muita soitti-mia erityisemmin, vaan kantele on soitin muiden joukossa. Muutama vastanneista koki, että heidän ryhmiensä lapset suhtautuvat kanteleeseen vaihtelevasti: toiset odot-tavat kanteletta innolla, toiset taas eivät pidä soittimesta lainkaan. Yksittäisissä vas-tauksissa tuli ilmi, etteivät lapset ole erityisen kiinnostuneita kanteleesta. Tähän voi olla monia syitä, kuten antaako opettaja lasten kokeilla soitinta tai miten opettaja itse suhtautuu soittimeen.

Noin 16 % valmistuneista koki lasten nauttivan erityisesti kanteleen kauniista äänestä ja kuuntelevan sitä mielellään. Muutama kertoi ryhmäläisten odottavan jo innolla, koska he pääsevät aloittamaan kanteleensoiton. Erään vastaajan mielestä kantele on etäisempi soitin muille kuin varsinaisille soitinryhmäläisille. Tämä näkyy esim. siinä, että soittimen nimi muistetaan sinnepäin, kuten ”kanteli”. Jotkut lapset ovat erään vastaajan mukaan pitäneet kanteletta hieman hankalana soittimena, ”sormet tulevat kipeiksi”. Toisaalta eräässä kommentissa muiden musiikkileikkikouluryhmien lapset kokivat kanteleen jopa kaikkien musiikkileikkikoulun soitinten ylittäjäksi.

”Samaistuvat sen käyttöön ja tuovat esim. leikkikitaran ajoittain tunnille...(Lapset kokevat, että se muistuttaa jossain määrin kitaran soittotapaa.)” (ope 42, 25-v.)

”Vaihtelevasti. Uskoisin, että moderni kantele kiinnostaisi lapsia paljon enemmän, mutta sitä oppilaitoksellamme ei ole käytössä.” (ope 88, 30-v.)

”Lapset ovat kiinnostuneita, mutta piano kiinnostaa vielä enemmän.” (ope 36, 35-v.)

Vastausten perusteella voidaan sanoa, että kanteleeseen suhtautuminen on samankaltaista sekä kantele- että muilla musiikkileikkikouluryhmäläisillä. Kanteleryhmien lapset ovat yleisesti kiinnostuneita soittimesta – onhan soitin heillä yleensä oma. Toisaalta myös muissa musiikkileikkikouluryhmissä kuunnellaan ja kokeillaan kanteletta mielenkiinnolla sekä odotetaan innolla, koska päästään itse mukaan kanteleryhmään. Toisaalta voidaan sanoa, että suhtautuminen on myös hyvin yksilöllistä. Riippuu lapsesta, miten hän kokee kanteleen ja sen soittamisen.

6.4.4 Vanhempien suhtautuminen kanteleeseen

Vanhempien suhtautuminen asioihin vaikuttaa yleensä myös lapsen suhtautumiseen. Avoimella kysymyksellä 35 haluttiin saada selville, miten kanteleeseen suhtautuvat sekä kanteleryhmäläisten että muiden musiikkileikkikouluryhmäläisten vanhemmat. Kysymys oli kaksiosainen: a-kohdassa kysyttiin kanteleryhmäläisten vanhempien suhtautumista kanteleeseen. Tähän vastasi 84 valmistunutta. Toisessa osassa kysyttiin muiden musiikkileikkikouluryhmäläisten vanhempien suhtautumista soittimeen, mihin vastasi 91 valmistunutta ja 14 opiskelijaa.

Lähes 61 % vastanneista koki, että kanteleryhmäläisten vanhempien suhtautuminen kanteleeseen oli myönteistä. Vanhemmat olivat kiinnostuneita soittimesta ja lapsensa soitosta. Noin 9 % vastanneista kertoi, että vanhemmat ovat aluksi epäileviä kanteleen suhteen ja he saattavat pohtia soittimen rajallisuutta. Ennakkoluulot kuitenkin vastaajien mukaan yleensä häviävät sen jälkeen, kun opettaja on pitänyt vanhemmille ”oman soittotunnin” tai vanhemmat ovat nähneet lapsensa soittavan. Vastausten mukaan ”oman tunnin” jälkeen myös vanhemmat yleensä innostuvat ja ihmettelevät soittimen helppoutta ja monipuolisuutta. Muutamassa vastauksessa ilmeni vanhempien mielipiteitten kahtiajako: osa suhtautuu kanteleeseen kiinnostuneesti, osa taas vähäpätöisesti. Soittimen arvostus tuli selkeästi esiin reilussa 10 % vastauksista. Muutamassa vastauksessa tuli esiin tilanne soitinryhmää valittaessa.

”Vanhemmat pitivät usein enemmän kanteleesta kuin nokkahuilusta, kauniin soitinsa vuoksi.” (ope 50, 32-v.)

Toisaalta parissa vastauksessa ilmeni myös joidenkin vanhempien suhtautuminen kanteleen hintaan.

”Hintaa aina kauhistellaan - -” (ope 4, 28-v.)

”Kallis, mieluummin nokkis - -” (opisk. 34, 27-v.)

Jotkut vastaajista kokivat, että vanhemmat voisivat olla kiinnostuneempia kanteleesta ja sen soittamisesta. Toisaalta suhtautuminen on myös hyvin vanhempikohtaista.

”Tuntuu, että hekään eivät aina muista, että soitin ei ole lelu (tulevat tunnille pakkasella ilman koteloa jne.)” (ope 36, 35-v.)

”- - suhtautua voisi hieman vakavammin. Usein vanhemmat mieltävät kanteleensoiton liian leikkinä.” (ope 4, 28-v.)

”Jotkut hyvin kiinnostuneita, jotkut taas eivät ole vielä oivaltaneet olla kiinnostuneita lapsensa harrastuksesta.” (ope 12, 27-v.)

Jossakin vastauksessa tuli esiin, että kanteletta pidetään vain ”ylimensoittimena” ennen ”oikean instrumentin” valintaa. Kun taas toisissa nimenomaan painotettiin vanhempien suhtautumista kanteleeseen ”oikeana, lapsen omana soittimena”.

Muiden musiikkileikkikouluryhmien vanhempien suhtautuminen kanteleeseen oli pääasiassa uteliasta ja kiinnostunutta. Vastaajat kertoivat vanhempien esim. mietti-neen, olisiko kantele sopiva soitin juuri heidän lapselleen. Erään vastauksen mukaan vanhemmat toivoivat, että juuri heidän lapsensa pääsisi kanteleryhmään.

”Luontevasti, koska se on jokapäiväisessä käytössä.” (ope 93, 40-v.)

”Yleensä hyvin myönteisesti. Jotkut jopa innostuvat hankkimaan kanteleen kotiinkin.” (ope 124, 54-v.)

Vastausten mukaan perheryhmissä vanhemmat ihmettelevät ja ovat ylpeitä lastensa soittaessa kanteletta ihan oikeasti.

”Perheryhmissä moni innostuu kanteleesta erityisesti säestyssoittimena.” (ope 136, 30-v.)

”Hyvin. Olen saanut vanhempiakin mukaan säestystehtäviin.” (ope 72, 37-v.)

Toisaalta muutamissa vastauksissa tuli esiin vanhempien epäileväisyys ja jopa väheksyntä soitinta kohtaan. Eräissä vastauksessa ilmeni vanhempien toive vaihtoeh-toisesta soittimesta erityisesti 5-6-vuotiaille pojille.

”...heitä hieman jännittää, kun luulevat, että soittaminen on OIKEIN VAIKEAA - -” (ope 59, 32-v.)

”Ehkä hieman vähätellen.” (ope 71, 24-v.)

Mikä voisi olla syynä siihen, että vanhemmat vähättelevät kanteletta? Miksi joku vanhempi toivoo erityisesti pojille jotakin muuta soitinta kanteleen tilalle? Kanteleeseen saattaa yhä liittyä stereotyyppioita ”kansallispukuisista tytöistä soittamassa kansanlauluja koivun vieressä järven rannalla”. Toiset vanhemmat saattavat kokea kanteleen vanhanaikaisena ja siten tylsänä. Lisäksi soitin saatetaan mieltää vielä nykyisinkin pääasiassa ”tyttöjen soittimeksi” ja vanhemmat voivat pelätä lapsensa (pojan) kavereiden suhtautumista, jos poika soittaa kanteletta. Jotkut vanhemmat voivat vaan kokea, että kantele ei kuulu pojille, joten ”meidän poika ei soita kanteletta”. Uskon, että modernit kanteleet tuovat näihin ennakkokäsityksiin muutosta. Kanteleen tulevaisuutta musiikkileikkikouluosoittimena käsittelevään kysymykseen, kommentoi eräs vastaaja seuraavaa:

”- - Värilliset, hihnalliset kanteleet innostavat myös poikia.” (ope 60, 42-v.)

Vanhemmilla ei välttämättä ole tietoa soittimesta ja sen soveltuvuudesta musiikkileikkikouluosoittimeksi, ja siksi he saattavat aliarvioida soitinta. Osa vastaajista ilmoitti, ettei ollut kiinnittänyt vanhempien suhtautumiseen erityistä huomiota, eivätkä he ehkä siksi osanneet kommentoida asiaa.

6.4.5 Instrumenttiopettajien ja esimiesten suhtautuminen kanteleeseen

Miten musiikkileikkikoulunopettajat ja opetustyötä tekevät opiskelijat kokevat oppilaitoksen instrumenttiopettajien ja esimiesten suhtautuvan kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa? Tätä pyrittiin selvittämään avoimella kysymyksellä 36, johon vastasi 95 valmistunutta ja 12 opiskelijaa.

Kyselyvastausten mukaan instrumenttiopettajien ja esimiesten suhtautuminen kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa on pääasiassa kannustavaa ja myönteistä.

”Erinomaisesti! Teemme yhteistyötä! Instrumenttiopettajat ovat kiinnostuneet opettamaan samoja kappaleita, jotka lapsi jo tuntee!” (ope 6, 54-v.)

”Kuuluu olennaisena osana musiikkileikkikouluopetukseen. Kaikki ovat olleet myönteisiä.” (ope 17, 28-v.)

Toisaalta asiasta ei välttämättä olla erityisesti keskusteltu, joten vastaajista noin 22 % koki suhtautumisen lähinnä neutraalina: ”ei ole tullut valituksia” tai ”ei ole kokemuksia”. Noin 15 % vastaajista oli sitä mieltä, että heidän työpaikoillaan kanteletta ei arvosteta tai siihen suhtaudutaan vähättelevästi, ennakkoluuloisesti, jopa huvittuneesti. Soitinta voidaan pitää turhana, mutta toisaalta esimiesten tai instrumenttiopettajien keskuudessa ei välttämättä ole tietoa kanteleen käyttämisestä musiikkileikkikouluopetuksessa. Muutamia epäilyksiä nousi esiin.

”- - Ehkä eivät kuitenkaan arvosta niin kuin muita instrumentteja.” (ope 38, 39-v.)

”Monella ei ole tietoa siitä, mutta luulen, ettei sitä nosteta muiden instrumenttien rinnalle.” (ope 72, 37-v.)

”- - Joskus kuulee sanottavan, että ’kun ne ovat aina epävireessä’” (ope 53, 51-v.)

”He pitävät sitä valitettavan usein turhana, koska eivät ymmärrä/tiedä sen käyttötarkoitusta tai hyötyä lapsen musiikilliselle kehitykselle.” (ope 41, 25-v.)

Muutamissa vastauksissa ilmeni eroavaisuuksia esimiesten ja instrumenttiopettajien suhtautumisessa kanteleensoittoon musiikkileikkikoulussa. Instrumenttiopettajista mainittiin lähinnä kanteleensoitonopettajat, joihin kohdistui sekä positiivisia että negatiivisia kommentteja.

”Esimiehet kannustavia, kanteleensoitonopettaja(t) ei halua lapsille opettavan näppäilytekniikkaa.” (ope 12, 27-v.)

”Esimies ei kovin arvosta, muut opettajat positiivisesti.” (ope 99, 32-v.)

”Musiikin perusteisiin sai perustella pari kertaa => nyt arvo ymmärretään” (ope 130, 49-v.)

Vastaajista reilut 9 % koki, että instrumenttiopettajat ja esimies pitävät kanteleensoittoa hyvänä valmennuksena tuleviin soitinopintoihin, erityisesti kitaran soittoon. Soitinryhmästä saadut tiedot ja taidot antavat hyvän pohjan soittoharrastuksen jatkoa ajatellen. Toisaalta muutama vastaajista kertoi, etteivät oppilaitoksen kanteleensoitonopettajat pidä siitä, että lapsille opetetaan näppäilyä. Kanteleopettajien mielestä lasten sormet jännittyvät näppäilyssä, joten sitä pitäisi välttää. Toisaalta taas jotkut vastaajista kertoivat tekevänsä yhteistyötä innoissaan olevien kanteleensoitonopettajien kanssa. Tällaista yhteistyötä instrumenttiopettajien, erityisesti juuri kanteleensoitonopettajien, kanssa toivottiin parissa vastauksessa enemmänkin.

”Osa myönteisesti, joidenkin instrumenttien opettajat kertovat kanteleen soiton jäykistävän käden.” (ope 43, 27-v.)

”Kanteleensoitonopettajat ovat innoissaan. Muut suhtautuvat aika hällä väliä -asenteella.” (ope 73, 24-v.)

”Instrumenttiopejen mielestä soitin tukee myöhempiä soitinopintoja, esimies lisäksi soitinvalikoimaa muskarin ryhmäopetuksessa.” (ope 77, 33-v.)

6.4.6 Kanteleen asema muihin soittimiin verrattuna

Millainen kanteleen asema musiikkileikkikouluissa on verrattaessa sitä muihin soittimiin? Kysymys 37 oli avoin ja siihen vastasi 96 valmistunutta ja 15 opiskelijaa.

Vastausten kirjo oli laaja – kanteleella oli muihin soittimiin verrattaessa hyvin erilainen asema oppilaitoksesta riippuen. Reilut 23 % vastaajista koki kanteleen aseman oppilaitoksissaan tasavertaisena muihin soittimiin nähden. Lähes yhtä moni eli noin 22 % oli sitä mieltä, että kanteleen asema on hyvä, niitä saadaan hankkia tarpeen mukaan.

”Jos muskariopet vaativat soittimen, yleensä se saadaan.” (ope 131, 53-v.)

”Oman kokemuksen mukaan saatavilla ollut riittävästi.” (ope 133, 31-v.)

”Edullisena soittimena ihan hyvässä.” (ope 62, 55-v.)

9 % vastanneista kertoi kanteleella olevan olennainen sija soittimia musiikkileikkikouluun hankittaessa.

”Kanteleita ostetaan vuosittain tarvittava määrä, jopa muiden soitinten ohi.” (ope 77, 33-v.)

”Vahvasti huomioitu.” (ope 129, 29-v.)

Edelliseen vastakohtana noin 19 % vastanneista koki kanteleen aseman oppilaitoksessaan heikoksi tai jopa erittäin huonoksi.

”Eipä juuri investoida” (ope 21, 44-v.)

”Jos vain löytyy kanteletta muistuttava vanha rousku, niin uusia ei hankita.” (ope 57, 42-v.)

”Aika alhaalla asteikossa...” (opisk. 112, 35-v.)

”Nyt huonossa, itse pidän laattasoittimia tärkeämpänä.” (opisk. 80, 27-v.)

7 % vastanneista koki, ettei osaa sanoa, missä asemassa kantele on muihin soittimiin nähden. Muutamassa vastauksessa mainittiin opiston kanteleiden vuokraaminen tai lainaaminen lapsille. Näistä vastauksista voisi tulkita, että oppilaitokselle itselleen ei juuri hankita kanteleita eli kantele on heikossa asemassa. Osaa vastauksista oli vaikea tulkita, esim. ”ope päättää”. Vastauksesta ei selviä kanteleen asema oppilaitoksessa. Opettaja on voinut hankkia kanteleita riittävästi tai kenties oppilaitoksessa ei ole kuin pari kanteletta, jos opettajaa itseään ei kiinnosta.

6.4.7 Kanteleessa viehättäviä ja käyttöön motivoivia ominaisuuksia

Mitkä ominaisuudet kanteleessa viehättävät ja motivoivat musiikkileikkikoulunopettajia ja alaa opiskelevia soittimen käyttöön? Kysymykseen 38 haettiin vastausta avoimella kysymyksellä, johon vastasi 102 valmistunutta ja 22 opiskelijaa.

Ylivoimaisesti eniten (noin 60 %) vastauksissa tuli esille kanteleen kaunis, pehmeä ääni. Muutamit vastaajista tarkensivat vastaustaan perustelemalla, että soittimen ääni on ”korvaystävällinen” sekä tarpeeksi hiljaisena sopiva lasten laulun säestämiseen. Noin 46 %:ssa vastauksista nousi esiin kanteleen soittamisen helppous: säestäminen on helppoa sekä opettajalle että lapselle. Muutamit vastaajat kokivat kanteleen hyväksi ominaisuudeksi soittimen asettaman haastavuuden: kantele on toisaalta kyllin helppo, toisaalta riittävän vaativa soitin. Omien kokemuksieni mukaan, jo yhdellä ja kahdella soinnulla pääsee kanteleella säestämään monia lauluja. Lapsi ei helposti pääse turhautumaan kanteleen kanssa, jos opettaja osaa eriyttää soittotehtäviä eri tasoisille lapsille. Kanteleensoitossa eriyttäminen on kätevää: esim. sointusäestyksen komppeja voi tarvittaessa helpottaa ja vastaavasti vaikeuttaa. Toisaalta jo helpolla sointusäestyksellä ja melodiaostinatolla saadaan eriytettyä eritasoisia lapsia.

Myös kanteleen monipuolisuus ja monikäyttöisyys saivat melko paljon (22 %) kannatusta. Kantele on samalla sekä melodia- että säestyssoitin, joten se mahdollistaa erilaiset soittotavat, kuten näppäilyyn ja sointusäestyksen. Muut soittotavat, kuten efektiäänit, ns. raksutus tai erilaisten apuvälineiden käyttö, mainittiin muutamissa vastauksissa. Tulkintani mukaan useimmissa vastauksissa, joissa mainittiin sana ”monipuolisuus”, vastaaja tarkoitti mahdollisuutta nimenomaan sointusäestämiseen ja melodian näppäilyyn. Monikäyttöisyyteen liitettiin lisäksi mahdollisuus yhdistää kanteleensoittoon myös muita musiikkileikkikoulun soittimia, jolloin soittajista saadaan koottua orkesteri/yyhtye. Kanteleen monipuolisuuden valtiksi koettiin myös eteneminen: kanteleella voi aloittaa helpoista säestyksistä etenemällä lopulta vaikeisiin sovituksiin, joten kattoa oppimiseen ei helposti tule. Soittimen monipuolisuudeksi voidaan katsoa myös seuraava kommentti:

”Kanteleensoitto rauhoittaa, mutta tarvittaessa motivoi myös liikkumaan ja tanssimaan.” (ope 42, 25-v.)

Kanteleen pieni koko ja keveys koettiin myös soittimen hyväksi ominaisuuksiksi: kantele on helppo kuljettaa mukana opetuspisteestä toiseen. Jopa reilut 15 % piti kanteleen helppoa liikuteltavuutta hyvänä asiana. Mielestäni yllättävän monessa vastauksessa tuli esiin kanteleissa oleva hihna. Olisin odottanut hihnan saavan jopa vähemmän vastauksia, sillä onhan se merkittävämmän yleistynyt kanteleissa vasta viime vuosina markkinoille tulleiden modernien kanteleiden myötä. Vastaajista kuitenkin noin 13 % piti tärkeänä, että kanteletta soitettaessa on mahdollista myös seistä ja liikkua. Modernien kanteleiden sähköistämismahdollisuus merkittävänä ominaisuutena tuli esiin parissa vastauksessa.

Kanteleen kanssa pääsee myös lähelle lasta, minkä noin 7 % vastanneista koki soittimessa viehättäväksi ominaisuudeksi. Opettajan soittaessa kanteletta hän on enemmän ”läsnä” kuin pianoa soittaessa, koska kanteleen kanssa pääsee ryhmän keskelle.

6.4.8 Kanteleen käyttöä rajoittavia tekijöitä

Onko olemassa tekijöitä, jotka voivat rajoittaa kanteleen käyttöä musiikkileikkikoulussa? Tätä haluttiin kartoittaa avoimella kysymyksellä 39, johon vastasi 91 valmistunutta ja 20 opiskelijaa. Vastaajat ymmärsivät tämän kysymyksen eri tavoin ja esiin nousivat samankaltaiset ongelmat kuin kanteleen ryhmäopetuksen ongelmia käsittelevässä kysymyksessä (Ks. 6.3.6).

Kanteleen käytön suurimmiksi ongelmiksi vastauksissa nousivat kanteleen virittäminen ja liian suuret ryhmäkoot. Noin 13 % vastanneista koki kanteleen virittämisen ongelmallisena. Siihen liittyi monissa vastauksissa ajan puute – virittämiseen ei ollut tarpeeksi aikaa, koska musiikkileikkikoulutuntien välissä oli liian lyhyet tauot. Näin soitinten virittäminen vei monen vastaajan mukaan liikaa aikaa varsinaisesta tunnista. Tästä voidaan päätellä, että moni ei välttämättä käytä kanteletta usein nimenomaan lapsen soittimena, lukuunottamatta varsinaisia kanteleryhmiä, jos aikaa virit

tämiseen ei ole. Toinen ikävä vaihtoehto on, että kanteleet ovat pahasti epäviireessä. Vastauksista ei nähty, käyttivätkö vastaajat virittämisen apuna viritysmittaria, joka nopeuttaa kanteleiden virittämistä. Muutamissa vastauksissa epäiltiin alle 6-vuotiaiden taitoja soittaa kanteletta.

”Pienempien (4-5v.) lasten ryhmät sen verran isoja, ettei kovin usein tule siellä kokeiltua, kun kaikille ei ole antaa yhtä aikaa soittimia. Tämänikäisillä ei kaikilla vielä käsittelytaitotakaan riitä. Varsinaisissa kanteleryhmissä ei mielestäni rajoituksia.” (ope 82, 34-v.)

Virittämisen työläyteen vaikuttavat lisäksi varmasti juuri ryhmäläisten määrä sekä myös kanteleiden kunto. Muutama vastaajista kertoi joutuvansa käyttämään opetuksessa huonokuntoisia kanteleita. Eräs vastaaja kertoi joutuvansa usein vaihtamaan katkenneita kieliä kanteleisiin. Ainakin joissakin nykyään markkinoilla olevissa kanteleissa on selvästi kiinnitetty erityistä huomiota myös virityksen pysyvyyteen. Kielet esim. kulkevat viritystappeihin ns. kielinastan kautta, joka edesauttaa halutun kielen kireyden ja siten viritystason pysymisessä. Kielinastat edesauttavat myös kielen pysymistä linjassaan ja juuri oikealla paikallaan, joka myös helpottaa ja nopeuttaa vireen tarkistamista sekä kielen vaihtamista.

Vastaajista noin 10 % koki ongelmaksi sen, ettei kanteleita riitä jokaiselle lapselle tai työpaikalla ei ole erilaisia kanteleita. Tämä koski myös muita kuin ns. kanteleryhmiä. Musiikkileikkikoululla ei ole riittävästi kanteleita, jotta eri ryhmien lapset voisivat soittaa sitä yhtäaikaan. Kantelesoitinryhmissä lapsilla on useimmiten omat kanteleet, jolloin muut ryhmät pääsevät käyttämään talon omia kanteleita. Erilaisten kanteleiden puuttumisen tulkitsin niin, että vastaajan työpaikalla ei ole tavallisten viisikielisten kanteleiden lisäksi muita kanteleita, esim. piccolo-, basso- tai 10-kielistä kanteletta.

Reilu 13 % vastaajista koki opettavansa liian suuria ryhmiä, mikä koituu ongelmaksi kanteletta käytettäessä. Kanteleensoitto vaatii keskittymistä. Jos ryhmä on liian suuri, lasten kesken syntyy helposti levottomuutta. Suuressa ryhmässä opettaja ei myöskään ehdi ohjata lapsia yksilöllisesti, mikä taas on pienessä soitinryhmässä mahdollista. Tulkintani mukaan liian suurella ryhmällä tarkoitettiin sekä soitinryhmiä

että muitakin musiikkileikkikoulun ryhmiä. Tähän liittyy myös edellisessä kappaleessa esille nostettu ongelma, eli se, ettei kanteleita riitä jokaiselle lapselle yhtäaikaan. (ks. edellinen kappale)

”Käytän sitä itse paljon säestyssoittimena, mutta en opeta sitä musiikkileikkikoululaisille, koska he ovat liian pieniä sen soittamiseen ja ryhmät ovat suuria.” (ope 128, 40-v.)

Vaikka kanteleen hiljainen ääni koettiin soittimen hyväksi puoleksi, piti reilut 7 % vastaajista piirrettä myös kanteleen käyttöä rajoittavana ominaisuutena. Jos ryhmä on suuri, kanteleen hento ääni ei kuulu hyvin: ongelmalliseksi koettiin musiikkiliikunnan ja vauhdikkaampien laululeikkien säestäminen. Kanteleiden mikitysominaisuus tuo avun tähän, sillä vahvistetun kanteleen ääni kuuluu suurenkin ryhmän yli ja näin ollen myös äänekkäämmänkin liikunnan säestäminen kanteleella onnistuu.

”5-kielisen käyttö säestyssoittimena rajoittuu kolmeen sointuun.” (ope 27, 31-v.)

9 % vastaajista koki viisikielisen kanteleen sointurajoittuneisuuden soittimen ongelmana. Moni varmasti luulee, ettei kanteleesta löydy kuin ns. I, IV ja V-soinnut. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä kanteleella voi säestää sointurakenteeltaan hyvin monipuolisia lauluja. Vaikka kanteleella ei aina voida soittaa koko sointua, pystyy sillä soittamaan ainakin osan soinnun sävelistä. Esim. bassokanteleella tai laattasoittimen bassopaloilla voi soittaa soinnun pohjasävelen ja tuoda näin esiin soinnun varsinaisen funktion, jolloin koko sointu saadaan soitettua.

Muutamit vastaajista kokivat ongelmaksi sen, että ”soittimen sävellajia on vaikea vaihtaa lennossa”. Tulkitsin, että suurimmalla osalla vastaajista ei ole kanteleissaan ns. duuri-molli -vipua, joten duurista molliin siirtyminen ei onnistu ilman erillistä virittämistä. Muutama vastaajista koki ongelmaksi sen, ettei kanteleella voi vaihtaa sävellajia asteikosta toiseen, esim. D-duurista E-duuriin, kuten esim. pianolla pystyy helposti tekemään. Toisaalta, hyvin monet musiikkileikkikoulujen laulut ovat juuri D-duurissa, joten niitä on helppo säestää 5-kielisellä kanteleella. D-duuri-asteikko on myös korkeudeltaan sopiva lapsen äänialalle.

Muutamit kysymykseen vastanneista opiskelijoista kokivat hankalana kanteleen suppean ambituksen.

“Ahdas ambitus tekee vaikeaksi yhdistää nokkahuilun kanssa - -” (opisk. 34, 27-v.)

Yksittäisissä vastauksissa ongelmaksi koettiin ryhmäläisten erilaiset taidot. Vaikka lapset yleensä pyritään sijoittamaan ryhmiin mahdollisimman tasaisesti ikä- ja kehitystason mukaan, ryhmässä voi kuitenkin olla eritasoisia lapsia esim. motorisilta ja kognitiivisilta taidoiltaan. Tämä saattaa osoittautua ongelmalliseksi kanteleen soittamisessa. Toisaalta nykyisin kanteleensoittajien ikähaitari on laajentunut erilaisten apuvälineiden käyttämisen ansiosta.

Vastaajista lähes 13 % koki, ettei kanteleessa heidän mielestään ole sen käyttöä rajoittavia ominaisuuksia, vaan ryhmän mahdolliset ongelmat johtuvat jostakin muusta kuin itse kanteleesta. Joidenkin mielestä kanteleen käyttö on vain opettajasta kiinni. Osa vastanneista piti omien taitojen puutetta esteenä kanteleensoitolle.

“Eipä juuri rajoituksia, paitsi omat taidot. Käyttäisin varmaankin vielä enemmän, jos taitoni olisivat monipuolisemmat.” (ope 74, 39-v.)

6.5 Kanteleosaamisen kehittäminen ja työnkuvan laajentaminen

6.5.1 Kiinnostus kanteleen käytön laajentamiseen

Neljäs ja kyselyn viimeinen osio koski musiikkileikkikoulunopettajien ja alaa opiskelevien kanteleosaamisen kehittämistä ja työnkuvan laajentamista. Osion ensimmäisellä kysymyksellä 40 haluttiin selvittää, ovatko vastaajat kiinnostuneita laajentamaan kanteleen käyttöä musiikkileikkikoulutyössään. Analyysiin otettiin mukaan sekä valmistuneet että opiskelijat. Kysymykseen vastasi 100 valmistunutta ja 21 opiskelijaa.

Kiinnostusta kanteleen käytön laajentamiseksi osana musiikkileikkikoulutyötä oli kyselyvastausten mukaan runsaasti: 85 % vastanneista oli kiinnostunut laajentamaan

kanteleen käyttöä työssään. Loput 15 % kokivat nykyisen tilanteensa tällä hetkellä riittäväksi. Tulos kertoo siitä, että lähtökohtaisesti vastaajat ovat erittäin kiinnostuneita kehittämään kanteleosaamistaan.

6.5.2 Yhteistyö muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa

Tekevätkö musiikkileikkikoulunopettajat yhteistyötä muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa? Kysymyksessä 41 vastaajilla oli valittavanaan vaihtoehdot “Kyllä, millaisten tahojen kanssa?” ja “En”. Vastaajille ei siis ollut annettu vaihtoehtoja mahdollisista yhteistyötahoista. Kysymykseen vastasi yhteensä 103 valmistunutta ja 18 opiskelijaa.

TAULUKKO 14. Musiikkileikkikoulunopettajien tekemä yhteistyö muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa kanteleensoiton parissa. Vastausten osuudet prosentteina.

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=103)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=18)
Kyllä	31,1 %	16,7 %
Ei	68,9 %	83,3 %
Ei vastannut	2,9 %	16,7 %

Valmistuneista noin 31 % kertoi tekevänsä yhteistyötä muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa kanteleensoiton parissa ja noin 69 % taas ilmoitti, ettei tee yhteistyötä. Noin 3 % valmistuneista ei vastannut tähän kysymykseen. Opiskelijoista noin 83 % vastasi, ettei tee yhteistyötä muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa. Vain kolme opiskelijaa vastasi tekevänsä yhteistyötä ja heistäkin kaksi vain ”keikkaluontoisesti esim. konserteissa”. Tulos on melko odotettu, koska monelle opiskelijalle kantele on kuitenkin varsin uusi tuttavuus ja heidän mahdollisuutensa käyttää sitä musiikkileikkikoulunopettajan työssä voi useimmilla olla melko rajoittunut. Toisin sanoen opiskelijoilla ei välttämättä vielä ole mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä kanteleen parissa laajemmalla sektorilla.

Seuraavaan taulukkoon 15 on koottu valmistuneiden vastaukset koskien eri yhteistyötahoja. Koska opiskelijoista vain kolme vastasi tekevnsä yhteistyötä kanteleensoiton parissa, ei heidän vastauksistaan pystynyt tekemään vastaavaa jaottelua.

TAULUKKO 15. Yhteistyötä tekevien musiikkileikkikoulunopettajien toiminta muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa kanteleensoiton parissa.

	Vastausten lukumäärät	Vastausten osuudet
Kanteleensoitonopettajat	12	33,3 %
Muut musiikkileikkikoulunopettajat	9	25,0 %
Kansanmusiikinopettajat/-yhdyet	2	5,6 %
Muut instrumenttiopettajat ja -oppilaat	5	13,9 %
Soitinrakentajat	2	5,6 %
Kanttorit ja kirkkomuusikot	2	5,6 %
Muu vastaus	4	11,1 %
YHTEENSÄ	36	100,0 %

Kanteleyhteistyötä muiden tahojen kanssa tekevistä musiikkileikkikoulunopettajista noin 33 % kertoi toimivansa kanteleensoitonopettajien kanssa, mikä kuulostaa luonnolliselta. Yhtä loogiselta kuulostaa myös se, että 25 % vastasi toimivansa yhteistyössä muiden musiikkileikkikoulunopettajien kanssa. Kansanmusiikkiopettajat/-yhdyet saivat vain noin 6 %:n kannatuksen. Pieni prosenttiosuus saattaa kertoa siitä, että monissa oppilaitoksissa ei ole kansanmusiikin opetusta, joten ainakaan omalta paikkakunnalta ei näin ollen löydy yhteistyötahoja kansanmusiikin puolelta. Vain noin 14 %:ssa vastauksista tuli ilmi yhteistyön tekeminen muiden instrumenttiopettajien/-oppilaiden kanssa, mikä on mielestäni yllättävän pieni prosenttiosuus. Voisi ajatella, että instrumenttiopettajat esim. toisivat pikkuoppilaitaan useammin kanteleryhmän tunnille, jolloin esim. voitaisiin harjoitella yhteissoittoa: kantelistit säästäisivät vaikkapa huilistia.

Pari valmistuneista kertoi tekevnsä yhteistyötä soitinrakentajien kanssa kanteleensoiton parissa. Vastauksista ei käynyt ilmi, millaista tämä toiminta oli, eli tarkoittivatko he vastauksellaan kanteleiden hankintaa laajempaa yhteistyötä. Kanttoreiden tai yleensä kirkkomuusikoiden kanssa yhteistyötä ilmoitti tekevnsä niin ikään pari vastanneista.

Yksi vastanneista kirjoitti tekevänsä yhteistyötä, mutta ei kertonut millaisten tahojen kanssa. Vaikka kysymys koskikin yhteistyötä musiikin alan ammattilaisten kanssa, tuli yhdessä vastauksessa esiin yhteistyö myös päiväkodin henkilökunnan kanssa. Eräs vastaaja ilmoitti kuuluvansa kanteleensoiton kurssisuorituslautakuntaan. Näitä vastauksia sisällytettiin kohtaan "muu vastaus".

6.5.3 Oppimateriaalitalanne kanteleopetuksen näkökulmasta

Kyselyssä haluttiin myös selvittää opettajien käsityksiä musiikkileikkikoulukäyttöön tarjolla olevasta kanteleensoiton oppimateriaalista. Kysymyksessä 42 kysyttiin, koki vastajat, että lisäoppimateriaalille olisi ylipäättään tarvetta. Vastausvaihtoehtoina oli ”kyllä” ja ”ei”. Jatkokysymyksillä pyrittiin selvittämään, millaiseen käyttöön ja millaisilta musiikin tyylialueilta vastajat haluaisivat materiaalia. Kysymykseen vastasi 102 valmistunutta ja 20 opiskelijaa.

TAULUKKO 16. Tarvittaisiinko kanteleensoiton opetukseen mielestäsi lisää oppimateriaalia?

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=100)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=20)
Kyllä	82,0%	85,0 %
Ei	18,0%	15,0 %

Taulukosta 16 nähdään prosentteina sekä valmistuneiden että opiskelijoiden innostus kanteleensoiton oppimateriaalin lisäämiseen. Valmistuneista 82 % oli vastannut ”kyllä” ja loput 18 % ”ei”. Opiskelijoilla vastaavat luvut olivat 85 % ja 15 %. Toisin sanoen noin viidennes vastaajista oli sitä mieltä, että oppimateriaalia oli riittävästi tarjolla ja neljä viidesosaa toivoi lisää oppimateriaalia. Tulos on kysymyksen asettelusta johtuen odotettu. Harva luonnollisesti pitää uuden oppimateriaalin ilmestymistä huonona asiana, ellei sitten itse ole ollut tekemässä jo markkinoilla myynnissä olevaa kilpailevaa materiaalia.

Kysymykseen 42 liittyvässä jatko-osassa 43 kysyttiin, haluaisivatko musiikkileikkikoulunopettajat materiaalia omaan käyttöön eli ns. opettajan oppaan vai lapsille ope

tettavaa materiaalia tai kenties materiaalia molempiin tarkoituksiin. Kysymys siis sisälsi nämä kaikki kolme vaihtoehtoa ja alkuperäisenä ajatuksena oli, että vastaajat valitsisivat vain yhden annetuista vaihtoehdoista. Tätä ei ollut ilmeisesti tuotu riittävän selkeästi esille kysymyksen asettelussa, sillä 17 valmistunutta ja kaksi opiskelijaa oli valinnut useamman vaihtoehdon. Heistä 10 oli rastinut kaikki kolme vaihtoehtoa. Tämän vuoksi vastaukset tulkittiin niin, että kaikki ne kohdat, jotka vastaajan vastaus kattoi, huomioitiin vastauksessa. Eli jos vastaaja oli valinnut useamman kuin yhden vaihtoehdon, tulkittiin vastaus siten, että hän haluaa materiaalia sekä omaan käyttöön että lapsille. Kohtaan ”sekä itselle että lapsille” tulleet vastaukset käsiteltiin siten, että analyysissä laitettiin rastit kohtiin ”omaan käyttöön” sekä ”lapsille” ja kohta ”sekä itselle että lapsille” jätettiin analyysistä pois. Muihin kohtiin tulleet vastaukset käsiteltiin sellaisina kuin ne oli annettukin. Tällä vastausten käsittelyllä ei ole vaikutusta vastausten ja kyselyn luotettavuuteen, koska kaikki vastaukset olivat selkeästi tulkittavia ja tällä tavoin kaikki vastaukset saatiin käsiteltyä tasa-arvoisesti. Joka tapauksessa kysymys oli huonosti ja epäselvästi muotoiltu. Kysymyksen asettelu olisi pitänyt olla sellainen, jossa vastaajaa olisi pyydetty valitsemaan vain yksi vaihtoehto seuraavista: ”vain omaan käyttöön”, ”vain lapsille” ja ”sekä itselle että lapsille”.

Vaikka edellisessä kysymyksessä vain 82 valmistunutta oli vastannut ”kyllä” lisäoppimateriaalia koskevaan kysymykseen, oli jatkokysymykseen halunnut kuitenkin vastata 85 valmistunutta. Nämä kysymykset analysoitiin kuitenkin siinä mielessä erillisinä, että molemmissa kysymyksissä huomioitiin kaikki niihin tulleet vastaukset. Näin oli pakko menetellä, koska muuten vastausten tulkinta olisi ollut vaikeaa. Jotkut valmistuneista, jotka olivat jättäneet vastaamatta ensimmäiseen kohtaan, olivat vastanneet kuitenkin jälkimmäiseen jatkokysymykseen. Osa taas oli vastannut ensimmäiseen kohtaan ”kyllä”, mutta eivät olleetkaan enää määritelleet millaiseen käyttöön he oppimateriaalia kaipasivat. Opiskelijoiden vastauksissa ei vastaavaa epäselvyyttä ilmennyt.

TAULUKKO 17. Millaiseen käyttöön vastaajat haluaisivat lisää oppimateriaalia.

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=85)	Osuus opiskelijoiden vastauksis- ta (n=17)
Omaan käyttöön	94,1 %	94,1 %
Lapsille	84,7 %	64,7 %
Ei vastannut	20,6 %	22,7 %

Edeltävän taulukon 17 perusteella lähes kaikki vastaajat, eli noin 94 % sekä valmistuneista että opiskelijoista, toivoivat lisää oppimateriaalia opettajan käyttöön ja sitä kautta vinkkejä oman opetuksen monipuolistamiseen. Sen sijaan lapsille soveltuvaa kanteleoppimateriaalia toivoi noin 85 % valmistuneista, mutta vain 65 % opiskelijoista. Näkyykö tässä se, että opetustyössä olevat ovat ehtineet hyödyntää tarjolla olevaa oppimateriaalia jo pidemmän aikaa ja ehkä kyllästyneet käyttämään vuodesta toiseen samoja materiaaleja, kun taas vasta alaan perehtymässä olevat opiskelijat tuntevat löytävänsä helpommin mielenkiintoista ja tuoretta aineistoa lasten kanssa käytettäväksi.

Kysymyksen loppuosassa kysyttiin, miltä musiikin työalueilta vastanneiden mielestä tarvittaisiin lisää oppimateriaalia musiikkileikkikoulun kanteleensoiton opetukseen. Kysymys oli monivalintatyypinen ja vastaajien valittavina olivat vaihtoehdot ”lastenmusiikki”, ”kansanmusiikki”, ”populaarimusiikki” sekä näiden lisäksi kohta ”muu, mikä?”. Tähän kysymykseen vastasi 87 valmistunutta ja 17 opiskelijaa, joten valmistuneiden vastaajien määrä oli edelleen kasvanut kahdella kysymyksen edeltävään osaan nähden. Seuraavaan taulukkoon on koottu eri vastausvaihtoehtojen saamat prosenttiosuudet.

TAULUKKO 18. Jos mielestäsi kanteleensoiton opetukseen tarvittaisiin lisää oppimateriaalia, millaiseen tarpeeseen materiaalia haluaisit. Vastausten suhteelliset osuudet.

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=87)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=17)
Lastenmusiikki	87,4 %	58,8 %
Kansanmusiikki	69,0 %	82,4 %
Populaarimusiikki	37,9 %	47,1 %
Joku muu	16,1 %	11,8 %
Ei vastannut	18,7 %	22,7 %

Mielenkiintoista on, että vastausten perusteella oppimateriaalia lastenmusiikista toivoi lähes 90 % valmistuneista, mutta opiskelijoista vastaava osuus oli vain vajaa 60 %. Myös tässä todennäköisesti näkyy se, että opiskelijoilla on enemmän vielä hyödyntämätöntä materiaalia tarjolla lastenmusiikin alueella, eivätkä he siten kaipaa uutta materiaalia yhtä paljon kuin valmistuneet. Yllättävämpää mielestäni on se, että kyselyyn vastanneista opiskelijoista yli 80 % toivoi lisää oppimateriaalia kansanmusiikista, kun valmistuneista samaa mieltä oli vain vajaa 70 %. Mielestäni olisi ollut odotettavampaa, että opiskelijoiden vastauksissa kansanmusiikkioppimateriaalin osuus olisi jäänyt valmistuneiden vastauksia pienemmäksi. Populaarimusiikin saamat vastausosuudet olivat saman suuntaiset kuin kansanmusiikin saamat osuudet, mutta ovat mielestäni luontevat ja helposti selitettävissä. Vaikkei kansanmusiikki ja populaarimusiikki olekaan mitenkään toistensa vastakohtia, oli kuitenkin yllätys, että opiskelijoiden antamien vastausten osuudet olivat molemmissa kategorioissa valmistuneiden osuuksia suuremmat. En usko, että tulosta selittää ainakaan se, että opiskelijat kokisivat kanteleelle soveltuvaa kansanmusiikkia olevan liian vähän tarjolla. Populaarimusiikin alueelta noin 47 % opiskelijoista toivoi lisää oppimateriaalia kanteleelle, kun vastaavan toiveen esitti noin 38 % valmistuneista. Ehkä opiskelijat ovat ottaneet kanteleen modernisoitumisen ja sitä myötä myös kanteleella soitettavien musiikkityylien laajentumisen valmistuneita helpommin vastaan. Koska erot valmistuneiden ja opiskelijoiden tuloksissa ovat noinkin merkittävät, ei vastanneiden opiskelijoiden pienemmän määrän pitäisi selittää koko tulosta.

Kohtaan ”muu, mikä?” tulleissa vastauksissa kolme vastaajaa toivoi improvisointia tukevaa kantelemateriaalia, kuten asteikkoja, kuvia, äänipartituureja ja ylipäätään ideoita improvisoinnin hyödyntämiseen. Kahdessa vastauksessa toivottiin erilaisia

kanteleensoittovinkkejä ja materiaalia kanteleen erilaisista käyttömahdollisuuksista musiikkileikkikoulussa. Kaksi vastaajaa nosti esille ruotsinkielisen kanteleoppimateriaalin puuttumisen, mikä kaksikielisessä maassa koettiin selkeäksi puutteeksi. Niin ikään kaksi vastaajaa toivoi kanteleelle soveltuvaa klassista musiikkia, yksi vastaaja ”muiden maiden musiikkia” ja yksi hengellistä musiikkia. Eräs vastaaja toivoi materiaalia kanteleyhtyeelle ja toinen lapsille suunnattua kanteletehtäväkirjaa. Ylipäätään oltiin sitä mieltä, että on ”tärkeää, että uusia opaskirjoja on ilmestynyt”. Eräs vastaaja toivoi lisää ”uudentyyppistä”, modernimpaa näkökulmaa musiikkileikkikoulujen oppimateriaalitarjontaan. Tässäkään kysymyksessä kukaan vastanneista ei maininnut taustanauhojen käyttöä (ks. 6.3.9).

6.5.4 Kiinnostus kantelekoulutukseen

Ovatko kyselyyn vastanneet kiinnostuneita kantelekoulutuksesta? Koulutuskiinnostusta haluttiin selvittää kysymyksellä 44, jossa vastaajilla oli valittavana vaihtoehdot ”kyllä” ja ”ei”. Jos kysymykseen vastasi ”kyllä”, piti siirtyä seuraavaan kolmiosaiseen jatkokysymykseen.

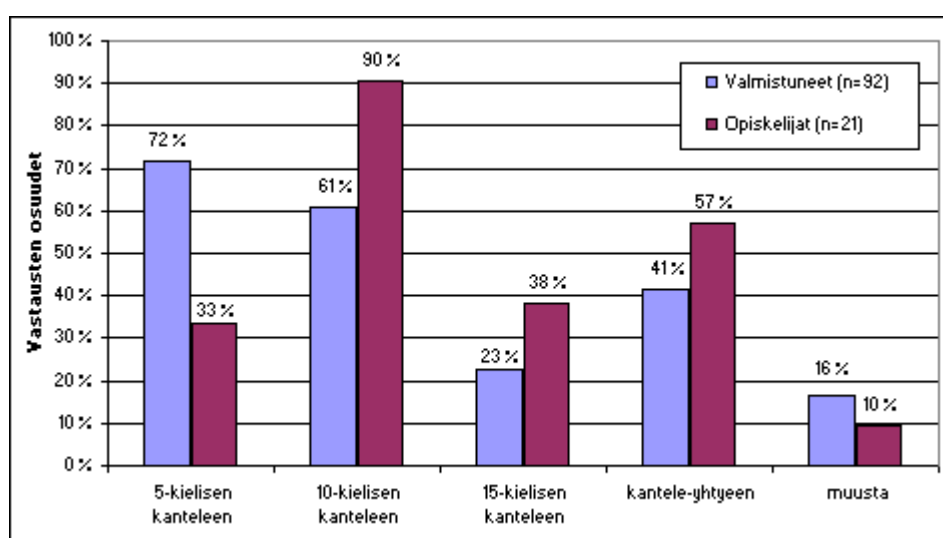
TAULUKKO 19. Kiinnostus kantelekoulutukseen. Vastausten prosentiosuudet.

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=106)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=22)
Kyllä	86,8%	95,5%
Ei	13,2%	4,5%

Yksi valmistunut jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Noin 87 % valmistuneista ilmoitti olevansa kiinnostunut kantelekoulutuksesta. Opiskelijoista vain yksi ilmoitti, ettei ole kiinnostunut kantelekoulutuksesta. Koulutuksesta kiinnostuneiden opiskelijoiden prosenttiosuus oli siis noin lähes 96 %. Näiden perusteella halukkuus kantelekoulutukseen näyttää olevan todella suurta. Uskoisin, että tähän on yhtenä merkittävänä syynä kanteleen muodonmuutos ja sen kautta tulleet uudet soittotyylit ja -tavat. Toisaalta myös kysymyksen asettelu saattoi ohjata vastaamaan ”kyllä”.

Harva yleensä kieltäytyy oman alan lisäkoulutuksesta, jos kiinnostusta kysytään ilman muita ehtoja. Jos haluaa oppia uutta, on järjestetty kurssi itseopettelua helpompi vaihtoehto.

Kolmiosaisen jatkokysymyksen 45 ensimmäisessä osassa haettiin vastausta siihen, millaiselle koulutussisällölle musiikkileikkikouluopettajien keskuudessa olisi kysyntää. Monivalintakysymyksen vastausvaihtoehtoina oli koulutusta ”5-kielisestä kanteleesta”, ”10-kielisestä kanteleesta”, ”15-kielisestä kanteleesta”, ”kantele-yhtyeestä” tai ”jostakin muusta koulutuksesta, mistä?”.

KUVA 35. Vastaajien kiinnostus erisisältöisiä kantelekoulutuksia kohtaan.

Kuten kuvasta 35 nähdään, ovat erilaiset koulutustyyppit keränneet yhteensä paljon enemmän kannatusta, kuin mitä vastaajia määrällisesti on. Monet vastaajista olivatkin kiinnostuneita useammasta kuin yhdestä koulutustyyppistä. Eniten kiinnostusta valmistuneiden keskuudessa oli 5-kielisen kanteleen koulutusta kohtaan, noin 72 % valmistuneista. 5-kielinen kantele on yleisin lasten kanssa musiikkileikkikouluissa käytettävä kantele, joten moni vastaajista haluaisi varmasti siksi lisävinkkejä juuri 5-kielisen kanteleen käyttöön. Opiskelijoista valtaosaa kiinnosti 10-kielisen kanteleen koulutus, noin 90 % opiskelijavastauksista, kun taas 5-kielisen kanteleen koulutuksesta kiinnostuneita oli vain noin 33 % opiskelijoista. Musiikkileikkikoulunopettaja-opintoihin kuuluu kurssi 5-kielisen kanteleen

perusteista, joten suurin osa opiskelijoista ei näin ollen ehkä kaipaa opintojensa aikana lisäkoulutusta 5-kielisestä kanteleesta. 10-kielinen kantele taas jää monille 5-kielistä vieraammaksi opintojen aikana, joten suurempi kiinnostus sen koulutusta kohtaan selittynee näin. Myös valmistuneista vastaajista melko suuri osa, noin 61 %, oli kyselyn mukaan kiinnostunut 10-kielisen kanteleen koulutuksesta. Vaikka 10-kielinen kantele on musiikkileikkikouluissa harvoin lapsen soittimena, saa opettaja helposti esim. säestyksiin lisäväriä käyttämällä 10-kielistä kanteletta. 23 % valmistuneista ja 38 % opiskelijoista oli kiinnostunut myös 15-kielisen kanteleen koulutuksesta.

Kanteleyhtyeen koulutuksesta kiinnostuneita oli valmistuneista noin 41 %, mikä on myös melko suuri osuus ja kertoo nykypäivän tilanteesta: kantele mielletään myös bändisoittimeksi. Opiskelijoista jopa 57 % oli kiinnostunut kanteleyhtyeen koulutuksesta. Noin 16 % valmistuneista ja noin 10 % opiskelijoista toivat esiin myös muita koulutusteemoja, joista he olisivat kiinnostuneita. Esille nostettiin mm. bassokantele, Koistisen Wing-kanteleet sekä kanteleen käytön integrointi muihin soittimiin ja taiteen aloihin. Eräs vastaajista mainitsi erikseen, että haluaisi ”perinteestä poikkeavia soittotapoja”. Toivottiin ”kanteleen uusia käyttömahdollisuuksia eri musiikkityyleissä” sekä ”uusia sävellyksiä ja sovituksia kanteleyhtyeelle ja muille musiikkileikkikoulun soittimille”. Yksi vastaajista haluaisi koulutusta myös ”sähkökanteleille ja konserttikanteleille”.

Jatkokysymyksen 45 toinen osa käsitteli koulutuspaikan sijaintia eli vastaajilla oli valittavanaan jompikumpi vaihtoehdoista ”haluan koulutusta vain omalla paikkakunnalla” ja ”olen valmis matkustamaan koulutusta varten”. Tähän vastasi yhteensä 89 valmistunutta ja 21 opiskelijaa. Kaksi kysymykseen vastanneista oli vastannut molempiin kohtiin (”vain omalla paikkakunnalla” ja ”olisin valmis matkustamaan koulutusta varten”). Nämä vastaukset pidettiin mukana analyysissä sellaisenaan, koska ne kompensoivat toinen toisensa, eivätkä siten muuta painotuksia vaihtoehtojen välillä. Allaolevan taulukon prosenttiosuudet valmistuneille laskettiin kaikkien annettujen vastausten (n=92) perusteella.

TAULUKKO 20. Koulutuspaikan sijainnin vaikutus koulutukseen osallistumiseen.

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=92)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=21)
Osallistuisin vain omalla paikkakunnalla pidettävään koulutukseen	32,6%	47,6%
Olen valmis matkustamaan	67,4%	52,4%

Noin 67 % valmistuneista ilmoitti olevansa valmis matkustamaan toiselle paikkakunnalle koulutusta varten, kun taas noin 33 % valmistuneista vastaajista kertoi osallistuvansa koulutukseen vain, jos se järjestettäisiin omalla paikkakunnalla. Luvut kuulostavat mielestäni järkeviltä, sillä työssä käyvillä on yleensä enemmän varaa maksullisiin kursseihin ja työnantaja saattaa jopa kustantaa tällaiset ammatilliset lisäkoulutukset. Toisaalta heillä voi olla helpommin myös intoa uusille kursseille, vaikka ne järjestettäisiinkin toisella paikkakunnalla, koska edellisistä kursseista ja opinnoista voi olla jo aikaa. Opiskelijoista vastaavat prosenttiosuudet olivat oman paikkakunnan koulutuksiin noin 52 % ja ulkopaikkakunnan kursseihin noin 48 % eli opiskelijoista noin puolet koki, että voisivat matkustaa koulutusta varten. Myös nämä lukemat kuulostavat loogisilta, sillä opiskelijat eivät ehkä enää kaipaa uusia kursseja omien opintojensa oheen, etenkin jos ne järjestetään kauempana toisella paikkakunnalla ja jos niitä ei saa sisällytettyä suoritettavaan tutkintoon. Toisaalta opiskelijoiden into ulkopaikkakunnalla järjestettäviin kursseihin olisi voinut olla pienempikin.

Jatkokysymyksen 45 viimeisessä osassa selvitettiin kantelekoulutuksen hintaa ja olisivatko vastaajat valmiita henkilökohtaisesti maksamaan kantelekoulutuksesta.

TAULUKKO 21. Olisitko valmis henkilökohtaisesti maksamaan kantelekoulutuksesta?

	Osuus valmistuneiden vastauksista (n=82)	Osuus opiskelijoiden vastauksista (n=21)
Osallistuisin vain, jos työnantaja kustantaisi koulutuksen.	35,4 %	14,3 %
Kyllä, olisin valmis maksamaan henkilökohtaisesti. Kuinka paljon?	64,6 %	85,7 %

Viisi henkilöä vastasi tämän kysymyksen molempiin kohtiin, vaikka kohdista olisi pitänyt valita vain toinen. Näitä vastauksia ei otettu analyysiin mukaan, koska vastaukset olivat täysin ristiriidassa toistensa kanssa. ”Kyllä, olisin valmis henkilökohtaisesti maksamaan kantelekoulutuksesta” -kohtaan vastasi noin 65 % valmistuneista ja noin 86 % opiskelijoista. Opiskelijoiden prosenttiosuus oli mielestäni yllättävän suuri. Toisaalta toinen vastausvaihtoehto ”osallistuisin vain, jos työnantaja kustantaisi koulutuksen”, oli heidän kannaltaan hankala valita. Vain muutama opiskelijoista ilmoitti käyvänsä opintojen ohella töissä, joten suurimmalla osalla opiskelijoista ei ole mahdollisuutta siihen, että työnantaja maksaisi koulutuksen.

Vastaajia pyydettiin lisäksi määrittämään, minkä verran he olisivat valmiita maksamaan kantelekurssista. Vain 34 valmistunutta ja yhdeksän opiskelijaa ilmoittivat vastauksessaan hinnan kurssille. Hintahaitari vaihteli opiskelijoilla 20 ja 100 euron välillä. Valmistuneilla hintaehdotukset vaihtelivat 30 eurosta aina 500 euroon asti. Yleisin hintaluokka oli 100 ja 200 euron välillä. Kysymys oli huonosti aseteltu, sillä vastaajilla nousi esille ajatuksia, kuten ”riippuu kurssin pituudesta, kurssin vetäjästä jne.” Jotta kysymykseen olisi ollut helpompi vastata ja vastauksia siten tullut enemmän, olisi kysymyksen asettelussa pitänyt määritellä tarkemmin esim. jonkinlainen kurssin taso, jossa olisi tullut ilmi kurssin pituus, sisältö, järjestäjä, mahdollinen yöpyminen ja muut oheiskulut. Tällaiselle kurssikuvaukselle olisi varmasti ollut helpompi määrittää hinta.

6.5.5 Kanteleen tulevaisuus musiikkileikkikouluosoittimena

Millaisena musiikkileikkikoulunopettajat ja alaa opiskelevat kokevat suuren muodonmuutoksen kokeneen kanteleen tulevaisuuden? Vastaajien ajatuksia kanteleen tulevaisuudesta musiikkileikkikouluosoittimena kysyttiin avoimella ja samalla kyselyn viimeisellä kysymyksellä 46, johon vastasi 100 valmistunutta ja 21 opiskelijaa.

Suurin osa vastanneista koki kanteleen tulevaisuuden vankkana ja valoisana, jopa nousujohteisena. Vastaajista noin 7 % toivoi vastauksessaan erityisesti, että kanteleella olisi käyttöä tulevaisuudessakin. Osa heistä oli sitä mieltä, että kantele voisi saada enemmänkin sijaa musiikkileikkikouluosoittimena. Osa kysymykseen vastanneista taas koki kanteleen jo saavuttaneen pysyvän aseman musiikkileikkikouluosoittimena.

Modernien kanteleiden katsottiin lisäävän kiinnostusta kanteleita kohtaan. Yllättävän suuri osuus, vajaa 20 %, kysymykseen vastanneista koki modernien kanteleiden myötä tulleiden uudistusten vahvistavan entisestään kanteleen asemaa musiikkileikkikouluosoittimena. Koettiin, että modernit kanteleet saattavat innostaa kanteleensoittoon myös heitä, jotka eivät ole aiemmin kiinnostuneet soittimesta. Tulkintani mukaan pari vastanneista mielsi, että modernit kanteleet ovat vain sähkökanteleita. He toivoivat, että perinteiset kanteleet säilyisivät myös käytössä.

” - - kaiken ei tarvitse olla sähköistä.” (ope 35, 47-v.)

Sähköistys on kuitenkin vain yksi modernien kanteleiden ominaisuus. Käytännössä suurinta osaa musiikkileikkikoulujen kanteleista soitetaan akustisesti, myös kanteleita, joissa on magneettimikrofoni. Sähköisiä soittimista saadaan vasta liittämällä mikrofoni vahvistimeen plugijohdolla. ”Kanteleperheen isä”, bassokantele, tulee toki paremmin esille vahvistettuna, mutta sitäkin on mahdollista soittaa täysin akustisesti. Sähköistys on mielestäni hyvä lisä esim. kanteleiden bändisoittoon tai lavakonsertteihin, joissa kanteleen ääni akustisena helposti hukkuu suureen tilaan. Lisäksi vahvistamalla saadaan esim. melodiaa soittava kantele hyvin komppiryhmästä kuuluville. Eräs kysymykseen vastannut koki uudet ominaisuudet, kuten olkahihnat, duuri-mol

livaihtajat, erilaiset soittotyylit ja -tekniikat tuovan uusia ulottuvuuksia kanteleen käyttöön.

”Uskon ja toivon että kantele säilyy musiikkileikkikouluosoittimena tulevaisuudessakin. Uudet, modernit kanteleet ovat varmasti lisänneet kanteleen suosiota ja "sähköisinäkin" ne ovat hieno juttu isommille lapsille (ja aikuisille), mutta muskarissa kannattaisin kyllä perinteistä linjaa.” (ope 124, 54-v.)

”Ainakin itse tulen käyttämään sitä sekä itse, että yli 5-vuotiaiden kanssa soitinryhmissä. Uskon että korkealaatuisten kanteleiden myötä myös esim. vanhempien arvostus soitinta kohtaan on noussut.” (ope 136, 30-v.)

”Toivon, että mus.oppilaitokset hankkisivat sekä moderneja pienkanteleita että isoja koti- tai konserttikanteleita. Silloin ehkä muskarilaiset innostuisivat soittimesta. Nyt ainakin meidän oppilaitoksessamme pienkantele on perinnesoitin. Vanha, tyttöryhmän soitin, jota käytetään vanhainkodissa esiintymissoittimena (ketään muuta se ei kiinnosta). Omasta puolesta pyrin mainostamaan kanteletta => tekemään kaikkeni, että irtoaisimme "perinnesoittimesta" monipuoliseen soittimeen - - Toivon, että lapsetkin kokevat, että kantele on hieno bändisoitin!” (ope 88, 30-v.)

Musiikkileikkikoulunopettajakoulutusta ja muita alan kursseja pidettiin tärkeässä asemassa kanteleen tunnetuksi tekijöinä. Musiikkileikkikoulunopettajien koulutukseen on vastausten mukaan panostettava sekä tarjottava koulutusta myös jo kentällä työskenteleville. Toisaalta uuden omaksuminen vaatii myös opettajalta panostusta. Merkittäväksi koettiin myös opettajan motivaatio: jos opettaja itse on kiinnostunut kanteleesta, soittaa sitä ja antaa soittamisen mahdollisuuden myös lapsille, on lapsilla suurempi mahdollisuus innostua soittimesta ja näin perinne saadaan jatkumaan. Jos opettaja taas väheksyy soitinta, ei anna lasten koskea soittimeen, eikä itsekään soita kanteletta, on hyvin todennäköistä, etteivät myöskään lapset kiinnostu kanteleesta.

”Jos musiikkileikkikoulunopettajia koulutetaan opiskeluvaiheessa kanteleen käyttöön, he varmasti myös käyttävät sitä työssään.” (ope 117, 54-v.)

Perinteen vaaliminen tuli esiin kymmenessä vastauksessa. Tulkintani mukaan tämä ei tarkoita niinkään perinteisten kanteleiden säilyttämisen puolesta puhumista, vaan

kanteleen vaalimista yleensä, koska soitin vahvasti liitetään suomalaiseen kansanperinteeseen. Yksittäisiä epäilyjä kanteleen säilymisestä tuli myös esille. Vastaajat kokivat, ettei kantele välttämättä olekaan enää itsestäänselvyys musiikkileikkikoulu-soittimena, sillä sen rinnalle on tullut muita kilpailevia soittimia, kuten rumpuja, jotka ovat vallanneet/valtaamassa kanteleelta alaa. Muut soittimet vievät paikan, jos kanteleen mainostamisesta ei huolehdi tarpeeksi. Toisaalta taas eräästä vastauksesta paistoi pelko kanteleen ylivallasta muihin musiikkileikkikoulu-soittimiin nähden.

”Paras valinta, mutta rytmisoittimia ja laattasoittimia tulee käyttää siinä rinnalla.” (ope 131, 53-v.)

Ruotsinkielisillä paikkakunnilla työskentelevät kaipasivat kyselyn mukaan kanteleen tuomista enemmän esille ruotsin kielellä. He kokivat kanteleen itsestäänselväksi suomenkielisille, mutta ruotsinkielisten keskuudessa soitin on heidän mielestään vieraampi. Kukaan vastaajista ei tyrmännyt kanteletta ja sen tulevaisuutta musiikkileikkikoulu-soittimena.

6.6 Tutkimustulosten yhteenveto

”Kantele musiikkileikkikoulussa” -kyselyyn vastasi yhteensä 107 valmistunutta musiikkileikkikoulunopettajaa ja 22 alan opiskelijaa. Kaikki heistä eivät kuitenkaan vastanneet jokaiseen kysymykseen, joten eri kysymyksissä on eri määrä vastanneita. Kanteleryhmiä koskevissa kysymyksissä on otettu huomioon vain valmistuneiden vastaukset, koska opiskelijoista vain kolme ilmoitti ohjaavansa kanteleryhmää.

6.6.1 Kantele yleisesti musiikkileikkikouluryhmissä

Vastaajien kanteletausta oli moninainen. Valmistuneista noin 79 %:lla oli kuulunut musiikkileikkikoulunopettajaopintoihin kurssi kanteleensoiton perusteista ja opiskelijoista noin 91 % kertoi käyneensä vastaavan kurssin. Opintojen ulkopuolisilla kantelekurseilla oli vastausten mukaan käynyt noin 42 % valmistuneista ja noin 27 % opiskelijoista. Reilut 24 % valmistuneista ja noin 9 % opiskelijoista kertoi opiskelleensa itse kanteleensoittoa työn ohessa. Vain muutama valmistuneista ilmoitti, ettei ollut opiskellut kanteleensoittoa. Opiskelijoista lähes 23 % vastasi kanteleen olevan heidän sivuinstrumenttinsa. Vastaava osuus valmistuneista oli vain noin 4 %. Niin ikään vain noin 4 % valmistuneista ilmoitti kanteleen olleen heidän pääinstrumenttinsa.

Opettaja voi saada kipinän kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa monelta eri taholta. Suurin osa (valmistuneista noin 80 % ja opiskelijoista noin 91 %) vastanneista kertoi kiinnostuneensa kanteleesta musiikkileikkikoulusoittimena jo opintojensa aikana. Seuraavaksi yleisin innostuksen lähde vastausten mukaan oli opintojen ulkopuoliset kantelekurssit, joiden innoittamana kanteleesta kertoi kiinnostuneensa noin 23 % valmistuneista ja lähes 14 % opiskelijoista. Muut opettajat innostivat noin 27 % opiskelijoista kanteleen käyttöön, kun taas valmistuneilla osuus oli lähes 21 %. Valmistuneista noin 17 % kertoi kiinnostuneesta kanteleen käytöstä työpaikan innoittamana. Yksittäisiä vastauksia saivat myös kirjallisuus, markkinointi ja lasten vanhemmat innoittajana.

Kyselyn avulla haluttiin kartoittaa myös millaisia kanteleita (perinteisiä ja moderneja) musiikkileikkikouluissa on käytössä. Vastausten mukaan lähes puolessa musiikkileikkikouluista on käytössä ”vain perinteisiä” kanteleita eli perinteinen kantele on enemmistönä musiikkileikkikoulujen kantelekentässä. Pelkästään moderneja kanteleita käyttäviä musiikkileikkikouluja on harvassa, mutta ”sekä perinteisiä että moderneja” kanteleita käyttävissä oppilaitoksissa kertoi työskentelevänsä noin 25 % valmistuneista. Kun tähän lisätään vielä valmistuneet, jotka ilmoittivat käyttävänsä ”enimmäkseen perinteisiä” kanteleita, saadaan vastausprosentiksi molempia kanteleita käyttäville noin 50 %, kuitenkin siten, että näissä ”sekaryhmissä” perinteisten kanteleiden osuus on keskimäärin moderneja suurempi.

Varsinaisten kantelesoitinryhmien lisäksi kantele oli valmistuneiden mukaan käytössä pääosin joko ”hyvin aktiivisesti” tai ”melko aktiivisesti” opettajan soittimena. Noin 44 % mukaan kantele on lapsen soittimena kanteleryhmien lisäksi vain silloin tällöin. Valmistuneista vain 5 % kertoi kanteleen olevan aktiivisesti lapsen soittimena. Lastenkonserteissa säestyssoittimena kantele on vastausten mukaan yleisimmin (28 %) käytössä melko aktiivisesti, mutta tuloksissa lähellä tuli myös vastausvaihtoehto ”soittimena soittimien joukossa”. Opiskelijavastaukset olivat samansuuntaiset kuin valmistuneilla. Myös käyttö opettajan soittimena oli opiskelijoilla vastausten mukaan yleisimmin hyvin aktiivista (45 %). Tosin opiskelijoista 64 % ilmoitti käyttävänsä kanteletta lapsen soittimena vain silloin tällöin. Opiskelijoista suurempi määrä (14 %) vastasi, ettei käytä kanteletta lainkaan lapsen soittimena. Valmistuneilla osuus oli 8 %. Tuloksissa kävi myös ilmi, että kaikki vastaajat eivät käyttäneet kanteletta ollenkaan lapsen soittimena ja säestyssoittimena esim. lastenkonserteissa. Syinä lapsen soittimena käyttämättömyyteen mainittiin mm. kanteleensoittoon liian nuoret lapset ja se, ettei kanteleita ole oppilaitoksella tarpeeksi käytössä. Vastauksia siihen, ettei kanteletta käytetty säestyssoittimena konserteissa perusteltiin mm. kanteleen hiljaisella äänellä ja konserttien vähyydellä.

Valmistuneiden keskuudessa kanteleen käyttö opettajan soittimena oli yleistä kaikissa ikäryhmissä. Opiskelijat käyttivät vastausten mukaan kanteletta eniten perheryhmissä, mutta yleistä käyttö oli myös muissa ryhmissä. Käyttö kuitenkin vähäni 6-vuotiaiden ryhmään tullessa. Valmistuneiden mukaan kanteleen käyttö

lapsen soittimena yleistyy vauvaryhmistä 6-vuotiaiden ryhmään tultaessa. Yleisintä käyttöä oli 6-vuotiailla (87 %), mutta myös 5-vuotiaiden ryhmissä (82 %) kantele oli vastausten mukaan yleisesti käytössä. Hyppy 5-vuotiaista 4-vuotiaisiin oli suuri (lähes 30 prosenttiyksikköä), mutta sitä nuorempien kanssa kanteletta käytettiin tasaisemmin lukuunottamatta vauvaryhmiä, joissa kantele oli vastausten mukaan käytössä 7 %:lla valmistuneista. Lisäksi kantele oli melko aktiivisesti käytössä myös mm. koululaisten musiikkivalmennusryhmissä ja kantelebändeissä ja kehitysvammaisten lasten ja nuorten ryhmissä. Opiskelijoista 50 % käytti kanteletta sekä 4- että 6-vuotiaiden ryhmissä lapsen soittimena, kun taas vastaava prosenttiosuus 5-vuotiaiden ryhmissä opiskelijoilla oli noin 64 %. Vauvaryhmiä kohti mentäessä kanteleen käyttö lapsen soittimena laski tulosten mukaan melko tasaisesti.

82 % valmistuneista oli sitä mieltä, että kanteleen käytössä on heidän oppilaitoksessaan jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä. Opiskelijoilla vastaava osuus oli 57 %. Jatkuvuus ymmärrettiin kuitenkin eri tavoin, mutta suurin osa vastanneista oli ymmärtänyt kysymyksen kuten se oli tarkoitettukin. Hyvänä esimerkkinä kanteleen käytön jatkuvuudesta on seuraava vastaajan kommentti.

”Kanteleita ”mainostetaan” ja käytetään tavallisissa perhe- ja leikkiryhmissä => moni jatkaa 4v./pikkusoittajaryhmään => siitä 5v./jatkavaan pikkusoittajaryhmään jne. 6v./soitinryhmään/bändiin/perhemusisointiin => opiston kanteleluokkalaisista suuri osa vanhoja muskarilaisia.” (ope 129, 29-v.)

Monenlaisilla tekijöillä on vaikutusta, kun kanteleita hankintaan musiikkileikkikouluun. Vastausten mukaan sekä valmistuneet että opiskelijat arvostivat kanteleen hankinnassa erittäin paljon kanteleen laatua ja yksilön aiempia kokemuksia. Kanteleen hinnalla oli ylivoimaisesti useimmille ”melko paljon” merkitystä. Värillä taas oli vastanneiden mukaan annetuista vaihtoehdoista vähiten merkitystä kanteleen hankinnassa. Tuloksista on tulkittavissa, että suurin osa vastanneista ei osannut ottaa kantaa modernisuuteen, mutta kanteleen perinteisyys merkitsi suurimmalle osalle vastaajista ”melko paljon”. Niin ikään kanteleen materiaali merkitsi yleisimmin ”melko paljon” kanteleen hankinnassa. Merkki sekä hankinnan helppous saivat myös eniten vastauksia kohtaan ”melko paljon”. Kohdas

sa ”muu, mikä” erittäin tärkeänä pidettiin mm. kanteleen vireessä pysymistä ja käytännöllisyyttä sekä kanteleen sointia. Hajaääniä saivat mm. puolisävelaskelvaihtaja ja kanteleen huollettavuus.

Kanteleen hankintakanavista ”erittäin kiinnostavana” ja ”melko kiinnostavana” pidettiin vain kanteleen hankintaa suoraan valmistajalta. Suoramarkkinointi keräsi arvosanoja laajemmin, mutta kuitenkin eniten kohtaan ”melko kiinnostava”. Internetin verkkokaupan saaneet vastaukset jakaantuivat vielä laajemmalle, mutta siihen ei yleisimmin osattu ottaa kantaa. Musiikkiliike taas koettiin yleisimmin ”melko huonoksi” kanteleen hankintakanavaksi. Myös opiskelijat kokivat kanteleen hankinnan suoraan valmistajalta parhaana hankintaväylänä, mutta Internetin verkkokauppa sai heiltä eniten kannatusta kohtaan ”melko huono”. Musiikkiliikkeen opiskelijat taas kokivat ”melko kiinnostavaksi” kanteleen hankintapaikaksi. Suoramarkkinointia opiskelijat pitivät niin ikään ”melko kiinnostavana”, mutta hyvin lähelle tuli myös arvosana ”en osaa sanoa”.

Sekä valmistuneet että opiskelijat kokivat kurssit/koulutuksen ”erittäin kiinnostavana” hankittaessa tietoa kanteleesta. Myös kollegoilta saatua tietoa pidettiin yleisimmin ”erittäin kiinnostavana”. Alan lehdet ja kirjallisuus koettiin molemmat ”melko kiinnostavana”, kun taas Internetiä pidettiin selkeästi huonoimpana tiedonhankintakanavana.

Viisikielinen kantele oli vastanneiden mukaan kanteletyypeistä yleisimmin käytössä musiikkileikkikouluissa ja eniten nimenomaan säestyssoittimena. Vauvaryhmissä kantele oli pääasiassa opettajan säestyssoitin, mutta muutamat vastaajat kertoivat antavansa myös vauvojen kokeilla kanteletta. 1-2-vuotiaiden ryhmissä kantele oli lisäksi käytössä jonkin verran myös lapsen soittimena. 3-4-vuotiaiden ryhmissä kantele oli käytössä pitkälti samoin kuin perheryhmissä. Jotkut vastaajista kertoivat opettavansa 4-vuotiaille sointusoiton ja näppäilyn alkeita. Osa aloitti kanteleen kokeilun vastausten mukaan vasta 3-4-vuotiaiden kanssa. Yleistä oli aloittaa sointusoiton ja jonkin verran myös näppäilyn opettamista 5-vuotiaille. Jotkut aloittivat opettamisen vasta 6-vuotiaille tai monipuolistivat sointuopetusta ja opettivat heille haastavampaa näppäilyä. Varsinaisia kanteleryhmiä tarjottiin yleisesti 5-vuotiaista alkaen. Yli 7-

vuotiaiden ryhmissä kantele mainittiin muutamissa vastauksissa osaksi yhtyesoittoa. 10-kielinen kantele oli vastaajista 16 % mukaan käytössä opettajan säestyssoittimena. Niin ikään 16 % vastasi, että ei käytä kyseistä kanteletta. Soitinta ei joko ole tai sen soittamista ei hallita. Valtaosalla vastaajista ei ollut kokemusta bassokanteleesta, mutta soitinta kohtaan oli kiinnostusta. Myös piccolokantele oli melko vähäisellä käytöllä, mutta pääasiassa sitä käytettiin efektisoittimena ja soinnin rikastajana. Muutamilla vastaajista oli tunneilla jonkin verran käytössä myös konserttikantele tai jokin muu yli 10-kielinen kantele.

6.6.2 Kantelesoitinryhmät

Musiikkileikkikoulunopettajiksi valmistuneista 107:stä vastaajasta 72:lla oli yksi tai useampi kanteleryhmä. Vastausten mukaan eniten oli sellaisia opettajia, joilla oli vain yksi kanteleryhmä, mutta yleistä oli myös, että ryhmiä on 2-4. Yhdessä ryhmässä oli yleisimmin 6-8 lasta.

Kanteleen ryhmäopetusta tarjottiin vastausten mukaan lähes jokaisessa oppilaitoksessa ainakin 6-vuotiaille lapsille. Toiseksi yleisimmin ryhmäopetusta oli tarjolla 5- ja 7-vuotiaille lapsille (noin 66 % ja 67 % vastanneista). Noin 11 %:n mukaan tarjontaa oli myös 4-vuotiaille sekä 38 %:n mukaan myös yli 7-vuotiaille lapsille. Kanteleryhmissä aloittaneiden määrä on kolmen viime vuoden aikana vastausten mukaan kasvanut lähes 50 %-yksikköä.

Kanteleen hankintatapana ryhmätilaus sai suurimman kannatuksen (84 %). Noin 47 % kertoi, että oppilaat hankkivat itse kanteleensa ja noin 29 %:n mukaan soitin oli oppilaalla lainassa.

Kanteleen ryhmäopetuksen hyväksi puoleksi valtaosa, noin 42 %, vastanneista koki sen, että lapsi saa musisoida ryhmässä. Vastauksissa tärkeinä esiin nousi myös asioita, joita lapsi oppii kanteleryhmässä. Lapset oppivat toisiltaan sekä näkemällä että kuuntelemalla. Ryhmässä sosiaaliset taidot paranevat sekä keskittymiskyky kehittyy. Ryhmässä on mahdollisuus myös monipuoliseen musisointiin. Lähes 29 %

piti hyvänä puolena sitä, että ryhmässä voidaan koota erilaisia soitinkokoonpanoja ja näin soittaa pienissä orkestereissa ja kokea yhteissoiton riemua. Kanteletta pidettiin hyvänä ryhmäsoittimena sen helppouden ja suuressakin ryhmässä soitettuna kauniina pysyvän äänen ansiosta.

Kanteleen ryhmäopetuksen ongelmiksi vastaajista noin 29 % koki lasten tasoerot taidoissa, motivaatiossa ja motoriikassa. 24 % vastanneista mainitsi ongelmaksi, jos kanteleryhmä on liian suuri. Lasten yksilöohjaukseen ei silloin jää tarpeeksi aikaa ja lasten keskittyminen myös herpaantuu helpommin. Noin 29 % vastanneista koki ongelmaksi kanteleen virittämisen, minkä koettiin vievän liikaa aikaa tunnin alusta etenkin juuri suurissa ryhmissä, joissa virittämistä pidettiin myös työläänä. Muutama vastanneista nosti ongelmana esille myös erilaiset ja erilaatuiset kanteleet. Toisaalta noin 9 % vastanneista oli sitä mieltä, ettei kanteleryhmyöskentelyyn liity ongelmia tai he eivät kokeneet olevan hankaluuksia, joista ei selviäisi. Toisaalta taas koettiin, että ongelmat eivät välttämättä liity yksin kanteleryhmään, vaan ovat asioita, jotka tuottavat hankaluutta, oli soitinryhmä mikä hyvänsä.

Suurin osa vastanneista kertoi tutustuttavansa lapset kanteleeseen etsimällä soittimesta erilaisia ääniä. Toinen suosittu tutustumistapa vastausten mukaan oli tutkia ja nimetä kanteleen eri osat. Tutustuminen voitiin aloittaa myös säestämällä tuttua laulua tai lorua I-soinnulla. Noin kolmasosa vastanneista kertoi tutustuttavansa lapset kanteleen maailmaan jonkin runon tai tarinan kautta. Yli puolet tarinaa tutustumiseen käyttävistä opettajista ilmoitti kertovansa lapsille kalevalaisen tarinan kanteleen synnystä. Vain noin 8 % kirjoitti opastavansa lapsia kanteleen hoidossa ja käsittelyssä. Noin 6 % vastanneista mainitsi hyvän soittoasennon opettelusta kanteleeseen tutustuttaessa. Huomioida kannattaa, että opettaja saattaa käyttää useampia tapoja rinnakkain kanteleeseen tutustumisen yhteydessä.

Kanteleeseen tutustumisen jälkeen aloitetaan itse soittamisen opettelu. Ylivoimaisesti suosituin tapa aloittaa soiton opettaminen, oli lähteä liikkeelle sointusoitosta. Improvisointi ja korvakuulolta soittaminen olivat vastausten mukaan seuraavaksi yleisimmät tavat. Myös näppäily opetuksen aloitustapana sai jonkin verran kannatusta.

Sointusoitossa vastaajat kertoivat etenevänsä I-soinnusta V-sointuun, joiden jälkeen opetellaan IV-sointu. Moni vastaajista kertoi soitattavansa I-soinnun kappaleita varsin pitkään. Myös muita sointuja, joista nimeltä mainittiin II-sointu, ilmoitti noin 13 % vastanneista ottavansa mukaan opetukseen. Näppäilyssä noin puolet vastanneista otti esille Kodály-metodin kautta etenemisen, jolloin vastaajat käyttivät kielistä nimiä do-re-mi-fa-so. Vastauksissa tuli esiin näppäily aloittaminen vain yhdellä tai vaihtoehtoisesti kahdella kielellä. Etusormella näppäily harjoittamisen kertoi aloittavansa noin 17 % vastanneista, mistä osa vastaajista kertoi etenevänsä pikkuhiljaa johonkin sormijärjestykseen.

Korvakuulosoittoa harjoitettiin vastausten mukaan tuttujen laulujen kautta, joiden melodiaa lapsi pääsi itse kanteleesta etsimään. Toisena mainittiin myös rytmi- ja melodiakaikujen näppäileminen korvakuulolta. Esille nousi myös sointujen vaihdosten kuuntelu korvakuulolta. Korvakuulosoitto liitettiin vastauksissa kuitenkin ylivoimaisesti useammin näppäilyyn kuin sointusoittoon.

Yleisintä improvisointia kanteleryhmissä oli ääniefektien avulla tarinoiden ja kuvien elävöittäminen. Kysymys-vastaus -tyyppiset improvisaatiotehtävät olivat myös melko yleisiä. Toisaalta lähes 13 % kysymykseen vastanneista kertoi improvisoinnin jäävän tunneilla vähälle tai sitä ei tehdä juuri lainkaan. Pentatoniikka mainittiin muutamissa vastauksissa. Joku kertoi aloittavansa kanteleensoiton opettamisen improvisoinnilla, toinen taas kirjoitti käyttävänsä improvisointia vasta myöhemmin. Apuvälineiden käyttö improvisoinnissa mainittiin vain muutamissa vastauksissa, mutta muihin soittotapoihin noin 23 % vastanneista liitti apuvälineiden käytön. Heistä noin neljäsosa mainitsi vastauksessaan plektralla soittamisen. Myös erilaisten ääniefektien käyttö liitettiin yleisesti muihin soittotapoihin. Vain muutamassa vastauksessa tuli esiin rytmi- ja melodiasoitinten yhdistäminen kanteleensoittoon. Kuitenkin seuraavassa kysymyksessä moni kertoi käyttävänsä kanteleensoiton yhteydessä muita soittimia, joista rytmi- ja laattasoittimet saivat suurimman kannatuksen. Vain 4 % ilmoitti, ettei käytä mitään muita soittimia kanteleen yhteydessä. Rytmii- ja laattasoittimia käytettiin vastausten mukaan mm. ostinatojen tekemiseen, säestämiseen ja välisoittojen soittamiseen sekä soitinsatuihin.

Vastausten mukaan yleisintä oli käyttää oppimateriaalina osittain omatekemää materiaalia kanteleryhmien kanssa. Valmiista oppimateriaalista kirja ”Olin Kantele” sai suurimman suosion vastaajien keskuudessa. Suomenruotsalaisissa oppilaitoksissa opettavat toivoivat lisää ruotsinkielistä oppimateriaalia. Kyselyn mukaan moni vastaajista koki oppikirjan lapselle tärkeäksi. Kirja motivoi ja kannustaa soittamaan. Kirjan metodista etenemistä pidettiin sekä hyvänä että huonona asiana. Toisaalta osa taas piti materiaalikansiota yhtä hyvänä tai jopa parempana vaihtoehtona kirjalle.

6.6.3 Kanteleen merkitys ja asema

Kyselyn mukaan kantele merkitsi musiikkileikkikoulunopettajille ja alaa opiskeleville henkilökohtaisesti perinteistä suomalaista soitinta, jonka käytön halutaan siirtyvän myös tuleville sukupolville. Kanteleen kaunista ääntä arvostettiin myös henkilökohtaisesti merkittävänä asiana. Lähes 16 % vastanneista kirjoitti, että kanteleella ei ole heille erityistä henkilökohtaista merkitystä, vaan soitin on heille vain työväline tai soitin muiden joukossa. Yksittäisissä vastauksissa taas tuli esille kanteleen suuriakin merkityksiä yksilölle. Musiikkileikkikoulunopettajina suurin osa vastaajista koki, että kantele on heille loistava säestyssoitin lasten kanssa työskenneltäessä. Tärkeä työväline ja suomalaisen kansanperinteen siirtäminen tulivat myös esiin.

Kanteleryhmien lapset suhtautuivat soittimeen vastausten mukaan pääasiassa innostuneesti, mutta osa vastanneista kirjoitti myös, että suhtautuminen on lapsikohtaista. Osa pitää ja nauttii soittamisesta, mutta toiset väsähtävät alkuinnostuksen jälkeen. Muutama vastanneista koki, että suhtautuminen ei eroa muihin soittimiin suhtautumisesta. Muissa musiikkileikkikouluryhmissä lapset pitävät kanteletta pääosin mielenkiintoisena soittimena. Myös tässä tuli esiin se, ettei soitinta välttämättä pidetä erityisenä, vaan se sulautuu muiden soitinten joukkoon. Esiin nousi myös lasten vaihteleva suhtautuminen: toiset odottavat innolla, toiset eivät pidä soittimesta yhtään.

Kanteleryhmäläisten vanhempien suhtautuminen kanteleeseen on niin ikään pääasiassa myönteistä, mutta jonkin verran epäilyksiä osalla vanhemmista vastausten mukaan ainakin aluksi on. Joidenkin vastaajien mukaan vanhemmat voisivat olla

kiinnostuneempia lapsensa harrastuksesta sekä suhtautua siihen vakavammin ja kunnioittavammin. Toisaalta osa vastaajista koki vanhempien pitävän kanteletta ”oikeana, lapsen omana instrumenttina”. Tässäkin suhtautuminen oli siis hyvin vanhempikohtaista. Suurin osa muiden musiikkileikkikouluryhmäläisten vanhemmista suhtautui kanteleeseen vastausten mukaan kiinnostuneesti ja uteliaasti tai pitivät soitinta luontevana musiikkileikkikoulusoittimena. Vastausten mukaan joissakin pienten lasten ryhmissä myös vanhemmat ovat soittaneet kanteletta ja/tai olleet ylpeitä oman lapsensa soittamisesta. Toisaalta joillain vanhemmilla on vastausten mukaan myös epäilyksiä ja jopa väheksyntää soitinta kohtaan. Osa vastaajista kertoi, ettei ollut kiinnittänyt vanhempien suhtautumiseen huomiota.

Instrumenttiopettajien ja esimiesten suhtautuminen kanteleeseen musiikkileikkikoulussa oli pääasiassa myönteistä ja kannustavaa, mutta väheksyntääkin tuli vastauksissa esille. Toisaalta suhtautuminen koettiin myös neutraalina, eli asiasta ei välttämättä oltu erityisesti keskusteltu. Kanteleen asema muihin soittimiin nähden oli hyvin erilainen oppilaitoksesta riippuen. Suurin osa koki aseman tasavertaisena ja lähes yhtä moni hyvänä, mutta näille vastakohtana lähes yhtä moni koki kanteleen aseman heikoksi tai jopa erittäin huonoksi.

Kanteleessa viehättävät ominaisuudet olivat samankaltaisia kuin kanteleen ryhmäopetuksen saamat hyvät puolet. Ylivoimaisesti eniten vastaajia viehätti soittimen kaunis ääni. Paljon kannatusta sai myös soittamisen helppous sekä opettajalle että lapselle. Myös kanteleen monipuolisuus ja monikäyttöisyys koettiin hyvänä asiana. Kanteleen kokoa pidettiin myös hyvänä asiana liikuteltaessa soitinta paikasta toiseen. Paljon kannatusta sai myös kanteleen hihna, jonka avulla kanteletta voi soittaa seisten ja liikkuen. Se, että kanteleen kanssa pääsee lähelle lasta, koettiin myös merkittävänä asiana muutamissa vastauksissa.

Kanteleen käyttöä rajoittavina tekijöinä esiin nousivat soittimen virittäminen ja liian suuret lapsiryhmät, jotka tulivat esiin jo myös kanteleen ryhmäopetuksen ongelmassa. Hankalana pidettiin myös sitä, ettei kanteleita riitä jokaiselle lapselle tai oppilaitoksessa on erilaisia ja erikuntoisia kanteleita. Vaikka kanteleen ääni koettiin viehättävänä ominaisuutena, pidettiin sitä myös käyttöä rajoittavana: suuressa

ryhmässä ja/tai musiikkiliikunnan säestäjänä kanteleen ääni ei vastaajien mukaan kuulu hyvin. Osa vastanneista koki ongelmaksi myös viisikielisen kanteleen sointurajoittuneisuuden. Muutamissa vastauksissa ongelmiksi koettiin soittimen sävellajin vaihtaminen, ahdas ambitus ja ryhmäläisten erilaiset taidot. Toisaalta melko moni koki myös, ettei kanteleessa ole sen käyttöä rajoittavia ominaisuuksia.

6.6.4 Työn ja osaamisen kehittäminen

Valtaosa vastaajista oli kiinnostunut kanteleen käytön laajentamisesta osana musiikkileikkikoulutyötä. Vajaa kolmasosa vastanneista kertoi tällä hetkellä tekevänsä yhteistyötä kanteleensoiton parissa muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa. Yhteistyötahoista kanteleensoitonopettajat mainittiin useimmissa vastauksissa.

Suurin osa vastanneista oli kiinnostunut kanteleensoiton uudesta oppimateriaalista. Noin 94 % sekä valmistuneista että opiskelijoista toivoi uutta materiaalia opettajan käyttöön, kun taas lapsen käyttöön materiaalia toivoi noin 85 % valmistuneista ja noin 65 % opiskelijoista. Valmistuneet toivoivat materiaalia eniten lastenmusiikista, opiskelijat taas kansanmusiikista. Myös populaarimusiikki sai molemmilta melko paljon kannatusta. Kiinnostus kantelekoulutukseen oli vastausten mukaan erittäin suurta. Valmistuneita kiinnosti eniten viisikielisen kanteleen koulutus, opiskelijoita taas 10-kielisen koulutus. Myös 15-kielisen kanteleen koulutus sai melko paljon kannatusta molemmilta, enemmän kuitenkin opiskelijoiden puolelta. Kanteleyhtye-koulutus sai myös suurehkon kannatuksen. Noin 67 % valmistuneista ja myös yli puolet opiskelijoista ilmoittivat olevansa valmiita matkustamaan toiselle paikkakunnalle koulutusta varten. Noin 65 % valmistuneista oli valmis maksamaan koulutuksesta, kun taas opiskelijoista vastaava osuus oli jopa noin 86 %. Valmistuneilla maksuvalmius vaihteli 30 eurosta jopa 500 euroon asti, kun taas opiskelijoilla summa liikkui 20 ja 100 euron välillä. Yleisin hintaluokka oli kuitenkin 100 ja 200 euron välillä.

Kanteleen tulevaisuus musiikkileikkikouluosoittimena nähtiin pääasiassa valoisana ja vankkana, jopa nousujohteisena. Osa vastaajista koki modernien kanteleiden lisäävän kiinnostusta kanteleita kohtaan ja vahvistavan näin kanteleen asemaa entisestään. Koulutus sekä alan opiskelijoille että työssä oleville nostettiin tärkeään asemaan sekä kanteleen tunnetusiteikijöinä että soittimen säilyttäjinä mukana opetuksessa. Suomalaisen kansanperinteen vaaliminen tuli myös esille. Yksittäisiä epäilyjäkin kanteleen säilymisestä ilmeni: kanteleelle on tullut myös kilpailijoita, esim. ”rumpumuskarit”, jotka vievät kanteleen paikan, jos sen mainostamisesta ei huolehdita tarpeeksi. Kanteleen esiintuomista ruotsinkielellä kaivattiin myös tämän kysymyksen vastauksissa.

7 POHDINTA

Kysely kanteleesta ja sen käytöstä musiikkileikkikoulusoittimena ajoittui mielenkiintoiseen aikaan, sillä muutamaa vuotta aiemmin markkinoille alkoi ilmestyä uudentyyppisiä ns. moderneja kanteleita perinteisten kanteleiden rinnalle. Kantele on 2000-luvulla alkanut kiinnostaa monenikäisiä aina pikkulapsista kouluikäisten kautta aikuisiin asti.

Tässä tutkimuksessa haluttiin ottaa selville, missä ikäryhmissä ja miten kanteletta käytetään Suomen eri musiikkileikkikouluissa. Käyttävätkö eri ikäiset eri puolilla maata työskentelevät opettajat soitinta eri tavoin ja miten? Onko musiikkileikkikoulunopettajan koulutustaustalla vaikutusta asiaan? Tutkimuksen tavoitteena oli myös löytää vastaus kysymykseen, millainen kanteleen arvostus musiikkileikkikoulujen piirissä on tänä päivänä. Etenkin, kun kantele on rakenteellisesti, soinnillisesti ja soitotapojensa suhteen muuttunut suuresti viime vuosina. Miten tämä kanteleen modernisoituminen on musiikkileikkikoulunopettajien keskuudessa otettu vastaan?

Tutkimuksen kuluessa sain paljon mielenkiintoista ja yllättävääkin tietoa kanteleesta varhaiskasvatuksessa. Maisa Krokfors lähetti kirjeen, jossa hän kirjoitti omista kokemuksistaan kanteleen tulosta musiikkileikkikoulusoittimeksi. Maija Simojoki kertoi mielenkiintoisia asioita omasta kokemuksestaan kanteleen tulosta varhaiskasvatukseen. Useat kyselyyn vastanneista esittivät kiinnostusta työtä kohtaan ja kannustivat työn loppuun saattamisessa. Myös tutkimustuloksia kohtaan ilmeni kiinnostusta: tuloksia toivottiin työn valmistumisen jälkeen alan lehtiin.

7.1 Kyselyn toteutuksen pohdintaa ja parantamisehdotuksia

Tutkimusmenetelmänä oli kysely, joka lähetettiin postissa 247:lle Musiikkileikkikoulunopettajat ry:n jäsenelle ympäri Suomen. Lisäksi tutkimusta varten haastateltiin kahta varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaista, minkä avulla haluttiin syventää tutkimusaiheen käsittelyä. Kysely päätutkimusmenetelmänä oli ainoa järkevä

vaihtoehto, koska haluttiin saada vastauksia hyvin laajalta joukolta. Menetelmäksi valittiin nimenomaan postissa lähetettävä lomake, jotta kyselyyn vastaaminen olisi kaikille tasapuolisesti mahdollista. Verkkokysely olisi toisaalta voinut nostaa vastausprosenttia etunaan nopeampi ja kätevämpi vastaaminen, mutta sähköpostiosoitteiden löytäminen yhtä kattavasti olisi ollut vaikeaa, sillä saaduissa yhteystiedoissa oli pääasiassa vain katuosoitteet. Jäsenten vastaamista helpotettiin lisäämällä lähetettävään kuoreen palautuskuori, jossa oli postimerkki valmiina. Vastaajan tuli siis vain vastata kysymyksiin ja lähettää kysely palautuskuoressa takaisin.

Tutkimuksen kohderyhmää oli pakko rajata, koska kaikkia Suomen musiikkileikkikoulunopettajia olisi ollut lähes mahdoton tavoittaa. MLKO ry:n jäsenistö oli siten selkeä joukko tutkimuksen kohteeksi. Jos mahdollista, joukkoa olisi voinut rajata vielä tarkemmin siten, että otoksessa olisivat olleet mukana vain kyselyhetkellä musiikkileikkikoulutyötä tekevät MLKO ry:n jäsenet. Tämä olisi kuitenkin ollut ongelmallista, koska jäsenrekisteri ei sisältänyt ko tietoa. Ja vaikka tieto olisi ollutkin olemassa, se olisi saattanut olla vanhentunutta, sillä jäsenet eivät välttämättä päivitä tietojaan aktiivisesti. Esimerkkinä tästä on, että saamistani sähköpostiosoitteista useat eivät olleet enää käytössä. Lisäksi ainakin yhden kyselyn saajan katuosoite oli jäänyt päivittämättä jäsenrekisteriin, sillä kirje palautui postin kautta takaisin, koska se ei ollut tavoittanut vastaanottajaa.

Kysely itsessään oli liian laaja sekä vastaajalle alusta loppuun keskittyen vastattavaksi että pro gradu -työnä tutkijalle analysoitavaksi. Laajuuteen liittyviä ongelmia oli mielessäni jo kyselylomaketta laadittaessa, mutta halusin tutkittavasta kentästä kuitenkin mahdollisimman monipuolisen ja kattavan kuvan enkä ns. pintaraapaisua. Osa kysymyksistä oli tutkimuksen toimeksiantajan asettamia. Joistakin palautuneista kyselylomakkeista ilmeni, että vastaaja oli aloittanut hyvin innokkaasti ja täsmällisesti kyselyyn vastaamisen, mutta loppua kohden vastaukset muuttuivat lyhyemmiksi ja ylimalkaisemmiksi. Muutamat vastaajat kommentoivat suoraan kyselykaavakkeen olleen liian pitkä.

”Oli todella laaja kysely. Kaikkiin kysymyksiin ei tullut kovinkaan tarkkaan mietittyä vastauksia. Onnea gradun kirjoittamiseen.” (Ope 111, 43-v.)

”- - kysymysten määrä liian suuri. Avoimia vastauksia liikaa. Työläs vastata, siksi vaikea saada vastauksia. Onnea kuitenkin työhösi!” (Ope 119, 44-v.)

Kysymykset olisi pitänyt rajata tarkemmin ja kohdentaa selkeämmin, vaikka kyselyä suunniteltaessa sitä jo yritettiin tehdä. Joitakin kysymyksiä olisi voinut jättää pois tai tiivistää, mikä olisi helpottanut sekä vastaajien että tutkijan työtä. Minulla ei ollut aiempaa kokemusta kyselytutkimuksen tekemisestä, minkä vuoksi itse tutkimusmenetelmän piirteisiin ja rajoitteisiin olisi ehkä kannattanut tutustua vieläkin paremmin ennen kyselyn laadintaa.

Odotin varsinaisella kyselykierroksella suurempaa vastausprosenttia, mutta aktiivisuudeksi jäi 40 %. Lähetin jäsenille, joiden sähköpostiosoite minulla oli tiedossa, muistutusviestin, jossa pyysin heitä vielä vastaamaan kyselyyn. Muistutus jäi kuitenkin melko myöhäiseen, koska en oma-aloitteisesti keksinyt sitä riittävän aikaisin tehdä. Vastaajia olisi pitänyt muistuttaa hyvissä ajoin, noin viikon kuluttua kyselyn postittamisesta. Oletin, että olisin selvinnyt tutkimuksen teosta ilman uusintakyselyä jos sen perusteella, että kyselyn otos oli niin suuri, että pienelläkin vastausprosentilla lomakkeita palautui analysoitavaksi melko paljon ja kattavasti kautta Suomen. Saadut kyselyvastaukset oli syötetty tietokoneelle ja osa kysymyksistä jo analysoitukin, kun minulle selvisi, että vastausprosentti (40 %) ei riitä tutkimuksen luotettavuuden taakkaamiseksi. Näin uusintakyselyn lähettäminen jäi alkusyksyyn. Lähetin myös uusintakyselyn jälkeen muistutuksen niille, joiden sähköpostiosoite oli tiedossani. Kirjepostina muistutus olisi varmasti ollut tehokkaampi, etenkin, kun osoitteiden puuttuessa en tavoittanut sähköpostitse kuin osan kohderyhmästä, mutta samalla kirjelmähetys olisi ollut myös työläs ja kallis. Jos jäsenten sähköpostiosoitteet olisi ollut tiedossa, olisi vastausprosenttia voinut nostaa ilmoittamalla jäsenille ennen kyselyn postittamista, että heille on muutaman päivän sisällä tulossa kysely, johon pyydetään vastaamaan.

Kyselyn ensimmäisellä sivulla oli saate, jossa kerrottiin mm. kyselyn tarkoituksesta ja sisällöstä sekä ohjeistettiin vastaamiseen (LIITE). Ohjeistusta olisi ehkä

kannattanut tarkentaa vielä jokaisen kysymyksen kohdalla erikseen, jotta pieniltäkin epäselvyyksiltä olisi vältytty. Saatepaperin alaosassa oli myös arpalipuke, johon kirjoittamalla yhteystietonsa ja palauttamalla lomakkeen vastattuna, oli mukana palkintojen arvonnassa. Kyselyyn vastattiin kuitenkin nimettömänä ja luottamuksellisesti. Arvonta sinänsä ei kuitenkaan houkutellut kaikkia vastaamaan, sillä muutama kyselylomake palautui vastattuna, mutta ilman vastaajan yhteystietoja.

Miksi sitten 40 % lomakkeensaaneista jätti vastaamatta kyselyyn? Pari kyselyn saaneista ilmoitti, että kollega samasta oppilaitoksesta oli jo vastannut kyselyyn. He olettivat näin ollen, ettei heidän tarvitse vastata kyselyyn. Jotkut mielsivät kyselyn siis oppilaitoskohtaisena. Eräs vastaaja ilmoitti, ettei hänellä ole kanteleryhmää ja uskoi näin, ettei hänen tarvitse vastata, vaikka vain osa kysymyksistä käsitteli nimenomaisesti kanteleryhmiä. Ymmärsin, että MLKO ry:stä saamani jäsenlistan kaikki henkilöt toimivat vain musiikkileikkikoulunopettajina. Joukossa oli kuitenkin yllättäen myös musiikkileikkikoulunopettajia, jotka olivat opiskelleet lisäksi koulun musiikinopettajaksi ja opettivat vastaushetkellä työkseen vain koulussa. Pari lomakkeen saanutta ilmoitti, etteivät näin ollen ole oikeita henkilöitä vastaamaan kyselyyn, mutta heitä saattoi olla enemmänkin. Lisäksi kysely lähetettiin myöhään keväällä lähellä lukuvuoden loppua, millä saattoi olla myös osasyynsä vastaamattomuuteen. Toisaalta uusintakysely lähetettiin vasta syksyllä.

Kyselyn aihepiiri kosketti mielestäni läheisesti jokaista musiikkileikkikoulunopettajaa, joten uskoin, että oman alan kyselyyn, jolla oli tarkoitus myös kehittää alaa, olisi ollut vieläkin enemmän kiinnostusta vastata. Kyselyn laajuuteen nähden vastausaktiivisuus oli kuitenkin hyvä. Musiikkileikkikoulunopettajista lähes kaikki ovat naisia, joten he ovat todennäköisesti jossakin elämänvaiheessaan äitiyslomalla. Kyselyn saatteessa kannustettiin myös äitiyslomalla olevia vastaamaan, mutta kaikki heistä eivät uskoakseni kuitenkaan vastanneet, koska kokivat ehkä parinkin vuoden alalta pois olon jälkeen mahdollisesti olevansa vieraantuneita sen hetken toiminnasta oppilaitoksessaan.

Yllättävää oli, että kantele oli musiikkileikkikouluissa niinkin yleisesti käytössä kuin vastauksissa annettiin ymmärtää. Saattaa olla, että kyselyyn eivät vastanneet he, jotka eivät käytä kanteletta musiikkileikkikoulutyössään. Osa kyselyn saaneista valmistuneista ja ehkä vielä suurempi osa opiskelijoista saattoi kokea vastaamisen turhaksi esim. vähäisen alallaoloajan vuoksi. Jonkin verran kyselyn saaneita saattoi olla myös työttömänä tai esim. sairauslomalla, jolloin ei ehkä ole motivaatiota vastata alan kyselyyn. Motivaation puutetta voi olla myös sellaisilla opettajilla, joiden työpaikalla ei ole kanteleita tai niitä on hyvin vähän tai ne ovat huonokuntoisia. Jos nämä kyselyn saaneet eivät vastanneet, jäivät näin ollen mahdolliset negatiiviset vastaukset saamatta. Voi myös olla, että jotkut kyselyn saaneista eivät vaan viitsineet vastata, koska ajattelivat, etteivät kuitenkaan voita arvonnassa tai, ettei heidän yksittäisillä vastauksillaan ole merkitystä. Muutamassa tapauksessa kävi ilmi, että kyselylomake oli jäänyt lojumaan muiden papereiden alle tai joutunut paperinkeräykseen, mikä saattoi olla myös useamman lomakkeen kohtalo. Yksi kysely palautui vielä yli neljä kuukautta varsinaisen vastaamisajan umpeuduttua. Paitsi kyselyn pituus, saattoi osaan vajaina palautuneisiin vastauslomakkeisiin syynä olla myös se, että vastaaja ajatteli vain nopeasti vastaavansa kyselyyn, koska ei viitsinyt siihen erityisemmin panostaa – jokaisella kyselyn palauttaneella vastaajalla oli kuitenkin mahdollisuus kanteleiden voittamiseen arvonnassa. Saattoi myös olla, että vastaajat eivät välttämättä huomanneet mainita heille itsestäänselviä asioita, minkä vuoksi vastauksista saattoi jäädä tärkeitä asioita pois.

7.2 Tutkimustulosten pohdintaa ja kyselyn parantamisedotuksia

Vaikka kyselyn rakennetta ja kysymysten sisältöä pohdittiin ja suunniteltiin pitkään ja lomaketta myös esitestattiin, havaittiin siinä vastauksia analysoitaessa kuitenkin puutteita. Joitain kysymyksiä olisi kannattanut tarkentaa tai muokata eri muotoon ja joitakin myös yhdistää.

Kyselyn 11 ensimmäistä kysymystä kartoittivat vastaajien taustatietoja. Niiden osalta ei vastauksia analysoitaessa ollut juurikaan ongelmia. Oikeastaan vain se, että monilla musiikkileikkikoulunopettajilla voi olla useampi kuin yksi työpaikka, olisi pitänyt

huomioida kysymysten asettelussa paremmin. (Esim. työpaikka 1 ja sen oppilasmäärä, työpaikka 2 ja sen oppilasmäärä jne.) Tämä ei kuitenkaan aiheuttanut ongelmia analyysissa, sillä useimmat vastaajat olivat selkeästi eritelleet työpaikkojensa tiedot vastauksessaan.

Vastaajien kanteletaustaa kartoittavan kysymyksen vastausten perusteella useilla vastaajilla oli monipuolinen kanteletausta. Osa vastaajista saattoi ymmärtää kysymyksen vastausvaihtoehdon ”olen käynyt kantelekursseilla” eri tavoin kuin se oli tarkoitettu. Kyse oli nimenomaan opintojen ulkopuolisista kantelekursseista, mitä olisi ehkä kannattanut painottaa voimakkaammin. Opintojen ulkopuoliset kantelekurssit saivat valmistuneilla selkeästi suuremman kannatuksen kuin opiskelijoilla. Tämä selittynee sillä, että työssäolevat ovat ehtineet lisäkoulutustua ja heillä on kenties ollut siihen tarve, kun taas opiskelijat kokevat ehkä saavansa riittävästi oppia jo opinnoissaan. Kanteleen sivuinstrumentikseen luokitteli lähes 23 % opiskelijoista, kun vastaava osuus valmistuneilla oli vain noin 4 %. Tuloksesta voisi tulkita, että kanteleen valitseminen sivuinstrumentiksi on ehkä tullut vasta viime vuosina mahdolliseksi. Toisaalta kysymys on voitu myös ymmärtää eri tavoin. Jotkut saattoivat kokea soittimen sivuinstrumentikseen jo peruskurssin myötä, toiset taas olivat soittaneet 5-/10-/konserttikanteletta esim. vuoden opintojen aikana.

Kukaan vastanneista ei valinnut kysymykseen 13 kohtaa ”En käytä kanteleita työssäni”. Koska kaikki kyselyyn vastanneet ilmoittivat käyttävänsä kanteletta musiikkileikkikouluissa ainakin opettajan soittimena, herää kysymys, ovatko vain innokkaimmat MLKO ry:n jäsenet vastanneet. Jättivätkö he, jotka eivät käytä kanteletta työssään, vastaamatta kyselyyn. Vai käytetäänkö todella kaikissa Suomen musiikkileikkikouluissa oikeasti kanteleita? Luulen, että todellisuus ei kuitenkaan ole täydet 100 %. Osa vastaajista on voinut vastata, kuten olettaa olevan yleisesti hyväksyttävää vastata.

Mielestäni oli yllättävää, että kanteletta käytettiin vastausten mukaan niinkin laajalti musiikkileikkikouluissa. Odotin kyselyä laatiessani, että osa vastaajista olisi suhtautunut soitinta kohtaan negatiivisemmin tai ainakin muutamat vastaajista olisivat ilmoittaneet, etteivät käytä kanteletta lainkaan opetustyössään. Kyselyvas

tauksista tuli odotetusti ilmi, että kantele on yleisesti käytössä opettajan säestyssoittimena, mutta lapsen soittimena varsinaisten soitinryhmien lisäksi vain silloin tällöin. Syyksi harvinaisempaan käyttöön mainittiin mm. se, että ryhmän lapset ovat liian nuoria soittamaan kanteletta ja se, ettei musiikkileikkikoulussa ole tarpeeksi kanteleita käytössä. Mielestäni lapsen ikä ei kuitenkaan vaikuta itse kanteleen soittamiseen vaan ennemminkin soittotapaan. Enemmänkin käyttämättömyyteen voivat vaikuttaa opettajien asenteet soitinta ja sitä kohtaan, minkä ikäisenä lapsi voi kanteleensoiton aloittaa. Se, jos kanteleita ei ole riittävästi käytössä, kuulostaa valitettavalta, mutta myös loogiselta syytä kanteleen käyttämättömyyteen. Isossa ryhmässä yhden kanteleen kierrättäminen lapselta toiselle kestää liian kauan.

Perinteinen kantele oli yleisin kanteletyyppi Suomen musiikkileikkikouluissa, mikä ei sinänsä ole yllättävä tulos. Moderneja kanteleita on ollut markkinoilla vasta muutamana vuoden ajan ja oppilaitoksiin ei luultavasti voida käytettävissä olevilla resursseilla joka vuosi hankkia uusia kanteleita opettajien käyttöön. Modernisuuteen kanteleen ominaisuutena ei osattu ottaa yhtä selkeästi kantaa kuin perinteisyyteen, joten voi olla, että jotkut kokevat modernisuuden uhkana, vaikka se mielestäni tuo 2000-luvun musiikkileikkikouluopetukseen vain lisämahdollisuuksia. Termi ”moderni kantele” ei ollut kaikille vastaajista selkeä, joten käsitettä olisi pitänyt selventää viimeistään kysymyksen 14 kohdalla. Pari vastaajista pohti vastauksessaan modernin kanteleen määritelmää. Vastausvaihtoehto ”sekä perinteisiä että moderneja” oli hieman epäselvä. Tämän vaihtoehdon vastaukseen olisivat periaatteessa voineet valita kaikki vastaajat, joiden työpaikalla on molempia kanteletyyppejä. Vaihtoehdolla tarkoitettiin kuitenkin musiikkileikkikouluja, joissa on tasasuhteessa sekä perinteisiä että moderneja kanteleita ja tämän olisi pitänyt käydä selkeästi kysymyksestä esille. Kysymys olisi kannattanut muotoilla eri tavoin, esim. ”millaisia kanteleita työpaikaksi musiikkileikkikoulussa on käytössä”, koska opiskelijoista kaikki vastasivat kysymykseen, vaikka vain puolet heistä teki musiikkileikkikoulutyötä. Tulkitsin, että ne opiskelijat, jotka eivät tehneet työtä, vastasivat harjoittelupaikkansa kanteletilanteen mukaan, mikä sekini toki osaltaan kuvaa musiikkileikkikoulujen kanteletilannetta.

Kanteleen käyttö lapsen soittimena oli odotetusti yleisintä 6-vuotiailla. Mielestäni yllättävää kuitenkin oli, että kantele oli vastaajista jopa 82 % mukaan ainakin jollakin

tavalla käytössä myös 5-vuotiailla lapsilla. Yllättävää oli, että kanteletta käytettiin niinkin yleisesti jo 3- ja 4-vuotiaitten lasten soittimena. Yllätyksenä tuli myös se, että jopa 7 % valmistuneista kertoi käyttävänsä kanteletta lapsen soittimena jo vauvaryhmissä. Se, miten kanteletta käytettiin perheryhmien lasten soittimena, oli mielenkiintoista. Muutama vastaajista kertoi virittävänsä kanteleen kielet niin, että kielistä muodostuu I-sointu (d+d+fis+a+a). Virittäminen on suuressa ryhmässä työlästä, koska kanteleita on silloin paljon, jos jokaiselle lapselle annetaan soitin yhtä aikaa. Toinen esiinnoussut tapa oli sammuttaa sointuun kuulumattomat kielet sinitarranpaloilla, mikä on nopeampi vaihtoehto kuin virittäminen. Edellä mainitut tavat rajoittavat soiton vain yhden soinnun kappaleisiin. Kolmannessa tavassa opettaja tai vanhempi sammuttaa sormilla sointuun kuulumattomat kielet, mikä kuulostaa myös toimivalta, mutta saattaa olla hankalaa, jos lapsi on sylissä. Saatujen vastausten pohjalta uskon, että kanteleen käyttö yhä nuorempien kanssa tulee lisääntymään entisestään kehittyvien soittotapojen ja -tekniikoiden myötä.

Kysymys koskien kanteleen käytön jatkuvuutta eri ikäryhmissä lapsen varttuessa, ymmärrettiin eri tavoin. Valtaosa ymmärsi sen niin kuin se oli tarkoitettukin, eli koskien kanteletta nimenomaan lapsen soittimena. Jotta pieniltäkin epäselvyyksiltä olisi vältytty, olisi parempi kysymyksen muoto ollut: ”Onko lapsen kanteleen käytössä jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa”. Nyt jatkuvuus selitettiin paitsi esim. seuraavasti,

”4-5-vuotiaat tutustuvat kanteleeseen vähin erin, 6-v. soittavat sitä säännöllisesti ja suurella osalla on omat kanteleet. 7-vuotiaina syvennetään jo opittua ja harjoitellaan vaativampia juttuja.” (ope 5, 29-v.)

myös näin,

”Käytän sitä vähintään helmikuussa perinne-teemojen yhteydessä 1-vuotiaasta eteenpäin joka vuosi.” (ope 97, 31-v.)

Ensimmäisen vastauksen mukaan lapsen kanteleen käytössä on selkeää jatkuvuutta, kun taas jälkimmäisessä vastauksessa varsinaista jatkuvuutta kanteleen käytössä ikäryhmien välillä ei ole nähtävissä.

Kanteleen laadulla ja opettajan aiemmillä kokemuksilla oli luonnollisesti suuri merkitys kanteleita musiikkileikkikouluun hankittaessa. Myös hinta koettiin melko tärkeäksi. Kohdassa ”muu, mikä?” sai puolisävelaskelvaihtaja (duurivipu) vain yksittäisiä mainintoja. Vipu olisi voinut saada enemmän kannatusta, jos se olisi ollut yksi valittavissa olevista vaihtoehtoista. Yllättävää mielestäni oli, että kanteleen värillä oli valittavissa olevista ominaisuuksista vastaajien mukaan vähiten merkitystä. Musiikkileikkikouluissa on perinteisesti totuttu soittamaan puunvärisillä kanteleilla, mikä varmasti vaikutti värin saamaan vähäiseen kannatukseen. Uskon, että värikäs kantele innostaa lasta soittamaan ja oppimaan uutta, joten kuvittelin, että väri olisi merkinnyt vastaajille paljonkin. Perinteisyydestä halutaan ehkä muutoksen pelosta pitää kiinni ja kanteleiden värikkyys uutena asiana kuuluu osana soittimen modernisuuteen, johon ei oikein osattu ottaa kantaa. Toisaalta 90 %:lla vastanneista oli mielipide värin merkityksestä. Valtaosa käytössä olevista kanteleista oli tutkimustulosten perusteella perinteisiä. Soittimen merkkiä arvostettiin melko paljon, mikä myös yllätti. Olisi luullut, että merkillä ei olisi ollut niin suurta merkitystä perinnesoittimen kohdalla. Toisaalta vastausten perusteella kantele hankitaan mieluiten suoraan valmistajalta, joten onko soittimet tilattu aina perinteisesti samalta valmistajalta ja siten merkki tullut käytössä tutuksi. Tätä tukee myös se, että kanteleen laatu ja soittimista saadut aiemmat kokemukset koettiin merkittävimmiksi tekijöiksi kanteleita hankittaessa. Musiikkiliike koettiin yleisimmin melko huonoksi kanteleen hankintaväyläksi, mikä poikkeaa suuresti tavasta, jolla soittimia yleensä hankitaan. Musiikkiliikkeen etuna voisi kuvitella olevan sen, että erilaisia ja eri valmistajien kanteleita pääsee vertailemaan ja kokeilemaan. Yllättävää oli myös, että opiskelijat kokivat Internetin melko huonona väylänä kanteleen hankinnassa. Olisi kuvitellut, että juuri opiskelijat mieltäisivät verkkokaupan kiinnostavana kanavana hankkia kanteleita. Internet-verkkokauppa on epäilemättä tulevaisuuden väylä kanteleita hankittaessa, eikä siihen vielä oikein osata ottaa kantaa. Suoramarkkinointi kiinnosti yllättävän montaa vastaajaa Suoramarkkinoinnin kautta opettajaan voidaan ottaa yhteyttä esim. kampanjan merkeissä, eikä opettajan tarvitse itse lähteä soittamaan kantelevalmistajille, mikä oli vastausten mukaan tulkittavissa hyväksi vaihtoehdoksi.

Kurssit/koulutus kanteleen tiedonhankintakanavana kiinnosti luonnollisesti yleisesti erittäin paljon. Käytännössä kokeilemaan pääseminen on yleensä tehokas tapa oppia uutta ja siten tulos oli odotettu. Kollegoilta saa hyviä, kokemuksen myötä syntyneitä vinkkejä omaan opetukseensa, mikä kuulostaa myös loogiselta.

Eri kanteletyypeistä juuri viisikielisen kanteleen yleisyys ja sen käyttö nimenomaan säestyssoittimena oli odotettu tulos. Niin ikään odotettavissa oli tulos bassokanteleesta, mutta soittimesta oltiin kiinnostuneita. Bassokantele oli melko uutena soittimena ymmärrettävästi vielä vähäisessä käytössä eikä suurimmalla osalla vastanneista ollut siitä kokemuksia. Yllättävää mielestäni oli, että piccolokantele oli niin vähäisellä käytöllä, vaikka soitin kirkkaan, kuuluvan äänensä ansiosta olisi erinomainen esim. melodian soittamisessa efektiänten lisäksi.

Kysymyksissä 18-20 ollut Likert-asteikon kohta ”en osaa sanoa”, on tutkimustuloksia analysoitaessa mitäänsanomaton. Kaikilla vastaajilla oli varmasti jokin mielipide kysytyistä asioista, joten kyseinen vaihtoehto olisi kannattanut joko muuttaa esim sanaksi ”neutraali” tai vaihtoehtoisesti jättää kokonaan pois ja muuttaa asteikko neliportaiseksi.

Kysymys 22 koski vastaajan opettamia kanteleryhmiä. Ryhmäläisten määrää kysyttiin yleisesti, jolloin osa vastaajista ilmoitti kaikkien ryhmiensä määrän yhteensä ja osa määrän jollakin ”haarukalla” esim. 4-8, jota oli vaikea tulkita. Vastaajalla saattoi olla vaikkapa 3 ryhmää, joiden lapsimäärä vaihteli kyseisten 4 ja 8 välillä, mutta vastauksesta ei tullut ilmi, montako lasta yksittäisessä kanteleryhmässä oli. Kyseistä kohtaa olisi kannattanut tarkentaa esim. ”ryhmäläisten määrä/ryhmä” ja lisäksi ”ryhmäläisten määrä kaikissa kanteleryhmissä yhteensä”. Saman kysymyksen opetusaikaa ja lukukausimaksuja käsitteleviin kohtiin olisi kannattanut antaa valmiita vastausvaihtoehtoja, jolloin vastaukset olisi ollut helpompi analysoida.

Samoin oppilaitoksessa tarjottavien kanteleryhmien lasten ikää kartoittavassa kysymyksessä 23 ei ollut annettu vastausvaihtoehtoja, vaan asiaa tutkittiin avoimella kysymyksellä. Analysoinnin kannalta helpointa olisi ollut, jos asiaa olisi kysytty monivalintakysymyksellä. Myös vastaajien kannalta tämä olisi luultavasti ollut

mielekkäämpää. Kysymykseen tulleet vastaukset olivat kuitenkin onneksi selkeitä, joten valmiita vastausvaihtoehtoja ei siinä mielessä olisi tarvittu. Kanteleryhmäopetusta tarjottiin vastausten mukaan ainakin 6-vuotiaille lähes kaikissa oppilaitoksissa. Yllättävää oli, että niinkin monessa kuin 66 %:ssa kanteleryhmiä koskevista vastauksista ryhmäopetusta tarjottiin myös 5-vuotiaille. Odotettu tulos sitä vastoin oli, että 4-vuotiaille tarjontaa oli reilusti vähemmän: noin 11 % vastanneista kertoi oppilaitoksessa tarjottavan kanteleryhmäopetusta myös nelivuotiaille. Kanteleryhmissä aloittaneiden määrä oli kyselyvastausten perusteella kasvanut kolmessa vuodessa lähes 50 %-yksikköä, mikä on yllättävän suuri osuus. Meneillään lienee siis jonkinasteinen kantelebuumi.

Syksyllä lähetettyä uusintakyselyä piti hieman muokata alkuperäisestä kysymyksen 24 osalta. Kysymyksessä kysyttiin arviota kanteleryhmissä aloittavista lapsista syksyllä 2003, 2004 ja 2005. Kun uusintakysely lähetettiin, olivat ryhmät jo alkaneet, joten kysymyksen viimeinen kohta piti muuttaa muotoon ”syksyllä 2005 aloittaneet lapset”. Myös tähän kysymykseen olisi alunperin kannattanut antaa vastausvaihtoehdot, sillä nyt saatujen vastausten mukaan analysointi oli hankalaa. Vaihtoehdot olisivat voineet olla esim. ”kasvaa merkittävästi”, ”kasvaa hieman”, ”pysyy ennallaan”, ”laskee hieman” ja ”laskee merkittävästi”. Aluekohtaisessa jakaumassa Itä-Suomen-, Oulun ja Lapin- sekä Länsi-Suomen läänien vastausmäärä oli pieni, mikä saattoi vaikuttaa tulosten luotettavuuteen niiden osalta.

Kaikki kysymykseen nro 26 kanteleen ryhmäopetuksen hyvistä puolista saadut vastaukset eivät mielestäni kohdistuneet suoraan kysymyksen aiheeseen, vaan vastauksissa mainittiin myös kanteleen hyviä puolia. Samoin kysymyksiin kanteleen ryhmäopetuksen ongelmista ja kanteleen käyttöä rajoittavista tekijöistä musiikkileikkikoulussa tuli samantyyllisiä vastauksia, vaikka kyse on periaatteessa eri asioista. Olisiko kysymykset pitänyt asettaa toisin, ettei samankaltaisia vastauksia olisi tullut? Olivatko kysymykset vastaajien mielestä liian lähellä toisiaan? Toisaalta kysymyksiin liittyy olennaisesti käsite ”kantele ryhmäsoittimena”, mikä selittänee saadut vastaukset. Osa vastauksista voidaan myös liittää kuuluvaksi yleisesti soitinryhmiin, kuten ”eritasoiset lapset” ja ”yhteismusisointi”. Samankaltaiset vastaukset voidaan kuitenkin tulkita eri tavoin kysymyksestä riippuen, koskien esim. kanteleen ääntä. Koska

kanteleen ääni on kaunis ja pehmeä, on soitin varmasti monien mielestä hyvä suuresakin ryhmässä. Toisaalta kanteleen ääni voidaan kokea soittimen viehättävänä ominaisuutena ja kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa motivoivana tekijänä ilman sen liittymistä mitenkään ryhmäsoittoon.

Kysymykseen 28, jossa kysyttiin lasten tutustuttamisesta kanteleeseen ensimmäisillä tunneilla, vastattiin eri tyyleillä. Osa vastaajista kertoi lähes kaiken, mitä he ensimmäisellä tunnilla lasten kanssa tekevät, osa taas vastasi yhden asian, miten tutustuttaa lapset uuteen soittimeen. Esim. tarinaa tai satua tutustuttamiseen kertoi käyttävänsä noin 30 % vastanneista, joista yli puolet ilmoitti kertovansa lapsille kalevalaisen tarinan kanteleen synnystä/kanteleen muuta historiaa. Määrä sinänsä oli mielestäni pieni, koska olisin luullut, että useampi musiikkileikkikoulunopettaja kertoo lapsille Kalevalasta. Toisaalta saattaa olla, että vastaajissa, jotka ilmoittivat vain yhden tutustumistavan, oli heitä, jotka kertovat myös kanteleen historiasta, mutta se tulisi vasta heidän mainitsemansa tutustumistavan jälkeen. Myös hyvästä soittoasennosta ja kanteleen hoidosta lapsille tutustumiskerralla kertova vastaajajoukko oli yllättävän pieni, 6 % ja 8 %. Voi olla, että vastaajat pitivät kyseisiä asioita niin itsestäänselvyytenä, etteivät yksinkertaisesti huomanneet mainita asioista mitään. Kysymys oli avoin ja tarkoituksena oli, että siihen olisi lueteltu kaikki tutustuttamiseen liittyvät asiat. Tähän kysymykseen olisi voinut tarjota myös valmiita vastausvaihtoehtoja, jotka olisivat helpottaneet sekä vastaamista että vastausten analysointia. Toisaalta valmiit vastausvaihtoehdot olisivat saattaneet houkutella valitsemaan kaikki kohdat yleisesti edellytettävänä.

Yleisintä (40 % vastanneista) oli aloittaa kanteleensoiton opettaminen sointusoitosta, mikä kuulostaa loogiselta, sillä monet varmasti ajattelevat hyvänä asiana sen, että lapsi pääsee jo soiton opetteluun alussa säestämään ja kokee näin osaavansa, mikä vaikuttaa todennäköisesti myös lapsen soittamismotivaatioon myöhemmin. Niin ikään looginen tulos oli, että näppäily aloittamistapana ei saanut suurta kannatusta. Sointujen opettelussa järjestys ”I – V – IV” oli odotetusti yleisin. Monet lastenlaulut pystyy säestämään I – V -soinnuilla, joten jo näiden kahden soinnun osaaminen takaa suuren määrän opittavissa olevaa soittomateriaalia. Improvisointia aloitustapana käytti noin 24 % ja 7 % mainitsi kohdassa ”muuten, miten” aloitustavaksi erilaisten

äänien etsimisen kanteleesta. Mielestäni myös äänen etsiminen voidaan liittää improvisointiin. Lähes 13 % vastanneista kirjoitti improvisoinnin jäävän tunneilla vähälle tai sitä ei tehdä juuri ollenkaan. Tämä on valitettavaa, mutta vastaus oli myös odotettavissa. Improvisointi jää suomalaisessa musiikkikasvatuksessa yleisestikin liian vähälle. Sen sijaan, että soitettaisiin ”omasta päästä”, lapselle opetetaan nuotit ja niistä opetellaan soittamaan. Improvisoinnin lisääminen musiikkikasvatukseen poistaisi jännittyneisyyttä ja toisi yksilön omia, luovia kykyjä esille. Improvisointi voi olla vaikeaa, jos sitä ei ole tottunut pienestä pitäen tekemään. Monet suomalaiset saattavat pelätä virheiden tekemistä, mistä johtuen oman musiikin/liikkeiden tuottaminen on helposti hankalaa. Kanteleensoittoon improvisointi on kuulunut aina ja soitin tarjoaakin siihen erinomaiset mahdollisuudet. Tätä kannattaisi mielestäni viljellä jo pienten soittajien kanssa, jotta kynnyksensä oman musiikin tuottamiseen olisi isompana matalampi.

Kanteleensoiton eri osa-alueilla (sointusoitto, näppäily, korvakuulosoitto, improvisointi, muut soittotavat) opetuksen etenemistä käsitelleeseen kysymykseen 29b ei kaikilta vastanneilta tullut selkeitä etenemistapoja, vaan esiin nousi asioita, joita he käyttävät opetuksessaan soiton eri osa-alueilla. Kanteleopetuksessa käytettävistä apuvälineistä olisi voinut olla kokonaan oma osakysymyksensä, jossa olisi annettu valmiita vaihtoehtoja (kuten plektra, tikku, sinitarrat, leikkinuotit, tabulatuurit, taustanauhat jne.) vastaamisen helpottamiseksi. Nyt esimerkiksi kukaan vastanneista ei maininnut taustanauhojen käyttöä, vaikka eräiden oppimateriaalien mukana tulee cd-levy, joka sisältää oppikirjan kappaleisiin tehtyjä taustakompeja. Voi olla, että jotkut vastanneista olisivat huomanneet kirjoittaa niistä, jos nauhat olisivat jossakin kysymyksessä tulleet selkeästi esiin.

Kysymyksessä 30 kysyttiin, käyttävätkö vastaajat kanteleensoiton yhteydessä muita soittimia. Vastauksia tuli monessa erilaisessa soitinryhmämuodossa, mikä hankaloitti vastausten analysointia. Niinpä myös tähän kysymykseen olisi kannattanut antaa valmiita vaihtoehtoja eri soitinryhmistä, joista vastaaja olisi saanut valita sopivan. Rytmijä ja laattasoittimien saama ylivoimaisesti suurin kannatus oli odotettua. Motorinen liike on soitettaessa sama, lapselle tuttu ”ylhäältä alas suuntautuva”, kun taas kanteletta soitettaessa liike on uusi ja hienomotorista taitoa vaativa, lukuunottamatta ns.

tikkusoittoa, jossa tekniikka on samankaltainen kuin edellä mainittuja laattasoittimia ja rumpuja soittaessa. Juuri tämän samantyyllisen tekniikan ansiosta kanteleensoitto tikulla pompottaen onnistuu jo pieneltä lapselta.

Musiikkileikkikoulunopettajat käyttivät vastausten mukaan paljon osittain itse tehtyä materiaalia, mikä oli odotettua. Uusi oppimateriaali on luonnollisesti aina tervetullutta ja se kiinnostikin valtaosaa vastanneista. Suomenruotsalaisissa oppilaitoksissa kaivattiin selkeästi lisää oppimateriaalia ruotsiksi. Kanteleopetukseen soveltuvaa materiaalia toisella kotimaisella kielellämme on tehty liian vähän. Moni vastanneista piti omaa oppikirjaa tai materiaalikansiota tärkeänä asiana lapselle, mikä oli odotettua. Kirja motivoi ja kannustaa lasta soiton opiskeluun.

Kysymyksessä ”onko kanteleryhmäläisillä omat oppikirjat” oli annettu vastausvaihtoehdot ”kyllä” ja ”ei”. Tästä huolimatta osa vastaajista oli valinnut molemmat vaihtoehdot tai kirjoittanut vastauksensa viereen lisäkommentin, joista selvisi, että vain osalla lapsista oli oppikirja, osalla taas ei. Näistä vastauksista muodostettiin analyysivaiheessa kolmas kategoria ”osalla on”. Jos vastaajilla olisi ollut ko. vaihtoehto valittavissa kyselyyn vastatessaan, olisi se saattanut saada suuremman osuuden vastauksista.

Kysymys kanteleen merkityksestä sekä henkilökohtaisesti että musiikkileikkikoulunopettajana ymmärrettiin eri tavoin. Jotkut erottelivat kohdat selkeästi toisistaan, toiset taas vastasivat samalla tavoin molempiin kohtiin. Vastaajat arvostivat kanteletta perinteisenä suomalaisena soittimena, jonka käytön he toivoivat siirtyvän sukupolvelta toiselle, mikä oli odotettu tulos. Toisaalta lähes 16 % vastanneista kertoi, ettei kanteleella ole heille henkilökohtaisesti erityistä merkitystä, vaan se on vain työväline tai soitin muiden soitinten joukossa, mikä kuulostaa myös odotetulta. Toisaalta valtaosa vastaajista koki, että musiikkileikkikoulunopettajan näkökulmasta katsoen kantele merkitsi heille loistavaa säestyssoitinta lasten kanssa työskennellessä.

Sekä kanteleryhmäläisten että muiden musiikkileikkikouluryhmäläisten lasten toisaalta innostunut, toisaalta lapsikohtainen suhtautuminen kanteleeseen oli

odotettua. Suhtautumiseen vaikuttaa osaltaan varmasti myös opettajan asenne sekä tunnilla tapahtuva toiminta. Toisaalta voisi ajatella, että nimenomaan kanteleryhmäläisten kiinnostus ja innostus uuteen soittimeen olisi suuri. Tässä nousee esiin se, onko kantele lapsen oma vai onko soitin lainassa. Onko lapsi itse saanut valita kanteleen soittimekseen vai onko vanhempi jostain syystä ”työntänyt” lastaan kanteleensoiton pariin. Luonteva tulos oli se, että lasten vanhemmat suhtautuivat soittimeen pääasiassa myönteisesti, mutta joitakin epäilyksiä nousi myös esiin. Kaikki vanhemmat eivät välttämättä arvosta kanteletta ja tämä saattaa valitettavasti näkyä myös lapsen suhtautumisessa.

Kanteletta on aiemmin ehkä väheksytty oppilaitosten esimiesten ja instrumenttiopettajien keskuudessa. Vastausten mukaan suhtautuminen oli tällä hetkellä pääasiassa positiivista ja kannustavaa, mutta soittimen merkityksen aliarvioimista tuli odotetusti jonkin verran esille. Tähän liittyen kanteleen asema koettiin lähes yhtä monessa musiikkileikkikoulussa hyvänä tai tasavertaisena kuin heikkonakin. Monet saattavat mieltää kanteleen vieläkin ”vain kansallispukuisten tyttöjen soittimeksi”. Viime vuosina kanteleen pedagogiset mahdollisuudet on kuitenkin alettu pikkuhiljaa löytää ja ymmärtää ja sen myötä soittimen arvostus on alkanut nousta ja soitin on löytänyt tiensä myös poikien keskuuteen. Tästä kertovat myös tutkimuksesta saadut tulokset. Kaikki vastanneet ilmoittivat käyttävänsä kanteletta työssään. Musiikkileikkikoulujen kanteleryhmämäärät ovat kasvussa ja ikäryhmien välillä on jatkuvuutta. Kanteleen käytön laajentamisesta musiikkileikkikoulussa ja kantelekoulutuksesta ollaan kiinnostuneita sekä kanteleen tulevaisuus musiikkileikkikouluosoittimena nähdään pääasiassa valoisana. Nykyisin kanteletta soittavat niin vauvat kuin vaaritkin.

Kysymyksessä, jossa selvitettiin opettajien kantaa uuden kanteleensoitto-oppimateriaalin tarpeellisuudesta, oli vastaajilla valittavinaan kolme vastausvaihtoehtoa: ”omaan käyttöön”, ”lapsille” ja ”sekä itselle että lapsille”. Tarkoituksena oli, että vastaaja valitsisi näistä yhden. Tätä ei kuitenkaan oltu erikseen korostettu kysymyksen asettelussa ja parikymmentä vastaajaa valitsikin useamman kuin yhden vaihtoehdon. Heistä kymmenen oli valinnut kaikki kolme vaihtoehtoa. Kysymyksessä olisi pitänyt selkeästi ohjata valitsemaan yksi vaihtoehto esim. seuraavista: ”vain omaan

käyttöön”, ”vain lapsille” ja ”sekä itselle että lapsille”. Tällöin vastaukset olisi ollut helpompi analysoida.

Vastaajat suhtautuivat hyvin positiivisesti koulutushalukkuutta käsittelevään kysymykseen: noin 87 % valmistuneista vastaajista ja lähes 96 % opiskelijoista ilmoitti olevansa kiinnostunut kantelekoulutuksesta. Tässäkin kohtaa herää kysymys: ovatko kysymykseen vastanneet vain innokkaimmat vastaajat vai ovatko vastaajat halunneet antaa tilanteesta positiivisemmän kuvan? Ohjasiko kysymyksen asettelu vastaamaan kysymykseen myöntävästi vai ollaanko kantelekoulutuksesta oikeasti kiinnostuneita niin paljon, kuin tulokset osoittavat? Koulutuksen hintaa koskevaan kysymykseen olisi kannattanut antaa valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja olisi voinut valita sopivimman. Kysymys oli nyt avoin ja kaikki vastaajat eivät osanneet sanoa koulutukselle hintaa. Koulutusta olisi pitänyt määritellä tarkemmin esim. kurssin pituus, opetussisältö ja kouluttaja, jotta esimerkkikurssi olisi ollut helpompi hahmottaa ja siten arvioida sille myös hinta.

Ovatko opiskelijat ja valmistuneet voineet vastata kaikkiin kysymyksiin tasapuolisesti? Kysymyksen muotoilusta johtuen osaan kysymyksistä oli opiskelijoiden ehkä vaikea vastata vähäisen opetuskokemuksen vuoksi. He eivät välttämättä ole hoitaneet soitinhankintoja tai heillä ei ole vielä ollut mahdollisuutta opettaa kaikkia ikäryhmiä. Toisaalta kyselyn saatteessa ilmoitettiin, että jos vastaaja kokee, että kysymys ei kosketa häntä, voi hän siirtyä seuraavaan kysymykseen.

Yleisesti ottaen, liittyen etenkin kaikkiin avoimiin kysymyksiin, epämääräisiä ja vajaita vastauksia oli erittäin hankala analysoida. Vaikka kyselylomakkeessa havaittiin puutteita, saatiin lomakkeen avulla kuitenkin paljon tietoa kanteleen tämänhetkisestä tilanteesta musiikkileikkikouluissa. Kanteleen asema musiikkileikkikouluissa tulevaisuudessa nähtiin monissa vastauksissa pysyvänä ja jopa monipuolistuvana.

Kanteletta nimenomaan musiikkileikkikouluosoittimena ei oltu aiemmin tutkittu, joten tällä tutkimuksella on mielestäni tärkeä asema alan kannalta. Jatkossa, esim. muutaman vuoden kuluttua, olisi mielenkiintoista tutkia aihetta samankaltaisilla

kysymyksillä uudelleen, sillä kyselyvastauksistakin on nähtävissä, että kantelerintamalla on musiikkikasvatuksessa tapahtunut paljon viime vuosina. Oletettavaa on, että sama kehitys tulee jatkumaan. Samankaltainen tutkimus olisi mielenkiintoista tehdä myös koulujen tilanteesta. Aiemmasta vastaavasta tutkimuksesta on kulunut noin 10 vuotta, joten tilanne on nykypäiviin tultaessa luultavasti muuttunut. Ainakin koulujen nykytilanne olisi hyvä todentaa.

Kantele on koko ajan yhä enemmän esillä. Kuka tietää, jos vuosikymmeniä pölyttyneenä ja aliarvostettuna lojunut kansallisoittimemme pääsisi tulevaisuudessa enemmän myös kansainvälisesti pinnalle. Asplund esittää 1983 ilmestyneessä kirjassaan toiveen, että kantele kuuluisi Suomessa joka talon seinälle. Tätä mukailten heitän toiveen 2000-luvulle: ”Kantele koko maailman lasten, nuorten ja aikuisten soittimeksi!”.

LÄHTEET

- Aho, J. (2002). Suomalaisten näkemyksiä kanteleesta. Sibelius-Akatemia. Pianomusiikin osasto. Esittävän säveltaiteen koulutusohjelma. Kirjallinen työ.
- Ahonen, K. (2004). Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Ala-Könni, E. (1986). Suomen kansanmusiikki. Tutkielmia neljältä vuosikymmeneltä. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 20. Alajärvi: Kauhavan Sanomalehti Oy.
- Anttila, A. (1985). Elias Lönnrot – elämä ja toiminta. 2. Painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 417. Helsinki: Länsi-Savon Kirjapaino Oy.
- Anttonen, P. & Kuusi, M. (1999). Kalevala-lipas. Uusi laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Asplund, A. (1983). Kantele. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Asplund, A. & Hako, M. (toim.) (1981). Kansanmusiikki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vaasa: Vaasa Oy.
- Cornell, D. E. (1990). Musical Instruments as Symbols of Culture: The Impact of the Finnish Folk Music Institute's "Kantele to the Schools" Project Upon the Role of the Kantele in Finnish Society. University Washington. Master's Thesis.
- Einon, D. (1999). Kehittyvä ja onnellinen lapsi. (K. Tanner. suom.). Portugali: WSOY-yhtymä/Weilin+Göös Oy. Alkuperäisjulkaisu 1998.
- Einon, D. (2001). Lapsen hoito ja kehitys. Terve, tyytyväinen ja tasapainoinen lapsi. (L. Jänesniemi suom.). Portugali: Otava.

Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. (E. Huttunen suom.) 2. Tarkistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Alkuperäisjulkaisu 1950.

Fredriksson, M. (1994). Spontaanit laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessit. Kognitiivis-etnomusikologinen näkökulma alle kolmevuotiaiden päiväkotilasten laulamiseen. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in the Arts 43. Väitöskirja.

Hakala, J. E. (1997). *Memento of Finland. A Musical Legacy*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2000). *Tutki ja kirjoita*. 6. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. (1998). *Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi!* -käsikirja. 3. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hurskainen, H. (2000). Improvisointi ja sen pedagogiset lähtökohdat musiikkileikkikoulussa. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Opinnäyte.

Hänninen, S-L. & Valli, S. (1986). *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Helsinki: Otava.

Härkälä, Paula. (1993). *Uusia tuulia musiikkikasvatuksessa*. Jyväskylän kaupunki. Sosiaalikeskuksen julkaisusarja 2/1993.

Jarasto, P. & Sinervo, N. (1997). *Alle kouluikäisen lapsen maailma. Elämää varten*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jussila, V. & Kuhalampi, K. (1988.) *Viisikielinen kantele koulusoittimena*. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu.

- Jääskeläinen, K., Kiuru, V. & Leisiö, T. (1985). Rapapallit ja lakuttimet. Muinaissuomalaisia soittimia. Kansanmusiikki-Instituutin julkaisuja 18. Kauhava: Kauhavan Sanomalehti Oy.
- Koskela I. & Viskari M. (1988). Musiikin peruselementtien opettaminen peruskoulun ala-asteella viisikielisen kanteleen avulla. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos. Syventäviin opintoihin kuuluva tutkielma.
- Krokkfors, M. (1985). Lapsi ja musiikki. Laulaminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. P-julkaisusarja N:o 14. Porvoo: WSOY.
- Kukkamäki, P. (2002). Laulun myötä kasvuun: laulusuzukimenetelmän kehittämisprojekti. Sibelius-Akatemia. Väitöskirja. Vantaa: Model-Hangar Oy.
- Laitinen, H. (1982). Lehdessä Kansanmusiikki 1/1982. Alajärvi: Alaprint Oy.
- Laitinen, H. & Saha, H. (1982). Viisikielisen kanteleen soitto-opas. Lehdessä Kansanmusiikki 1/1982. Alajärvi: Alaprint Oy.
- Laitinen, H. & Saha, H. (toim.) (1985). Kantele kouluun! Kaustinen. Kansanmusiikki-Instituutti.
- Leisiö, T. (1975). Kanteleen historiaa. Lehdessä Kansanmusiikki 3/1975. Alajärvi: Alaprint Oy.
- Leisiö, T. (1978). Kantele. Teoksessa Otavan Iso Musiikkietosanakirja 3. Keuruu: Otava.
- Linnankivi, M. & Tenkku, L. & Urho, E. (1988). Musiikin didaktiikka. Juva: WSOY.
- Marjanen, K. (2005). Varhaisiän musiikkikasvatus. Teoksessa J. Louhivuori (toim.) Musiikkikasvatuksen vuosikirja 2002-2004. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Miettunen, V. (1996). Viisikielinen kantele koulussa: tapaustutkimus erään paikkakunnan peruskoulun ala-asteiden opettajien keskuudessa. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Opinnäytetyö.
- Moog, H. (1976). *The Musical Experience of the Pre-School Child*. London: Schott
- Nurminen, T. (1998). Viisikielisen kanteleensoiton metodinen eteneminen musiikkileikkikoulussa 6-vuotiaiden soitinryhmässä: kahden kanteleensoiton alkeisoppaan vertaileva tutkimus. Helsingin konservatorio. Opinnäytetyö.
- Ollaranta, R. & Simojoki, M. (1989). *Laulan lasten lailla*. Musiikin varhaiskasvatuksen opas. Helsinki: Otava.
- Ollaranta, R. & Simojoki, M. (1985). *Pium paum paukkaa*. Helsinki: Otava.
- Otavan Suuri Ensyklopedia 7. (1978). Keuruu: Otava.
- Pekkilä, E. (toim.) (1990). *Hiljainen haltioituminen*. A. O. Väisäsen tutkielmia kansanmusiikista. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.
- Peräsalo, U. (2000). *Kitara koulusoittimena: musiikinopettajien kokemuksia kitarasta koulusoittimena*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Pro gradu.
- Pokkinen, I. (vastaava toim.) (2005). *Savonlinnan oopperajuhlakirja 2005*. Savonlinnan Oopperajuhlien kannatusyhdistys ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Porthan, G. (1983). *De poesi Fennica*. Kajanto, I. (käänt.) *Suomalaisesta runoudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 389. Vaasa: Vaasa Oy:n Kirjapaino.
- Riekkinen, E. (1992). *Nokkahuilu koulusoittimena: kyselytutkimus nokkahuilun käytöstä peruskoulun ja lukion musiikinopetuksessa*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitieteen laitos. Pro gradu.

Saha, H. (1996). Kansanmusiikin tyyli ja muuntelu. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 39. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Salminen, H. & Salminen, J. (1986). Lastentarhatoiminta – osa lapsuuden historiaa. Friedrich Fröbelin lastentarha-aate ja sen leviäminen Suomeen. Mannerheimin Lastensuojeluliiton P-julkaisusarja nro 17. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tenhunen, A-L. (1998). Kanteleet kaapeista. Opas peruskoulujen, kerhojen ja esiopetuksen käyttöön. Tampereen yliopisto. Kansanperinteen laitos. Pro gradu.

Painamattomat lähteet

Krokkfors, M. Henkilökohtainen tiedonanto. Lokakuu 2005.

Simojoki, M. Henkilökohtainen tiedonanto. 15.9.2005.

Untala, H. Henkilökohtainen tiedonanto. 2.11.2004.

Untala, H. Henkilökohtainen tiedonanto. 6.6.2006.

Koivuranta, S. Henkilökohtainen tiedonanto. 14.5.2006.

Koistinen, H., Multanen, M. & Timonen, V. Let's Play Kantele. 5-kielisen sähkökanteleen opettajan opas. Tekniikka.

Sähköiset lähteet

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. [WWW-dokumentti]. [Viitattu 15.7.2005]. Saatavissa:
http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf

Musiikkileikkikoulunopettajat ry. [WWW-dokumentti]. [Viitattu 23.5.2006].

Saatavissa: <http://www.mlko.org/index.php?sivu=yhdistys>

Musiikkileikkikoulunopettajat ry. [WWW-dokumentti]. [Viitattu 1.6.2006].

Saatavissa: <http://www.mlko.org/toimintakertomus.pdf>

Sibelius-Akatemia. [WWW-dokumentti]. [Viitattu 10.7.2006]. Saatavissa:

<http://www.siba.fi/fin/opiskelu/opetussuunnitelmat/Opetussuunnitelmat06-07/musiikkikasvatus.pdf>

LIITE: Kyselylomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Musiikin laitos

Jyväskylässä 13.4.2005

KYSELY KANTELEEN KÄYTÖSTÄ MUSIIKKILEIKKIKOULUSSA

Arvoisa Musiikkileikkikoulunopettaja!

Olen musiikkileikkikoulunopettaja ja musiikkikasvatuksen opiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen pro gradu-työnäni tutkimusta kanteleen käytöstä musiikkileikkikoulussa. Kädessäsi on kysymyksiä, joihin toivon lämpimästi, että vastaisit. Osoitetietosi olen saanut MLKO ry:ltä.

Tutkimukseni kannalta olisi tärkeää, että jaksat paneutua kysymyksiin huolella. Kysymyksestä riippuen voit valita myös useamman vastausvaihtoehdon. Mikäli katsot, että jokin kysymys ei kosketa Sinua, siirry seuraavaan kysymykseen. Jos olet työtön tai et jostain syystä tee tällä hetkellä musiikkileikki-koulunopettajan työtä, vastaa kysymyksiin viimeisimmän työpaikan mukaan. Kyselyn viimeisellä sivulla on tilaa ”lisätiedoille ja kommenteille”, johon voit esim. tarvittaessa jatkaa vastaustasi.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan Koistisen Kanteleen EasyWing 5 ja BassWing 5 -kanteleet. Kaikille arpaonnen suosimille ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Arvontaan osallistuvat kaikki, jotka palauttavat kyselyn ja arvontalipukkeen oheisessa palautuskuoressa 27.4.2005 mennessä!

SUURKIITOS VASTAUKSISTASI JA ONNEA ARVONTAAN!!!

Riikka Aarno-Kaisti
Puh. 050-5355 473
s-posti: riemaarn@cc.jyu.fi

✂ Leikkaa irti ja laita mukaan palautuskuoreen!

Arpalipukkeesi:

Nimesi: _____

Työpaikkasi: _____

Puhelinnumerosi: _____

Sähköpostiosoitteesi: _____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuolesi:

- Nainen
- Mies

2. Syntymävuotesi 19_____

3. Työpaikkasi / työnantajasi:

- Musiikkiopisto
- Konservatorio
- Yksityinen musiikkioppilaitos
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Kansalaisopisto
- Seurakunta
- Oma yritys
- Olen työtön / En tällä hetkellä toimi musiikkileikkikoulunopettajana
- Olen äitiyslomalla/hoitovapaalla
- Opiskelen musiikkileikkikoulunopettajaksi
- Muu, mikä? _____

4. Työpaikkakuntasi: _____

5. Koska ja mistä oppilaitoksesta olet valmistunut musiikkileikkikoulunopettajaksi? Jos olet opiskelija, missä koulussa opiskelet ja milloin aloitit opintosi?

Koulu: _____

Vuosi: _____

6. Pääinstrumenttisi opintojesi aikana: _____

Sivuinstrumenttisi opintojesi aikana: _____

7. Kuinka paljon musiikkileikkikoululaisia

a) Sinulla on ? _____

b) oppilaitoksessasi on? _____

8. Kuinka monta

a) musiikkileikkikouluryhmää oppilaitoksessasi on? _____

b) kanteleryhmää oppilaitoksessasi on? _____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

9. Montako alalla työskentelevää opettajaa oppilaitoksessasi on? _____

10. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt alalla? _____

11. Oletko päätoiminen musiikkileikkikoulunopettaja? Jos et, niin mitä muuta teet työksesi?

- Kyllä
- En

_____

I KANTELEEN KÄYTTÖ YLEISESTI MUSIIKKILEIKKIKOULURYHMISSÄ

12. Minkälainen kanteletausta Sinulla on?

- Olen käynyt kantelekursseilla
- Kantele on sivuinstrumenttini
- Kantele on pääinstrumenttini
- Olen itseopiskellut kanteleen soittoa työni ohessa
- Musiikkileikkikouluopettajaopintoihini kuului kurssi kanteleen soiton perusteista
- En ole opiskellut / opintoihini ei ole kuulunut kanteleen soittoa
- Muuta, mitä? _____

13. Mistä sait kipinän kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa?

- Opintojeni aikana
- Työpaikkani kautta
- Kirjallisuudesta
- Markkinoinnin kautta
- Muilta opettajilta
- Kursseilta
- Lasten vanhempien innoittamana
- Muun kysynnän vuoksi
- Muualta, mistä? _____
- En käytä kanteleita työssäni, miksi? _____

_____

14. Minkälaisia kanteleita oppilaitoksesi musiikkileikkikoulussa on käytössä?

- Kanteleita ei ole käytössä
- Vain perinteisiä
- Enimmäkseen perinteisiä
- Sekä perinteisiä että moderneja
- Enimmäkseen moderneja
- Vain moderneja

LIITE: Kyselylomake jatkuu

15. Miten kantele on käytössä musiikkileikkikoulussa (lukuun ottamatta varsinaisia kantele-soitinryhmiä)? Ympyröi seuraavista sopivin vaihtoehto. Vastausvaihtoehdot:

1 = ei ollenkaan, 2 = silloin tällöin, 3 = ”soittimena soittimien joukossa”, 4= melko aktiivisesti, 5 = hyvin aktiivisesti

• opettajan soittimena	1	2	3	4	5
• lapsen soittimena	1	2	3	4	5
• säästyssoittimena esim. lastenkonserteissa	1	2	3	4	5
• myös muuten, miten? _____	1	2	3	4	5

Jos valitsit johonkin kohtaan vastaukseksi ”1 = ei ollenkaan”, kerro vielä miksi et käytä kanteletta.

---

16. Missä ikäryhmissä käytät kanteleita

a) opettajan soittimena?

- En missään ryhmässä, miksi
- Vauvaryhmissä
- Perheryhmissä (1-2-vuotiailla)
- 3-vuotiailla
- 4-vuotiailla
- 5-vuotiailla
- 6-vuotiailla
- Muussa, missä?

---

b) lapsen soittimena?

- En missään ryhmässä
- Vauvaryhmissä
- Perheryhmissä (1-2-vuotiailla)
- 3-vuotiailla
- 4-vuotiailla
- 5-vuotiailla
- 6-vuotiailla

LIITE: Kyselylomake jatkuu

c) myös muuten, miten?

---

17. Onko kanteleen käytössä jatkuvuutta eri ikäryhmien välillä lapsen varttuessa?

Kyllä, miten se näkyy?

Ei

18. Minkä verran seuraavilla tekijöillä on mielestäsi merkitystä, kun valitset kanteleita musiikkileikki-kouluun? Ympyröi sopivin vaihtoehto.

Vastausvaihtoehdot:

1= ei yhtään, 2= jonkin verran, 3= en osaa sanoa, 4= melko paljon, 5= erittäin paljon

• Merkki	1	2	3	4	5
• Hinta	1	2	3	4	5
• Laatu	1	2	3	4	5
• Hankinnan helppous	1	2	3	4	5
• Väri	1	2	3	4	5
• Materiaali	1	2	3	4	5
• Modernisuus	1	2	3	4	5
• Perinteisyys	1	2	3	4	5
• Aiemmat kokemukset	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

19. Arvioi seuraavia vaihtoehtoja hankittaessa kanteleita musiikkileikkikouluun. Ympyröi sopivin vaihtoehto. Vastausvaihtoehdot:

1= huono, 2=melko huono, 3= en osaa sanoa, 4= melko kiinnostava, 5= erittäin kiinnostava

• Musiikkiliike	1	2	3	4	5
• Suoraan valmistajalta	1	2	3	4	5
• Internet-verkkokauppa	1	2	3	4	5
• Suoramarkkinointi (esim. kampanja)	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

LIITE: Kyselylomake jatkuu

20. Arvioi seuraavia väyliä hankkiessasi tietoa kanteleesta / kanteleen käytöstä opetuksessa.

Ympyröi sopivin vaihtoehto. Vastausvaihtoehdot:

1= huono, 2=melko huono, 3= en osaa sanoa, 4= melko kiinnostava, 5= erittäin kiinnostava

• Internet	1	2	3	4	5
• Kirjallisuus	1	2	3	4	5
• Alan lehdet	1	2	3	4	5
• Kollegat	1	2	3	4	5
• Kurssit / koulutus	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5
• Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

21. Mitä kanteleita käytät työssäsi ja miten käytät niitä eri ikäryhmissä? Kerro vapaasti kyseisen kanteleen alle kanteleen eri soitto- / käyttötavoista yms. eri ryhmissä.

5-kielinen kantele _____

10-kielinen kantele _____

Bassokantele _____

Piccolokantele _____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

Muu kantele, mikä? _____
_____
_____

En käytä kanteleita työssäni

HUOM.!

Jos Sinulla on yksi tai useampi kantelesoitinryhmä, vastaa myös II-osion kysymyksiin (nrot 22-32). Jos Sinulla ei ole kanteleryhmää, siirry suoraan III-osion kysymykseen nro 33.

II KANTELESOITINRYHMÄT

22. Kanteleryhmäsi:

- a) Opettamiesi ryhmien määrä: _____
b) Ryhmäläistesi määrä: _____
c) Opetusaika/vko: _____
d) Lukukausimaksu ryhmäopetuksesta: _____
e) Onko lapsilla omat soittimet:
 Kyllä
 Ei

23. Mille ikäryhmille oppilaitoksesi tarjoaa kanteleensoiton ryhmäopetusta?

_____
_____

24. Kuinka monta lasta aloitti kanteleryhmissäsi:

- a) syksyllä 2003 _____
b) syksyllä 2004 _____
c) arviosi aloittavista lapsista syksyllä 2005 _____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

25. Miten kanteleen hankinta kanteleryhmäläisille tapahtuu?

- Ryhmätilauksena
- Oppilas hankkii itse
- Soitin on oppilaalla lainassa
- Muuten, miten?

Opetus ja oppimateriaali

26. Minkälaiset asiat ovat mielestäsi kanteleen ryhmäopetuksen hyviä puolia?

---

27. Minkälaiset asiat koet kanteleen ryhmäopetuksessa ongelmallisiksi?

---

28. Miten tutustutat kanteleryhmäsi lapset kanteleeseen ensimmäisillä tunneilla?

---

29. a) Miten aloitat kanteleensoiton opettamisen kanteleryhmäläisillesi?

- Improvisoiden
- Korvakuulolta soittaen
- Sointujen kautta
- Näppäillen
- Muulla tavalla, miten? _____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

b) Kuvaile lyhyesti, miten etenet soitonopetuksen eri osa-alueilla?

- Sointujen soitto _____
_____
_____
- Näppäily _____
_____
_____
- Korvakuulosoitto _____
_____
_____
- Improvisaatio _____
_____
_____
- Muut soittotavat, mitkä? _____
_____
_____

30. Käytätkö kanteleen soiton yhteydessä muita soittimia ryhmäläistesi kanssa?

- En
- Kyllä, mitä soittimia ja miten? _____
_____
_____

31. Minkälaista oppimateriaalia käytät kanteleryhmiesi kanssa?

- Täysin omatekemää
- Osittain omatekemää
- En lainkaan omatekemää
- Olin Kantele (Kaikkonen, Ollaranta, Simojoki & Sopenen)
- Sormet sormien lomahan (Ollaranta & Simojoki)
- Minä soitan kanteletta 1 (Kaasinen)
- Let's Play Kantele (Kaikkonen, Koistinen, Ruhkala, Sopenen)
- Muuta, mitä?

_____
_____

LIITE: Kyselylomake jatkuu

32. a) Onko kanteleryhmäsi lapsilla omat oppikirjat?

Kyllä

Ei

b) Millainen merkitys omalla kirjalla mielestäsi on lapsen oppimisessa?

III KANTELEEN MERKITYS JA ASEMA

33. Mitä kantele merkitsee Sinulle

a) henkilökohtaisesti

---

b) musiikkileikkikoulunopettajana

---

34. Miten lapset mielestäsi suhtautuvat kanteleeseen

a) kanteleryhmissäsi?

---

b) muissa musiikkileikkikouluryhmissäsi, joissa käytät kanteletta?

---

35. Miten kanteleeseen mielestäsi suhtautuvat

a) kanteleryhmäläisten vanhemmat?

LIITE: Kyselylomake jatkuu

b) muiden musiikkileikkikouluryhmäläisten vanhemmat?

---

36. Omien kokemuksiesi mukaan, miten oppilaitoksesi instrumenttiopettajat ja esimiehesi suhtautuvat kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa?

---

37. Missä asemassa kantele on muihin soittimiin nähden investoitaessa musiikkileikkikouluun uusia soittimia?

---

38. Mikä/millaiset ominaisuudet viehättävät Sinua kanteleessa ja motivoivat Sinua kanteleen käyttöön musiikkileikkikoulussa?

---

39. Mikä/mitkä tekijät mielestäsi rajoittavat kanteleen käyttöä musiikkileikkikoulutunneilla?

IV TYÖN JA OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

40. Oletko kiinnostunut kanteleen käytön laajentamisesta osana musiikkileikkikoulutyötäsi?

- Kyllä
- En

LIITE: Kyselylomake jatkuu

41. Teetkö yhteistyötä kanteleen soiton parissa muiden musiikin alan ammattilaisten kanssa?

Kyllä, millaisten tahojen kanssa?

En

42. Tarvittaisiinko kanteleensoiton opetukseen mielestäsi lisää oppimateriaalia?

Kyllä

Ei

43. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä,

a) haluaisitko materiaalia

omaan käyttöön ("opettajan opas")

lapsille

sekä itselle että lapsille

b) haluaisin materiaalia seuraavilta musiikin tyylialueilta

lastenmusiikki

kansanmusiikki

populaarimusiikki

muu, mikä?

---

44. Oletko kiinnostunut kantelekoulutuksesta?

Kyllä

En

45. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä,

a) millaisesta koulutuksesta olet kiinnostunut?

5-kielisen kanteleen

10-kielisen kanteleen

15-kielisen kanteleen

kantele-yhtyeen

muusta, mistä?
